

The background of the book cover is a photograph of a narrow, dimly lit staircase. At the top of the stairs, a soldier in a military uniform is visible, holding a rifle. A young child is peeking over the railing from the right side. A small, glowing orange and yellow sphere sits on one of the lower steps.

C

AMANDA HODGKINSON

BRITANNIA
ROAD 22

BRITANNIA ROAD 22

Strada Ficțiunii

Mergi pe o stradă.

Cosmopolită. Straniu familiară. Cu miros de mare, de scorțișoară sau de cerneală. Trecătorii par manierați. Nonconformiști. Plini de umor. Ai căutat mereu strada asta. Paralelă cu modele.

Perpendiculară pe modern. Nouă. Efervescentă. De tradiție bună. Cu seraiuri, *palazzo*-uri și hamace. Cu zgârie-nori și arcade. Cu clădiri invizibile. O stradă care se construiește pe măsură ce ți-o imaginezi.

Iată-l și pe omul cu umbrelă colorată, care știe drumul, dar se lasă purtat de suflul imaginației. Ghidul tău. Și, cum pe Strada Ficțiunii contează și plimbarea, nu doar destinația, dă mai întâi un tur.

Turul Clasic. Urmărește dreptunghiul colorat. Te vor accompania doar clasicii care au trecut testul timpului.

Turul Contemporan. Urmărește pătratul colorat. Te vor întâmpina autori care nu scriu neapărat pentru premii și vei descoperi debutanții chiar de la debut.

Turul Bestseller. Urmărește cercul colorat. Ești în rețea cu scriitori din cele mai fierbinți topuri ale lumii.

© Angus Muir

Franța, Germania, Spania, Italia, Olanda, Grecia, Israel, Brazilia, Australia și Norvegia.

Amanda Hodgkinson s-a născut în 1964 la Somerset, Marea Britanie. Și-a făcut studiile de masterat în scriere creativă la University of East Anglia. În prezent, locuiește în sud-vestul Franței și are o rubrică la ziarul *La Dépêche du Midi*, din Toulouse. Este, de asemenea, corespondenta mai multor publicații britanice pe teme de turism european. *Britannia Road 22* (22 *Britannia Road*, 2011) este primul ei roman și va fi publicat în SUA,

vocea autorului

„Când m-am hotărât să scriu un roman a cărui acțiune să se petreacă în jurul celui de-al Doilea Război Mondial, m-a interesat cum au reușit oamenii să-și reclădească universul casnic pe timp de pace, cum au încercat să depășească traumele războiului, cum au făcut față presiunii de a avea din nou vieți «normale». *Britannia Road 22* este un roman ca un labirint de secrete și trădări, despre ce pot face oamenii pentru a supraviețui când nimic nu mai e cum a fost.”

Amanda Hodgkinson

AMANDA HODGKINSON

BRITANNIA
ROAD₂₂

Traducere din limba engleză de
Laura Sandu

EDITURA ALLFA

22 BRITANNIA ROAD

Amanda Hodgkinson

Copyright © Amanda Hodgkinson, 2011

First published in Great Britain in the English language
by Penguin Books Ltd.

BRITANNIA ROAD 22

Amanda Hodgkinson

Copyright © 2011 Editura ALLFA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HODGKINSON, AMANDA

Britannia Road 22 / Amanda Hodgkinson; trad.: Laura Sandu. -
București: ALLFA, 2011

ISBN 978-973-724-352-2

I. Sandu, Laura (trad.)

821.111-31=135.1

Toate drepturile rezervate Editurii ALLFA.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii ALLFA.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside
Romania, without the written permission of ALLFA,
is strictly prohibited.

Copyright © 2011 by ALLFA

Editura ALLFA : Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512 – București
Tel.: 021 402 26 00
Fax: 021 402 26 10

Distribuție: Tel. : 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactare : Crenguța Năpristoc

Tehnoredactare : Niculina Ionescu

Corectură : Alexandra Rusu

Design copertă : Alexandru Novac

Mamei și tatălui meu. Cu dragoste.

„Și cei morți au nevoie de povești.“
Zbigniew Herbert

1946, primăvara. Spre Anglia

Băiatul era totul pentru ea. Micuț și neastâmpărat, avea ceva din nervozitatea unei sălbăticiuni scoase din ascunzătoare. Inimile întunecate ale celor pierduți, ale celor regăsiți și ale celor nici-odată uitați trăiau, toate, în trupul acestui copil, în ochii lui vioi. Îl iubea cu aceeași forță neiertătoare care face pădurile să crească din adâncul pământului, dar tot se temea că nu era de-ajuns pentru a-l ține lângă ea. Așa că-l ducea în Anglia, convinsă că Janusz o să-l iubească la rândul lui și o să-l ocrotească.

Pe lista pasagerilor de la bord era trecută ca Silvana Nowak. Douăzeci și șapte de ani. Căsătorită. Mama unui băiat, Aurek Josef, în vârstă de șapte ani.

— Ocupația ? a întrebat-o soldatul britanic, verificând actele de identitate pe care i le dăduse.

S-a uitat la hârtiile de pe biroul lui și a văzut pagini întregi pline cu nume de femei. În dreptul tuturor scria că sunt casnice sau menajere.

În spatele ei, alte sute de femei, îmbrăcate la fel ca ea, în haine primite de pomană, așteptau în tăcere, împreună cu copiii lor. Pe o pancartă aflată deasupra capului soldatului, regulile care se aplicau pe vapor erau detaliate în mai multe limbi, inclusiv în poloneză. *Toate păturile și așternuturile vor rămâne în proprietatea navei. Orice obiect furat va fi confiscat.*

Silvana și-a strâns mai tare băiatul. Soldatul i-a aruncat o privire fugară, apoi s-a uitat din nou în hârtii. Ea știa de ce. Îl stingherea vederea unei femei așa de neîngrijite și a unui băiețel așa de agitat. Și-a dus o mână la baticul de pe cap, să se asigure că e la locul lui, iar cu cealaltă l-a înghiontit pe Aurek, încercând să-l facă să stea drept.

— Ocupația?

— Supraviețuitoare, a șoptit, primul cuvânt care i-a venit în minte.

Soldatul nu a privit-o. A ridicat stiloul.

— Casnică sau menajeră?

— Nu știu, a spus.

Apoi, conștientă de coada care se foia nerăbdătoare în spatele ei, a răspuns:

— Casnică.

Asta a fost tot. Au înregistrat-o, i-au scris frumos numele într-un caiet, cu cerneală neagră permanentă. I s-a dat un număr de transport și i-au prins la rever o etichetă cu informațiile pe care le trecuseră și pe lista de pasageri. Dovada că ea și băiatul erau mamă și fiu. Era un început bun. Până la urmă, nimeni nu poate contesta sau pune la îndoială un document oficial. Doar titulatura de *casnică* părea discutabilă. Silvana era sigură că nimeni n-ar putea crede că există vreo legătură între ea și cuvintele *casă* și *nevastă*¹.

Toată noaptea, în vreme ce marea purta vasul și pe călătorii de la bord către un alt ținut, Silvana s-a străduit să-și amintească. Și-a găsit un loc pe unul dintre coridoarele aglomerate de sub punte și s-a așezat cu brațele încrucișate, cu picioarele strânse sub ea. Întoarsă astfel către sine, cu Aurek ascuns sub palton, respira greu aerul plin de miros de transpirație și de fum și încerca să-și amintească viața ei cu Janusz, vibrațiile motoarelor marcând trecerea timpului. Și, totuși, o vizitau mereu aceleași amintiri. Cele pe care n-ar fi vrut să le aibă. Un drum pe care n-ar fi vrut să meargă, un cer murdar, plin de stropi de ploaie și de avioane care țâșneau din nori. A scuturat din cap, încercând să se gândească la altceva, să decupeze imaginea ce în mod sigur urma să apară. Și iat-o. Nămolul strălucind sub pași. Copacii răsucindu-se în bătaia vântului și un copil înfășat într-o grămadă de pături colorate, culcat într-o roabă de lemn.

---

¹ În engleză, cuvântul *housewife* (casnică) este compus din *house* (casă) și *wife* (nevastă). (N. tr.)

Silvana l-a tras pe Aurek mai aproape de ea și l-a ținut strâns, legănându-l înainte și-napoi, în timp ce amintirile se îndepărtau. Copilul a scos o mână slăbănoagă de sub haină, iar ea i-a simțit degetelele căutându-i fața. Și cum se făcea că dragostea și pierderea erau atât de strâns legate? Pentru că, oricât de mult l-ar fi iubit pe băiat, și-l iubea cu disperare, ca și cum viața ei toată ar fi depins de el, pierderea era întotdeauna acolo, mereu pe urmele ei.

Când zorii au început să picure lumină în obscuritate, Silvana era prea obosită ca să se mai poată gândi la ceva și a închis în cele din urmă ochii, lăsând zgomotul motoarelor, monoton ca bătăile unei inimi, s-o poarte într-un binecuvântat somn fără vise.

Dimineața a adus cu ea un soare arzător și adieri sărate. Silvana și-a făcut loc prin mulțime către puntea superioară, cu Aurek agățat de paltonul ei. Ținându-se de balustradă, l-a lăsat să se ghemuiască la picioarele ei, sprijinit de ea. Dedesubt, la mare distanță, erau valuri verzi, și ea le privea încercând să-și imagineze cum va fi Anglia, o țară despre care nu știa altceva decât că acolo trăia acum bărbatul ei, Janusz.

Ea se pierduse, iar el o găsisese. El credea probabil că se întoarce în trecut; că ea va fi la fel cum o lăsase, soția lui tânără, cu bucle roșcate prinse cu agrafe, zâmbind și ținându-l în brațe pe fiul lor iubit. Nu avea de unde să știe că trecutul era mort și că ea era fantoma soției lui de altădată.

S-a sprijinit de balustradă, amețită de tangaj. Își lăsase țara mult în urmă, iar acum nu se mai vedeau malurile, nu mai era niciun petic de pământ după care să plângă, doar apă cât vedeai cu ochii și așchii orbitoare de lumină spintecând valurile. Nu-l mai văzuse pe Janusz din ziua în care acesta părăsise Varșovia, în urmă cu șase ani lungi. Oare o să-l mai recunoască? Își amintea de ziua în care se cunoscuseră, data căsătoriei, măsura lui de la pantofi; faptul că era dreptaci. Dar la ce-i folosea colecția asta ciudată de date și fapte?

A aruncat o privire către mare, cu valurile ei fremătând neîncetat. Îl iubise odată. Măcar de atâta lucru putea fi sigură.

Dar așa de multă vreme se întindea pierdută între ei ! Șase ani, care păreau o sută. Putea ea, într-adevăr, să spună că este bărbatul ei doar pentru că-și amintea ce număr poartă la cămașă ?

Aurek a tras-o de mână și Silvana s-a lăsat în genunchi, ștergându-și buzele cu dosul mânecii, încercând să zâmbească. Pentru băiat făcea călătoria asta. Un băiat trebuie să aibă un tată. În curând, aveau să lase trecutul în urmă, iar Anglia avea să devină prezentul lor. Iat-o convinsă că vor putea să trăiască fiecare clipă fără să se gândească la ziua de ieri, fără amintiri care să-i amenințe și fără povești care să-i urmărească. Și-a trecut degetele prin părul scurt al copilului, iar el și-a încolăcit brațele în jurul gâtului ei. Era în drum către o nouă viață și ducea cu ea propria bucățică de Polonie.

Britannia Road 22, Ipswich

„Pare o casă cu noroc“, se gândește Janusz. Face un pas în spate, pentru a vedea mai bine casa de pe Britannia Road, de la numărul 22, și admiră proprietatea îngustă, construită din cărămidă roșie, cu cele trei ferestre ale ei și ușa albastră. Ușa are un vitraliu colorat; un răsărit galben, încadrat de o bordură verde, cu o pasăre albastră în centru. E tipic englezesc și-l face să zâmbească. Este exact ce căuta.

Casa e ultima din șirul de clădiri terasate și se află lângă un teren bombardat, dar, cumva, a scăpat fără stricăciuni. Singurul semn e o crăpătură în geamul colorat, o linie care trece prin pasărea albastră și din cauza căreia aceasta pare că ar avea probleme dacă ar încerca să zboare. În afară de asta, pare că războiul nici n-ar fi atins clădirea. Știe că e imposibil, dar îi place ideea. Poate casa își va împărți norocul cu el, cu soția și cu fiul lui.

— Nu vă faceți probleme pentru panoramă, spune agentul imobiliar, arătând spre terenul pustiu pe care aleargă copii cu fețele murdare. O să se rezolve rapid. O să punem iar orașul pe picioare, cât ai zice pește.

Își potrivește manșetele jachetei de tweed și-i înmânează un set de chei.

— Pofțiți. Sunt ale dumneavoastră. Sper să vă simțiți bine aici. Pot să vă întreb de unde sunteți?

Janusz așteptase întrebarea asta. Primul lucru pe care vor să-l știe oamenii este de unde vii.

— Polonia, zice. Sunt polonez.

Agentul imobiliar scoate o tabacheră din buzunarul interior al jachetei.

— Vorbiți o engleză al naibii de bună! Ați fost în armată, nu-i așa?

Și asta e a doua întrebare. *Ce cauți aici?* Dar Janusz se simte în largul lui în țara asta. Știe cum se poartă oamenii și cum merg lucrurile. Trebuie să te exprimi simplu și la obiect. Dă-le de înțeles că ești de partea lor și sunt fericiți.

Prima oară când îl întrebase cineva de unde e, pe vremea în care faptul că era străin îl neliniștea, pentru că îl vedea ca pe un semn din naștere, ca pe o pată de culoarea vinului de porto care-ți sare în ochi, încercase, din nefericire, să răspundă. Nu era de mult în Anglia, de-abia de un an, și entuziasmul nenorocit și gălăgios pentru război al noilor săi tovarăși iscase un fel de foc în inima lui. O văpaie puternică i-a aprins sângele și i-a dat un curaj pe care nu-l avusese niciodată până atunci. Era într-o cantină plină de fum, cu o mulțime zgomotoasă de soldați din Forțele Aeriene Regale, care beau bere de culoarea uleiului de motor, iar el s-a apucat să-și spună povestea, întreaga călătorie din Polonia, de la începutul războiului, care îl purtase prin Franța și apoi în Anglia.

Și-a dat seama prea târziu că totul părea prea complicat și că oricum nu-l asculta nimeni. Nimeni nu voia să știe de femeile pe care le lăsase el în urmă. A continuat, împotmolindu-se în vocabular, sfârșind pierdut în propriile regrete, bolborosind cuvinte poloneze în halba de bere, vorbind despre lucruri dureroase precum dragostea și onoarea. Când a părăsit cantina și a ieșit în aerul revigorant al serii, când a privit cerul scăpărând de stele, i-a părut rău pentru fiecare cuvânt prostesc pe care-l spusese.

Își îndreaptă spatele și-și alungă lucrurile astea din minte.

— Am luptat în Forțele Aeriene Regale, spune, cu voce clară și fermă. Trupele poloneze. Am venit în 1940. De-atunci sunt aici.

— Aha. Așa deci...

Bărbatul zâmbește și-i oferă o țigară.

— Și eu am fost în armată. Am cunoscut câțiva flăcăi de-ai voștri. Mari băutori, polonezii!

Își aprinde țigara, aruncă bățul de chibrit pe jos și-i întinde cutia lui Janusz.

— Ai avut garnizoana pe-aici, așa-i?

— Nu, spune Janusz, luând cutia de chibrituri și dând încet din cap, în semn de mulțumire. Ne-am mișcat mult. Eu am fost demobilizat la Devon și mi s-a oferit un loc de muncă, aici sau în nord.

— Ei, o să vedeți că e o zonă destul de liniștită. Ipswich e un târgușor drăguț. Și v-ați luat casa asta la fix! Am o listă lungă de-un metru cu clienți care-o voiau. Dacă n-ați fi bătut la ușa mea chiar înainte să-mi încep programul, ar fi luat-o altul. E o casă bună pentru familiști. Aveți... Ăăă...

— Familie? Am o soție și un fiu. O să vină-n Anglia luna viitoare.

— O familie reunită, deci. Mă bucur s-aud asta.

Janusz trage din țigară, scoate un rotocol de fum și-l privește apoi destrămandu-se.

— Sper. Au trecut șase ani de când nu i-am mai văzut.

Agentul imobiliar îl privește uimit, aplecându-și capul într-o parte.

— Greu... Dar stați liniștit, gândiți-vă c-aveți casa asta, o slujbă și că familia vine-ncoace. Dacă le adunați, v-alegeți cu un final fericit.

Janusz râde. Exact asta speră și el.

— Așa e, zice. Un final fericit.

Când ofițerul de la Crucea Roșie i-a spus că Silvana și Aurek au fost găsiți într-un lagăr britanic de refugiați, n-a fost în stare să zâmbească.

— Sunt într-o stare gravă, a zis ofițerul. Vorbea aproape șoptit. Au trăit într-o pădure. Cred că erau acolo de multă vreme. Mult noroc. Sper să fie bine pentru voi toți.

Janusz învârte pe deget inelul cu cheile de la noua lui casă, privind cum spatele învelit în jacheta de tweed al agentului imobiliar coboară sacadat dealul. Deci asta e. E pace. Și el are o casă. Un cămin în care să-i primească pe Silvana și pe Aurek, când vor sosi. Tatăl lui ar fi fost mândru de el, pentru că-și

reunește familia. Pentru că-și face datoria. Pentru că se gândește la viitor. Churchill însuși a spus că trupele poloneze ar trebui să se bucure de cetățenia și de libertatea Imperiului Britanic, iar Janusz l-a crezut. Marea Britanie e acum țara lui.

Dacă va mai vorbi vreodată cu părinții și surorile lui, dacă într-o zi îi vor răspunde la scrisori și-l vor găsi aici, speră ca ei să-nțeleagă că orașelul ăsta e locul în care a ales să trăiască.

Bagă cheile în buzunar și se gândește la alegerea pe care a făcut-o. Când i se oferiseră două slujbe, una într-o fabrică de biciclete din Nottingham și alta într-o uzină constructoare de mașini dintr-un orașel din estul Angliei, se dusesse la bibliotecă, ceruse o hartă a Marii Britanii și pusese degetul mare pe Ipswich. Un oraș mic, cu port, așezat de-a lungul liniei șerpuite a unui estuar albastru, care înainta spre mare. Cu degetul mic putea trece peste porțiunea albastră și atinge Franța. Asta l-a ajutat să se hotărască. Avea să trăiască în Ipswich, fiindcă așa avea să fie mai aproape de Hélène. Era un motiv stupid, mai ales că-ncerca din răputeri să uite, dar îi mai alina durerea.

Cască și oftează din rărunchi. E bine aici. E aer curat, cât de cât, și e liniște. Casele de cărămidă, lipite unele de altele, se înșiră în trepte la vale. În depărtare, turla unei biserici, cu vârful acoperit de schelărie, se avântă spre cer. Janusz nu știe dacă schelăria e acolo pentru finalizarea unor reparații mult așteptate sau din cauza stricăciunilor provocate de război. Și nici nu-i pasă. Nu mai crede în Dumnezeu. Acum își pune speranțele în lucruri practice. Un loc de muncă unde să meargă în fiecare zi. O familie de care să aibă grijă și poate, cândva, un pic de fericire.

Dincolo de biserică, șirurile de case se înghesuie între râu și furnalele înalte ale fabricilor. În spatele lor sunt câmpuri și păduri. Deasupra lui Janusz, cerul e gri ca o gumă de mestecat, dar niște petice albastre mai răzbat din loc în loc. Hélène ar fi spus că e destul albastru cât să croiești o pereche de pantaloni de jandarm.

Își aprinde altă țigară și gândurile îi zboară spre Franța. Pentru câteva clipe își savurează slăbiciunea, dulce și bună ca o linguriță de zahăr în plus într-o cană cu ceai amar de cazarmă. Se gândește la casa de țară cu micul ei acoperiș roșu de țiglă și cu obloanele

de lemn vopsite în albastru. Hélène stând în ușa de la bucătărie. Pielea ei bronzată și accentul cald, din sud, viața din ochii ei.

Își termină țigara și începe să bântuie din nou prin casă, făcând planuri și liste cu lucrurile care trebuie înlocuite sau cârpite. Trânțește la perete ușa din spate și iese cu pași mari în grădină. O bucată de pământ lungă, dreptunghiulară. Bucata lui de pământ. Se vede că iarba n-a mai fost cosită de ani de zile, iar urzicile și murii cresc în voie. În fundul grădinii e un stejar bătrân. Pare perfect pentru o căsuță în copac, în care să se joace fiul lui. Iar după ce-o să tundă iarba și-o să plivească buruienile, aici o să pună ronduri cu flori și o parcelă cu zarzavat. O grădină englezască adevărată, pentru familia lui.

Janusz se oprește în fața ușii, cu lista cu lucruri de făcut, și se uită la copiii care se joacă pe terenul pustiu de lângă casă. E greu de crezut că băiatul lui, Aurek, va fi în curând unul de-al lor. O să fie un tată bun pentru băiat. E hotărât să îndrepte lucrurile. În lumina difuză a după-amiezii, copiii strigă și chiuie, iar chiotele lor se pierd printre țipetele ascuțite ale pescărușilor de pe chei. Când le aude pe femei chemându-i prin case la ceai, încuie și pleacă să-și petreacă ultima noapte în camera închiriată.

La primărie, completează formularele și așteaptă la coadă să primească ajutorul pentru mobilă și vopsea, din partea guvernului. Mobila e adusă dintr-un depozit de lângă stația de autobuz și e toată la fel. Masivă, colțuroasă, făcută dintr-un lemn șubred, pătat și închis la culoare. Cumpără tapet de la Woolworths: „Zile de vară” – crem, stropit cu șiruri de trandafirași roșii dispuse în diagonală. Cumpără cât să-i ajungă pentru salonașul din față și pentru dormitorul principal. Ia tapet și pentru camera lui Aurek, rugând-o pe vânzătoarea care-i spune c-are un fiu de aceeași vârstă să-l ajute.

Îmbracă pereții din hol și bucătărie într-un tapet bej, palid, ornat cu frunze de bambus răsucite și crenguțe subțiri, de un verde-deschis. Sus, pe hol și în baie, pune tapet trandafiriu. Pe pereții din camera lui Aurek sunt formații de avioane gri. E o cameră destul de mare. Într-o zi, dacă o să meargă totul bine, o s-o împartă cu un frate.

În fiecare seară, vine de la lucru și se apucă să meșterească prin casă, oprindu-se doar atunci când simte că nu mai poate. Când pune capul jos, are senzația că brațele-i sunt tot întinse, vopsind și lipind tapet.

Noaptea, singur în pat, visează. Intră în casa părintească, urcând în fugă treptele de la intrare. Ușa masivă se deschide și-și strigă mama, dar știe c-a ajuns prea târziu și c-au plecat toți. Într-una dintre camerele goale, cu tavan înalt, stă o femeie brunetă, îmbrăcată într-o rochie galbenă. Se ridică, își scoate rochia și îi face semn, dar apoi, cu o viteză uluitoare, fulgerător ca un pește care înoată în șuvoi, visul își schimbă direcția și femeia dispare. Tresare și deschide ochii; inima îi bate cu putere. Își duce mâna spre locul dureros din vintre și-și afundă fața-n pernă. E convins că singurătatea asta o să-l omoare.

Gara Victoria e uriașă; chiar și la șapte dimineata, locul e zgomotos și plin de oameni pierduți, care-l apucă pe Janusz de braț și-i pun întrebări la care nu poate răspunde. Își șterge transpirația de pe frunte cu o batistă și se uită la ceas. A tot repetat cuvintele pe care i le va spune când o va vedea: „A trecut mult timp“. E o propoziție nepretențioasă, și totuși încărcată de înțelesuri.

Se trezește încercând să-și amintească expresii în poloneză, dar a folosit atât de mult limba engleză, încât și-a pierdut elocvența. E ca atunci când încerci să-ți amintești numele colegilor de școală pe jumătate uitați; prea mare efortul și o răscolire nedorită a trecutului. Adevărul e că limba lui maternă e prea încărcată de nostalgie. După ce Silvana va învăța engleză, le va fi mai ușor. Va trebui să învețe, pentru că-și vor construi o nouă viață aici. „Bine-ați venit în Marea Britanie“ sunt alte cuvinte pe care se gândește c-ar putea să le folosească.

Călătorii iau cu asalt peroanele. Valizele sunt aruncate unele peste altele în cărucioare și peste tot vezi baloturi cu haine zdrențuite și alte obiecte personale. Oamenii trec pe lângă el, estompându-se în nuanțe de gri, cafeniu și bleumarin. Se uită prin mulțime și încearcă să nu se gândească la Hélène, la faptul

că-și imaginase cândva că pe ea o s-o întâmpine aici după război. Apoi vede o femeie care se uită spre el. O fixează pentru câteva clipe. Chipul ei se distinge dintre alte chipuri din mulțime și o recunoaște, plin de emoție. Îi revine totul în minte. E Silvana. Soția lui. Ridică mâna ca să-și scoată pălăria, o pălărie oribilă de fetru, cu boruri înguste. A primit-o la demobilizare, când i-au dat și costumul; ai putea să juri că e de carton. Își netezește părul, își netezește mustața cu degetul mare și cu arătătorul, tușește, strânge pălăria în mâini și se-ndreaptă spre ea. Silvana are un batic roșu pe cap și acum, că a recunoscut-o, i se pare că se ivește din mulțimea cenușie ca un mac singuratic într-un lan unduitor de grâu.

Janusz nu scapă din ochi baticul, iar când se apropie vede păsările brodate pe el: aripile deschise care îi adie peste frunte și se ascund apoi sub bărbia Silvanei. Pare mai slabă, îmbătrânită, are pomeții mai ascuțiți decât își amintea. Când îl recunoaște, scoate un mic țipăt.

Un copil slăbuț, brunet sare în brațele ei. Să fie Aurek? Să fie el? Ultima oară când îl văzuse era țânc, un bebeluș dolofan, cu părul buclat. Nici pentru prima tunsoare nu era suficient de mare. Încearcă să-i deslușească chipul, să găsească ceva familiar în trăsăturile lui, dar copilul se catără pe mama lui ca o maimuță, trăgându-i baticul de pe cap, încleștându-și brațele în jurul gâtului ei și îngropându-și fața la pieptul ei.

Janusz rămâne nemișcat în fața lor, o clipă, și curajul îl părăsește. Dacă a făcut o greșală prostească și oamenii ăștia sunt familia altcuiva? Dacă tot ce i se păruse că recunoaște fusese privirea rătăcită pe care femeia o poartă în ochi și propriile lui dorințe stinghere?

— Silvana?

Femeia se luptă cu copilul, încercând să-și tragă baticul la loc.

— Janusz? Te-am văzut în mulțime. Am văzut că te uitai după noi...

— Părul tău... spune el, uitând toate replicile repetate dinainte.

Silvana își duce mâna la cap și baticul îi cade pe umeri. Își ferește privirea.

— Îmi pare rău, spune el și nu știe dacă își cere scuze pentru că a zărit-o sau pentru că i se pare că deja a făcut-o să se simtă prost.

— Serios, n-am vrut... Ce mai faci?

Silvana își trage baticul la loc pe cap și îi înnoadă colțurile sub bărbie.

— Soldații l-au tăiat.

Cuvintele se disting cu greu în zarva și scârțâitul trenurilor care vin și pleacă și printre strigătele conductorilor de-a lungul peroanelor. Janusz face un pas timid către ea.

— Am trăit în pădure, zice ea. Ți-au spus? Ne-au găsit soldații și ne-au anunțat că războiul s-a terminat. L-au tăiat din cauza păduchilor. O să crească la loc.

— A, nu contează... Înțeleg, spune Janusz, deși nu înțelege.

Copilul ține strâns un obiect de lemn. E ceva vag familiar. Janusz se încruntă.

— E morișca pe care a făcut-o tatăl tău?

Silvana deschide gura să spună ceva, dar se răzgândește. Observă că se îmbujorează ușor. Sigur că e morișca. Lemnul închis la culoare, cioplit... Trebuie să fie morișca. Zâmbește ușurat, liniștindu-se dintr-odată. Bineînțeles că este familia lui.

— Ai păstrat-o până acum? Pot s-o văd?

Întinde mâna, dar băiatul strânge jucăria la piept și scoate un mârâit.

— E obosit, spune Silvana. Călătoria l-a obosit.

E șocant să vezi un copil așa de slab. Chipul fiului lui are un soi de transparentă, pielea întinsă scoțând în evidență structura osoasă; pe Janusz îl doare inima ca o vânătaie moale.

— Aurek? E mic, nu-i așa? Salut, puștiule! Nu te speria. Sunt... sunt tatăl tău.

— Ai mustață, spune Silvana, trăgându-l pe băiat pe celălalt sold. E diferit. Arăți altfel.

— Mustața? O am de ani de zile. Am și uitat de când.

— De șase ani, spune ea.

El dă din cap.

— Și ai mei? Știi ceva de ei? De Eve? Știi unde e?

Ochii Silvanei se întunecă. Pupilele i se dilată și strălucesc și e sigur c-o să-i spună că Eve a murit. Că au murit cu toții. Își ține respirația.

— Nu știu, zice ea. Îmi pare rău. Nu știu unde sunt.

— Nu știi?

— Nu i-am mai văzut după ce-ai plecat.

De ani de zile aștepta să primească vești despre familia lui. Sperase că Silvana o s-aducă scrisori, vești de la ei. Se privesc tăcuți, până când Janusz vorbește din nou.

— Ei bine, ați ajuns.

Silvana răspunde șoptit, așa că trebuie să se aplece spre ea ca s-audă ce spune.

— Nu-mi vine să cred. Nu-mi vine să cred c-am ajuns.

Janusz râde, ca să nu-l copleșească lacrimile. Îi strânge mâna, petrecându-și degetele peste ale ei. Se simte dintr-odată obosit. Singurul lucru pe care-l poate face acum e s-o privească în ochi.

— Cred că ne-am schimbat amândoi... dar nu contează, spune, încercând să pară relaxat. Pe dinăuntru suntem aceiași. Timpul nu schimbă sufletele.

De cum rostește cuvintele, își dă seama că e o minciună. Și ea își dă seama. O vede în ochii ei. Războiul a schimbat pe toată lumea. Și părul Silvanei nu e doar prea scurt. A devenit cărunț.

Polonia, 1937

Silvana

Prima oară când Silvana l-a văzut pe Janusz, el înota. Era anul 1937, spre sfârșitul primăverii, și peste toate domnea un fel de apatie, ca și cum apariția bruscă a soarelui ar fi transformat orașul într-un copil care nu vrea decât să se joace pe stradă cât e ziua de lungă. Silvana ieșise din tura de după-amiază, de la cinematograful Kine, unde lucra ca plasatoare. Lumina zilei o lua mereu prin surprindere după întunericul din sală, așa că s-a oprit pe trotuar, lăsând vântul să se joace cu tivul fustei și razele soarelui să-i mângâie obraji. Avea optsprezece ani și singurul lucru de care era sigură în acel moment era că nu voia să se ducă direct acasă. Că o plimbare în lumina soarelui, chiar fără țintă, era de preferat tăcerilor deprimante care o învăluiau din clipa în care intra în căsuța părinților ei.

A luat-o pe strada principală mărginită de copaci, a traversat piața cu fântână arteziană și cu case înalte și vechi și a apucat-o apoi pe o alee prăfuită, umbrită de biserica din cărămidă roșie și de prezbiteriu. Odată trecută de aceste clădiri masive, a lăsat umbrele în urmă și razele soarelui au călăuzit-o pe drumul care ieșea din oraș. La câteva sute de metri mai în față se vedea casa părinților ei, o construcție de lemn cu un singur nivel, vopsită în aceeași nuanță de albastru ca celelalte case țărănești de la periferie. Silvana s-a oprit și a părăsit drumul, intrând într-o livadă de meri. Livada aparținuse cândva familiei lor, dar tatăl ei o vânduse. Acum lucra cu ziua pe la fermele altora, adunând lemne, ajutând la recoltat, munci sezoniere. Pomii erau plini de petale albe, nori mari de flori ; iarba de sub ei era moale și de un verde-crud. Un tablou plin de speranță, de promisiunea fructelor viitoare.

Silvana s-a oprit în lumina filtrată de frunzele pomilor și a tras adânc aer în piept, știind că, orice urma să i se întâmple în viață, oriunde urma să ajungă – și spera să ajungă undeva cât mai departe de orașelul acela de provincie –, avea să iubească întotdeauna locul ăsta.

A apucat-o pe o potecă ce ducea la râu, aruncând o privire fugară înapoi, spre casă. Mama ei, Olga, era probabil în bucătărie, bând din votca pe care o distila în staul, din lichidul limpede și arzător, făcut din sfeclă de zahăr sau hrean, sau, în anii săraci, din ceapă sau din soc. Da, s-a gândit. Mama ei era probabil beată, înconjurată de toate creaturile nenorocite pe care le strângea în jurul ei: pisoi care i se agățau de fustă; cățeluși care făceau tumbe la picioarele ei și rodeau picioarele mesei; pui fără aripi și iepurași orfani, pe care-i hrănea din oră-n oră și pe care-i îngrijea așa cum își îngrijise altădată copiii muribunzi.

Printre vecini trecea drept o femeie bună, care nu avusese o viață ușoară, fiind nevoită să crească o fiică năzuroasă. Silvana știa că era un strop de adevăr în asta: fusese un copil năzuros și era în continuare aspră și încăpățânată, dar nu mai aspră decât fusese mama ei cu ea. Și mai erau și frații ei. Cei trei băieți născuți înaintea ei, care nu reușiseră să se facă mari. Prințișorii mamei, sugari pentru totdeauna, care clipiseră și scânciseră în toți anii copilăriei ei. Silvana le știa poveștile pe de rost.

Când soția lui rămăsese gravidă prima oară, Josef, tatăl Silvanei, se apucase să sculpteze o morișcă dintr-o bucată de lemn de cireș din livadă, dar lemnul acela, se părea, le adusesese ghinion. În orice caz, nu avea spor la cioplit, nefiind prea priceput. Când s-a născut copilul, morișca era făcută pe jumătate. După ce copilul de numai trei luni a murit, cam în aceeași vreme în care au pierdut recolta de cartofi, Josef a continuat să sculpteze. N-a observat cuțitul care i se afundase în degetul mare, făcându-i o rană adâncă ce sângerase mult până să se închidă. Când era mică, Silvanei îi plăcea să-i ia degetul și să-și treacă arătătorul peste marginea crestată a cicatricei, și să-l asculte povestind cum o căpătase.

După moartea celui de-al doilea fiu, Olga începuse să bea din votca pe care până atunci le-o vânduse altor țărani. Josef

încă nu terminase morișca. Vânduse deja pământurile și mai lucra doar în livadă.

— Nu se poate să se-ntâmple de trei ori, i-a spus el Olgăi. Mai încercăm.

După moartea celui de-al treilea copil, Olga a știut că morișca e blestemată. A îngropat-o în grădină, înfășurată într-o suviță din părul ei, ca să alunge răul. Josef a dezgropat-o într-o noapte fără lună și a ascuns-o în șopron. S-a dus la nevasta lui și i-a spus că vrea să-ncerce din nou să facă un copil.

Rece ca un cuptor stins, Olga de-abia dacă s-a uitat la fetița căreia i-a dat naștere în anul următor. Silvana Olga Valeria Dabrowski. Josef credea c-au scăpat de blestem. A terminat morișca, a șlefuit-o, i-a legat o fundă de mâner și i-a dat-o fetiței lui celei sănătoase și încăpățănate.

Dar Olga n-a putut să-și uite băiețelii. Le păstra hainele într-un dulap încuiat, învelite în hârtie de mătase. Cămăși de noapte albastre brodate cu oițe, botoșei albi tricotati, căciulițe azurii cu ciucuri, trei păturele croșetate, subțiri ca borangicul. Când a mai crescut, Silvanei i s-a dat voie să atingă tivurile și să pipăie gulerașele.

— Ai grijă! a avertizat-o Olga. Pentru mine, sunt mai prețioase ca aurul.

Când avea zece ani, Silvana a furat hăinuțele. N-a putut să se abțină. Le-a scos în grădină să se joace cu ele, dar a început să plouă, așa că a alergat înapoi în casă. Olga le-a găsit a doua zi în tufele de zmeură, pline de noroi, mototolite și rupte.

— M-am înșelat în privința ta, a zis, încuind-o pe Silvana în camera ei. Ești o fetiță mincinoasă. Cere-ți iertare pentru ce-ai făcut.

Silvana bătea în ușă, țipând s-o lase să iasă. Nu voia să-și ceară iertare.

Olga i-a vorbit prin gaura cheii.

— Un băiat nu s-ar purta niciodată așa.

— Băieții tăi sunt morți! a strigat Silvana, orbită de propria furie. Eu sunt copilul tău! M-auzi? Eu sunt copilul tău!

— Tu ești un pui de drac! i-a strigat maică-sa. Tu ai trăit, iar băieții mei, nu!

De-a lungul anilor, Silvana a învățat să le țină piept tuturor : mamei nebune, tatălui bun de nimic și fantomelor apăsătoare ale fraților morți ; toți prinși între cei patru pereți ai casei.

În lumina amurgului, a alungat o viespe care-i dădea târcoale și s-a uitat lung la casă. Părea liniștită, deși era plină de probleme, și s-a întrebat dacă toate casele pot să prezinte o fațadă așa de bună, să arate așa de dreptunghiular și de corect, în vreme ce pe dinăuntru sunt pline de uși trântite și de voci ridicate. S-a mai uitat o dată la fumul care ieșea pe coș, apoi s-a întors și s-a îndreptat hotărâtă spre râu și spre joagăr.

Sălciile plângătoare se legănau pe deasupra apei scânteietoare a râului, iar bâzâitul insectelor era la fel de puternic și neîntrerupt ca mecanismul morii. De-a lungul malului, prin iarbă, fusese tăiată o potecă. Și-a dat jos pantofii și a rămas în șosete ; iarba părea elastică. A zărit un grup de băieți, care râdeau și săreau de pe mal în râu. Rușinată, cu pantofii bălăngănindu-i-se într-o mână și cu șosetele înverzite de iarbă, s-a gândit să se întoarcă. Apoi unul dintre tineri i-a atras atenția. Era blond și avea spatele lat și vânjos. Nu era prea înalt, dar părea solid și Silvana nu-și putea desprinde privirea de el.

S-a oprit să-l vadă cum se aruncă în apă. El a închis ochii și și-a îndreptat spatele. Și-a ridicat mâinile deasupra capului, s-a afundat încet până la genunchi și apoi s-a lansat, încordându-și mușchii gambelor și degetele de la picioare și despicând suprafața apei, care s-a ondulat în urma lui. Când a ieșit, s-a uitat la Silvana, și-a scuturat părul ud și i-a zâmbit. Soarele transforma picăturile de apă de pe pielea lui albă în diamante minuscule. A ieșit la mal, trupul lui sclipind ca un obiect nou-nouț. Silvana i-a zâmbit la rândul ei, fermecată.

Janusz era singurul fiu al unei familii cu cinci fiice, iar în ochii Silvanei era tot atât de strălucitor, pe cât erau ele de cenușii. Cinci surori, toate cu trăsături șterse, și Janusz, cel mai mare, cu ochi de un albastru de Prusia și părul blond-deschis, aproape alb. O sticlă de votcă într-un bar plin cu bere neagră. Pentru că era singurul băiat, el avea să ducă mai departe numele familiei. Taică-său i-o repetase până la refuz, sperând că fiul lui o să

studieze Dreptul la universitate și o să devină un om important în societatea poloneză. Maică-sa voia să-l vadă preot.

Silvana vedea ce fiu bun era Janusz, cum încerca din toate puterile să-și mulțumească părinții. Dar mai știa și că nu-l interesa deloc să studieze Dreptul. Lui Janusz îi plăceau mașinăriile, orice avea metal, zimți și șuruburi, pe care să le demonteze și să le facă la loc. Era, cu adevărat, cel mai deștept bărbat pe care-l cunoștea.

Janusz locuia într-o casă cu trei niveluri și cu vedere la parcul municipal. Tatăl lui lucra la primărie și toți membrii familiei se mândreau cu bunele lor maniere. Așa de bune erau manierele lor, încât aproape că reușiseră să-și ascundă dezamăgirea când, la doar câteva luni de la prima lor întâlnire, Janusz o dusesse pe Silvana acasă și le explicase părinților că avea de gând să-și facă datoria și să se însoare cu iubita lui.

Pe-atunci, Janusz credea din tot sufletul în Dumnezeu. Nu lipsea niciodată de la slujbă și, de câte ori avea ocazia, îi ținea predici Silvanei despre voința Domnului în privința lor, a tuturor. Silvanei îi plăcea să-l asculte, deși lucrurile astea n-o atingeau prea tare. Mintea ei era prea ocupată să viseze la starurile de cinema americane. Duminica, la slujbă, stătea lângă surorile lui cu priviri plictisite, care se plângeau că le dor cefele de atâta uitat la ferestrele cocoțate sus, pe pereții de piatră, în timp ce borurile pălăriilor lor cafenii de fetru se îndreptau, pline de dorință, spre lumea de afară. Sora lui, Eve, spunea despre Janusz că-L iubește pe Dumnezeu doar pentru că nu e nevoit să-I vorbească față-n față.

— Da' să nu crezi cumva că Janusz e timid, i-a precizat ea Silvanei. Are o grămadă de lucruri de spus, doar că a crescut printre fete și mama e așa cum e... Bietul Jan, a fost așa de cocoloșit, că singurul lui mijloc de apărare e tăcerea.

Eve era la mijloc, între cele două surori mai mari, care nu se gândeau decât la căsătorie, și cele două mai mici, care se purtau de parcă ar fi fost gemene și mergeau peste tot braț la braț. Prin urmare, spunea că pe ea n-o ia nimeni în seamă și că e liberă să facă tot ce-și dorește. Eve iubea muzica. Vioara era pasiunea ei

și exersa ore-n șir, uneori ieșind din cameră cu părul castaniu făcut vâlvoi și cu chipul pistruiat ca al lui Janusz, răvășit de atâta concentrare. Fusesse întotdeauna mai apropiată de fratele ei decât celelalte surori, iar Silvanei de ea îi plăcea cel mai mult.

În acea vară dintâi, când discuția despre un posibil război cu Germania nu interesa pe niciunul dintre ei, Silvana și Janusz și-au petrecut timpul liber pe malul râului sau plimbându-se cu bicicleta prin împrejurimile orașului.

— Nu vreau să ne despărțim, i-a spus Janusz, pe când stăteau întinși pe iarbă, la umbra unui cedru.

Ea a râs și i-a luat mâna într-a ei. Părea atât de serios!

— Janusz, de-abia am ajuns aici. Putem să stăm toată ziua împreună.

— Da, dar pe urmă o să mă părăsești.

— N-o să te părăsesc. O să ne vedem din nou mâine.

— De ce trebuie să te duci la muncă diseară? Am văzut cum se uită bărbații la tine când le rupi biletele. Vin la film doar ca să te vadă pe tine.

— Nu fi prostuț. Iubesc filmele. Îmi place slujba mea.

O supărare, așa că a fost răutăcioasă:

— Oricum, îmi place când se uită bărbații la mine. Ce să fac dacă sunt frumoasă? Poate-ar trebui să fii atent. S-ar putea să mă plictisesc și să fug cu altcineva...

Și-a smuls mâna dintr-a ei și i-a dat o palmă, rapid, ca atunci când vrei să alungi o muscă de pe obrazul cuiva. Silvana s-a întors cu spatele la el, ca și cum ar fi lovit-o foarte rău, dar știa că lucrurile stăteau exact invers. Ea îl lovise pe el. Când l-a privit, era roșu la față și avea ochii umezi, ca și cum ar fi fost pe punctul să izbucnească în plâns. Era așa de încântată. Încântată că reacționase. Mă iubește, s-a gândit.

S-a prefăcut furioasă. S-a ridicat și a dat să plece, iar el a sărit în picioare și a alergat după ea. Când nu s-a mai zbatut în brațele lui, a sărutat-o înfocat, strecurându-i o mână pe sub rochie. O apăsa, urmărind curbura sânelui, terenul accidentat al coastelor, ca și cum ar fi căutat un mod de a pătrunde înăuntru; ca și cum ar fi vrut să-i găsească inima și s-o ia cu el.

— E deja a ta, i-a șoptit.

S-a oprit din sărutare și a privit-o în ochi. Apoi a luat-o de mână și a dus-o în pădure. Silvana știa că pășiseră peste un prag, împreună, și că nimic nu mai putea fi la fel ca înaintea palmei. Au pătruns mai adânc în pădure și, cu cât înaintau mai mult printre ferigi, cu atât se făcea mai întuneric, iar copacii creșteau tot mai aproape unii de alții.

— Am putea să mergem mai departe, a zis Janusz, ferind din calea ei o creangă. Să ne facem o cabană și să trăim aici. Aș putea să te am doar pentru mine.

Silvana a început să râdă.

— Ți-ar plăcea, nu-i așa?

Era puțin speriată, dar și-a îndreptat bărbia spre el și a încercat să pară încrezătoare.

— Mi se rup ciorapii, a spus.

Apoi, simțind dintr-odată nevoia să-l tachineze, și-a ridicat poalele rochiei.

— Uită-te cum s-a dus firul!

I-a arătat locul în care ciorapul negru de bumbac se deșirase.

— Va trebui să-mi cumperi unii noi.

— Ia să văd.

— Nu. Nu, nu-i nimic.

I-a dat mâna la o parte. L-a privit îmbufnată.

— Presupun c-o să dai iar în mine.

El a clătinat încet din cap.

— Niciodată. N-o să-ți fac rău niciodată. O să te ador mereu.

Nimeni nu-i mai vorbise așa până atunci. A îngenunchat și și-a băgat mâna ușor pe sub fusta ei, iar degetele lui reci pe coapsa ei caldă au făcut-o să tresară. El găfâia de parcă tocmai s-ar fi oprit din alergat. Când a încercat să-și strecoare degetele în lenjeria ei, l-a respins.

— Te rog, a spus. Stai un pic.

— Ce s-a-ntâmplat? Acum stătea în picioare, cu buzele lipite de urechea ei. Ai mai făcut asta vreodată?

A dat din cap.

— Niciodată. Tu?

— Nu, dar vreau. Tu nu vrei?

Ea a tras aer în piept și a încuviințat cu o mișcare a capului.

— Ba da, a șoptit. Vreau.

A sărutat-o din nou și au căzut în genunchi printre ferigi.

Era ca și cum ea ar fi fost lumea. Ea era lumea întreagă și-l lăsa s-o exploreze. Și așa s-a ales cu copilul. În ziua în care Janusz a dus-o în pădure. Avea să-și amintească mereu că în ziua aia se simțise enormă, o femeie uriașă, simțise că se topea toată, lăsându-se în voia propriului trup, dintr-odată generos, în timp ce fiul lor începea să se formeze în pânțele ei.

— Te iubesc, i-a spus Janusz dup-aceea. Te iubesc.

Au rămas culcați, ținându-se de mână. Silvana a închis ochii și și-a ascultat inima domolindu-se. Revenea la dimensiunile obișnuite, un vânticel îi înfiora picioarele goale, iar în minte i se adunau îndoielile cu privire la ce făcuseră.

— Chiar mă iubești? a întrebat ea. De ce?

— Cum adică de ce? Te iubesc și gata.

— Vreau să știu de ce.

Voia să-i spună că o iubea pentru că era frumoasă și pentru că pe ea o căutase toată viața. (Vedea multe filme pe vremea aia și era foarte impresionată de comediiile muzicale americane.)

— Pentru că așa merg lucrurile, a zis el, după un moment de liniște. Oamenii se îndrăgostesc.

— Aha!

— Dar tu mă iubești?

Silvana s-a uitat la chipul lui dulce și serios, a văzut dorința din ochii lui, gulerul descheiat și bretelele care-i atârnavă. I-a atins ușor obrazul, iar el a mârâit, i-a prins mâna și a sărutat-o.

— Da, i-a spus. Da, cred că da.

— Arată-mi, i-a șoptit el. Mai arată-mi o dată.

Și așa a făcut.

Polonia, 1939

Janusz

Janusz s-a dat jos cu greu din troleibuzul aglomerat și a intrat într-o mare de oameni, pe Strada Prosta. Ținându-și pălăria la piept, s-a strecurat printre bărbații și femeile care erau așa de înghesuiți unii într-alții, încât se mișcau ca un mușchi care se contractă, împingându-l spre Gara Centrală din Varșovia.

Îl apăsa ceva pe piept și se întreba dacă respiră greu din cauza atmosferei încărcate ce prevestea o furtună sau din cauza fricii de viitor. Un miros de canal se ridica din gurile cu zăbrele de pe străzile pietruite. Căldura zilei se lăsase peste oraș ca o pânză îmbibată cu praful din trafic, cu mirosul de bălegar și cu miasmele de legume putrede și de piață de pește. De câteva săptămâni se vorbea despre o criză alimentară, iar țăranii începuseră să-și aducă produsele în oraș și să le vândă la suprapreț familiilor de orașeni care-și umpleau pivnițele cu provizii. Janusz se uita la clădirile înalte care îl înconjurau și dincolo de ele, la soarele neiertător de august. Cerul era garnisit cu zdrențe de nori cenușii, iar vânticelul slab adia fierbinte. Cum mai tânjea după o ploaie care să curețe aerul !

S-a strecurat pe lângă un grup de fete, apoi pe lângă niște țărani și țărănci cu șaluri și basmale, a simțit o mână care-i umbla prin buzunar și a sărit într-o parte, nimerind lângă mai mulți soldați și sperând că hoții de buzunare o să-l lase în pace dacă o să vadă că pleacă pe front, să lupte pentru patrie.

— Ce îmbulzeală nenorocită, nu-i așa ? a zis un soldat care mergea alături de el.

— Groaznică, a strigat Janusz drept răspuns, fericit că găsisese pe cineva cu care să vorbească.

S-a uitat peste umăr și a încercat să i se adreseze direct bărbatului, să găsească ochii care corespundeau vocii.

— Ești...

Dar soldatul dispăruse, iar el vorbea cu spatele pălăriei cuiva.

Ajuns la gară, s-a luptat să-și facă loc înăuntru, ținând strâns la piept ordinul de mobilizare. De câteva săptămâni, la radio, toți bărbații apti de serviciu militar erau somați să meargă la cea mai apropiată gară, unde se puteau înrola în armata Poloniei, ca să-și apere țara. De câteva săptămâni, inima lui Janusz palpita și bătea să-i spargă pieptul, trezindu-l în miezul nopții cu ritmurile ei. Nu mai exista nicio îndoială că avea să izbucnească războiul. Și iată-l aici, în mijlocul haosului – gara era chiar mai înspăimântătoare decât străzile aglomerate; genunchii îi tremurau, iar inima îi galopa furioasă între coaste, ca și cum ar fi încercat să epuizeze toate emoțiile de care era capabil.

S-a uitat înapoi la scările pe care tocmai le coborâse și la fâșia îngustă de cer de deasupra lor. Ar fi fost imposibil să-și croiască drum înapoi pe trepte, către aerul încins de afară. Trebuia să meargă înainte. S-a întors cu spatele la scări și și-a făcut loc cu greu printre oamenii care se zdrobeau unii pe alții.

Trenurile erau pline până la refuz de familii care încercau să părăsească Varșovia, iar vagoane întregi erau ocupate de soldați. Tras încolo și înapoi, luptându-se pentru un loc, Janusz a dat chiar și peste copii care plângeau, dar n-a avut timp să se oprească și să-i ajute. Peste tot pe unde se uita, vedea copii buimaci și i-a trecut prin cap că, dacă i s-ar întâmpla ceva, dacă ar fi să moară pe front, copiii aceia răătăciți ar fi ultima lui amintire din Varșovia. Pentru ei urma să lupte, pentru fiii și fiicele Poloniei.

Un soldat nervos i-a zis să se grăbească și să urce în tren.

— În care? l-a întrebat Janusz.

Bărbatul i-a făcut semn în direcția unui peron.

— Ruta 401. Varșovia-Lvov. Te dai jos la Przemysl, la patru sute nouășunu de kilometri de-aici. Au nevoie de oameni pentru apărarea orașului. Hai, disperi odată!

Pe la amiază, pălăria îi dispăruse, fusese buzunărit (i se furase portofelul cu actele de identitate și câțiva zloți), i se dăduse o

uniformă și un rucsac și se îmbarcase într-un tren cu locomotivă diesel, în direcția sud-est.

Prin vagoane, soldații cântau și glumeau, dar Janusz a rămas tăcut. Se ruga ca Silvana și Aurek să nu pățească nimic. Își luase la revedere fără prea multă ceremonie, ca și cum ar fi plecat să cumpere ziarul. I se păruse că o astfel de despărțire era mai bărbătească. În urmă cu câteva zile se întâlnise cu tatăl lui și așa îl sfătuisse bătrânul să facă.

— Pleacă repede. Pe femei le-apucă mereu plânsul și iese urât. Despărțirile trebuie să fie scurte. Fii puternic și-o să fii un soldat bun. Privirea tatălui coborâse în pământ, mâna plutise peste umărul lui Janusz. Dar, orice-ar fi, să te-ntorci acasă întreg!

Acum, lui Janusz îi părea rău că plecase așa cum o făcuse. În realitate, nu din bărbăție le întorsese așa de repede spatele soției și fiului său, ci din cauza lacrimilor fierbinți care-i umpluseră ochii când o sărutase pe Silvana pe obraz. Tatăl lui se înșelase. Ea fusese cea curajoasă, petrecându-l fără lacrimi, ținându-și fiul strâns în brațe.

Pe culoarul vagonului, Janusz stătea sprijinit de ușă, legându-se înainte și-napoi în ritmul trenului, și privea cum se schimbă peisajul, de la case înalte și clădiri industriale, la ogoare și fâșii întunecate de pădure intercalate printre câtune și ferme.

Ca să-i treacă timpul mai ușor, compunea scrisori în gând, unele serioase către tatăl lui, în care îi povestea în detaliu despre regimentul în care mergea să se înroleze. A trecut în revistă argumentele cu privire la posibilul sfârșit al războiului și a ajuns la concluzia că, ținând cont de puterea armatei poloneze și de ajutorul promis de britanici și de francezi, nemții vor fi mai mult ca sigur obligați să părăsească teritoriul polonez și Hitler va trebui să plece acasă cu coada-ntre picioare. Sau cel puțin așa ziceau ziarele și, la fel ca toți ceilalți, și el voia să creadă că așa va fi.

Orele treceau și peisajul plat devenise ușor deluros, cu râuri și păduri, iar Janusz a început să se gândească la Silvana și să-și închipuie cum o să-i povestească despre orașul spre care se

îndrepta. Știa că e un loc cu istorie, plin de castele și flancat de munți.

Trenul se oprea în fiecare târgușor, lăsându-i pe unii, luându-i pe alții. Vagoanele și locomotiva înaintau lent și zgomotos spre destinație, iar Janusz îi scria sonete Silvanei, în gând, numărând versurile ca să fie sigur că tehnic sunt corecte. Folosea imagini și expresii frumoase și o vreme s-a simțit aproape ca un erou. S-a uitat la ceilalți soldați din jur și le-a scris și lor scrisori imaginare, lăudându-se cu nevasta lui. Le-a descris bucele roșcate, rotunjimea molatică a sânilor, amplexarea caldă a coapselor ei. „Soția mea e frumoasă, seamănă cu sirena din Varșovia, simbolul orașului nostru“, a șoptit doar pentru el, dorindu-și să fi avut o hârtie și un creion la îndemână.

S-a așezat pe rucsac, a băut ceai și a mâncat ouă murate și covrigi, distribuite din căruțul care trecea pe culoar. În sfârșit, ziua s-a topit în negura străpunsă de lumina stelelor și trenul a oprit peste noapte într-o gară mică, de țară. Janusz și-a făcut pernă din rucsac și și-a cuprins genunchii cu brațele. Era nespus de obosit. Înconjurat de soldați care sforăiau, înghesuți unii într-alții ca vitele și aburind de transpirație, Janusz a închis ochii și a adormit.

A doua zi de dimineață, în adierea răcoroasă care venea dinspre dealurile profilate la orizont, a compus iarăși scrisori în gând, unele către preotul care preda la școala din orașul lui și altele în franceză, către profesoara lui de istorie, de care fusese legat în mod special. Era așa de cufundat în propriile gânduri, încercând să-și amintească gramatica franceză, încât i-a luat ceva până să-și dea seama că trenul se oprise brusc în mijlocul pustiului. S-a uitat în sus, la cer. La orizont se profilau câteva avioane care zburau în direcția lor.

— Luftwaffe! a strigat un soldat și l-a împins pe Janusz din ușă, cu brutalitate. Dă-te dracului din drum, au mitralierele țintite spre tren!

— Dar nu suntem încă-n război.

Soldatul a deschis ușa vagonului.

— Spune-le asta și nemților.

În jurul lui, bărbații înjurau, iar femeile și copiii țipau și plângeau. Oamenii dădeau ușile de perete, se îmbrânceau și se înghionteau pentru a ajunge la ieșiri, săreau pe linia de cale ferată mărginită de muri și alergau pe câmp, să se adăpostească în șanțuri și în păduri.

A sărit și el din tren și s-a luat după un grup de bărbați, oprindu-se într-un șanț. De acolo s-a strecurat în stufăriș și s-a ghemuit, gâfâind. Uniforma îi era grea și picături de transpirație i se prelingeau pe față, intrându-i în ochi. Când avioanele treceau pe deasupra, își acoperea capul cu brațele. Simțea un fel de căldură pe spate și auzea zgomotul motoarelor, subțire și amenințător. Apoi, când i se părea că zgomotul o să-l asurzească definitiv, avioanele îi treceau pe deasupra capului, ridicându-se mai sus, către nori, și virând spre linia orizontului.

— Se joacă cu noi, i-a spus un bărbat aflat lângă el, în timp ce avioanele dispăreau în nori.

— Unde s-au dus ?

— Nu s-au dus nicăieri. O să se-ntoarcă, ai să vezi. Asta fac de câteva zile, raiduri din astea. Fără bombe, doar cu mitraliere care deschid focul asupra satelor și gărilor, împușcând civili pe capete. Tactici de intimidare.

Janusz s-a uitat peste marginea șanțului, încercând să vadă unde se duseseră avioanele. În depărtare, pe o luncă înverzită, a văzut o țărancă tânără. Ceva din felul în care se mișca, o anumită duritate, care o făcea să pară mai mult băiat decât fată, i-a amintit de sora lui, Eve, și inima i-a tresărit. Fata stătea în mijlocul unui cârd de găște care începuseră să se adune în jurul ei. Patru avioane au ieșit atunci din nori și au virat înapoi spre tren, plonjând deasupra ogoarelor. Janusz a văzut-o pe fată ducându-și mâna streășină la ochi. A strigat la ea, dar era prea departe și nu l-a auzit. A urmat ceva ca un răpăit de ploaie pe un acoperiș de tablă și și-a dat seama că era o mitralieră automată. Fata care păștea găștele a căzut, iar asta a fost ultimul lucru pe care l-a văzut Janusz înainte să se ascundă la loc în șanț.

Crimă a fost cuvântul care l-a străfulgerat. Și apoi n-a mai fost niciun cuvânt, doar pete roșii în spatele pleoapelor strânse și

așchii de zgomot ca niște pocnitori explodându-i în urechi. S-a împieticit și s-a împiedicat, căzând cu fața în șanț și lovindu-se la cap. Durerea l-a curențat. Vedea niște puncte argintii, care mureau repede. Și-a simțit pieptul apăsător, ca și cum plămânii i-ar fi fost storși. Nu mai putea respira. S-a lăsat întunericul.

Când și-a revenit, era întins pe burtă. Tușind și înecându-se, s-a ridicat, sprijinindu-se în genunchi și-n mâini, inspirând aerul cu nesăț. Avioanele dispăruseră, lăsând în urma lor dăre de fum albastru și miros de ulei de motor și de arsură. Și-a dat seama că se afla destul de departe de tren și că șanțul era adânc, ascunzându-l privirilor. Și-a dus mâna la cap și a simțit că era plin de sânge. Fusesse împușcat? Apoi a văzut ce-l rănise: o piatră care ieșea din balta de pe fundul șanțului. Era mânjită cu sângele lui. Își pierduse probabil cunoștința în urma căzăturii. A încercat să se ridice, dar picioarele nu mai voiau să-l asculte. „O să mă ridic“, s-a gândit. „Trebuie să mă ridic.“

Știa că sunt soldați în apropiere, iar o dată sau de două ori i-a zărit deasupra lui, pe marginile înverzite. A rămas tăcut și ascuns în stuful înalt, fiind prea slăbit ca să strige după ajutor. L-a cuprins oboseala și a alunecat într-un somn agitat. Prin ceața viselor, a auzit trenul punându-se în mișcare și îndepărtându-se, dar își simțea picioarele prea grele, așa că s-a lăsat din nou furat de somn.

La sfârșitul zilei, în lumina scăzută, s-a târât afară din șanț și s-a culcat pe spate, uitându-se la cer. Ce avea să facă acum? Și-a pipăit cu grijă umflătura de deasupra ochiului. Sângele se uscaseră. S-a ridicat în capul oaselor, apoi, încet, în picioare. Larma gâștelor în depărtare i-a adus aminte de fată, așa că a luat-o anevoie pe câmp, în direcția din care se auzeau păsările.

Gâștele se strânseseră în jurul ei, sâsâind și unduindu-și gâturile spre el în timp ce se apropia. N-a avut curaj să atingă cadavrul, așa că s-a așezat lângă el și a plâns. Ce fel de soldat era el? Leșinase și zăcuse într-un șanț, în vreme ce oamenii din jurul lui aveau nevoie de ajutor. S-a pedepsit o vreme cu aceste gânduri, până ce, într-un final, a apucat-o pe fata moartă de subsuori și a întors-o spre el.

Un chip zbârcit, încadrat de un păr lung și alb privea fix dincolo de el. Era o bătrânică de statura unui copil. Nu putea să-și adune gândurile. Cine era bătrâna? Unde dispăruse fata? Să se fi înșelat el? I-a atins obrazul. Era rece. Fața lui era fierbinte. Cum putuse să creadă că era o femeie tânără?

A ridicat trupul și l-a cărat până la marginea ogorului, așezându-l sub un copac. I-a dat jos încălțărilor din coajă de mesteacăn, pătate de sânge, i-a aranjat hainele și i-a închis ochii.

Avea douăzeci și doi de ani și se pierduse de regimentul lui înainte de a se înrola. Cerul bubuia de tunete. Furtuna care amenința de mai multe zile se dezlănțuise în sfârșit. Cerul s-a întunecat și ploaia a început să cadă în rafale, mușcătoare ca o perdea de ace, purtată în valuri orizontale de vijelia puternică. Janusz și-a ridicat gulerul și a luat-o la pas. Spera că merge în direcția bună, către Varșovia. Nu știa unde altundeva să se ducă.

Ipswich

Din cele văzute de Silvana până acum, Marea Britanie e o țară la fel de distrusă ca a ei. Semnele războiului sunt peste tot, în clădirile incendiate pe lângă care trec, în cozile de la magazine și în fețele inexpressive ale oamenilor. Crezuse că-și va putea lăsa tristețile negre în urmă, în Polonia, dar și aici durerea se ascunde în fiecare cotlon, insistentă și încăpățânată, înviind trecutul, în vreme ce ei îi e limpede că toată lumea are nevoie să uite. Dar e ea îndreptățită să aibă astfel de gânduri? Propriile amintiri o amenință constant, iar uitarea nu-i deloc un lucru ușor.

Și totuși, urcând cu pași mici în urma lui Janusz dealul abrupt și pietruit, pe lângă casele din cărămidă roșie care se înghesuie pe marginea străzilor de suburbie, se simte hotărâtă, dacă nu chiar puțin optimistă. Felul în care Janusz s-a uitat la băiat, când s-au întâlnit în gară, i s-a părut duios. Îl acceptase.

Ar vrea să-i mulțumească, dar el merge prea repede și trebuie să-l îndemne încontinuu pe Aurek să țină pasul cu ea. Tocmai când se gândește că e destul de cald ca să-și dea haina jos și să meargă cu ea pe braț, Janusz se oprește în dreptul ultimei case din șirul de cărămidă roșie.

— Am ajuns, îi anunță, zâmbind. Asta-i cheia. Bun venit acasă!

Îi așază cheia în palmă. Aurek atinge cheia, iar ea i-o întinde ca s-o vadă mai bine.

— Haideti! spune Janusz. Am uns broasca și-am reparat balamalele. Ușa era înțepenită, dar... hai, încearcă! Bagă cheia și-ncearcă!

Ea bagă cheia în broască și o întoarce ușor, iar ușa se deschide și se vede un hol întunecat și strâmt, cu o ușă în stânga, o scară în dreapta și o altă ușă în fundul holului.

— Poate c-ar trebui să te iau în brațe, spune Janusz. Să te trec pragul. Ca să facem lucrurile cum se cuvine.

Silvana se opune, dar el îi cuprinde talia cu o mână și o ia în brațe, ținând-o strâns. I se taie răsuflarea când se simte săltată de pe pământ.

— Îți mai aduci aminte, o întreabă el, cu buzele atingându-i urechea, când ne-am luat primul nostru apartament și am vrut să te trec pragul în brațe, dar erai...

— Eram însărcinată, zice Silvana, terminând propoziția.

Janusz se clatină ușor, încercând să intre pe ușă cu soția lui în brațe, iar Silvanei îi scapă un început de chicot printre buze, surprinzând-o cu ușurătatea lui.

Pentru o clipă, își amintește de fata care era pe vremuri. Se gândește la uniforma ei de plasatoare, la culoarea acesteia – roșu de Burgundia, la marginile aurii ale gulerului și ale manșetelor. Se gândește la livada de meri din spatele casei părinților ei și la amurgurile în care Janusz o aștepta acolo. Îi vin în minte gândurile astea inutile, care o fac prea conștientă de minciunile pe care le-a adus cu ea din Polonia. Când o lasă jos, în hol, de-abia are timp să-și îndrepte paltonul, înainte ca Aurek să se arunce în brațele ei și să-și îngroape fața în gulerul ei.

— Nu-ți fie frică, îi spune ea. E tatăl tău.

Aurek îi șoptește frenetic:

— *Nie*. Nu. Nu.

— N-o să ne facă niciun rău.

— Sigur că nu, spune Janusz și ea își ridică privirea spre chipul lui încruntat.

Îi zâmbește ca pentru a-și cere scuze, se desprinde din îmbrățișarea strânsă a fiului ei și privește în jur. Casa pare rece și miroase a vopsea proaspătă. Sunetul pașilor lor se aude cu ecou, pe măsură ce înaintează pe holul strâmt, către bucătăria din fundul casei. E o cămăruță plăcută, cu o masă de lemn și trei scaune de culoarea paiului. Mai sunt acolo o mașină de gătit și un ibric deformat, așezat pe poliță. La ferestre, perdele din dantelă uzate.

— Am spălat perdelele, spune Janusz. Știu că sunt vechi și cam uzate, dar, după ce-o să ne instalăm, putem să ne luăm unele noi.

Silvana se uită în jur și vede că alte mâini au lustruit clanțele ușilor și alte tălpi au format o mică adâncitură în podeaua de piatră, lângă chiuvetă.

— Cine-a locuit aici înainte?

Janusz pare surprins de întrebarea ei.

— Nu știu. Contează?

Silvana clatină din cap. Știe că ea este intrusul aici. Și-i e teamă că și casa o știe.

— Uite!

Janusz ia un pachet de pe masa din bucătărie.

— Un cadou pentru tine. E un șorț.

Îl probează. Partea de jos e din bumbac roșu, cu o bandă albastră în talie. În Polonia, fiecare tânără nevastă primește un șorț. Poate că și-n Anglia există același obicei. Oricum ar fi, îi mulțumește de mai multe ori. Janusz își trece un deget de-a lungul gulerului, ca și cum l-ar strânge puțin. Un gest pe care și-l amintește bine, unul dintre ticurile lui de om timid, în tinerețe.

— Vreau să vezi grădina, îi spune și descuie ușa din spate, deschizând-o la perete. E un pic cam sălbatică, dar am tăiat iarba și am făcut niște ronduri pentru trandafiri, acolo. Și am început să pun zarzavaturi. Vreau să avem o grădină englezească adevărată.

Silvana încuviințează din cap, deși nu știe prin ce se deosebește o grădină englezească de oricare altă grădină. Peluza lungă e curată și rondurile de flori sunt proaspăt săpate, iar pământul e întunecat și dens ca zățul de cafea. Aurek țâșnește pe lângă ea și aleargă pe iarbă, schimbându-și direcția la întâmplare, ca o muscă prinsă într-un borcan.

Janusz se sprijină de ușă, iar Silvane se uită la el. E un bărbat lat în umeri, cu chip obosit și ochi albaștri, puternici. Costumul pe care-l poartă face cute la spate. Pare un străin, în el; pare puțin englez. Arată și mai bătrân. Dar la ce se aștepta? Amândoi sunt mai bătrâni. Se întreabă dacă el bănuiește câtă speranță a

investit în el, în viața asta nouă, în casa asta închiriată. Pare nedrept să-i ceară așa de mult, dar, după atâta timp în care au fost despărțiți, are de ales? Trebuie să-i fie loială băiatului. Băiatul are nevoie de un cămin. Trebuie să facă în așa fel încât Janusz să-nțeleagă.

Janusz se întoarce și se uită la ea.

— Deci nu i-ai mai văzut pe-ai mei după ce-am plecat?

Silvana se îmbujorează. De-aia a căutat-o și a adus-o aici? Ca să-i dea vești despre familia lui?

— Nu, a spus ea, cu privirea-n pământ. Îmi pare rău. Nu știu nimic nici despre părinții mei. Nu știu ce li s-a-ntâmpat.

Își scoate șorțul și-l pune pe masă, în timp ce Aurek intră alergând în bucătărie, cu o păpușă stricată în mână, ceva roz, fără brațe, fără haine, cu ochi rotitori și cu păr negru, mat. Zâmbește larg și o ridică triumfător în fața lui Janusz.

— Ia să vedem!

Janusz întinde mâna să ia păpușa, dar Aurek se ghemuiește în spatele mamei, scoțând un fel de mârâit. Silvana acționează fără să gândească, împingându-l, protejându-și copilul. Vede conșter-narea de pe chipul lui Janusz și regretă imediat gestul făcut.

— Îmi pare rău. N-am vrut... Nu e obișnuit să-și împartă lucrurile cu nimeni. Am fost singuri multă vreme... El...

Își caută cuvintele, încercând să-i explice, când o voce de femeie îi face pe toți să se întoarcă.

— Bună ziua, e cineva acasă?

Femeia stă în hol, cu o țigară în mână. Silvanei îi pare trecută de cincizeci de ani. Pare o femeie respectabilă, trecută prin viață. E roșcată, înaltă, cu umeri neobișnuit de lați pentru o femeie și statura ei o face pe Silvana să se simtă mică și străină. Femeia poartă o fustă din tweed și o bluză albă acoperită de metri întregi de șorț, cu un model lăbărtat și aiurit – panseluțe decolorate și trandafirași roz, care înfloresc chiar deasupra șoldurilor și peste hectarele pieptului ei lat.

— Ah! zice. Mi s-a părut mie că aud voci. Sunt doamna Holborn, vecina de-alături.

Silvana îi dă drumul lui Aurek, iar el se trage înapoi și fuge în grădină, strângând păpușa la piept. Janusz se apleacă ușor și o salută pe femeie. O clipă, pare că-i va săruta mâna, ca un gentleman polonez, dar apoi se îndreaptă de spate și dă mâna cu ea, bărbătește.

— Doamna Holborn, ați spus? Ne pare bine de cunoștință. Bună ziua.

Silvana vede că Janusz se uită la ea și-și dă seama c-ar trebui să spună ceva. Își amintește cele câteva cuvinte englezești învățate de la soldați, la cursurile pe care le-a frecventat în lagăr.

— Bună ziua, spune ea cu grijă. Bună ziua și dumneavoastră, doamnă.

— Încântată, spune doamna Holborn.

Face un pas spre ușa din spate și Silvana îi vede privirea fixată pe Aurek, care se joacă în grădină.

— E băiatul vostru?

— Da, e fiul meu, spune Janusz, iar Silvana aude mândria din vocea lui. Îl cheamă Aurek.

— Au... cum? Scuze, n-am înțeles. Poți să mai spui o dată?

— Aurek, repetă Janusz mai rar.

— Ah, ți se împleticește limba-n gură! Nu pot să zic c-am mai auzit numele ăsta pân-acum.

— În poloneză înseamnă „bălai“.

Silvana se uită la Aurek, care aruncă păpușa în sus și o prinde la loc. Nu e nimic bălai în părul lui aspru și negru.

— Când era mic, era bălai, spune Janusz, iar Silvana își dă seama că s-au gândit amândoi la același lucru.

— Ca tatăl lui, zice Silvana, aprobând din cap.

— Se schimbă atât de mult, nu-i așa? spune doamna Holborn, făcând un semn cu mâna spre Aurek, un gest care Silvanei i se pare reconfortant, de parcă femeia s-ar fi familiarizat deja cu fiul lor. Fata mea a fost la fel, continuă. Când era mică, avea o claidă de bucle roșcate, de-ai fi zis că era a lăptarului! Dacă ați vedea-o acum – nu mai stă cu noi –, ați zice că v-am mințit, fiindcă-i brunetă. Nu mai are un fir de păr roșcat. În fine, știți ceva, nouă pe-aici nu prea ne plac fandoselile. Trebuie să-mi ziceți Doris.

Janusz zâmbește.

— Doris. Eu sunt Janusz Nowak. Poți să-mi spui Jan, dacă ți se pare mai ușor, iar pe soția mea o cheamă Silvana.

— Perfect! Ei, o să fac tot ce pot, dar sunt de groază când vine vorba de nume străine. Să mă iertați dac-o să le mai greșesc. Te-am tot văzut venind și plecând și m-am gândit că te muți aici. Trebuie să faceți cunoștință cu Gilbert al meu, când s-o întoarce de la muncă. S-ar putea să vă știți deja. Lucrați împreună la Burtons, nu?

Silvana se uită pe fereastră. Soarele se înroșește pe cer, străpungând norii cu razele lui rozalii. Pe ușa deschisă intră un ciripit de păsărele, iar în fundul grădinii, Aurek se cațără în stejar. Gândul îi fuge la pădurea în care a locuit împreună cu băiatul. La ascunzătoarea lor, care acum e probabil plină de pământ și de frunze. Animalele au luat-o în stăpânire. Rădăcinile au pătruns prin pereții ei de pământ. Pădurea acoperă deja urmele trecutului ei.

Janusz o atinge ușor pe umăr, iar ea tresare. Încearcă să-și construiască un zâmbet.

— Ce e?

— A fost de acord să ne facă o fotografie. Haide, cheamă-l pe Aurek!

Doris agită un aparat de fotografiat și îi zâmbește larg.

— Nu prea mă pricep la mașinării. Sper să nu-l stric.

În fața ușii de la intrare, Silvana stă lângă Janusz. Își aranjează baticul, prinzându-l strâns sub bărbie, și încearcă să se relaxeze atunci când îi simte mâna cuprinzându-i talia și trăgând-o mai aproape de el. Urmează un moment în care stau toți trei nemișcați și așteaptă, aranjați în cadru, uitându-se spre aparat, imortalizați deja în imaginea pe care își închipuie că o va surprinde aparatul. Janusz, cu o mină serioasă, Silvana ținându-și baticul la locul lui, Aurek, agățat de picioarele Silvanei.

După ce o developează, Janusz pune fotografia într-o ramă și Silvana o așază pe cămin, în salonul din față. „Dovada“, se gândește Silvana. Suflă pe sticlă, să se aburească, și o șterge cu

mâneca, lustruind imaginea. Iată-i în alb și negru, un tată, o mamă și băiatul lor, reuniți. Familia ei. Acum, nimeni nu mai poate să i-o ia.

Silvana e în baie și își săpunește mâinile îndelung, până le acoperă cu un strat gros de spumă. Simte că trăiește în lux pentru că are o bucată întreagă de săpun numai pentru ea. Se uită în oglindă și se întreabă dacă să-și spele părul. Părul ei scurt și înspicat. Ochii i se umplu de lacrimi ori de câte ori se vede în oglindă. „Sunt așa de urâtă“, se gândește.

Cum ar putea Janusz s-o dorească, dacă ea arată așa? Ca o pușcăriașă. Așa arată. Ca cineva care a comis o crimă. O purtătoare de vești rele. Asta citise pe chipul lui Janusz, când îi spusese că nu se mai văzuse cu părinții lui, după ce el plecase din Varșovia. Durerea se văzuse limpede în ochii lui. Îl dezamăgise.

Își săpunește părul, își freacă scalpul cu unghiile, clăbucul îi intră în ochi, dar mirosul de săpun e așa dulce și curat și înviorător, încât e tentată să ia o gură de spumă, ca să o curețe și pe dinăuntru, așa cum o curăță pe dinafară.

— Ești bine? strigă Janusz, apoi îl aude bătând la ușă.

Săpunul îi sare din mână și cade sub chiuvetă. Îl caută, cu apa prelingându-i-se pe față, cu ochii strâns închiși.

— Da, da, termin imediat!

— Ai lăsat apa să curgă mult.

— Scuze.

Pescuiește săpunul din spatele țevelor. Ia un prosop și-și șterge fața, închide robinetul și ascultă pașii lui Janusz pe palier, îndepărtându-se. Își scoate hainele și intră în apa fierbinte, scufundându-se cu totul, picioarele lovindu-i-se de peretele cazii.

Va vrea Janusz să știe ce i s-a întâmplat în timpul războiului? Va vrea să știe cum a ajuns să trăiască în pădure? Dar el? Are și el secrete? N-o să-l întrebe.

Deja i-a povestit cum a ajuns în Marea Britanie, în 1940, deși felul în care a făcut-o, pe scurt, în fraze concise, n-a lămurit-o prea tare. I-a spus despre vremea când a fost soldat, i-a descris

țara în care o adusesse, livezile de cireși din sud, îmbujorarea violetă a ținuturilor mlăștinoase din nord. Deocamdată, n-a întrebat-o nimic despre ea și despre băiat. E mai bine așa. Se uită în jos, își trece mâinile peste sâni și apoi le coboară spre burta scobită, unde le lasă să se odihnească, împreunate. Ce trup demn de milă are să-i ofere! Oare o s-o mai găsească Janusz atrăgătoare, după toți anii ăștia?

Janusz se pregătește să bată din nou la ușă, când Silvana iese în sfârșit din baie. Pare curată și lustruită. Obrajii îi sunt de un roz strălucitor, dar altfel pare mică și tristă, ca o pisică udă, ca și cum, făcând baie, ar fi intrat la apă. O ia de braț și o conduce în dormitor. E momentul pe care l-a visat și de care s-a temut. Prima lor noapte împreună.

În dormitorul matrimonial sunt două paturi de câte o persoană. Silvana se întinde într-unul și Janusz o învelește cu pătura. Se așază lângă ea, pe marginea patului, și o privește cum își aranjează fundele de pe cămașa de noapte.

— Îți place? o întreabă. Îți place casa? Nu-i așa că-i un miracol? Că suntem din nou împreună? O să-ți placă-n Anglia. E o țară frumoasă.

Se uită în jos și îi observă mâna stângă. Nu poartă verigheta.

— Am pierdut-o, spune Silvana. Nu mai adaugă nimic.

— O să-ți iau alta, îi spune, simțindu-se generos și bun.

Trebuie să-i explice cum stau lucrurile în Marea Britanie.

— O femeie măritată trebuie să poarte verighetă. Aici, oamenii se uită la mâinile femeilor. Se uită să vadă cine ești.

Întinde mâna să-i atingă părul și simte cum ea se trage ușor înapoi.

— Îmi pare rău că n-am vești de la ai tăi. Aș fi vrut să am ceva să-ți transmit.

— Nu contează. Eu scriu în continuare scrisori, să știi. De fiecare dată folosesc altă adresă, doar-doar oi nimeri la cineva care să știe ceva de ei. Cred că le-am scris tuturor locuitorilor din orașul nostru. Le-am trimis scrisori și părinților tăi.

— Părinților mei? Ți-au răspuns?

— Nu, dar funcționarul de la Crucea Roșie mi-a spus c-ar putea să treacă ani buni până s-ajungă scrisorile. Nu mi-am pierdut speranța. Și uite! Tu ești aici.

O ia de mână.

— Ești bucuroasă că te-am găsit? După toți anii ăștia, nu eram sigur... Trebuie să te-ntreb. Nu știam dacă n-ai întâlnit pe altcineva...

Silvana clatină vehement din cap și lui îi pare rău c-a întrebat.

— L-am avut pe Aurek.

E o tăcere între ei. În sfârșit, Silvana e cea care o rupe.

— Și tu?

— Eu? Nu. Pe nimeni.

Cu răspunsul ăsta, are senzația că a traversat o prăpastie adâncă, Hélène și trecutul rămânând în urmă, departe. *N-am avut pe nimeni.* Și iată-l în prezent, unde-și dorește cu atâta ardoare să fie.

— Te-am așteptat, șoptește și crede ce spune.

În mintea lui sunt mii de întrebări. E avid să știe cum a fost viața ei. Nu înțelege cum a supraviețuit în pădure, deși a mai auzit de nenumărați săteni care și-au abandonat casele și și-au căutat adăpost în sălbăticie. Orice întrebare care îi vine în minte se risipește înainte să-i ajungă pe buze. Nu a venit încă timpul întrebărilor. Pare atât de obosită. Umbre violet îi colorează pielea subțire de sub ochi. N-ar fi mai bine s-o învelească și s-o lase să doarmă?

Silvana bate pătura flaușată cu palma, ușor.

— Vrei să te-ntinzi lângă mine?

— Pot? Să știi că, dacă e prea devreme...

Se minunează și el de naivitatea propriilor cuvinte. Prea devreme? După șase ani, poate vrea să spună prea târziu.

— Obişnuiam să-mi imaginez asta, spune ea și Janusz îi aude tremurul din voce. Tu și cu mine. O casă. Toți trei, împreună din nou. E tot ce mi-am dorit.

Ridică pătura și se dă mai încolo, ca să-i facă loc. Janusz stinge lampa de lângă pat. Îi ridică cămașa de noapte și mâinile

îi alunecă de-a lungul trupului ei, o aude oftând adânc. Un tremur îl străbate. Oftatul acela. E oftatul fetei pe care a iubit-o odată, dar acum vine dintr-o femeie pe care n-o cunoaște deloc.

Oasele soldurilor ei, ca niște umeri dislocați, i se ridică din burtă. Corpul ei e numai unghiuri și depresii. Silvana îi ia mâna și i-o așază pe sân. E moale și cald, și plin. A trecut atâta vreme de când n-a mai atins o femeie, și vine peste ea cu mișcări stinghere.

— E bine-așa ?

Îi e teamă să se lase cu toată greutatea, dar ea își deschide coapsele și îl trage, șoptindu-i numele, încolăcindu-și picioarele în jurul lui. În întuneric, prinde cu mâna capătul saltelei, apoi Hélène îi apare în minte și închide ochii, ca să scape de ea. Trebuie să pună punct acestei nebunii. Silvana răsuflă tot mai sacadat și geamătul ei scurt în urechea lui îi trimite un val fierbinte de plăcere prin tot corpul, risipindu-i celelalte gânduri. Poate c-o să reușească. Să trăiască aici, împreună. S-o uite pe Hélène. Să fie o familie. Își lipește obrazul de părul ei scurt și aspru, îi sărută urechea, i-o linge, îi îndoaie lobul cu dinții.

Ceva îi atinge mâna. Se mișcă ușor, de-abia conștient de senzație. Degetul lui mic e tras cu putere.

— Ce... Tresare. Cine e ? Ce naiba se-ntâmplă ?

Se rostogolește și cade între cele două paturi. Se ridică buimac.

— Aurek ? spune Silvana.

Janusz aprinde lumina și copilul îl privește, ținându-l cu ochii larg deschiși și întunecați. Privirea băiatului trădează un simț al proprietății, o dârzenie de adult, care-l amuțesc. Își încheie nasturii de la pijama și îl privește cu asprime.

— Aurek ? Ce cauți aici ? Întoarce-te-n pat !

Silvana dă pătura la o parte și întinde mâinile spre copil.

— Nu, nu, lasă-l să rămână.

— Ce vrea ? Ce este, Aurek ? Te-ai speriat de ceva ?

Aurek își privește mama și scoate un mieunat slab.

— Îi e sete, spune Silvana. Te rog să nu ridici vocea.

Băiatul se urcă în pat mai repede decât îi ia lui Janusz să protesteze și Silvana îl îmbrățișează. Îl vede pe băiat luându-și locul, vede cum mâna lui mică se întinde după sânul Silvanei, își cufundă capul, ia sfârcul în gură.

— Nu, zice Janusz. Nu. Gata. N-ai voie. Aurek, dă-te jos! Du-te la tine-n pat!

Chipul Silvanei e inexpresiv, imposibil de citit.

— Îmi pare rău, spune ea, cu bărbia sprijinită de creștetul băiatului. Data viitoare. Când Aurek n-o să mai aibă nevoie de mine.

Polonia

Silvana

Tatăl lui Janusz le-a găsit însurățeilor un mic apartament în Varșovia. Două camere la ultimul etaj al unei clădiri înalte. Și-au împachetat lucrurile într-o valiză și un cufăr și au luat autobuzul spre oraș.

— Ar trebui să te trec pragul, a zis Janusz, băgând cheia în broască.

Silvana a șovăit. Era așa de frumos, cu ochii lui albaștri, strălucitori! Nimeni n-o mai privise așa cum o făcea el, de parcă ar fi văzut ceva diferit în ea, un adevăr pe care-l căuta de mult. Normal că voia să fie trecută în brațe peste pragul noului lor cămin. Era datoria lui de soț.

— Nu știi ce să zic, Jan. N-o fi periculos? Pentru copil, vreau să spun? Uite, mai bine-ți dau mânușile și pălăria. Poți să le treci pe ele, în locul meu.

A văzut dezamăgirea de pe chipul lui și optimismul ei a pălit în fața îndoielii. Poate se gândea că era o greșală să facă un copil așa de repede. Se însurase cu ea doar pentru că așa se cuvenea? De fapt, Janusz ar fi trebuit să fie la universitate acum, nu să roage o fată de la țară gravidă să-l lase să o treacă pragul unui apartament dintr-o mansardă. Poate că era dezamăgit de întorsătura pe care o luaseră lucrurile. Părinții lui nu fuseseră de acord cu căsătoria lor.

Dar, chiar și-așa, Janusz nu dădea niciun semn c-ar fi fost frustrat de noua lui viață.

— Vino aici, a zis râzând și a luat-o pe sus, prostindu-se, gâfâind și umflându-și obrații, de parc-ar fi avut o povară uriașă în brațe. A făcut un pas, apoi a lăsat-o jos, dincolo de prag.

Silvana s-a uitat împrejur, la micul apartament. În sfârșit, avea casa ei.

Janusz a sărit pe masa de la bucătărie.

— Poți să urci aici? Vreau să-ți arăt priveliștea. Te țin bine, n-o să ți se-ntâmple nimic, promit!

Pe fereastra din acoperiș se vedeau vârfurile copacilor din parc.

— E minunat, a spus ea oftând. Masa se legăna ușor sub greutatea lor. Orașul e minunat.

— Avem o priveliște frumoasă. Cea mai frumoasă din Varșovia, aș spune.

A ajutat-o să coboare și i-a dat un cadou împachetat în hârtie aurie.

— Uite, ăsta-i cadoul meu de nuntă pentru tine.

Era un colier. Un lanț de argint cu un pandantiv din sticlă colorată. Un cerculeț albastru, nu mai mare decât un *grosz*¹ Pe fundalul albastru era un copac făcut din cercuri minuscule de sticlă verde și aurie.

— E de la Jaraslaw, unde se fabrică cele mai bune cristaluri și obiecte din sticlă. E un copac. Ca să ne-aducem aminte de... de prima oară când am... De ziua aia din pădure...

— Îmi amintesc, a zis Silvana.

A ridicat micul pandantiv în lumină și copacul a sclipit. Începea o viață nouă acum, cu bărbatul iubit. Și scăpase în sfârșit de părinții ei și de fantomele fraților.

Silvana a iubit orașul din primul moment. Îl simțea viu, strălucitor. Femeile din oraș aveau părul scurt și purtau pălării minuscule, cu voaletă, cloșuri de catifea sau berete lăsate pe ceafă. Până și mersul lor era diferit. Făceau pași mari pe asfalt și-și scoteau bărbiile în față. Silvana, pe de altă parte, cu pălăria ei de paie și hainele țărănești, își scotea burta înainte.

Janusz i-a adus o carte, *Albumul lumii filmului: O prezentare în imagini a starurilor cinematografilei de azi*. La cafeneaua

---

¹ Monedă poloneză. (N. tr.)

Blikle, unde, în fiecare dimineață, la unsprezece, se oprea să mănânce pateuri vieneze, Silvana studia cu atenție fotografiile sepie cu actrițe și actori, degetele ei urmărind liniile pomeților proeminenți și ale tenului neted, ale sprâncenelor boltite și ale buzelor în forma arcului lui Cupidon. În cele din urmă, a intrat într-o frizerie și a arătat o poză din cartea ei.

Părul ei lung, castaniu, a fost tăiat scurt, iar buclele s-au răsucit în spirale pe podea. Silvana și-a privit reflexia repetată în oglinzile dreptunghiulare. Imitându-le pe celelalte femei din salon, și-a întors capul într-o parte și ntr-alta, aprobator, în timp ce coafeza mătura grămezile de păr de pe jos.

Acasă, în timp ce se schimba în dormitorul înghesuit din apartamentul lor, în fața oglinzii ovale, rămasă în furoul roz de satin, Silvana s-a privit. Și-a dat capul pe spate; avea părul scurt, tuns bob, strălucitor. Avea nouăsprezece ani și credea că știe tot ce e de știut despre lume.

Janusz

Căsuța era făcută din bușteni și era nevopsită, cu excepția ferestruicilor, ale căror tocure erau albe. Un acoperiș de stuf, ros de șobolani, ca o pălărie cu borurile lăsate, îi dădea construcției un aer sumbru, părăsit. Era o casă simplă, țărănească, mai dărăpănată decât unele, dar nu mai rea decât altele. Tatăl lui Janusz ar fi zis că e „cuibul unui sărăntoc care n-are mai mult de un acru de pământ“.

Janusz o văzuse de pe culmea dealului și coborâse, în speranța că va găsi pe cineva care să-l îndrepte spre drumul către Varșovia. A bătut, dar nu i-a răspuns nimeni. I-a dat ocol de câteva ori, iar în cele din urmă a deschis ușa și, aplecându-se, a intrat.

Casa avea două camere cu dușumele din pământ bătătorit, iar într-una dintre ele se găseau o vatră înnegrită, o masă de bucătărie și un scaun. Într-un coș de răchită de lângă ușă erau depozitați cartofii. Singurele decorațiuni din cameră erau niște iconițe albicioase din hârtie, aliniate de-a lungul pervazului.

În cealaltă încăpere, lângă perete, era o laviță pe care dormeau o pisică și câțiva pisoii. Într-un colț, a găsit un cufăr din lemn sculptat, în care erau lenjerii și pături. O ladă de zestre, pe care erau pictate buchete de flori și păsări. Ca cele pe care le primeau fetele în ziua nunții. Nu era nimic altceva acolo, în afara mirosului mușcălit al sărăciei și singurătății.

În curte, găștele găgăiau și găinile scurmuau în țărână și în straturile groase de găinaț. Din cauza ploilor de noaptea trecută, curtea era plină de noroi și în aer plutea un miros greu, care l-a făcut pe Janusz să tușească și să se țină cu mâna de nas. Nu era nimeni acolo și casa aparținea, a bănuț, femeii care ieșise să pască găștele și care murise.

În ciuda promisiunii pe care și-o făcuse, că se va întoarce la Varșovia, s-a simțit obligat să rămână. A hrănit găștele și a făcut curat în cotețul găinilor. A măturat curtea și a reparat gardul rupt. A curățat căsuța cu două camere și a așezat crenguțe de rozmarin din grădina cu zarzavat pe podele, ca să îndulcească aerul.

Noaptea, dormea în scaunul de lângă cămin și o visa pe Silvana. Ziua, își ocupa timpul cu diverse treburi pe lângă casă. Voia să îndrepte lucrurile. Nu și-a pus întrebări. A aranjat și a făcut ordine și s-a îngrijit de legumele din grădină.

Afară, în spatele căsuței, ascunsă de un pâlț de copaci bătrâni, a găsit o movilă acoperită cu iarbă deasă, marcată cu o cruce de mesteacăn. Lemnul crucii era ros și vechi, bătut de intemperii și ajuns la o nuanță de gri cavernos. Nu era niciun nume, nu se știa cine fusese îngropat acolo. S-a așezat lângă movilă, gândindu-se la bătrână, la trupul ei aflat încă acolo unde îl lăsase el, și s-a simțit apăsător de o singurătate care i-a adus un gust rău în gură, iar ochii au început să-l usture din pricina lacrimilor sărate.

Și la ei în orașel era o femeie bătrână, o ființă cocoșată, căreia îi crescuseră niște fire de păr pe barbă, ca puful de pasăre, lucru care lor, copiilor, li se părea foarte amuzant. Era nebună, scuipa și înjura de câte ori o necăjeau. Tatăl lui îi explicase odată, când Janusz și alți băieți aruncaseră cu pietre în ferestrele

ei, ca s-o facă să iasă și să țipe, că bătrâna era singură. Îl pusese să se așeze și îi spusese cuvântul cu precauție, ca și cum ar fi fost vorba despre ceva rușinos, un cuvânt care nu se cădea să fie folosit în prezența fiului său.

— Singurătatea e o boală de care oricine se poate molipsi. Când bunicul tău a murit în războiul împotriva bolșevicilor, bunica ta s-a molipsit de boala asta. A răpus-o când eram eu mic.

— Dar te avea pe tine, spusese Janusz.

Cum ar fi putut bunica să fie singură, dacă avea copii?

— Poți să fii singur în cea mai mare dintre mulțimi, a spus tatăl lui și Janusz s-a uitat la chipul rigid, așezat în gulerul apretat ca un ou într-o cănuță, fără să știe dacă tatăl lui vorbea acum despre bunica sau despre el însuși. Să fi însemnat asta că toți oamenii mari din lume sunt singuri? Că, atunci când o să crească, o să se molipsească și el de boala asta?

— Nu-l mai avea pe bărbatul ei, a continuat tatăl. Asta a distrus-o.

A oftat, s-a ridicat și l-a bătut ușor pe Janusz pe umăr.

— Deci n-o mai chinui pe bătrâna asta. Într-o zi s-ar putea să te simți singur și să regreti că te-ai purtat așa.

Janusz s-a uitat din nou la mormântul fără nume. Știa ce are de făcut. A găsit câteva scânduri în grămada de lemne și apoi, cu un fir de lână dintr-un ghem, a prins bine o scândură de lemnul cel vechi, până ce a reușit să îndrepte cât de cât crucea. Apoi s-a pus pe treabă, tăind și cărând trunchiurile copacilor bătrâni, până a obosit așa de tare, că n-a mai putut să facă altceva în afară de a se băga în casă să se culce.

A reparat și pompa de apă din curte. A găsit o găleată cu var și s-a hotărât să văruiască ramele ferestrelor. În anumite zile stătea pur și simplu în curte și se uita la găște, gândindu-se la fiul și nevasta lui, aflați la așa mare depărtare, și încercând să-și dea seama cum de reușise să se piardă într-atâta și de ce îi plăceau așa mult starea asta de amorțeală și locul ăsta uitat de lume. Cu trecerea săptămânilor, a pierdut noțiunea timpului, până când,

într-o dimineată, s-a trezit și și-a dat seama că mai are un singur lucru de făcut.

A doua zi, în zori, a început să sape o groapă lângă mormântul fără nume. Când soarele după-amiezii a aruncat umbre lungi pe spatele lui, groapa era suficient de adâncă. A băut o cană de apă de la pompa din curte, a aprins focul în vatră, a luat o cuvertură din lada de zestre și a plecat în căutarea trupului bătrânei.

A știut că se apropie, după norul de muște care-i venea în întâmpinare. Cadavrul era acoperit de ele, o masă de un albastru-metalizat, mișcându-se și lucind vibrant. La vederea lor, i s-a întors stomacul pe dos. Era vina lui că o lăsase acolo atâta vreme. Și-a dat seama acum că toate reparațiile și treburile din gospodărie fuseseră un mod de a amâna momentul ăsta. A desfăcut cuvertura și a aruncat-o peste cadavru, înfășurându-l, cu muște cu tot. În timp ce o căra înapoi spre casă, aproape că s-a temut că bătrâna e încă vie și că ea, nu roiul de muște, era cea care fremăta și pulsa pe sub cuvertură.

A lăsat povara pe fundul gropii și a început să arunce pământ cu lopata, lucrând cât de repede putea, până ce bâzâitul muștelor a început să se audă înăbușit, și abia atunci a încetinit ritmul și nu s-a mai grăbit.

La final, a spus *Tatăl nostru*. S-a sprijinit în coada lopeții și s-a uitat la ogoare. Acum, că făcuse acest ultim lucru, știa că nu mai poate zăbovi prea mult. Nu mai avea ce face aici. S-a gândit dacă să mai rămână o săptămână. Ar fi prins începutul lui octombrie, pe urmă chiar trebuia să plece. Avea să vină iarna în curând și era posibil să-l prindă zăpada. Trebuia să ajungă înapoi la Varșovia.

Cel mai bun plan era să găsească un sat și să afle vești despre război. Apoi avea să meargă acasă, să-i vadă pe Silvana și pe Aurek. Să-și vadă familia. Să le spună tuturor că e bine și să o ia de la capăt, ca și cum nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat. Avea să le spună că a luptat pentru țară și nimeni nu trebuia să afle vreodată despre tren și despre cum rămăsese el în urmă, când acesta plecase.

S-a ridicat și a dat să se închine, când a văzut ceva care l-a făcut să ia din nou lopata. Doi bărbați veneau pe câmp. Doi bărbați în uniforme.

Le-a ieșit în întâmpinare, în curte. De aproape, nu păreau să aibă stofă de soldați. Unul dintre ei era un puști lungan și deșirat, cu fața osoasă și cu palmele prea mari față de încheieturi. Celălalt părea hotărât, cu sprâncene negre și dese și cu un nas suficient de mare pentru a fi luat drept evreu. Avea picioarele scurte și pieptul bombat și mergea apăsător. Uniformele nu stăteau bine pe ei. Haina băiatului era scurtă la mâneci. Cea a bărbatului era prea strâmtă la piept.

— *Dzien dobry*, a zis băiatul. Bună ziua.

— Puteți să lăsați lopata din mână, a zis bărbatul mai în vârstă. Vrem doar ceva de mâncare și după-ai a o să ne vedem de drum.

Janusz nu a coborât lopata.

— De unde veniți?

— De la Lvov. Am fugit de ruși.

— De ruși?

— S-au întors împotriva noastră, acum. Nu știți?

— Nu știu nimic. M-am pierdut de regimentul meu acum o săptămână.

S-a încruntat. O săptămână? Nu, sigur a trecut mai mult de-atât. S-a uitat la celălalt bărbat.

— Deci, ce se-ntâmplă?

— Acum trei săptămâni, nemții au intrat în Varșovia. Au trecut granița dinspre Pomerania, Prusia de est, Boemia, Moravia și Slovacia. Nu eram deloc pregătiți. Acum rușii vor și ei ceva din acțiune...

Tânărul s-a băgat și el în discuție. Și-a dat ochii peste cap în timp ce vorbea, arătându-și albul ochilor ca un cal înainte să tâșnească.

— Am fost trădați. S-au pișat pe Polonia din două părți.

Janusz s-a uitat la fețele nerase ale bărbaților, a văzut oboseala din ochii lor. Nu înțelegea cum de lucrurile se mișcaseră așa de

repede. Bărbatul mai vârstnic trebuie să fi observat deruta de pe chipul lui Janusz. A vorbit încet și cu grijă, explicând ce se întâmpla. Varșovia era în mâinile nemților. Rușii intraseră la început în Polonia ca aliați și se transformaseră rapid în forță de ocupație, mult prea rapid pentru ca polonezii să înțeleagă ce se întâmpla. Acum țara era împărțită între cele două puteri.

— Bruno Berkson, a spus bărbatul mai vârstnic, întinzându-i mâna. Și el e Franek. Franek Zielinski. Am făcut parte din trupele de apărare de la granița de est. Când au venit rușii, ofițerii ne-au dat ordin să nu atacăm. Am coborât armele și rușii ne-au luat tot, arme, tancuri, mâncare. Tot au luat. Eu și Franek am scăpat în timpul marșului către un lagăr de prizonieri. De-atunci, suntem fugari. Ne ascundem în păduri și-n hambare. Dac-o să ne dați ceva de mâncare, o să ne vedem de drum.

Janusz a lăsat jos lopata, scuturându-și pantalonii de pământ.

— Dar Varșovia? Ce știți despre Varșovia? Soția mea e acolo...

— Din ce-am auzit, orașul e distrus.

Franek a pufnit.

— Și plin de *szkops*. Călcăt în picioare de nemți.

Janusz s-a întors spre Bruno. Deja îl prefera pe bărbatul mai în vârstă băiatului cu vorba repezită și mișcările smucite.

— Dar cum de s-a-ntâmplat așa de repede? În ce zi suntem?

— În 8 octombrie, a zis Franek. E ziua mamei mele. Am vrut să-i trimit o felicitare, dar Bruno a zis că trebuie s-așteptăm până ajungem în Franța.

A făcut un semn cu capul spre pământul proaspăt răscolit din spatele lor.

— Ce faceați aici? De ce săpați?

Janusz a aruncat o privire spre mormântul bătrânei. N-avea de ce să le spună adevărul.

— Am îngropat un câine mort. Dacă vă e foame, haideți să intrăm. O să găesc ceva de mâncare.

I-a condus spre căsuță, gândindu-se la ce spusese. Oare chiar petrecuse mai mult de o lună acolo? A aruncat o privire în spate, către movila de pământ. Un nor de muște bâzâia deasupra

ei. Ura insectele astea. Dacă era deja octombrie, iarna poloneză era pe drum, așa că-n curând aveau să moară; îi părea bine. Bătrâna o să se odihnească în pace. Atunci poate că n-o să-i mai bântuie visele.

— Intrați, le-a spus celor doi bărbați, ținând ușa deschisă. După ce-au intrat, și-a dat seama că era bucuros de sosirea lor. Fusesse prea mult singur.

Ipswich

Aurek are camera lui. Mama i-a spus că e doar a lui, iar el se întreabă ce-ar putea face cu ea. Nu înțelege de ce n-o poate împărți cu mama. De ce ea trebuie să doarmă în altă cameră, unde el n-are voie. Își face așternuturile ghem, trage plapuma peste tablă de fier șubredă a patului și înjgheabă un cuib. Ar prefera să doarmă sub copaci. Îi e dor de adăpostul în care el și mama lui se ghemuiseră atâta vreme.

Cu spatele slăbănog lipit de perete, cu cearșafurile răsucite în jur, privirea lui urmărește traiectoria ascendentă a micilor avioane gri, care zboară în formații pe pereții cu umflături. În cameră se află un dulap de haine, închis la culoare, pe care nu-l deschide de teamă să nu se ascundă în el un om cu un topor, și un raft pe care stau înghesuite niște cărți greoaie, în limba engleză. Singurul lucru care-i place e tabloul: o imagine în alb și negru, cu niște cățeluși înghesuiți într-un coș, cu panglici la gât. Pe imaginea asta trebuie să se concentreze când se lasă noaptea și dulapul începe să-l batjocorească pentru că doarme singur.

Iese din așternuturile mototolite, sare pe lângă dulap și ajunge sus, pe pervaz, cu fața la geam.

Mai sunt case de-a lungul drumului, tot din cărămidă roșie, cu dependințe, exact ca asta, și cu fâșii lungi de grădină, în care rufe puse la uscat se umflă și strălucesc în lumina soarelui. Stejarul din fundul grădinii e plin de frunze noi, strânse ca niște pumni de copil. E un copac perfect pentru cățarat și e deja prietenul lui protector. Aproape că simte mirosul de pământ și de insecte al scoarței și tânjește să se cațere printre crengile lui.

Însă nu are voie să meargă în grădină. Mama lui e acolo, în genunchi pe pământ, și plantează semințe. Omul despre care

spune ea că e tatăl lui muncește cot la cot cu ea, săpând gropi pentru cartofi. Acesta e bărbatul care i-a răpit mama.

Aurek simte răceala geamului pe obraz.

— Tu nu ești tatăl meu, spune el, suflând și aburind ochiul de geam. *Pan jest moim wrogiem.* Tu ești *inamicul*.

În grădină, Janusz se oprește din săpat și-și șterge fața cu mâneca. Se uită spre cer și Aurek se întreabă dacă i-a auzit șoptele și se gândește la ele. Janusz înfinge sapa în pământ și se apucă să răscolească țărâna din nou, iar Aurek sare și aterizează la loc în pat, trăgându-și plapuma peste cap.

De sub nodul strâns al membrelor lui chircite, e sigur că aude ușa dulapului scârțâind. E cuprins de teamă. Se afundă mai adânc în cuibul lui și murmură doar pentru el un tril de pasăre, ca să țină inamicul la distanță.

În primele luni, Janusz se zbate să facă ordine în viața lor. Pleacă devreme la muncă, iar la întoarcere, îi învață pe Silvana și pe Aurek engleză. Citesc împreună și apoi ascultă la radio, îngânând accentele clare ale prezentatorilor.

E plăcut surprins de rapiditatea cu care Silvana prinde limba. Arată tot mai bine cu fiecare săptămână. Tenul ei e încă palid, dar s-a mai îngrășat puțin și el speră că în curând mefiența din ochii ei, privirea constantă care trădează neîncrederea, va dispărea. Un lucru la care nu s-a așteptat a fost faptul că va trebui să piardă o grămadă de timp învățându-i pe Silvana și pe Aurek ce să nu facă. Să nu facă baie cu hainele pe ei. Să nu se foiască în timp ce ascultă emisiunile de la radio. Să nu fure legume din grădinile de pe malul râului. După ce, în mai multe rânduri, a ajuns acasă și a găsit ușa de la intrare deschisă și casa pustie, a fost nevoit să le spună să nu hoinărească ore întregi prin oraș. Aurek trebuie să învețe să nu mai ascundă mâncare prin casă. Să învețe că locul ei este la bucătărie. Că nu trebuie să intre în dormitorul părinților. Niciodată. Că nu trebuie să atingă sânii mamei lui. Niciodată. Asta l-a făcut pe Janusz să-și piardă cumpătul și să-l trimită pe băiatul care plângea în camera lui. Băiatul mai învață și să nu aducă niciun fel de animal în casă,

după ce Janusz găsește un cuib de șoareci de câmp învelit într-un prosop de bucătărie în patul lui.

— Trebuie să vă obișnuiți să locuiți iarăși într-o casă, spune Janusz. Lăsați trecutul în urmă. Războiul s-a terminat. E pace. E un nou început pentru noi. Încearcă să-și îndulcească vocea. E conștient că pare dur. Știu că e greu. Probabil că vă e dor de Polonia. Și mie mi-a fost, la început.

Se uită la fețele lor, la ochii nevestei, care trădează nervozitatea, la ochii tăcuți ai băiatului, inexpresivi ca piatra cioplită.

— Există un club în oraș. Un grup de douăzeci și ceva de polonezi ca noi. Deportați care au ajuns să trăiască aici. Unii dintre ei au copii. Acolo puteți să vorbiți în poloneză, să vă faceți prieteni...

— Nu! spune Silvana și el e surprins de vehemența răspunsului ei. Nu vreau să văd niciun polonez, adaugă. Nu vreau să-mi aduc aminte de ce-am pierdut.

— Ce-am pierdut amândoi, răspunde el și ea întoarce capul, ca și cum ar fi auzit ceva stupid.

Janusz aduce acasă niște broșuri, care au pe coperte fotografii cu familii zâmbitoare fluturând steagul englezesc. Îi citește Silvanei dintr-una, care se numește *Adoptă stilul de viață britanic*.

Broșura *Distracții casnice pentru străini* aduce un zâmbet pe fața soției lui, când i-o arată. Pe prima pagină e fotografia unei gospodine care îmbie privitorul cu o tavă cu tarte. Șorțul tivit se ridică în jurul urechilor femeii la fel ca gulerele plisate din aluat ale prăjiturilor ei.

Să învățăm manierele britanice este lectura preferată a lui Janusz. Ilustrația de pe copertă înfățișează doi bărbați care dau mâna și-și ridică pălăriile. Janusz insistă să o citească împreună.

— Lucrurile se fac într-un anumit fel aici, spune el. Trebuie să le înveți, dacă vrei să te integrezi. Își dregă vocea și își ridică pălăria imaginară de pe cap. Bună dimineata, doamnă Nowak. Tot respectul.

— Tot respectul, repetă Silvana conștiincioasă, cu un mic zâmbet jucăuș pe buze.

— Minunată vreme pentru perioada asta din an.

— Da, *nu așa*? Silvana chicotește.

Ochii lui Janusz se încrețesc la colțuri.

— Da, *nu așa*?

Râde și el puțin.

Silvana își mușcă buza și se concentrează.

— Minunată *vrezme*, repetă ea, și vocea i se frânge într-un hohot de râs.

— Vreme.

— *Vrezme*. Vreme?

— Stai puțin, spune Janusz. Se întoarce din bucătărie, cu o sticlă. Azi am luat-o. Se numește *sherry*. Trebuie să guști. Asta se bea pe-aici.

Silvana ia paharul pe care i-l oferă el.

— A, nu, nu! Nu trebuie să-l dai peste cap. Nu e ca votca. Aici se soarbe încet și se spune: *Chin chin! God save the King!*

E dulce și grețos, dar termină sticla și apoi dansează, dând ocol camerei; la radio cântă Glenn Miller, iar Aurek stă întins pe spate pe covor, scoțând niște sunete doar de el înțelese. Janusz, cu un castron de porțelan pe cap, se preface că poartă melon. Silvana flutură o umbrelă prin aer. Sunt gălăgioși și râd.

Janusz o învârte pe Silvana în ritmul muzicii și se gândește că, dacă i-ar vedea cineva, ar zice că sunt un cuplu de tineri căsătoriți. Oameni care n-au fost atinși de război. O ține aproape și se simte... tânăr. Un tânăr însurățel. Soț și tată. Nu s-a mai simțit așa de multă vreme. A șters trecutul. O să-și ia revanșa pentru anii pe care i-au petrecut despărțiți. Războiul și toate ororile lui vor fi uitate în casa asta. I s-a dat o a doua șansă. Totul e așa cum trebuie în acest nou început. „Da“, se gândește el, uitându-se la chipul soției sale. „Asta e o casă cu noroc. Și, dacă n-a fost de la început, acum e.“

În cele mai multe nopți, Silvana mai are acele vise. Nu le poate opri. Faptul că e cu Janusz i-a adus o oarecare liniște, cu toate astea, apropierea lui învie amintiri pe care, ani de zile, încercase să le îngroape. Amintiri care amenință s-o distrugă. Fiul lor înainte de război; grădina părinților lui Janusz, cu peluzele ei domoale; Eve cântând la vioară pentru Aurek și încântarea lui, râsul lui ascuțit. Acolo făcuse Aurek primii pași, copilul

care avea pe față zâmbetul larg pe care numai Janusz i l-ar fi putut da, tată și fiu, inseparabili ca un nor și reflexia lui de pe oglinda lacului. Sunt amintiri care se revarsă din ea și se trezește plângând de dorul acelor vremuri pierdute.

Visele ei sunt întunecate și îngrozitoare. Fiul ei înoată în ape de adâncimi colosale și, oricât ar încerca să-l salveze, îi alunecă din brațe și cade înapoi în adâncurile ca de cerneală. Se trezește, încercând să-și jupoaie pielea de pe degete, gândindu-se la copiii pierduți, la grupurile de copii ai străzii pe care le-a văzut, la orfanii din lagăr. Unde or fi acum? Oare își caută în continuare părinții morți? Nu și-i poate scoate din minte. Îi bântuie nopțile. Și toate femeile care își caută copiii o strigă în vise, implorând-o să le ajute.

Știe că îl deranjează pe Janusz când se trezește înspăimântată în toiul nopții, dar el nu spune nimic. E tăcut și răbdător, însă ea se întreabă dacă nu cumva regretă deja că a adus-o în Anglia. Sigur nu e regăsirea la care se așteptase. Oare au făcut amândoi o mare greșală?

Într-o dimineată, bate la ușa lui Doris, vecina care întotdeauna le face cu mâna, singura de pe stradă care îi bagă în seamă.

— Trebuie să-nvăț să fiu o bună gospodină britanică, zice Silvana, netezindu-și șortul cu mâinile și încercând să-l ignore pe Aurek, care o trage de mânecă. Mă puteți ajuta?

— Să te învâț să fii gospodină? zice Doris cu o figură mirată, ca și cum i s-ar fi pus cea mai trăsnită întrebare cu putință. Intră, draga mea. Adu-l și pe băiat. Am niște jucării pentru el.

E greu să ții pasul cu Doris. Robotește, umple coșurile cu cărbuni, bate covoarele, spală perdelele, face socotelile casei. Freacă podeaua din bucătărie în patru labe, cu brațele dezgolite, lac de sudoare; pe fruntea năclăită i se lipesc cărlionți de păr roșcat. După ce termină, ia coșul cu rufe ude de lângă ușa din spate și iese în grădină, unde se apucă să le întindă cu precizie și îndemănare, scuturând salopeta lui Gilbert ca să nu se șifoneze prea tare, îndreaptă cu palma cutele de pe cearșafurile ude, făcând deja planul să curețe cartofii pentru masa de seară. Să vrei să ții pasul cu ea e ca și cum ai fugi după un tren care tocmai a plecat.

După Doris, o bună gospodină ar trebui să-și țină casa curată, marțea să spele, vinerea să calce, în weekend să se asigure că are

pâine și gem pe masă, iar de sărbători și la ocazii să facă pandișpan. Să n-aibă grijă Silvana, c-o să se descurce și ea.

În propria casă, Silvana petrece ore întregi umblând năucă dintr-o cameră în alta. Uită să umple coșurile cu cărbuni și nu simte nevoia să dea cu mătura sau să șteargă praful. Când face paturile, de cele mai multe ori se întinde în ele și adoarme.

Janusz nu-i dă bani pentru cheltuielile casei. Spune că așteaptă până când ea va înțelege valoarea lirei, a șilingului și a penny-ului. Banii sunt ciudați, bancnotele, mai mari decât cele poloneze, monedele, mai groase. E convinsă că nu se va obișnui niciodată cu rațiile, oricât de mult i-ar explica Janusz.

Janusz e un soț bun. Mai bun decât merită ea. Tot ce trebuie să facă e să-și țină gura, își spune. O ia la cumpărături și o învață numele produselor de gospodărie: carne de vită, făină, săpun Pear, Bovril. Îi scrie răbdător lista de cumpărături în engleză și stă în spatele ei la băcănie când ea i-o citește omului din spatele tejghelei, corectând-o când greșeste.

— Aș vrea să cumpăr niște semințe de flori, spune Janusz la Woolworths. Se uită amândoi la rafturile cu pachete de semințe colorate. Silvana recunoaște câteva flori, după ilustrații, dar numele englezești nu-i spun nimic.

Janusz îi dă un pachet pe care e un desen viu colorat, o floare portocalie.

— Coreopsis. Acum câțiva ani, am văzut o grădină în Devon, plină de flori ca asta. Și uite ce roșu frumos la nalbele astea! Îți plac? Crețișoarei îi merge bine pe-aici. Englezii o folosesc ca să acopere solul cu ea. Ce părere ai? Ce ți-ar plăcea să plantezi?

Silvana studiază pachetele, ilustrațiile încărcate, florile opulente pe care le promit.

— Verdeturi, spune ea. Mi-ar plăcea să plantez verdeturi.

Caută printre pachetele strălucitoare după un desen cu o floare albă, delicată.

— Au *czosnek*?

Janusz se încruntă.

— Usturoi? Nu, nu cred că au. Englezilor nu le plac aromele puternice. Dar n-ai vrea niște mentă? Sau pătrunjel? Le merge bine aici.

Silvana e distrasă de Aurek, care a luat un pachet maroniu cu boabe de fasole și îl zăngănește la ureche. Începe să murmure și să danseze, învârtindu-se pe loc, să bată un ritm pe podeaua de lemn, râzând cu gura până la urechi la auzul zgomotului pe care-l fac boabele uscate. Oamenii încep să se uite la el.

— Haide, zice Silvana, luându-i cu blândețe pachetul din mână. Nu mai face atâta zgomot.

— Vrei să-ți alegi câteva semințe de flori ? îl întreabă Janusz. Poți să dai și tu o mână de ajutor în grădină.

Aurek dă din cap. Își ridică brațele deasupra capului și dă din ele.

— Pomi, murmură. Vreau pomi.

Silvana își dă seama că Janusz își pierde răbdarea, așa că-l scoate pe Aurek afară și așteaptă în stradă până ce Janusz plătește semințele. Când revine lângă ei, are din nou un zâmbet pe față, iar roșeața care îi apăruse mai devreme în obraji, de rușine, a dispărut.

— Hai să trecem pe la magazinul de bijuterii, îi propune, luând-o de braț.

Vrea să-i cumpere o verighetă, dar vânzătorul îi spune că nu prea se mai găsesc nicăieri în țară. Sunt prea multe nunți și prea puțin aur. Argint se găsește, dar aur, nu.

— Noi suntem deja căsătoriți, îi spune Janusz vânzătorului. El e fiul nostru. Îl ia pe Aurek pe după umeri și Silvana dă din cap aprobator.

— Sigur mai aveți o verighetă de aur de vânzare. Pot să vorbesc cu patronul, vă rog ?

Patronul este un bărbat cu fața lungă, îmbrăcat cu o cămașă cu guler murdar și manșete uzate. Iese din birou, dând din cap cu un fel de răbdare obosită, care sugerează că nu sunt singurii care i-au cerut imposibilul în acea zi.

Janusz explică din nou că sunt căsătoriți. Silvana stă lângă el, încercând să arate ca o soție bună, strângând coșul de răchită pentru cumpărături, de parcă ar fi fost o geantă de seară din catifea. Vede cum patronul își arată politicos lipsa de interes pentru situația lor maritală și fâstâceala lui Janusz atunci când încearcă să le vândă un ceas în locul verigheții.

— Mai așteptăm, spune Silvana, când ajung pe trotuar. Nu mă deranjează s-aștept. N-am nevoie, de fapt, de verighetă.

Vede buzele strânse ale lui Janusz și înțelege că a spus ceva greșit.

— Chiar nu mă deranjează, spune ea, luându-l de mână și strângându-i-o. Vă am pe voi, pe tine și pe Aurek. Asta-i tot ce-mi doresc. Hai să mergem acasă!

Mergând pe Britannia Road, trec pe lângă o puzderie de femei ingenuncheate în fața ușilor, ca la rugăciune, cu capetele aplecate deasupra scărilor de piatră de la intrare. Șoldurile lor înfășurate în șorturi se leagănă aproape la unison, în vreme ce își lustruiesc scările. E o priveliște care pe Silvana o face să se simtă ciudat, toate acele spinări întoarse către ea.

— Bună dimineața! strigă Doris, când se opresc în fața casei lor. Trebuie să-ți lustruiești scările, explică ea, ridicându-se. E o chestiune de mândrie prin partea locului. Aveți nevoie de un măgăruș¹ Nu mă-ntreba de ce se numește așa. Știu doar că după intrare îți dai seama cum își ține omul casa. N-ai vrea să creadă toți că sunt mai buni decât tine, nu-i așa?

Silvana dă din cap, fără convingere.

— Măgăruș?

— Dă-mi mâna. Asta e.

Silvana întoarce piatra pe toate părțile, examinând-o de parcă ar fi o rocă de pe Marte.

— Haide, încearc-o!

Silvana ingenunchează și începe să frece scările. E o mișcare plăcută, piatra descriind cercuri pe treapta neagră, ca un patinator care lasă urme pe gheață. Până și sunetul se aseamănă celui pe care îl fac patinele care taie gheața apoasă, un scârțâit blând și un fâșâit scos în timp ce alunecă în semicercuri sub mâna ei.

Doris își trece vârfurile degetelor peste treaptă.

— Bine. Ai făcut o treabă bună. Pe cuvânt! Nu-ți face griji, draguță, curând o să te obișnuiești cu obiceiurile noastre. Păstrează piatra. Folosește-o cu grijă. E din cele bune.

---

¹ Denumirea unei pietre speciale pentru curățatul treptelor, folosite în special în nordul Angliei. (N. tr.)

Janusz o ia de mijloc.

— Soția mea a fost mereu mândră de casa ei, îi spune lui Doris. Silvana se uită pieziș la el. Așa să fi fost? Nu-și aduce aminte, dar e încântată să-l audă vorbind așa.

— Știți, locuiam la Varșovia înainte de război. E un oraș frumos. Era cunoscut drept Parisul estului.

— Așa, deci? zice Doris. Râde tare. Ei, Ipswich e tot în est, dar nu cred să semene cu veselul *Pari*. Oricum, îmi pare bine că ne-am întâlnit. Gilbert mi-a spus să-ți transmit că sunt slujbe pentru femei la una dintre fabricile de textile de lângă canal. Tot ce trebuie să faci e să coși în linie dreaptă. M-am gândit la tine, Sylvia. Ar trebui să te duci cât mai repede pân-acolo.

— Eu?

— Păi, da! E o slujbă bună. Nu ca în fabrica de muniție în care a trebuit să lucrez eu în timpul războiului. Vezi galbenul ăsta de pe fața mea? Își întoarce rapid obrazul către Silvana și, într-adevăr, pielea ei are o nuanță de galben-murdar. E de la umplutul bombelor. Îl acopăr cu puțină pudră, dar tot se vede. Mi-am adus și eu contribuția la război. Nu se poate spune că n-am făcut-o.

— E foarte frumos din partea dumneavoastră că vreți să ne ajutați, spune Janusz. Foarte frumos. Aurek o să meargă la școală în curând și chiar ne-am gândit să-i găsim ceva de lucru soției. O să mergem la fabrică chiar azi.

Silvana nu-și amintește să fi discutat vreodată despre găsirea unei slujbe pentru ea.

— Școală? spune ea și simte că i se înmoaie genunchii. Aurek trebuie să meargă la școală?

Polonia

Silvana

Silvana iubea serile de vară timpurie la Varșovia. Janusz se întorcea de la muncă și mâncau repede ceva, împreună, el îi povestea ce-a făcut peste zi, iar ea asculta și dădea din cap și savura senzația că este o nevastă de oraș perfectă. Apoi ieșeau și se plimbau prin parc, hrăneau rațele de pe eleșteu și se uitau la copiii care împingeau bărcuțele din lemn, cu bețele, în largul apei verzui, înainte ca bonele să-i ia acasă.

Într-o seară, au rămas mai mult decât de obicei. Era o noapte călduroasă și Silvana nu avea chef să se întoarcă în apartament, așa că s-au așezat pe o bancă în parc și au privit cerul la amurg, colorându-se în violet și apoi într-un albastru-verzui, înainte ca întunericul să se lase peste oraș și să se aprindă felinarele pe străzi.

Animalele din menajerie au început să se cheme, ținând fără odihnă poteci prin culcușurile lor de rumeguș. Maimuțele țipau și sporovăiau în cuștile lor. Nori de molii înconjurau felinarele de pe străzi. Silvana era neliniștită. Doctorul îi spusese că o să nască în curând, cel mult într-o săptămână. Era plină de energie și voia să se plimbe.

Un grup de femei cu pălării cu pene au trecut pe lângă ei și s-au uitat la Janusz. Și-au dus mâinile la buzele date cu ruj și au început să șușotească. Silvana l-a luat pe Janusz de mână și s-a făcut că nu le vede.

Parcul era altfel pe timpul nopții – ca o trecere de la apa mică, la cea adâncă și rece, care te apasă pe piept. Silvana a observat că pe băncile până nu demult goale ședeau bărbați. Chiar

și la umbra magnoliilor din spatele lor, Silvana a văzut câteva cupluri ținându-se de mână. În fața ei, o femeie a luat un bărbat de braț și s-au pierdut printre copaci.

Pe drum spre casă n-au vorbit. Au urcat în tăcere scara îngustă spre apartamentul lor, dar, odată ajunși înăuntru, Janusz a dus-o în dormitor. A așezat-o pe pat și l-a privit cum se dezbracă, desfăcându-și cureaua de la pantaloni, trăgându-și cămașa peste cap.

Nu-l văzuse niciodată gol. Întâlnirile lor amoroase avuseseră loc pe câmpuri și în păduri și dragostea lor însemnase haine mototolite și teama de a fi descoperiți. De când se căsătoriseră, Silvana nu se simțea prea sigură de noua legitimitate a relației lor. Avea grijă să se uite în altă parte când Janusz se dezbrăca seara și să se bage mereu prima în pat, la adăpostul cuverturii. Dar în seara asta era diferit.

— Stai, a spus când a venit spre ea. Stai acolo. Vreau să mă uit la tine.

S-a ridicat și i-a dat ocol, studiindu-l, atingându-l cu buricele degetelor, ca un artist care explorează umbrele și curburile unei statui. Janusz a prins-o de mâini și a tras-o spre el.

— Acum tu, a șoptit. Lasă-mă să te văd.

Tăcută, Silvana și-a dus mâna la guler și și-a desfăcut nasturii. Rochia a alunecat pe podea.

— Ești frumoasă, a șoptit Janusz și și-a trecut mâinile peste burta ei, de jur-împrejur, ca și cum ar fi lustruit suprafața ei ca o cupolă.

Când s-au suit în pat, Silvana a simțit că ar putea să facă și alți copii. Că cel din burtă ar putea fi urmat de altul. Era prea mare și prea grea ca să poată sta pe spate, așa că a îngenuncheat. Era cuprinsă de o dragoste mai vibrantă, mai adâncă pentru Janusz decât înainte. Și-a plecat capul și și-a imaginat lumea întunecată dinăuntru ei, unde copilul se ghemuise probabil sub coastele arcuite precum cupola unei catedrale. Dar a fost smulsă din gândurile ei și a rămas doar cu Janusz și cu limbajul negrăit, de neoprit al iubirii lor.

A doua zi, când s-a trezit, Janusz plecase deja la muncă. Cearșafurile erau ude și răsucite în jurul ei. Le-a dat la o parte și a încercat să-și dea seama de ce sunt atât de umede. Apoi a

străfulgerat-o durerea. O durere bruscă și persistentă, ca o frânghie strânsă în jurul coapselor. Copilul era pe drum. Asta trebuia să fie. Durerea a cedat și Silvana s-a chinuit să coboare din pat, după haine. Cabinetul doctorului era la câteva străzi depărtare și era sigură c-o să poată ajunge, dacă o să meargă încet.

S-a îmbrăcat și a ieșit din apartament, strecurându-se pe scara îngustă și sprijinindu-se cu mâinile de perete. Când a ajuns jos, frânghia s-a strâns din nou. A scos un geamăt de durere, un sunet jos, ca de animal, pe care nu l-a recunoscut ca fiind propria voce. S-a sprijinit de perete, cu fruntea plină de broboane de sudoare. N-avea să ajungă până la casa doctorului. Când durerea a mai lăsat-o, dându-i voie să gândească din nou, a bătut la ușa unui apartament. A răspuns o femeie, cu o mulțime de căței maronii lătrând la picioarele ei. Au dat buzna pe coridor și au sărit s-o apuce pe Silvana de călcâie.

— Aici! a strigat femeia la căței, încercând să-i bage la loc în casă. Un bărbat a apărut în spatele ei și a întrebat ce se întâmplă.

— Doamne! a zis el când a văzut-o pe Silvana. Tu ești fata de sus, nu-i așa? Te simți bine?

Silvana s-a prăbușit în față, în brațele lui. Iat-o, mare cât o casă și mugind ca o vacă, și el voia să știe dacă se simte bine!

— Sunt bine, a reușit să-i răspundă, înainte ca durerea care-i traversa burta să se întetească și s-o oblige să se aplece în față.

După o vreme, nu a mai simțit altceva decât durerea. A uitat că năștea. Credea că luptă pentru propria viață și apoi, exact când a început să accepte ideea morții, corpul ei a început s-o cheme înapoi.

— Trebuie să-mping, i-a spus ea femeii. O, Doamne, trebuie să-mping!

— Deja? Dar doctorul nu-i aici! Nu poți s-aștepți?

Silvana a clătinat din cap. A început să geamă.

— Urcă-te-n pat, a spus femeia. Urcă-te-n pat! Doctorului n-o să-i placă dac-o să te găsească pe jos.

Silvana a dat-o la o parte.

— Nu pot, a gemut. Nu vreau. Lasă-mă-n pace.

Cu ochii strâns închiși, ghemuită într-un colț al încăperii, a asudat și a țipat și în cele din urmă a scos un suspin prelung de

ușurare. Când a deschis ochii și s-a uitat în jos, a văzut un bebeluș pătat de sânge care stătea între picioarele ei tremurânde. Trupul îi era scuturat de convulsii și a simțit nevoia să împingă din nou. Îi era teamă. Să mai fi fost un copil? Gemeni? A gemut și a țipat de frică.

— E căița, a spus femeia, scurt. S-a aplecat și a apăsător cu putere pe burtă. Silvana a încercat să ia bebelușul în brațe, dar a țipat de durere și a închis ochii. Apoi a cuprins-o alt val de ușurare și s-a lăsat pe spate, pe podea, epuizată.

Era conștientă când au ajutat-o să se urce în pat, când au învelit bebelușul într-un cearșaf, când cineva i-a pus o compresă răcoroasă pe frunte. A auzit-o pe femeie făcând caz de cearșafurile ei care se vor păta, o voce de bărbat lângă ea spunându-i să tacă și câinii lătrând în altă cameră, apoi Silvana a adormit, epuizată.

Când s-a trezit, a simțit pernele umflate sub cap, iar alături, înfășat într-o pătură, era fiul ei.

I-a studiat fața. Își ținea ochii închiși, pleoapele îi erau încrețite și viorii, ca și cum n-ar fi vrut să vadă ce poate lumea să-i ofere. Un sentiment de evlavie i-a umplut plămânii și i-a tăiat respirația. S-a simțit dintr-odată înspăimântată de creatura tăcută din brațele ei. Era așa de mic, chircit, roșu ca un rac, o bucățică de început, dar ea îi cunoștea puterea. Știa că iubirea pe care o simțea deja pentru acest străin ar fi putut s-o distrugă cu totul. O să fie în stare să aibă grijă de el? S-a gândit la mama ei și la pierderile pe care le suferise. Dacă fiul ei o să moară, ca frații ei? Dacă o fi bolnav?

— Puteți să-l luați? a întrebat-o pe femeie.

— Să-l iau?

— Nu știu cum să am grijă de el. Vă rog. Așa e mai bine. Luați-l. Nu pot să fiu mama lui.

— Gata cu prostiile, a spus doctorul, așezându-se între Silvana și femeie. Și-a pus o mână pe fruntea Silvanei. E fiul dumneavoastră. Are nevoie de mama lui.

— O să trăiască? a întrebat Silvana, apucându-l pe doctor de mânecă. Dacă are ceva, vreau să știu acum. Trebuie s-aud c-o să trăiască...

— Băiatul e bine, și dumneavoastră sunteți bine. Are nevoie doar să se hrănească.

Dar Silvana voia răspunsuri. A încercat să împingă copilul în brațele doctorului.

— Trebuie să știi dacă e sănătos. Frații mei au murit. Băieții din familia mea... Vă rog să-mi spuneți dacă are ceva.

Și atunci copilul a deschis ochii. Și-a deschis pumnii mici, mișcându-i ca și cum i-ar fi tras prin apă, o mișcare plutitoare ca iarba broaștei într-un râu domol. Și-a pus degetul în palma lui, iar el și-a strâns degetelele în jurul acestuia. I-a mângâiat obrații, i-a numărat degetelele de la picioare, i-a sărutat creștetul moale.

— Dragul meu, a șoptit, rușinată de ieșirea ei.

Cum fusese așa de nebună? Era limpede. Sensul vieții ei va fi de-acum încolo, pentru totdeauna, acest copil. În camera aceea, în timp ce ziua se prefăcea în noapte, Silvana și-a pus copilul la sân și el a început să sugă, surprinzând-o cu puterea cu care apucase. Nu știa cât timp stătuse așa, dar, când și-a ridicat din nou privirea, Janusz era lângă ea.

— Pot să-l țin și eu?

I-a întins copilul, deși, în inima ei, n-ar fi vrut să-l dea.

— Am un fiu, a zis Janusz și chipul i s-a umplut de uimire.

Silvana a simțit cum corpul i se relaxează. Poate că ghinionul mamei n-avea să i se transmită și ei. Reușise. Născuse un băiat sănătos.

— Aurek, a zis Janusz, zâmbind larg. O să-l botezăm Aurek, după tata.

— Mi-l dai înapoi? I-a întrebat și a închis ochii, ușurată când greutatea copilului i-a umplut încă o dată brațele.

Janusz

— Franek, nu te duci să prinzi și tu o găină? a zis Bruno, lovindu-l pe băiat peste cap cu bereta de militar. Mor de foame!

— Mai bine prind o găscă sau două, a zis Franek. La cât îmi e de foame, aș putea să mănânc și-un urs.

— Nu te-atinge de găște, a spus Janusz. Lasă-le. O găină ne ajunge.

Janusz îi invitase pe cei doi bărbați în casă, ca să mănânce ceva împreună. Încă încerca să-și dea seama cum de trecuseră atâtea săptămâni de când ajunsese acolo. Franek s-a repezit afară și a început să alerge prin curte, după găini.

— Ce-i cu el?

— E un copil, a zis Bruno. Un copil într-un corp de bărbat. S-a înrolat împreună cu fratele lui mai mare, în loc să stea acasă, cum ar fi trebuit. Nu era destul de deștept ca să meargă la școală, dar făcea treabă bună în gospodărie. Acolo ar fi trebuit să rămână. Nu e soldat. I-a fost bine cu noi, până când rușii au trecut granița. Se revărsau, pur și simplu, cu nemiluita. Sute. Noi știam că nu-i putem opri, dar Franek s-a repezit la unul dintre ei, urlând și strigând, și i-a spus că Polonia o să fie întotdeauna liberă. Sinucidere curată, aproape. Tomasz, fratele lui, a vrut să dezerteze doar ca să-l ducă pe Franek acasă. Aveam un plan. Eu și Tomasz urma să-l ducem acasă și să ne alăturăm apoi unei mișcări ilegaliste. Pe când ne duceau spre lagăr, am ieșit din rând și am fugit în pădure. Franek a căzut. Băiatul e un împiedicat. L-am văzut căzând și m-am oprit să-l ajut. Rușii care ne păzeau au venit după noi. Eu încercam să-l pun pe Franek pe picioare și rușii se apropiau, așa că Tomasz s-a întors și s-a îndreptat spre ei, culegând pietre din mers. Le-a aruncat spre gardieni. Stătea pe loc și azvârlea cu pietre în ei, iar ei au tras. L-am ridicat pe Franek, l-am tras după mine și am fugit. Băiatul nu vrea să vorbească despre ce s-a întâmplat. De-atunci, n-a mai adus vorba despre Tomasz.

În curte, Franek alerga în continuare după găini. În cele din urmă, a prins una, a ridicat-o și a izbit-o de pompa de apă, iar și iar. Găina s-a înmuiat, așa că i-a dat drumul. A stat deasupra ei, ca și cum s-ar fi temut c-o să se ridice și-o să fugă. Bruno a ieșit în curte, iar Janusz l-a urmat. Franek lovise pasărea așa de tare, încât aceasta devenise un amestec însângerat de pene și oase zdrobite.

— E moartă? a întrebat Franek.

Janusz a împins blând pasărea cu piciorul.

— Da, e moartă.

— Mai vreți una ? Pot să mai prind una.

— Da, mai prinde, a zis Bruno, scoțând un briceag din buzunar. Prinde-o și dă-mi-o mie. O omor eu.

Janusz a văzut lama briceagului licărind în mâna groasă a lui Bruno. A văzut aceeași strălucire pâlپând în ochii lui Franek, în timp ce se îndrepta din nou spre găini. L-a speriat. Băiatul părea nebun.

Janusz a intrat în casă. A pus câteva surcele pe vatră și a făcut focul. Îl auzea pe Franek strigând prin curte. Cu cât pleca mai repede spre Varșovia, cu atât mai bine.

Ipswich

Școala e o clădire mare, de cărămidă roșie, are un loc de joacă în față și e împrejmuită de un gard cu zăbrele dintr-un metal închis la culoare. Deasupra celor două intrări, a celor două uși albastre, sunt gravate cuvintele FETE și BĂIEȚI, în calcar gri. Fetele joacă șotronul și sar într-un picior, iar băieții joacă fotbal sau stau strânși în grupuri conspirative, făcând schimb de cartonașe din pachetele de țigări.

Aurek se agață de Silvana, afundându-și degetele în paltonul ei și strângând-o atât de tare cu picioarele lui subțiri, încât o face să icnească de durere. E îmbujorat și o imploră din priviri, dar Silvana știe că nu-l poate ajuta. Janusz e de neînduplecat în această privință. Aurek trebuie să meargă la școală.

— E doar o lună, le spune Janusz. Pe urmă începe vacanța de vară. Tot trebuie să meargă, odată și-odată.

În prima zi, învățătoarea încearcă să-l smulgă pe Aurek din brațele Silvanei.

— O să fie bine, spune ea. Hai cu mine, tinere!

După ce-l înșfacă, femeia se înroșește la față și venele ca niște firicele albastre îi ies în relief pe gâtul subțire și-i dau un aer furios. În vocea ei se simte strădania de a-l ține pe băiat. După o săptămână în care acest scenariu se repetă în fiecare zi, învățătoarea își suflecă mânecile atunci când îi vede pe Silvana și pe Aurek sosind. Îl înșfacă înainte să apuce să se înfășoare în jurul Silvanei.

— Plecați! îi spune ea scurt Silvanei. Băiatul va fi bine dacă plecați. Întotdeauna mamele sunt problema, nu copiii.

Silvana se îndepărtează, cu inima frântă de țipetele lui Aurek.

În cea de-a doua săptămână, situația nu se îmbunătățește.

— Haide, spune, încercând să pară sigură pe ea. Te rog, Aurek. Hai să mergem acum. Nu putem să facem așa tot timpul.

— *Nie.*

— Te rog?

Învățătoarea iese în curtea școlii, sunând din clopoțel, ridicându-l și coborându-l cu amândouă mâinile, în timp ce copiii se revarsă pe lângă ea.

— Bună dimineă, spune, lăsând clopoțelul jos și încleștându-și pumnii, ca un fermier care se apropie hotărât de o vită îndărătnică, cu brațele deja încordate, pregătite pentru luptă. Tot nu vrei să vii la lecții, tinere?

În fiecare dimineată, celelalte mame se poartă de parcă nu l-ar fi observat pe Aurek și țipetele lui ascuțite și spectacolul cu Silvana și învățătoarea care încearcă să țină copilul furios. Silvanei îi vine ba să plângă, ba să se incline furioasă în fața spectatorilor ei. Parcă ea și băiatul ar fi actori într-o piesă de teatru montată pentru părinții și copiii de la școală; o tragedie – *Mamă poloneză abandonându-și fiul*. Vă rugăm să vă aduceți dopuri pentru urechi.

Pe la mijlocul trimestrului, reușește în sfârșit să găsească o modalitate de a schimba piesa cu un singur act. Îi dă lui Aurek baticul ei la poarta școlii și, pentru că-l poate strânge la piept, o lasă să plece. Îi e jenă să-și descopere în văzul lumii părul cenușiu, cu inelele și cârlionții neastâmpărați care se formează, pe măsură ce crește. Dar e singura soluție.

Trece cu pas sigur, cu capul sus și spatele drept pe lângă celelalte mame. După zece minute chinuitoare pe stradă, se oprește, inima îi bate nebunește și aleargă înapoi spre școală, unde privește fix locul de joacă pustiu. Își acordă câteva momente de acest fel, după care trebuie să se grăbească spre partea opusă a orașului, unde lucrează, știind deja că va întârzia.

Porțile de lemn ale fabricii Paris Fashions sunt înalte, susținute de doi stâlpi mari de cărămidă roșie. Sunt întotdeauna închise, mai puțin atunci când camioanele aduc materialele și iau hainele. Într-una dintre porți este o ușă prin care intră și ies muncitoarele.

Silvana le vede pe celelalte femei care sporovăiesc în drum spre muncă, dar niciuna nu vorbește cu ea. Toate tac când ajung la poarta fabricii, atente să nu dea cu capul de pragul de sus al micii intrări, sau să nu se împiedice de treapta de lemn; cea care o face devine prima țintă a glumelor din acea zi. Apoi răsesele, spărgând liniștea de-o parte și de alta a marilor porți de lemn, vor continua până când toate femeile se vor afla la mașinile lor de cusut și maistrul se va plimba printre ele, dând aprobator din cap, în timp ce mașinile vor începe să împungă zgomotos materialul, din ce în ce mai rapid, și fiecare femeie va privi cum acul ei brodează drumul de-a lungul unei zile.

I s-a întâmplat deja, de mai multe ori, să fie nevoită să bată la ușă și să-l aștepte pe maistru să vină să-i deschidă. El se uită la ceas, ca și cum ar fi un lucru murdar, apoi la ea, ca și cum ea ar fi de vină pentru murdăria respectivă, iar ei îi ard obrajii și se scuză pentru întârziere, încercând să se poarte de parcă i-ar păsa de slujba ei.

Se cocoșează peste mașină și se preface silitoare. În jurul ei, femeile poartă conversații lejere, pline de glume și bârfe despre oameni de care ea habar nu are. Din când în când, câte una încearcă să intre în vorbă cu Silvana, dar ea se preface că are probleme cu tivul fustei la care lucrează. Încă mai știe să coasă. Pe vremea când locuia cu părinții, își făcea singură toate hainele, dar, dacă se preface concentrată, e mai sigur că va fi lăsată în pace, cu gândurile ei.

În fiecare zi, se luptă cu dorința de a pleca de la muncă și de a-l lua pe Aurek de la școală. În timp ce coase, își imaginează cum va fi ziua petrecută cu el. Cum vor sta în pat încolăciți, ca să le fie cald, dimineata, și cum ea va urmări cu degetul mica adâncitură de pe ceafa lui și cum va adulmeca mirosul umed, de copil, din spatele urechii lui. Se va îngriji apoi de zarzavaturile pe care le-a plantat împreună cu Janusz în grădină, în timp ce Aurek se va juca până la vremea cinei, pe care o vor pregăti împreună, Aurek făcând găluște și Silvana curățând cartofi.

Apoi îi va spune povești. Povești despre Pan Zagloba, nobilul sentimental, și despre Jan Skrzetuski, cavalerul virtuos. Povești

despre aristocrați și frumoase domnițe, salvate prin curaj și vitejie din ghearele baronilor răi. Căii galopează prin basme, săgețile zboară, mistreții sunt prinși, iar urșii, vânați. Acum e departe de casă, îi spune povești despre familia ei, despre bunica și copilăria ei. Își învie frații, dându-le vieți lungi și veri petrecute la pescuit pe lac și la cățărat în copaci, și-și reinventează părinții, făcându-i oameni iubitori și cumpătați.

Janusz nu vorbește niciodată despre surorile sau familia lui. Îl înțelege. E îngrozitor că nu știe unde sunt. Îi pare rău că nu a putut să-i dea nicio veste despre ei. Janusz i-a spus că el bănuiește c-ar fi în Rusia. Pentru că era funcționar în administrația locală, e foarte probabil ca tatăl lui să fi fost arestat. Mai mult nu spune și nu vrea să-l piseze. În vreme ce ea spune povești despre copilăria ei, Janusz preferă să-i citească lui Aurek articole din almanahurile pentru băieți pe care i le cumpără. *Cât de repede zboară un glonț? De ce ruginește fierul? Ce sunt petele solare? Cât de multe stele există?*

E smulsă din visul ei de sunetul unei sirene. Mașinile de cusut se bâlbâie și, într-un final, se opresc, iar Silvana se alătură celor care se îndreaptă spre ușă.

— Domnișoară?

Silvana își ridică privirea și-l vede pe maistru uitându-se la ea.

— Putem să discutăm o clipă?

Ochii lui sunt neutri, expresia feței aduce a ușoară plictiseală. Își încrucișează brațele și Silvana simte cum se micșorează sub privirea lui impasibilă.

— Credeți că facem destui bani aici cât să vă plătim pe dumneavoastră să visați cu ochii deschiși toată ziua? O să vă țin sub observație. Să nu mai întârziați și să nu mai trageți de timp. Ați înțeles?

— Desigur. Îmi pare rău. Îmi pare foarte rău. Mai pot veni la lucru?

— Era cât pe ce să nu mai puteți. Haideti, și nu vă mai uitați așa la mine! Nu sunt vreun monstru nenorocit. Aveți doar grijă să vă faceți treaba.

Se îndepărtează, iar ea se apleacă pentru a trece prin ușa de lemn, recunoscătoare că i s-a mai dat o șansă. Plecându-și capul, își amintește o clipă de vizitele duminicale la biserică, împreună cu familia lui Janusz. Își ridică instinctiv mâna, ca pentru închinăciune. Va lucra mai mult. Nu va mai visa cu ochii deschiși. E atât de aprinsă de aceste convingeri, încât se întoarce și-l roagă pe maestru să o lase să mai stea câteva ore să coasă.

— Duceți-vă acasă, spune el, fără rea voință. Duceți-vă, haideți.

— Nu vreau să se uite nimeni la fiul meu.

Janusz oftează.

— E doctor, doar.

— Nu-i nevoie să se amestece alții, insistă Silvana. Nu-i nimic în neregulă cu Aurek.

Janusz nu poate fi clintit din decizia pe care a luat-o. Îi explică că trebuie să afle cum să-l facă pe băiat să nu se mai ia la bătaie la școală. Cum să-l facă să nu mai scoată sunete ciudate și să nu se mai poarte ca un nebun. Ceea ce vrea cu adevărat să știe e cum să-l facă pe copil să-l iubească.

Când Janusz se uită la Aurek, e ca și cum l-ar vedea pe băiat printr-o perdea, o perdea subțire, pe care n-o poți prinde în mână, o perdea ca o furtună de zăpadă neașteptată, care schimbă peisajele și blochează toate șansele de a înțelege. Vrea ca doctorul să-i arate cum să vadă prin ea, cum să-l aducă pe copil la lumină.

În mintea lui, vede un băiețuș englez vioi și vorbăreț, cu buzunarele pline de cartonase din pachetele de țigări, castane, sfoară, bricege și praștii. Vrea un băiat care să-l întrebe cum merg avioanele și cum se-nvârt mașinăriile.

Undeva, în spatele acelei lumi înzăpezite, închise în ea însăși, locuiește adevăratul lui copil. De asta, Janusz e sigur. Doctorul va ști ce să facă. Medicina modernă îi va reda fiul și atunci va putea să-l învețe să meargă pe bicicletă și să construiască machete de avioane. Vor juca crichet în grădina din spate și se vor duce la meciuri de fotbal.

Janusz și Silvana stau într-o sală de așteptare ticsită, cu copilul între ei, înconjurați de zgomote molatice de picioare care se

încrucișează sau fac mișcarea inversă, de pagini de reviste care sunt răsfoite, de gângurit umed și țipete de bebeluși și de mizeria tusei uscate și a strănuturilor înăbușite. Janusz se uită la ceas.

— Nu-i nimic în neregulă cu el, insistă Silvana.

— Asta sper și eu.

Aurek a început să murmure, să scoată un sunet subțire, ca de pisoai care toarce sau ca un zumzet de albine. Janusz încearcă să-i prindă privirea Silvanei, să o facă să-l oprească pe băiat, dar ea se uită fix spre ieșire, de parcă ar pândi momentul prielnic pentru a evada.

Lângă ușă stă o femeie tânără, care dă din picior. Ciorapul ei maroniu e cârpit la gleznă. Îi amintește de Héléne. Nu poate să nu se uite fix la ea. Femeia își ridică ochii din revistă și privirile li se întâlnesc. Dar nu seamănă deloc cu Héléne. E o greșală pe care o face mereu: o vede pe Héléne în alte femei, mici frânturi familiare în borul unei pălării, în mișcarea unei glezne, un guler, curbura unui gât, fluturarea unei mâini. E o slăbiciune în el, de care nu poate scăpa. O poftă rușinoasă, ca cea a unui om care a încetat de multă vreme să bea, dar încă visează la gustul de votcă arzându-i buzele.

Janusz simte cum privirea femeii se mută, pentru a-i cuprinde pe soția și pe fiul de lângă el. Se întoarce la revista pe care o ține în poală, iar el se simte cumplit de prost. Respiră ușurat când sunt chemați în sfârșit în cabinetul doctorului, o încăpere mică, întunecoasă, cu cărți aliniate în dulapuri cu geamuri de sticlă.

Doctorul este un bărbat înalt, gârbovit, cu părul des și cărunt. Se mișcă metodic, fără să ezite. Janusz are încredere în el. Ca în cazul multor englezi de clasă mijlocie, hainele lui, deși ponosite, par totuși scumpe; un sacou gros de lână, uzat la coate, manșete albe spălate de prea multe ori, butoni discreți, aurii. Pantofi de piele neagră, lustruiți, care strălucesc ca uleiul.

E blând cu Aurek, se apropie de el încet, întinzând mâinile de parcă ar vrea să-i arate că nu are nimic de ascuns. Fără mișcări bruște. Calm și ferm.

Tensiunea, greutatea, înălțimea, circumferința capului, pulsul. Aurek, în flanelă, agitat ca un câine pierdut de haita lui.

— Nu-i nimic în neregulă cu el, spune doctorul scoțându-și stetoscopul și așezându-l pe birou. Bagă mâna în buzunar și scoate ceva dulce. Uite, tinere. O acadea pentru deranj. Asta a fost tot; dă-i voie mamei tale să te îmbrace la loc.

— E normal... Janusz ezită. Nu știe cum să spună. E normal faptul că nu pare să mă cunoască?

Doctorul se întinde după pipa de pe birou și se apucă s-o umple cu tutun dintr-un săculeț de piele. Își ridică privirea spre Janusz.

— Ați fost despărțiți multă vreme. Desigur, dumneavoastră și soția îl puteți ajuta, arătându-i că sunteți fericiți împreună. E important pentru dezvoltarea copilului. Dar copilul nu are chiar nimic grav.

— I-am spus și eu, intervine Silvana. I-am spus, dar nu m-ascultă.

Janusz tușește, își mută greutatea de pe un picior pe altul.

— Am vrut doar să mă asigur că băiatul e bine.

Doctorul își aprinde pipa, trage din ea, continuă dialogul.

— Fiul dumneavoastră e subponderal și mic pentru vârsta lui. Dă semne de rahitism; pieptul lui, sternul arată ca un nod. Dar era de așteptat, având în vedere prin ce-a trecut. Din nefericire, avem multe cazuri similare în prezent.

— Ascunde mâncare prin casă. Janusz nu se mai poate abține. Face numai ce vrea. Nu e ca ceilalți copii. Uneori vorbește foarte normal. Alteori scoate sunete ca o pasăre. Ce-i cu el?

— A trecut prin război, spune doctorul plictisit. Aveți răbdare cu el, dați-i o casă, mâncare bună, impuneți-i reguli și va fi bine mersi.

Doctorul îi strânge mâna lui Janusz și-i dă o rețetă pentru ulei din ficat de cod și extract de malt.

— Vă sfătuiesc să folosiți parafină lichidă pentru păduchi. Are foarte mulți. Lăsați-o pe păr treizeci și șase de ore și aveți grijă să nu se apropie de vreo flacăra.

Silvana nu-i strânge mâna doctorului. Îl ține strâns pe Aurek, protejându-l într-un fel care-i amintește lui Janusz de prizonierii de război pe care i-a văzut, cei care se temeau să nu li se fure bocancii și paltoanele.

Pe drumul spre casă, Janusz încearcă să se îmbărbăteze. Nu-i nimic în neregulă cu băiatul. Are nevoie doar de o casă și de timp ca să se acomodeze. Sună bine. Pentru toți.

În timpul pauzei, Aurek se strecoară printre zăbrelele gardului școlii și traversează strada în fugă, o ia prin spatele cooperativei de lapte, care are o firmă pe care scrie LAPTE cu litere uriașe, din faianță albastră și lucioasă, apoi trece pe lângă casa cu geamurile sparte și se oprește la drumul principal. Un polițist vine spre el și Aurek se ascunde în grădina casei părăsite.

Face cale întoarsă spre casa părăsită, printre buruienile crescute sălbatic, ale căror semințe maronii i se lipesc de haine și care îi zgârie pielea. Nimeni n-o să-l caute acolo. Tot ce-și dorește e să fie lăsat în pace. Să fie lăsat să hoinărească pe lumină și să doarmă încolăcit lângă mama lui, în timpul nopților întunecate.

Sare pe fereastră și aterizează în întunecimea unei încăperi spațioase. Bufetele prăfuite și mizerabile au uși care atârnă din balamale. Dă la o parte cu piciorul straturi de găinaț și frunze uscate și descoperă podeaua acoperită cu plăcuțe de gresie roșie. Un porumbel zburătăcește prin încăpere, ieșind cu zgomot de aripi pe fereastră.

E un loc uitat de lume. I-ar plăcea să locuiască în casa asta. Doar cu mama lui. Fără dormitoare separate. Într-un rând, au locuit într-o casă, o cabană din pădure. Umblă prin camerele cu lumină difuză, dezlipind fâșii dantelate de mucegai cenușiu de pe pereții umezi. Ajunge în bucătărie și găsește un bufet înalt, cu ușile de mult desprinse. Se bagă înăuntru, cuibărindu-se în praf și-n mizeria făcută de porumbei.

Își scoate morișca din ghiozdan și o așază alături. Știe că e o jucărie de copil mic și nu pentru un băiat de vârsta lui, dar maică-sa spune că morișca e plină de vrăji poloneze. A fost sculptată în lemn magic. E sigur că se înșală, totuși e foarte atent cu obiectul. Pentru orice eventualitate.

Se uită la pantofii de mână a doua și reînnoadă un șiret. Sunt mai mari cu un număr și picioarele înguste îi alunecă încolo și înapoi în pașii altcuiva. Aurek lovește cu piciorul în perete, de

mai multe ori, dar pantoful e destul de rezistent. Păsările intră în zbor pe fereastră, apoi ies, iar el ascultă aplauzele aripilor, gânguritul lor intermitent. E un sunet frumos. Liniștitor. Nu sunt aici copii care să-l facă în fel și chip. Nici adulți care să-l oblige să stea drept și să scrie litere.

Scoate un sunet care începe ca o vibrație în gât, ca de pisoai care toarce. Își sucește capul într-o parte, încercând diverse note, ca un muzician care caută tonalitatea potrivită. Când o găsește, aceeași tonalitate vioaie și sinuoasă din cântecul păsărilor din înaltul tavanului, deschide gura și ridică glasul. Casa răsună de gânguritul porumbeilor.

Când se lasă seara, Aurek vede un bărbat stând în cadrul ușii casei celei vechi, ca o umbră neagră. Inamicul l-a găsit.

— Aurek, spune inamicul încet. Hai cu mine, fiule. E timpul să mergem acasă.

Aurek se dă jos din dulap și îl urmează printre frunze și plăcuțe de gresie sparte, până afară, în stradă, cu mâinile ridicate, predându-se. Nu vrea să recunoască, dar se bucură că merg acasă, pentru că simte cum căldura se ridică din gardurile vii și din pământ și simte mirosul nopții care coboară. Lui Aurek îi e frică de întuneric. Îi place să închidă ochii și să-i țină închiși până în zori.

Ia un băț și-l ține ca pe o armă, trăgând în ferestre și în uși. Îl ține strâns lipit într-o parte și apoi, întorcându-se, împușcă trecătorii în spate. Bagă capul pe ușa unui pub și trage cu mitraliera în sala pe jumătate goală. Un băiat cam de vârsta lui, care stă la o masă, îl privește drept în față. Are chipul plin de pistruii maronii, obrajii de culoarea baconului.

Băiatul îi zâmbeste larg, dă aprobator din cap și-și bagă bărbia cărnosă în gâtul puternic. Aurek îl împușcă și îl omoară. Un glonț în inimă. Băiatul ridică degetul mare în semn de apreciere și cade de pe scaun leșinat, încleștându-și degetele pe piept. Aurek împietrește. Apoi barmanul strigă la el s-o șteargă de-acolo și Aurek fuge mai departe, agitând bățul așa cum fac soldații când vor ca oamenii să se miște mai repede. Până acasă, Aurek a omorât pe toată lumea.

Se aşază la masa din bucătărie, începe să mănânce pâine, făcând firimituri, iar Janusz îi rupe băţul folosit pe post de armă.

— Gata cu jocurile de-a războiul, spune el. Nu-mi place să te joci aşa.

Aurek se gândeşte că degeaba i-a rupt băţul-armă. Ştie că sunt destule beţe şi rămurele pe lumea asta din care să facă arme până la adânci bătrâneţi. Oare inamicii ştiu şi ei asta ?

Polonia

Silvana

— Chiar trebuie să pleci ? a întrebat Silvana. Stătea pe singurul scaun pe care-l aveau, alăptându-l pe Aurek, mângâindu-i bucele moi de bebeluș, minunându-se leneș de obrajii lui bucălați și de genele lungi. Băiatul avea un an și două luni și zâmbea încontinuu.

Janusz a ridicat din umeri.

— Tata spune că e inevitabil.

Silvana l-a mutat pe Aurek pe un picior. De o săptămână tot discutau despre asta.

— Și noi ce-o să facem ? l-a întrebat.

— O să stați la părinții mei.

— Și dacă nu vreau ?

— Atunci du-te la părinții *tăi*, a spus el. Orice-ar fi, nu poți să rămâi în Varșovia. O să fie periculos.

În ziua în care a plecat, îndreptându-se spre gară ca să se înroleze, Silvana s-a urcat pe masa din bucătărie și s-a uitat prin luminator, sperând să-l mai vadă o dată, traversând parcul. Voia să-l vadă alăturându-li-se celorlalți soldați care plecau să lupte pentru patrie, dar a zărit doar mulțimi de oameni plimbându-se pe străzile bătute de soare, ca și cum ar fi fost o zi de vară obișnuită. S-a dat jos de pe masă și a simțit o greutate în stomac. Un bolovan unsuros de teamă. Era singură. Și-a dat seama c-ar fi trebuit să caute să-și facă prieteni. Adevărul era că nu cunoștea pe nimeni în Varșovia. Janusz și Aurek fuseseră toată viața ei. Și acum Janusz nu mai era.

În următoarele săptămâni, arșița verii a fost înlocuită de furtuni și soldații germani au sosit, mărșăluind în ritm sub ploaia

torențială, trecând cu motoretele pe bulevardele și străzile pline de magazine ale Varșoviei, aducând o încărcătură de teroare care a lovit orașul, dărâmând clădirile, năpustindu-se turbată pe străzi. Silvana era prea speriată și nu voia nici să-și scoată copilul din casă, nici să-l lase singur în apartament, așa că a rămas ghemuită lângă sobă. A primit o scrisoare de la mama lui Janusz, în care i se cerea să se întoarcă degrabă acasă. Se temeau că nu e în siguranță la Varșovia. De la părinții ei n-a primit nicio veste.

Nimeni nu mai avea voie pe străzi după căderea întinericului, când se dădea stingerea. Camioane nemțești dotate cu sisteme de difuzoare patrolau pe străzi și urlau ordine, spunându-le oamenilor să stea în case. Tramvaiele nu mai circulau. Oamenii nu mai aveau voie să se adune în grupuri mai mari de trei persoane. Zilele Silvanei treceau ca într-o ceață: dormea, stătea lângă sobă, se juca absentă cu Aurek, încerca să-și ia inima-n dinți, să părăsească apartamentul și să găsească o cale de a ieși din oraș și de a ajunge la părinții lui Janusz.

Când s-au terminat cărbunii, a luat copilul, a coborât scările cu el și s-a așezat pe holul de la primul etaj. Aveau calorifere funcționale și era mai cald acolo. Mulți plecaseră și clădirea părea pustie. Soții Kowalski, cei care o luaseră la ei în casă atunci când se născuse Aurek, rămăseseră. Deveniseră germani noi, *Volksdeutsche*, cu banderole roșii cu zvastica neagră brodată pe braț, și nu mai vorbeau cu ea acum, purtându-se de parcă nici n-ar fi existat, atunci când treceau pe coridor.

Silvana stătea pe un calorifer când a văzut o familie care locuia într-unul dintre apartamentele de la parter plecând. Un bărbat și o femeie, cu o fetiță. Bărbatul ducea două valize, femeia încă una. Așa și-a dat seama că n-au să se întoarcă.

Lăsaseră ușa deschisă, așa că s-a strecurat înăuntru. În bucătărie a găsit pâine uscată, câțiva cartofi și câteva cepe. Mai erau și ceva cărbuni, așa că a aprins cuptorul și a făcut o supă. A umblat prin apartament. Era ca și cum ar fi intrat într-o poză dintr-o revistă. Pianul din lemn negru, cu un luciu care îi reflecta chipul, era acoperit cu un șal de mătase, de un portocaliu-pal, cu franjuri

lungi, delicate. Silvana a apăsât clapele. Notele au răsunat limpede și Aurek s-a răsucit în cărucior.

A rămas acolo o săptămână, umblând prin camerele goale. Ștergea bibelourile de praf și mătura covoarele bogat ornamentate. Cel puțin, dacă ar fi venit cineva, ar fi văzut măcar că a avut grijă de casă. În fiecare zi își îmbrăca fiul și ieșea, încercând să ia un autobuz care s-o scoată din oraș, și în fiecare zi stătea la coadă ore întregi și se întorcea apoi în apartament.

Când soldații au intrat în casă, dormea în dormitorul matrimonial. O mână a apucat-o de braț și a fost ridicată cu brutalitate în picioare.

— N-ar trebui să fii aici, a spus ofițerul, trecând printre soldați. Apartamentele astea sunt doar pentru cetățenii germani.

Le-a ordonat celorlalți să plece și apoi, scoțându-și haina de piele, s-a plimbat prin casă, examinând tablourile și bibelourile.

— Astea sunt frumoase, a spus, ridicând un sfeșnic de cupru de pe polița din marmură de deasupra șemineului.

Silvana a ridicat din umeri. Nu era sfeșnicul ei. N-avea decât să-l ia. Putea să ia orice dorea. Apoi bărbatul l-a privit pe Aurek, care se juca pe covor cu morișca, iar ei i s-a făcut brusc frică.

— O să mă mut aici, a spus el. O să am nevoie de o femeie în casă. Va trebui să găsești pe cineva care să ia copilul. I-a pus mâinile pe umeri. Ești o fată drăguță. E foarte simplu. Dacă ai actele necesare, poți să devii cetățean german. Ar fi mai bine pentru tine. Așa o să poți să rămâi în Varșovia. Doar nu vrei să fii trimisă-n Germania, să muncești pe la vreo fermă? O fată de oraș ca tine? Nu. Bineînțeles că nu. Așa, vezi? Hai, vreau să văd un zâmbet! Pot să te ajut.

S-a întins, așa cum i-a spus el, și a sperat că obediența o va salva. N-avea să-i facă probleme. Avea să fie o anonimă, suficient de neinteresantă încât să nu fie reținută și prea ascultătoare pentru a merita să o rănești. Și a hotărât toate astea în scurtul timp în care el i-a desfăcut nasturii de la rochie.

Hainele lui miroseau a ploaie. Își ținea fața îngropată în pernă și și-a răsucit gâtul astfel încât să vadă perdelele de la ferestre. Aveau un model cu copii care dansau ținându-se de mâini. Acolo

unde atingea podeaua, tivul perdelei era galben și murdar. Ar fi trebuit curățate. În sfârșit, s-a dat de pe ea.

— Ce fată cuminte! a spus el gâfâind.

Și-a aranjat uniforma, și-a luat haina și a plecat, spunându-i că se va întoarce mai târziu cu actele pentru ea.

Silvana s-a spălat în baie, stând în cadă cu picioarele desfăcute, ștergându-se apoi cu rochia. A găsit o fustă și o bluză în dormitor, și niște dresuri, lenjerie intimă și o haină de blană: o vulpe roșcată cu căptușeală de mătase cafenie. În raftul de jos al dulapului a dat de o pereche de pantofi albaștri, cu o fundă pe gleznă și cu tocuri conice.

În vechiul ei apartament era întuneric. A împăturit hainele copilului, le-a băgat într-o valiză și a așezat albumul cu starurile de cinema deasupra. A deschis frigiderul din bucătărie și a luat toți banii pe care îi economisiseră. Janusz scosese banii de la bancă în august.

— E bine, i-a spus ea lui Aurek, înfășurându-l într-o pătură. O să fie bine. Tăticul tău o să se întoarcă repede acasă.

Dar Janusz o părăsise. Asta simțea, de fapt. O părăsise și i se întâmplase asta. S-a șters la ochi cu mâneca. Și-a impus să nu se mai plângă atâta. S-a spălat pe față și s-a șters, și-a dat cu puțin ruj și și-a aranjat părul.

Le-a luat ore întregi să traverseze orașul. Peste tot ferestrele clădirilor erau țândări, iar drumurile erau blocate. Silvana s-a îndreptat spre malul râului. Încă mai simțea prezența soldatului, mâncărimea aia lipicioasă pe coapse, felul în care se grăbise să intre în ea, rănind-o, rușinea pentru tot ce se întâmplase. A rămas acolo o vreme, privind apa învolburată. Ar fi așa de ușor să se lase în voia acelei ape.

Mergând cu greu pe tocurile înalte, a ajuns în stația de autobuz.

— Nu mai e niciun autobuz care să meargă în nord, azi, i-a răspuns santinela când a întrebat.

— Am bani, i-a spus. Pot să plătesc. Suntem doar eu și copilul. Trebuie s-ajung la socrii mei.

— Nu pot să fac minuni, a zis bărbatul, cu ochii la bancnotele din mână ei întinsă.

I-a găsit un loc în picioare într-un autobuz supraaglomerat. După ce a țipat la ceilalți pasageri să înainteze și să mai facă loc pentru o persoană, i-a luat banii și i-a urat noroc. Autobuzul se îndrepta spre est, dar Silvanei nu-i mai păsa. Janusz nu mai era. Casa lor nu mai era. Îi rămăseseră doar copilul, hainele unei străine și dorința arzătoare de a pleca din oraș.

Autobuzul a trecut prin zone împădurite și sate, târguri și ogoare. După ce a făcut pană, Silvana s-a urcat într-o căruță. A găsit alt autobuz. Când acesta a rămas fără carburant, a coborât și a luat-o pe jos.

Pe drum, în față, se întindea un șir lung de oameni, cu cărucioare și căruțe pline cu saltele, trase de cai. Femei tăcute împingeau landouri printre care bicicliștii își croșetau drum, evitând astfel înghesuiala din mulțimile care mergeau încet pe jos.

Silvana a dat la schimb pantofii cu toc pe o pereche de saboți de lemn și a mers zile întregi. Habar n-avea încotro se îndreaptă, dar la fel părea să se întâmple cu toți ceilalți. Aurek plângea și dădea din picioare de ți-era mai mare mila. În jurul gurii îi apăruse o iritație încăpățânată, care se înrăutățea pe zi ce trecea. Răcise. Avea nasul plin de muci verzi și febră mare. Nimic din ce făcea nu-l liniștea, iar când femeia care mergea alături de ei s-a oferit să-l alăpteze, Silvana a ezitat doar un moment, apoi și-a dat jos haina de blană, l-a învelit în ea și l-a trecut bucuroasă în brațele femeii.

Nori de furtună se adunaseră pe cer toată după-amiaza și a început să bată un vânt mușcător dinspre răsărit. Silvana s-a uitat în sus și a văzut un nor negru la vest. Se mișca repede și a început să se întindă, năpustindu-se înainte ca cerneala vărsată, acoperind cerul, stingând lumina zilei în câteva minute. Primii stropi de ploaie au căzut, înghețați și ascuțiți ca niște ace. Cu explozia unui tunet, furtuna era deasupra lor.

Ploaia a udat-o până la piele în câteva secunde. S-a uitat împrejur după femeia care îl ducea în brațe pe Aurek, dar nu se mai zărea nicăieri.

Peste șuieratul vântului și al ploii s-a auzit un alt sunet. Din ce în ce mai tare, până a ajuns un zumzet asurzitor. Silvana și-a

întors fața în direcția lui. O formație de avioane care zbura la altitudine mică a brăzdat cerul, iar burțile lor au licărit.

Silvana s-a întors brusc, înspăimântată, strigându-și fiul. Cum putuse să i-l dea altei femei? Cum de fusese așa de proastă? Oamenii își dădeau copiii jos din căruțele cu care călătoreau. Bărbați și femei alergau prin ploaie. Caii erau mânâți la marginea drumului, în câmp, către copaci.

Și atunci a văzut-o. Pe femeia care-l avea pe Aurek. Trecea drumul, îndreptându-se spre câmp. Zumzăitul avioanelor a devenit mai strident. Mirosul s-a schimbat și un val de căldură s-a abătut asupra ei. Silvana a luat-o la fugă spre femeie. A auzit un țipăt și un tunet, apoi a simțit miros de ars. S-a uitat în sus și a văzut că unul dintre avioane cădea în gol, făcând un zgomet ascuțit. Apoi n-a mai simțit decât o căldură dogoritoare, ca atunci când se deschide ușa unui cuptor, și a căzut.

Când a deschis ochii, a simțit o durere fulgerătoare în picior. Mâinile îi erau pline de tăieturi și de sânge, iar în gleznă avea o rană adâncă. Furtuna trecuse și apa strânsă în bălți peste tot, de jur-împrejur, lucea întunecată. Cadavrele zăceau de-a lungul drumului. Silvana se împiedica de trupuri de femei și copii și cai prăbușiți. Era desculță și a alunecat, căzând într-o baltă de sânge unsuros ca uleiul, lângă drum. S-a târât, sprijinindu-se în mâini și genunchi. S-a străduit să se ridice în picioare și l-a căutat pe Aurek, promițându-le tuturor sfinților întreaga ei viață, doar să o găsească pe femeia cu care era copilașul ei.

În cap îi răsunau cuvintele mamei ei. *Să nu-ți iubești copilașul prea mult. Nu știi ce-nseamnă să iubești pe cineva și să-l pierzi.* Pentru prima oară, înțelegea. Și o dorea sufletul pentru ea. O dorea sufletul îngrozitor, pentru mama ei.

Mai întâi a văzut haina, blana roșcată aruncată undeva în fața ei, ca un animal rănit zăcând în noroi. Femeia era întinsă alături, cu picioarele răsucite, de parcă ar fi sărit de undeva de sus și ar fi aterizat prost. Silvana a atins blana. Era lipicioasă din cauza sângelui. Inima i-a tresăltat, a bătut năvalnic, apoi aproape că a stat în loc când a desfăcut haina.

— Puiul meu, a șoptit. Era culcat pe căptușeala de mătase, cu chipul foarte senin.

— Hai cu noi, a zis Bruno, iar Janusz a dat din cap.

Stăteau la masa din bucătăria căsuței.

— Nu poți să rămâi aici. O să te ia rușii prizonier. Guvernul vrea ca toți militarii polonezi să reziste. Putem să mergem în Franța. Am bani. Dacă reușim să ajungem la Budapesta fără să fim prinși, consulul polonez de acolo o să ne aranjeze drumul până la Marsilia și o să ne putem alătura francezilor și britanicilor. Vino cu noi.

Mai devreme, Bruno luase coșul cu cartofi de sub pervazul ferestrei și se autoproclamase bucătar. Franek fusese trimis după lemne și Janusz adusese apă de la fântână. Acum terminaseră de mâncat și împărțeau ce mai rămăsese din sticla cu votcă pe care Bruno o scosese din rucsac.

Cei doi bărbați fuseseră curioși să afle ce făcea Janusz singur în acea casă. Îi pusese rătă la întrebări, încât se trezise spunând adevărul, doar ca să-i facă să tacă.

— Câine! a zis Franek. A tușit și a râs, s-a bătut pe genunchi și a scuipat pe jos. Ai spus că îngropai un câine! Am știut eu că minți. Am știut! Ești dezertor.

Janusz l-a fulgerat cu privirea.

— Tu n-ai fost acolo.

— Ai făcut ce trebuia, a zis Bruno. Dacă ai fi rămas în tren, acum ai fi într-un lagăr de prizonieri. Încă mai poți să lupți. Asta trebuie să facem. Noi, polonezii, trebuie să luptăm mereu pentru libertate.

— Să luptăm sau să fugim. Oricum, tot o să murim, a spus Franek. Așa stau lucrurile acum. S-ar putea ca îngerul morții să-ți stea pe umăr. Arăți de parc-așa ar fi. O să fii chemat în curând.

Janusz nu l-a luat în seamă. Se odihneau, după masă. Căldura din vatră le dogorea pe chipuri, iar pe masă ardea flacăra unei lămpi cu ulei.

— Mie nu-mi pasă, a zis Franek, râgâind zgomotos. Mă-nâncă, bea și desfă-ți cureaua. Nimic mai bun pe lume. Cine știe când o să mai avem ocazia, nu-i așa, Bruno?

Bruno alegea ce se mai putea din rămășițele puiului.

— O să luptăm pentru țară, iar la întoarcere o să mergem acasă la mine, la Torun. Am fost șef la o fabrică de săpun și am o casă mare. O să bem votcă poloneză pân-o să cădem sub masă. Și dup-aia o să ne trezim și o s-o luăm de la capăt. Bine, asta dacă hoții n-au furat tot. Numărul infracțiunilor din oraș a crescut ca la nebuni, vara asta. Probabil că-n Varșovia e și mai rău.

— Am citit și eu în ziare, a spus Janusz. Capul îi pulsa și își simțea gâtulejul uscat. I se închideau ochii de somn.

— Tâlhari ca-n vremuri de război, a zis Bruno. A înghițit ultimele picături de votcă din sticlă și a aruncat-o pe jos. Toți: tâlhari polonezi, evrei, lituanieni, ruși, nemți, slovaci. Toți sunt puși pe furat. Să nu crezi ce scriu ziarele despre poporul nostru brav, care luptă împotriva nemților! Există spioni și criminali care deja profită de pe urma războiului ăstuia.

— N-am fost niciodată în Franța, a zis Franek. Își curăța unghiile cu lama briceagului. Înainte să mă-nrolez, nu ieșisem din satul meu. Tu, Janusz?

Janusz s-a uitat la focul care ardea în vatră.

— Trebuie să mă-ntorc la Varșovia. Trebuie să-mi văd soția.

— N-ai decât. Franek a fluturat briceagul. Varșovia e-n direcția aia. Te ții după tancurile și mitralierele nemțești. Mi-a făcut plăcere să te cunosc, mortule.

Bruno și-a șters mâinile pe pantaloni.

— Cel mai bun lucru pe care poți să-l faci e să pleci din Polonia. Sunt camioane pline de oameni care se-ndreaptă spre România și Ungaria. Vino cu noi cât se mai poate. Granițele încă pot fi trecute destul de ușor, dar n-o să mai fie așa mult timp.

Janusz s-a ridicat. N-avea chef de discuția asta.

A ieșit și a simțit cum aerul serii îi limpezește gândurile. Și-a târșăit picioarele prin curte. De acolo, de sub cerul fără stele al nopții și din mirosul umed al vegetației, putea crede că bărbații din căsuță sunt doar plăsmuirile imaginației lui. Aveau să plece de dimineată și avea să fie ca și cum nu i-ar fi întâlnit niciodată. Apoi avea să se întoarcă acasă. A început să strângă lemne, stivuindu-le în brațe. S-au auzit niște pași traversând curtea și

s-a oprit, scrutând bezna. Bruno a venit către el, mirosind a prăsimie de pasăre și a fum.

— Am zis să-ți dau o mână de ajutor. Ce ți-am spus mai devreme în casă? Am vorbit serios. Nu pot s-ajung până-n Franța doar cu Franek. Am nevoie de cineva cu capul pe umeri. Nu poți să stai aici. Franek are dreptate când zice c-o să fii judecat ca dezertor...

— Am fost despărțit de camarazii de unitate.

— Și dup-aia te-ai ascuns aici. Am văzut ce li se-ntâmplă dezertorilor. Nimeni nu mai știe ce dracu' se petrece. Oamenii sunt speriați. Nu știu în cine să mai aibă încredere. Chiar acum două zile am văzut o execuție. Un băiat în haine civile, cu bocanci de militar. A fost prins de un locotenent. L-au obligat să stea în mijlocul drumului în timp ce trupele treceau. Locotenentul a spus că dezertarea e semn de lașitate. Apoi nebunul l-a-mpuscat. Fără judecată la curtea marțială. Fără nimic. Băiatul avea cizme militare și haine de civil, și asta a fost de ajuns. Sunt unități care mășăluiesc peste tot prin țară. Dacă te găesc aici...

Janusz a ridicat un lemn și l-a aruncat peste celelalte.

— Eu nu sunt dezertor.

— Asta o să hotărască ei. Vino cu noi! Am niște bani. O să ne ajungă până-n Franța.

Janusz n-a vrut să-l întrebe pe Bruno cum făcuse rost de bani. A socotit că e mai bine să nu știe. Când s-a ridicat în picioare, a văzut o lumină despicând întunericul.

— O lumină! Acolo!

O rază palidă, gălbuie se mișca printre copaci. Un motor trimitea ecouri în depărtare.

— E o motoretă, a zis Bruno. Cam la un kilometru, probabil. Sunt trupe în apropiere.

— Poloneze?

— Rusești, aș zice. Uite-o din nou. Uite ce e, poți să rămâi și să cazi în mâinile lor. Sau poți să vii cu noi.

— Dacă pui problema așa, s-ar zice că n-am de ales.

— Păi, n-ai!

Franek a deschis ușa căsuței, ridicând lampa.

— Ce faceți? Focul ăsta aproape că s-a stins. Mor de frig aici.

Flacăra a scăpărat în noapte. Janusz a aruncat lemnele cât colo și a alergat spre el.

— Stinge lumina!

— Ia-ți cizmele, Franek! a zis Bruno, venind după el. Plecăm. Grăbește-te!

Janusz a intrat în casă după Franek, iar Bruno a închis ușa. Chiar înainte de a stinge lampa cu ulei, i-a văzut cu coada ochiului pe Bruno și pe Franek, cum își trăgeau cizmele și hainele pe ei: un bărbat gras, prea bătrân ca să lupte, și un băiat ca un iepure speriat. Bruno l-a bătut ușor pe umăr.

— Deci? Vii cu noi? Mergi în Franța?

Janusz a dat aprobator din cap. Situația era cât se poate de limpede. Dacă era capturat ca dezertor, risca să fie executat. Dacă ajungea la Varșovia, risca să fie luat prizonier.

— Deci? a spus Bruno.

— Vin.

Avea să plece cu bărbații ăștia și să lupte pentru țara lui. Și-a tras haina pe el și a ieșit în noapte.

Ipswich

Janusz merge la bucătărie, deschide ușa de la cămară și ia o cutie de lemn plină cu creme de pantofi, perii pentru ghete și cârpe moi. Aruncă o privire pe fereastră. Silvana e în grădină, cu Aurek țopăind în urma ei ca o umbră.

Bagă mâna printre perii și cârpe și scoate un teanc de scrisori. Se uită prin ele cu grijă. Prima scrisoare de la Hélène. Pe aia vrea să o citească din nou, deși știe fiecare cuvânt pe de rost. Pe hârtia albastră, subțire, scrisul îi e păienjenos, ca și cum s-ar fi grăbit să aștearnă cuvintele pe pagină. Accentele și punctuația au fost adăugate cu un stilou care curgea, așa că scrisorile ei arată ca niște partituri scrise de mână.

Cuvintele sunt pline de speranță și banale, simple, așa cum numai scrisorile de dragoste pot fi. A acoperit două pagini cu gândurile ei de cerneală și Janusz citește, urmărind cuvintele cu degetul. E la o fermă, într-o zonă deluroasă, dincolo de Marsilia. Clădirile de piatră din jurul lui sunt solide și sclipesc ca miera în lumina soarelui. Ar dori ca ea să se apropie, dar imaginația lui o ține mereu la distanță.

Ridică privirea și o vede pe Silvana traversând grădina. O suviță i-a scăpat de sub batic și Janusz o privește fix, uitându-se cum se curbează pe fruntea ei, ca un mic semn de întrebare cenușiu. Se grăbește să bage scrisorile în cutie și cutia la loc în cămară, mișcându-se rapid și ferit.

— Hainele n-o să se usuce niciodată, cu vremea asta, spune Silvana, deschizând ușa din spate. Mereu plouă așa în timpul verii?

Lasă coșul cu rufe pe masă. Aurek vine codiță după ea, iar ea închide ușa în urma lui.

— Hai, zice Janusz, dă-mi-le mie. O să fac focul și o să le uscăm așa.

Dă să ia coșul pe care i-l întinde și simte cum mâna ei o atinge în treacăt pe a lui. Gândul scrisorilor ascunse în cămară îl arde ca o flacără și, ce e mai rău, știe că nu poate fără ele. Atâta vreme cât mai are scrisorile, o mai are și pe Hélène. Sunetul vocii ei, urma gândurilor ei, atingerea degetelor ei în cutele foilor albastre, împăturite.

— S-a-ntâmplat ceva?

Silvana se uită la el, îngrijorată.

Lasă coșul cu rufe și o trage spre el, cuprinzându-i umerii slăbănogi cu palmele. Capul ei pe umărul lui pare greu, ascultător, căci se supune îmbrățișării lui strânse.

— Îmi pare rău, șoptește el. Îmi pare așa de rău...

— Și mie, spune ea, cuprinzându-l în așa fel, încât el simte cum îl adună între brațele ei.

Vrea s-o iubească pe soția asta a lui, care a trecut prin atâtea neazuri. Stă în mijlocul unei grămezi de haine ude, sprijinindu-l, când el ar trebui să fie cel puternic, pentru ea. Asta e tot ce poate face pentru a nu-i spune că încă o iubește pe Hélène, ca și cum, confesându-i-se Silvanei, s-ar putea elibera de durerea pe care o simte. Singura persoană căreia i-ar putea spune acest lucru este și singura persoană care nu trebuie să afle niciodată.

Îi dă drumul și strânge hainele de pe jos.

— Vrei ceai? îl întreabă ea.

— Da, răspunde el. O ceașcă de ceai. De asta avem nevoie. Se uită în sus și îi întâlnește privirea.

— E greu să-ți dai seama cum să faci să mergi mai departe.

Își caută cuvintele, nu știe cum să-i explice cât de multă nevoie are ca ea să dea un sens vieții lui. Nu poate scoate nimic din ultimii șase ani. Tot ce s-a întâmplat, plecarea din Varșovia și faptul că nu s-a mai întors, dragostea lui pentru altă femeie, războiul și toate ororile pe care le-a adus; toate astea sunt un morman de piese de puzzle și nu mai știe pe care să o aleagă.

În tot timpul acela, a sperat la vremuri de pace; acum, că e pace, e ca un om scos la lumină după ani întregi petrecuți sub

pământ. Ar trebui să fie al dracului de frumos, dar nu e. Se preface că e totul în regulă, dar adevărul este că băiatul îl urăște, nevasta lui plânge în fiecare noapte, iar el încă o visează pe femeia pe care a părăsit-o.

— Nouă, spune el, se pare că nouă ni s-a dat ocazia să îndreptăm lucrurile, dar, după toți anii ăștia în care am fost despărțiți, nu știu cum o să facem.

— Suntem o familie, spune Silvana, ca și cum lucrul ăsta ar fi suficient ca să-i scoată la liman. Ești tatăl lui Aurek.

Aruncă o privire spre băiatul ghemuit în spatele mamei lui. Janusz își simte inima la fel de grea ca hainele ude pe care le adună de pe jos.

— Ce s-a-ntâmpat? întreabă. De ce te-ai ascuns în pădure cu băiatul? De ce-ai făcut asta?

Silvana se apleacă și îl ajută să strângă rufele.

— Știi ce s-a-ntâmpat. De ce trebuie să mă-ntrebi întruna? Am încercat să ajung acasă la părinții tăi, dar autobuzul a făcut pană. Mi-a fost frică să nu fiu prinsă de soldați și trimisă la muncă, la vreo fermă din Germania. Multe femei au pățit-o. Nu voiam să mi-l ia cineva pe Aurek, așa că, după ce autobuzul a făcut pană, ne-am luat după un șir de oameni și i-am urmat pe câțiva în pădure, unde ne-am ascuns. Pe urmă s-a terminat războiul și am fost duși într-un lagăr, unde ne-ai găsit tu.

Îi dă un prosop ud și îl întreabă iarăși dacă nu vrea niște ceai.

— Da, zice el. O cană de ceai.

Trebuie să fie la mijloc mai mult decât ce-i povestește ea. Li s-a întâmplat ceva îngrozitor, măcar de asta e sigur.

— Aurek, spune. Du-te-n camera ta! Trebuie să stau de vorbă cu mama.

Băiatul se strecoară pe lângă el, iar Janusz închide ușa de la bucătărie.

— Eu... câteodată mă uit la Aurek și mă-ntreb dacă e chiar copilul pe care l-am lăsat în urmă.

— A trecut printr-un război! Lacrimile îi întunecă ochii. Chiar nu poți să-nțelegi?

Poate că face o greșeală, dar nu mai poate continua conversația. Își cere scuze. Scoate trei căni din bufet, le pune pe masă și îl cheamă pe Aurek înapoi.

— Aici erai, spune el, când băiatul intră în cameră. Hai să bei o cană de ceai cu noi ! Ți place cu mult lapte, nu-i așa ?

Aurek se așază, își pune coatele pe masă și își ține capul în mâini. Copilul nu are deloc maniere. Silvana îl prinde și îl sărută pe creștetul capului. E un gest feroce și foarte posesiv, care seamănă cu cel al unei pisici care-și apucă puiul.

Mama lui Janusz nu l-ar fi lăsat niciodată să stea așa la masă, când era mic. Vede dintr-odată în fața ochilor sufrageria părinților lui, masa pusă pentru prânz, cu argintăria cea mai aleasă, și pe el și pe surorile lui, stând cu spatele drept pe scaune. Formalitatea exagerată în care a fost crescut. Se uită prin cameră, vede perdelele ponosite, ibricul de pe ochiul aragazului, o vede pe Silvana ținând ceainicul în mână, așteptând, așa cum a învățat-o. Să ducă ceainicul la ibric, nu invers. Oftează. Lasă-l să stea tolănit.

— Pune-i încă o linguriță de zahăr lui Aurek, îi spune Silvanei, în timp ce ea toarnă ceaiul. Îi zâmbește băiatului. Și dă-i un biscuit, dacă avem.

Cele mai frumoase zile din săptămână sunt duminicile, când iau micul dejun împreună, în bucătărie: pâine, ceai, lapte și câte un ou fiert fiecare.

Silvana și Aurek sorb ultimii stropi de lapte gălbui, acrit. Ea și băiatul beau cu poftă, de parcă lichidul prins ar fi încă proaspăt și cremos. Slavă Domnului că nu mai e nimeni aici, să vadă acest tablou al sărăciei. Cu toate astea, în Janusz se trezește dorința de a avea grijă de ei, de a-i proteja ca pe niște plante fragile în iernile grele. Ia ziarul, un stilou și un dicționar polonez-englez uzat.

Silvana și Aurek cercetează o hartă întinsă pe masă.

— Uite, spune Silvana, punând degetul pe o zonă verde din afara orașului. Aici e o pădure. O pădure adevărată. Putem să mergem ?

Janusz pune ziarul jos.

— În parc nu e bine? Putem să mergem să ne plimbăm în parc după-masă, iar Aurek poate să cunoască alți copii și să-și facă prieteni.

Aurek se sprijină de brațul mamei lui și Janusz simte imboldul de a-i despărți.

— Sau am putea să ne plimbăm de-a lungul canalului. Nu-i o idee mai bună? Vino-ncoa', Aurek! Vino să stai lângă mine. Las-o pe mama în pace, măcar un minut.

Aurek nu se clintește și Janusz ridică ziarul în dreptul ochilor, prefăcându-se că citește. Îl coboară din nou.

— Ce-am face în pădure? Oamenii se duc acolo să-și plimbe câinii, dar noi n-avem câine. Am părea ciudați, dacă doar ne-am învărti pe-acolo. În parc, oamenii se plimbă și cu câini, și fără câini.

Silvana desenează cercuri pe fața de masă. Aurek mănâncă din pâinea veche pe care Janusz a pus-o deoparte ca să hrănească ratele din parc. Copilul are o frumusețe stranie, cu nasul lui mic și cârn și buzele frumos arcuite. Janusz ar vrea să-i prindă bărbia drăgălașă între degetul mare și arătător. Încearcă să-i prindă privirea, nu reușește și oftează.

— Dacă țineți neapărat, trebuie să luăm un autobuz până la fabrica de hârtie și pe urmă să mergem pe jos, tot restul drumului. Voi hotărâți.

Aurek se luminează la față și zâmbește cu gura până la urechi. Janusz se înveselește și el, neașteptat.

„Ei bine”, se gândește, „cel puțin pot să-l fac fericit. E un început.”

Iau autobuzul de la poalele dealului și Aurek se așază la geam, privind orașul, rândurile de case, magazinele, străzile înguste, bărbații și femeile, oameni mecanici care merg în același ritm. Vede pe ferestre înăuntrul caselor terasate. O femeie care calcă rufe. Un bărbat care se uită-n gol. Salonașe de primire pline de bătrâni și de bebeluși care plâng. Cum o fi să fii unul dintre copiii care locuiesc în aceste case? Să fi avut dintotdeauna o casă în care să locuiești și o familie înghesuită în ea, o familie plină de frați și surori, și mătuși, și unchi?

Își imaginează zgomotul: țipetele și bufniturile, râsetele, urletele, tropăielile, farfuriile, ușile. Astea sunt sunetele pe care le aude când ușile de la intrare sunt întredeschise, iar el îndrăznește să se oprească în fața lor. Casa lui e tăcută, în schimb. Nimeni nu face niciun zgomot acolo. Inamicul spune că lui îi place liniștea, iar maică-sa nu spune, în general, prea multe.

Autobuzul oprește în sfârșit la stația de la fabrica de hârtie. Coboară lângă o roată de moară și sunt întâmpinați de zgomotul apei care se învolutează sub un podeț. Inamicul îi zâmbește. Îi arată lui Aurek cum să arunce bețe pe o parte și să se uite cum le ia curentul și le poartă pe sub pod, scoțându-le pe partea cealaltă. Dacă l-ar lăsa, s-ar juca așa zile în șir. În vâltoarea de sub pod, vede cum algele verzi întârzie deasupra pietricelelor și a rocilor netede și lunguiețe, acoperite de bule de aer cristaline.

Bățul lui Aurek s-a rupt în două. Coaja e închisă la culoare, iar ruptura scoate la iveală lemnul cel nou, palid ca un os din interior, înțepător la atingere.

— Asta ca să știi care-i al tău, spune Janusz. Gata?

Stau toți trei cu bețele întinse peste balustrada podețului.

— Unu, doi, trei, și!

Aurek dă drumul bățului cu ochii strânși până la lacrimi, speranța fierbându-i în tot corpul. Bățul dispare și apare apoi de sub pod, înaintea celorlalte. Văzând că a câștigat, chiuie de bucurie.

Silvana și Janusz izbucnesc în râs. Cu cât Silvana râde mai tare, cu atât mai mult îi place lui Aurek s-o audă. Râsul ei e cald și-l face să se simtă în siguranță, ca în zilele din pădure, când îl învelea cu paltonul ei. Jocul e atât de amuzant, încât Silvana trebuie să-l ia cu forța de acolo, promițându-i copaci în care să se cațere, vererite pe care să le caute.

Cu inima neîmpăcată, lasă prețioasele bețe în urmă și o apucă cu toții pe drumul de țară, traversând ogoarele până la liziera pădurii. La vederea copacilor, Aurek își aruncă basca până-n cer și aleargă, împiedicându-se în muri și urzici, lipăind prin băltoace și sărind peste trunchiuri doborâte, țipând de bucurie.

Nimeni nu-l poate prinde. Niciun duh rău, niciun spirit al pădurii, nicio zână răzbunătoare și niciun demon care vor fi

trăind printre copacii bătrâni nu-l pot atinge. Se mișcă mai repede chiar decât bețele purtate de curent. Se îndepărtează cu repeziciune de toate. De școala unde copiii îi strigă că e un refugiat murdar. *Polonezul prostănac. Mutulică.* E mai rapid decât ei toți și n-are nevoie de nimeni care să-l învețe. Poate să facă toate astea singur.

Aurek a învățat singur să fluiera, să înoate, să prindă și să jupoaie iepuri. Poate să se cațere în orice copac. Știe să facă focul, să omoare șerpi, iar stelele îi servesc drept busolă. Nimeni nu se poate atinge de el. E copilul pădurii.

Strălucind de energie, Aurek chiuie și țipă, alunecă și cade și se ridică. În față îi apare un fazan, cu penele lucioase, roșii și aurii, iar Aurek își ridică brațele ca pe niște aripi, sigur că poate urma pasărea în zborul ei greoi către cer.

În spatele lui, părinții stau unul lângă altul; tatăl își ține pălăria în mâini, mama are brațele pline cu flori de câmp. Par pierduți. Ca doi oameni care încearcă să regăsească drumul spre casă. Dar Aurek nu se poate opri să-i ajute. Aleargă prin pădure, din ce în ce mai departe de ei, din ce în ce mai repede. Mai adânc printre copaci. Își rotește brațele în spate, încercând să încetinească, dar picioarele sunt prea puternice. Nimic nu le poate opri. Dacă ar ști unde se duce, le-ar da o direcție picioarelor fugare și ar ajunge acolo. Dar nu știe. Știe doar că nu se poate opri din alergat.

Luni dimineată, Janusz îl duce pe Aurek la școală. Aurek îi dă bună dimineata învățătoarei și își ridică basca exact așa cum i-a spus Janusz să facă.

— Bravo, băiete, zice Janusz. Să nu te mai iei la bătaie și azi, bine? Să fii cuminte și să-ți faci prieteni.

— *Las?*

— Vorbește-n engleză, Aurek. Da, o să mai mergem la pădure. Mai ai doar o săptămână de școală și o să vină vacanța, și o să putem să facem multe lucruri împreună.

Aurek se uită la inamicul care se îndepărtează. După ce dispare, se ia după ceilalți copii care se îndreaptă spre clasă și, în ultima clipă, se face nevăzut după colțul școlii și se ascunde în toaleta băieților, un loc mizerabil și rece, în care n-o să-l găsească nimeni.

Se ghemuiește lângă zidul de cărămidă, privind cum flutură blând o pânză de păianjen în curentul de aer. E liniște și pace.

Ușa de la toaletă se deschide la perete cu zgomot și Aurek sare cât colo.

Un băiat gras îl privește fix.

— Ai încurcat-o dacă te găsește doamna West pe-aici.

Se așază greoi lângă Aurek și-i oferă o bucată de lemn-dulce.

— Știi engleză?

Aurek dă din cap că da. A prins limba de la soldații din lagărul de refugiați, înainte ca el și mama lui să se îmbarce pe vapor. Cunoștințele lui în materie de înjurături englezești sunt vaste. Încearcă vreo câteva și băiatul râde și se lovește peste picior.

— Să nu te-audă învățătoarea vorbind așa! Cum te cheamă? Eu sunt Peter.

Aurek se uită la el. L-a mai văzut undeva pe băiatul ăsta. În pub. E băiatul care a căzut împușcat.

Lemnul-dulce are gust bun. Aurek și-l bagă cu totul în gură și mestecă, iar pe bărbie i se prelinge, în mod plăcut, un firicel negricios de salivă.

Băiatul gras râde.

— Babacu' are un magazin de animale de casă. Avem o grămadă de animale. Am un câine care prinde iepuri. Odată a omorât o pisică. Un motan roșcat. L-a mâncat, cu mațe cu tot, și pe urmă l-a vomitat pe preșul bunică-mii. Blana își schimbase culoarea când a vomitat-o câinele. A ieșit maro.

— N-ar fi trebuit să mănânce mațele, zice Aurek. Nu-s bune. De-aia i-a fost rău câinelui.

— Tu de unde știi? Ai mâncat pisici?

Aurek ridică din umeri.

— Poate.

— Ce gust au?

— Cam ca puiul.

Peter face ochii mari.

— Vrei să chiulim? Putem să mergem în parc și să alergăm după rațe în jurul lacului.

Aurek și Peter se strecoară printre gratiile din spatele școlii. Aleargă pe străzi, ascunzându-se pe după mașini și strecurându-se pe alei, până ajung în parc.

Lacul e la poalele unui deal verde. Aurek o ia la fugă în jos pe deal și alunecă în apa care-i ajunge până la genunchi; picioarele i se învinețesc de frig.

— Vrei să ne jucăm de-a războiul? întreabă Peter.

Ia o piatră de pe jos și o aruncă spre Aurek.

— Omorâți-i pe naziști!

„Faceți-i bucăți“, se gândește Aurek. Taie aerul cu mâna și intră mai mult în lac. Peter râde și aruncă în continuare cu pietre în el. O piatră îl lovește în umăr. Alta îi zboară pe lângă ureche și Aurek se împiedică, dorindu-și să aibă și el pietre cu care să arunce. Se dă un pas înapoi și dă din picioare, căutând pământul de dedesubt. Alunecă într-o parte și lacul îl trage la fund, apa rece pune stăpânire pe inima lui, umplându-i plămânii.

Totul pare greoi. Lovește apa cu mâinile, cu fața în sus, încercând să înoate, dar se tot scufundă. Apoi niște mâini îl trag la suprafață și Aurek gâfâie și tușește și simte că-i iau foc plămânii. Peter e lângă el, ținându-l de subsuori, și alunecă și se răsucesc amândoi iar și iar, spre margine.

— Cineva a aruncat un bebeluș în lacul ăsta, anul trecut, zice Peter.

S-au băgat amândoi sub o prelată, într-o barcă de pe mal.

— Au venit scafandrii și l-au scos. Era înfășurat în iarba-broaștei și peștii îi mâncaseră degetele. Era plin de sânge și avea fața făcută terci.

Aurek se învelește mai bine în prelată. Nu-l impresionează poveștile lui Peter. Ar putea să spună unele mult mai rele. Se întreabă dacă Peter știe despre rusalce: duhurile-femei care trăiesc în lacuri sau se ascund prin copaci și-i atrag pe bărbați în adâncuri.

— Nu cred că s-a făcut ora să mergem acasă, zice Peter. Nu pot s-ajung prea devreme. Babacu' o să-și dea seama că s-a-ntâmpat ceva. Tu ai mamă?

Aurek se încruntă. Ce întrebare mai e și asta?

— Maică-mea a murit, zice Peter. A avut o boală incurabilă. Cred că o s-o am și eu când o să fiu mare. Sunt bolnăvicios. Taică-tău ce-a făcut în război?

Aurek cade pe gânduri. Habar n-are și, oricum, încearcă să-și dea seama cum a trăit Peter fără mamă.

— Tata a fost spion pentru serviciile secrete britanice, zice Peter. Are și medalii. Eu am stat cu bunica și cu bunicul cât a fost plecat și n-am avut voie să spun la nimeni unde e. Tații tuturor erau plecați. Tatăl lui Lizzie Crookshank a murit, iar maică-sa a luat-o razna. Lizzie e la orfelinat și face pe ea în fiecare noapte. Bunica zice că și Lizzie o s-o ia razna într-o zi. Nu-ți mai aduci aminte de mine, nu-i așa? M-ai împușcat. În pub. Am căzut de pe scaun.

— Îmi aduc aminte, zice Aurek, dar Peter nu-l ascultă. Se face că-l împușcă pe Aurek de mai multe ori în piept. Deci, spune, după ce se plictisește de împușcat, mergem la tine acasă, mutulică?

Aleargă prin parc cu fețele roșii, strălucind de frig. Aurek încă simte că-l arde pe gât și-l doare capul, dar e fericit că aleargă împreună cu băiatul ăsta. „Prieten“, șoptește, încercând să vadă cum sună cuvântul. Asta a spus inamicul că ar trebui să aibă. „Un prieten.“

Silvana stă în mijlocul străzii și se uită după Aurek. Când s-a dus să-l ia astăzi de la școală, învățătoarea i-a spus că a tras chiulul, împreună cu alt băiat. Janusz o să fie furios când o să afle. Și cine este celălalt băiat?

Îl vede pe Aurek coborând dealul și aleargă în întâmpinarea lui, îl îmbrățișează, îl sărută, ușurarea pe care o simte că nu i s-a întâmplat nimic rău eclipsează supărarea. E bine. Asta-i tot ce contează.

Băiatul care-i cu el e scund și pătrășos. O uimește cât e de rotofei. Rar vezi un copil așa bine hrănit. Poate e băiatul vreunui fermier. Doris zice că fermierii din Suffolk sunt singurii care n-au avut de suferit de pe urma raționalizării; că se-ndoapă cu ouă și plăcinte, și slănină, și cârnați făcuți în casă. Da, asta trebuie

să fie. E copil de țărani. De țărani bogați, care o să se-nfurie când o să-l găsească aici, cu Aurek.

— Mi-a spus învățătoarea că n-ai fost la școală, îl dojenește Silvana pe Aurek. A zis că data viitoare o să cheme poliția. Poliția! Îl scutură, ținându-l de umeri. Vrei să te ia de lângă mine? Și-ai mai adus și alt băiat cu tine! Ce-o să spună părinții lui? Ce-o să spună taică-tău? Intrați să vă dați jos hainele astea ude și să stați lângă foc. Păreți înghețați. Haideți! Repejor!

— Ce-a zis? îl întreabă Peter pe Aurek, în șoaptă.

— Trebuie să intrăm.

— Da! spune Silvana scurt. Da. Intrați! Haideți!

În salonașul din față, Silvana îl dezbracă pe Aurek și-l întreabă pe celălalt băiat cum îl cheamă.

— Peter Benetoni.

— În poloneză, ești Piotr. Dar pentru că ești băiat, nu bărbat, o să-ți zicem Piotrek. Se oprește. N-o ascultă. Se uită la Aurek, de parcă ar fi complici la aceeași glumă, râzând de accentul ei.

— Și tu, îi spune lui Peter, mai aspru decât ar vrea. Dă-ți hainele jos! Ești ud până la piele.

Îi dă un prosop și iese din cameră, întorcându-se cu niște haine uscate, când crede că băiatul cel gras și zâmbăreț a avut destul timp să se dezbrace și să se șteargă.

Îl ajută pe Aurek să se îmbrace cu puloverul, când cineva bate la ușă.

— Dacă e tata, zice Peter, o să mă omoare!

— N-o să te omoare nimeni, zice Silvana. O să vorbesc eu cu el. O să-i explic c-ați făcut o greșală.

Stă în hol, privind silueta bărbatului care întunecă vitraliul ușii. Își leagă strâns baticul și deschide ușa, repetându-și cuvintele în minte. O să-i explice că băieții n-au știut că e rău ce fac.

— Bună ziua, spune bărbatul, scoțându-și pălăria. Sunt tatăl lui Peter. Domnul Benetoni.

Silvana uită ce voia să zică. E ceva în zâmbetul acestui bărbat care o face să uite tot ce avea în cap. Totul la el, de la pantofii lustruiți, la pălăria de fetru moale și clăia deasă de păr, lucește

de parcă ar fi nou-nouț. N-ar fi deloc uimită dacă etichetele cu prețuri ar fi încă prinse de hainele lui.

Își dă seama că se holbează ca proasta și se uită repede în jos, ca și cum ar fi pierdut ceva. Pantofii lui sunt din piele maronie, cu șireturi. Pantofi eleganți. Probabil făcuți pe comandă. Ochii îi alunecă pe tivul pantalonilor lui cu dunga bine făcută. De ani de zile n-a mai văzut pe cineva care să-i dea senzația asta de nou.

— Sunt tatăl lui Peter, spune el, întinzându-i mâna.

Dau mâna, dar ea încă nu-și ridică privirea, pentru că acum roșește. Mâna lui e lată și cămoasă și îi cuprinde degetele mici cu delicatețe, așa cum ai ține o vrăbiuță.

— Peter e aici, nu-i așa?

— Da, spune ea, încercând să se adune. Da, e aici.

Îl pofteste în casă, iar el umple tot coridorul. Pare la fel de bine hrănit ca fiul lui, o bărbie dublă încadrându-i chipul; are nasul mare și ochi strălucitori, preocupați. Buclele negre strălucesc, date cu briantină. Sigur nu e nici țaran, nici fermier. Chiar deloc. Silvana se uită la pieptul lui lat și și-l imaginează cântăreț de operă.

— Îmi pare foarte rău, domnule Benetoni. Vă rog să nu fiți supărat pe băieți. Lui Aurek îi pare foarte rău.

— Spuneți-mi Tony. Vorbește rar, cu o voce egală și atentă. Nu sunt supărat. Ce contează o zi de școală pierdută? Peter intră mai mereu în bucluc la școală. N-a avut o viață prea ușoară.

Și atunci se apucă să-și spună povestea, care nu e deloc nouă. Stau pe hol, cu ușa pe jumătate deschisă; Silvana nici măcar nu l-a întrebat dacă vrea să-și dea haina jos, iar el îi povestește despre nevasta lui care a murit.

— Am pierdut-o imediat după ce s-a născut Peter, spune el, întinzând mâinile și răsfirându-și degetele de parcă i-ar curge nisip printre ele.

Silvana ar vrea să-l oprească. N-are nevoie de poveștile lui triste. Are și ea destule, lumea e plină de povești triste. Dar bărbatul îi dă înainte, de parcă ar fi venit aici doar pentru a-i povesti ei toate lucrurile astea, și reușește să-i capteze atenția. Își simte capul înclinându-se într-o parte, în timp ce-l ascultă.

Și el e străin, din părinți italieni care au venit la Suffolk și au lucrat în livezile cu meri din care se făcea cidru. El s-a născut și a crescut în Anglia, iar mama lui a murit când era mic. Când a terminat școala, tatăl lui s-a mutat în Kent, dar Tony a rămas în Suffolk și s-a însurat cu o fată de latifundiar din partea locului. Părinții ei au fost furioși. Făcuse o partidă proastă.

— Partidă? Silvana nu înțelege prea bine ce înseamnă.

— Partidă proastă. Era din clasa de sus. Părinții ei credeau că nu sunt destul de bun pentru ea, dar, după ce s-a născut Peter, s-au răzgândit. Au fost foarte buni cu mine. Pe urmă, după nașterea lui Peter, soția mea s-a îmbolnăvit și a murit.

Îi povestește cum, după ce Italia a intrat în război, a fost reținut, despărțit de socrii săi și de băiat și trimis la închisoare, în ciuda tuturor sforilor pe care socrul lui le-a tras în oraș.

— Politica locală, a spus. Mulți au profitat de război, iar socru-meu a fost de partea cui nu trebuia, la un moment dat. M-a scos până la urmă, dar i-a luat ceva timp.

Silvana se străduiește să țină pasul cu povestea; e lungă și sinuoasă, se petrece în multe locuri – pe Insula Wight, într-o închisoare din Kent și în alte locuri din Anglia, de care n-a auzit în viața ei – și implică mașinațiuni ale consiliilor locale și ale funcționarilor guvernamentali corupți. În cele din urmă, se strecoară pe lângă Tony și închide ușa de la intrare. Apoi se trezește prinsă între el și casa scării. Peter deschide ușa salo-
nașului.

— Salut, tată.

— Peter, ce-ai pe tine?

— M-am udat. Sunt hainele lui Eric. Mi le-a împrumutat.

Sunt evident prea mici pentru el, iar Silvana ar vrea să se scuze că, din cauza ei, băiatul arată caraghios.

— Nu Eric, îl corectează. *Aurek*.

— Am înțeles, spune Tony. Să nu uităm să i le dăm înapoi. Peter, ce mă fac eu cu tine? De ce le faci necazuri și altor băieți?

— A, nu, zice Silvana, urcând câteva trepte ca să-i vadă mai bine pe toți. Nu-l certai. Nici lui Aurek nu-i place la școală.

— E prietenul meu, zice Peter.

Dintr-odată, Silvana îl place pe băiat. Dacă îi e prieten lui Aurek, îi e prieten și ei. Ce dacă pare un copil fără sare și piper?

— Mă simt vinovat de prostiile pe care le face, spune Tony. I se adresează de parcă ar fi singuri. Mie nu mi-a plăcut niciodată școala și i-am spus-o mereu lui Peter. E greșeala mea.

Silvana își dă seama dintr-odată că nu i-a oferit nimic de băut. Lui Janusz i s-ar părea de neiertat. Ce-ar trebui să-i ofere, ceai sau *sherry*?

— Dar trebuie să vă servesc cu niște ceai.

Coboară o treaptă, apreciază greșit distanța și se clatină, căzând în față. Tatăl lui Peter o prinde.

Are brațe puternice bărbatul ăsta. Îi simte parfumul cu aromă de lămâie. Curat și proaspăt. Ce naiba îi trece prin cap? Pe obrajii lui se vede o umbră de barbă. Stilat. Chiar ieri a citit cuvântul pe un afiș de cinema.

Bărbatul ăsta e stilat.

Continuă să vorbească, punând-o pe picioare, nebăgând în seamă scuzele ei și stânjeneala, ca și cum femeile ar cădea mereu în brațele lui, și-i spune cum crește el canari și că are un magazin de animale de companie.

Deci nu e cântăreț de operă.

— Nu, e foarte drăguț din partea dumneavoastră, dar n-aș vrea să vă mai reținem, spune Tony. Trebuie să vă spun că a fost o adevărată plăcere să stăm de vorbă, doamnă...

— Vă rog, spuneți-mi Silvana.

— Silvana, ce nume frumos! O să am grijă ca Peter să aducă înapoi hainele împrumutate.

Pe când Silvana și Aurek îi conduc la mașină, Janusz vine spre ei, urcând dealul; se întoarce de la muncă, cu un ziar și un dicționar la subraț, cu fața murdară de ulei și de negreală.

— Iată-l pe soțul meu, spune ea, bucuroasă să-l vadă pe Janusz zâmbind binevoitor. A obosit-o tatăl lui Peter cu vorbăria lui, a obosit-o și felul copilăresc în care a reacționat ea la prezența lui, mai devreme. Își vrea soțul alături. El știe să discute cu oamenii. Ea și-a pierdut cu mult timp în urmă talentul ăsta.

— Ce priveliște aveți aici ! îi spune Tony lui Janusz, după ce dau mâna. Întotdeauna mi-a plăcut dealul ăsta. Am niște cunoștințe care locuiesc aici, pe stradă, familia Holborn.

— Doris și Gilbert ? Sunt vecinii noștri, zice Janusz. Da, ne cunoaștem bine. Pare mândru. Toată lumea e rezervată pe-aici, știți cum e, dar soții Holborn sunt foarte prietenoși.

— Ar trebui să le mai fac o vizită. Nu l-am mai văzut pe Gilbert de-o veșnicie. Dacă vă vedeți, salutați-i din partea mea. Spuneți-le să mă sune dacă au nevoie de ceva.

Janusz nu se supără pe Aurek în seara aceea. Nimeni nu vorbește despre chiul. În schimb, Janusz se declară încântat că Aurek și-a făcut un prieten.

— Un Wolseley negru ? E o mașină foarte frumoasă. Nu mi-ar strica nici mie una. Hei, Aurek ! O să ne luăm și noi într-o zi mașină și o să te duc cu ea la pădure, să te joci.

Silvana își amintește cum era Janusz când era tânăr, înnebunit după mașini. Își aduce aminte cum erau ei doi pe vremuri. El nu s-a schimbat. Simte că ceva se mișcă în adâncul ei, ca și cum cineva i-ar fi prins inima și ar fi strâns-o. E iubire. Nu doar recunoștință, ci iubire adevărată.

— Arăți diferit, spune el.

— Da ?

— Da. E ceva cu tine, azi.

Râde, un râs de femeie. Simte o căldură înlăuntrul ei, ca și cum ar fi stat în soarele strălucitor. Janusz îi cuprinde mijlocul cu brațul și o sărută. Închide ochii și inspiră mirosul pielii lui. O poartă înapoi pe malul râului unde s-au văzut prima oară, la scaunele prăfuite ale cinematografului din orașul lor natal, unde mâinile lor s-au atins în întuneric.

E oare posibil ca întâlnirea cu tatăl lui Peter, bărbatul cu zâmbet nou-nouț, să fi clintit puțin blocul de gheață cuibărit în sufletul ei de-atâta vreme ?

Polonia

Silvana

Silvana s-a îndepărtat de rămășițele avionului și s-a așezat la o răscruce, lângă o roabă de lemn părăsită și o grămadă de pături împrăștiate. A rămas acolo multă, multă vreme. Ploaia s-a transformat în lapoviță. S-a îmbrăcat cu haina de blană și și-a cuibărit copilul sub ea. El plângea de mama focului, iar ei zgomotul ăsta i se părea ceva minunat.

Cineva s-a oprit în fața ei; și-a ridicat privirea. O femeie se uita fix la ea.

— Pleacă, a zis Silvana. Lasă-mă-n pace! Pleacă de lângă copilul meu!

— Lasă prostiile! a zis femeia, scurt. Nu vreau niciun copil. Vreau să te ridici. O să mori, dac-o să rămâi înțepenită aici, în frig.

Era mai în vârstă decât Silvana și, chiar și pe vremea aia îngrozitoare, chiar și îmbrăcată cu o manta bărbătească și încălțată cu niște galoși țărănești, părea o femeie de lume, avea un aer sofisticat, care o făcea pe Silvana să o vadă nu așa cum era, cu hainele zdrențăroase și chipul palid și tras, ci așa cum ar fi putut fi, așa cum probabil fusese, o frumusețe cu nasul pe sus, cu buzele rujate și cu diamante în păr.

— Hai! a zis femeia, încruntându-se; sprâncenele subțiri, care păreau desenate cu creionul, se încrețiră. Mișcă-ți fundul și hai să mergem!

Silvana se făcu și mai bătoasă și încercă să-și aranjeze părul.

— Lasă-mă-n pace! Pleacă!

— Nu plec nicăieri! Tu și copilul o să muriți dracului de frig, dacă nu te ridici. Și ce sens are să lași păturile alea în noroi? Ia-le de jos și învelește-l! Pare pe jumătate înghețat.

Ceva din vocea acelei femei, care părea obișnuită să dea ordine, a făcut-o să se ridice și să ia păturile de jos.

— Îl cheamă Aurek, a spus. L-a ridicat pe băiat, pentru ca femeia să-l vadă. E fiul meu. Sunt mama lui. L-am pierdut și apoi l-am găsit.

— Nu, zău! Atunci ești cea mai jalnică mamă pe care am văzut-o vreodată.

Femeia i-a întins o pereche de pantofi de piele, cu șireturi și fără toc.

— Uite, ia-i! Nu poți să mergi desculță, o să-ngeți. Atâta am. Sunt pantofi de dans, deși se pare că n-o să dansezi prea curând, cu rana aia de la gleznă.

Pe femeie o chema Hanka. I-a zis că fusese cântăreață în cluburile de noapte din Varșovia; a spus numele câtorva localuri, de care Silvana nu auzise în viața ei.

— Eram pe cale să dau lovitura, trebuia să cânt cu o orchestră din America, dar a venit Hitler și mi-a încurcat socotelile.

Hanka a râs.

— Norocul tău că te-am găsit! O să am grijă de tine. De tine și de copilul tău amărât.

Au mers împreună pe drumuri mocirloase și căi ferate interminabile, până când Hanka a reușit să convingă un fermier să le lase să stea în hambarul lui.

— Ai vreun ban?

Silvana a clătinat din cap. Cheltuisese tot ce economisiseră ea și Janusz pe călătoria cu autobuzul și pe mâncare.

— Bijuterii?

Silvana s-a uitat la verighetă. Și-a dus mâna la gât și a pipăit micul medalion de sticlă pe care i-l dăruise Janusz.

— Nu, a zis.

Hanka s-a încruntat, și-a pus mâinile-n șold. A apucat-o pe Silvana de mână.

— Dă-mi verigheta. Avem nevoie de mâncare, nu crezi? Dă-mi verigheta!

A văzut cum Hanka i-a dat verigheta fermierului.

— Asta-i tot? a întrebat bărbatul.

Hanka și-a pus o mână-n șold și s-a uitat la el cu viclenie.

— Ce-ai mai vrea?

A luat-o spre grajd, iar bărbatul a urmat-o. Silvana a rămas în curte, în picioare. După o vreme, fermierul a ieșit, strângându-și cureaua, și le-a spus că pot să rămână cât vor.

— Ei, hai, nu mai fi așa îngrijorată, i-a spus Hanka Silvanei mai apoi, după ce nevasta fermierului le-a adus în tăcere castroanele cu supă de sfeclă roșie și cănille cu ceai fierbinte. De tine n-o să se atingă. Nu așa ne-am înțeles. Trebuie să-ți vină mintea la cap. *Hart ducha*. Înseamnă tărie de caracter. Asta-ți trebuie ție, Silvana. Eu pot să mă vând, dar sunt pe picioarele mele. Fac ce vreau. Uită-te la tine. Nu-mi spune. Ești măritată cu un țăran și ăsta-i copilul în care îți pui toate speranțele c-o să te facă fericită într-o zi.

— Soțul meu nu e țăran, a răspuns Silvana. E inginer.

— A, un țăran ambițios! Și pe unde e acum?

— Nu știu. A încercat să nu se gândească la Janusz și s-a concentrat în schimb pe cana fierbinte din mâna ei, pe aburul care se ridica din ea. Dar tu? a întrebat-o pe Hanka.

— *Szlachta*, a răspuns Hanka, dându-și capul pe spate. Nobilime. Și a închis subiectul.

Hambarul în care Silvana locuia împreună cu Hanka, fiică de nobili, era o construcție mică, cu acoperiș de paie și pereți de lemn, tencuiți. Fermierul și nevasta lui țineau acolo iepuri, pentru carne. Noaptea, șobolanii dădeau târcoale cuștilor, dar femeile reușeau să îi țină la distanță, făcându-și culcușurile undeva la înălțime.

Aveau grijă de animale și primeau în schimb adăpost și mâncare. Uneori, când era foarte frig, Hanka îi cerea fermierului să-i lase pe Silvana și Aurek să doarmă în casă. Silvana nu voia. Știa că nevastei fermierului nu-i place de ea și se temea ca fermierului să nu-i placă prea mult.

Ferma era izolată, la kilometri depărtare de orice localitate, totuși, de fiecare dată când i se adresa, nevasta fermierului îi vorbea despre trupele germane, repetându-i că, în cazul în care ar ajunge până acolo, ea nu le-ar ascunde pe cele două femei.

Silvanei i se părea că vor fi descoperite și că doar momentul în care se va întâmpla era incert. Nevasta fermierului le-a spus că femeile din satul cel mai apropiat fuseseră trimise la muncă, în ferme din Germania. Li se luaseră copiii.

Hanka spunea că sunt vorbe goale.

— Crede-mă, femeia asta are nevoie de noi. Lucrăm cot la cot cu ei. N-o să ne dea pe mâna niciunui soldat.

— E vorba de cum se uită la mine, a zis Silvana. De parcă mă urăște.

— Ei, normal că te urăște! Ești mai tânără și mai frumoasă ca ea. Uite, rămâi în hambar, dacă vrei, dar poate faci ceva să nu mai gemi atâta-n somn. Nu-mi convine să fiu trezită în fiecare noapte de coșmarurile tale.

Silvana s-a înroșit până în vârful urechilor și atunci cealaltă femeie i-a pus mâna pe obraz.

— Stai liniștită, *moja droga*. Nu mă băga-n seamă, draga mea. N-am vrut să fiu aspră. Toți avem coșmaruri. Războiul ăsta e cel mai rău dintre toate. Ia zi, ce te face să plângi atât?

Silvana l-a mângâiat pe Aurek pe cap și a încercat să-și înfrâneze lacrimile care-i înteapau ochii.

— Nu știu, a mințit. Cred că mi-e dor de soțul meu, atâta tot.

Janusz

Câmpii plate, brăzdate de râuri, și lanuri vaste se deschideau înaintea lor și lui Janusz i se părea, în acele prime săptămâni de călătorie, că aerul însuși era încărcat de o senzație de disconfort și pericol. Vremea s-a făcut capricioasă, vijeliile vuiau și distrugeau totul în calea lor, scoțând copacii din rădăcini, închizând peisajul în pliurile ploii gri, nelăsându-l de multe ori pe Janusz să vadă la mai mult de câțiva metri în fața lui. Au venit viscole, frigul mușca din el, iar albul zăpezii îi ardea ochii. Și, cu fiecare pas pe care-l făcea, se îndepărta și mai mult de Silvana și de fiul lui.

Au trecut prin orașe pline de unități ale armatei poloneze, unde grupuri întregi de bărbați își predau armele trupelor rusești venite dinspre est. I-au văzut pe soldații Armatei Roșii mărșăluind, cântându-și mult iubitele cântece patriotice. Atâția bărbați obosiți și cai firavi! Atunci când Janusz simțea c-ar trebui să se alăture și ei trupelor, Bruno îi îndepărta de mulțimi. În sate și orașe, străzile flancate de troiene de zăpadă erau burdușite de oameni, căruțe trase de cai, artilerie și jalnice bucătării de campanie.

Janusz tânjea după Varșovia. Voia clădiri înalte și bulevarde largi, cu aer urban, asfalt sub tălpi, zgomot făcut de tramvaie, teatre și magazine cu vitrine. Lucrurile pe care le ura înainte îi lipseau acum: bandele de hoți de buzunare, borfașii, vânzătorii ambulănți de pe strada evreiască, toți acei *konik* și șoferii de taxi. Îi era dor de culorile țiganilor care cântau la viori, de pantalonii lor roșii, de eșarfele lor în culorile curcubeului, de cei care-și vindeau mărunțișurile pe Bulevardul Regal și care arătau de parcă ar fi venit direct din secolul trecut.

Dar, mai presus de toate, îi era dor de Silvana. De atingerea ei, de încrâncenarea purtată ca o armură care o apăra de lume, de brațele ei strâns încolăcite în jurul lui noaptea, de răsuflarea fiului lui care dormea în pătuț lângă ei. În schimb, era prizonierul acestei călătorii și îi urma pe Bruno și pe Franek în tăcere, așa cum un câine urmărește o căruță, hipnotizat de clinchetul metalic al roților.

Se opreau la ferme și erau ascunși în poduri și hambare. Bruno spusese adevărul în legătură cu banii. Cumpăra zahăr, sare, oțet și săpun, de pe unde putea. Deveniseră bunuri prețioase și valorau mai mult decât banii. Le-a dat la schimb și a făcut rost de haine civile pentru toți trei.

Încetul cu încetul, au prins de veste despre o mișcare de rezistență. Se numea Armata de Acasă. Făceau parte din ea bărbați și femei care erau mândri că sunt polonezi, care voiau să lupte după puterile lor, cu toate mijloacele de care dispuneau. Oamenii aceștia îi trimiteau în adăposturi sigure și le spuneau ce sate și orașe să evite.

Mai erau bărbați din alte regimente care încercau să traverseze țara ca să ajungă în Franța, iar zvonurile circulau dintr-o parte în alta și dădeau naștere speculațiilor. Anumite lucruri se strecurau până la ei prin șoapte tănuite și pamflete ilegale și erau întotdeauna vești proaste. Se spunea că, în est, rușii făceau arestări în masă: funcționari, polițiști, preoți. Întotdeauna noaptea. Nimeni nu avea siguranța că va dormi liniștit în noaptea următoare.

Janusz dormea iepurește. Se trezea la cel mai mic zgomot, gata s-o ia din loc. S-a văzut odată într-o oglindă și nu l-a recunoscut pe bărbatul neras, cu ochii roșii, care îl privea cu teamă. Singurătatea călătoriei îl făcea să-și piardă repede cumpătul. Gândul că putea fi arestat în orice clipă nu-i dădea pace. Fiecare nouă zi aducea cu ea și mai mulți kilometri de străbătut. Îl dureau picioarele. Avea bășici care, netratate, se transformau în răni.

Bruno era mai puternic. Spunea că e de datoria lor față de Polonia să rămână liberi. Dacă n-o puteau face decât ascunzându-se, cu atât mai bine. Franța era singura lor șansă. Acolo aveau să fie antrenați pentru luptă și pe urmă aveau să-i șteargă de pe fața pământului pe nemți și pe ruși.

— Pe mine mă apără medalionul de la mama mea, le-a spus Franek la un moment dat.

A scos lăntișorul de la gât și le-a arătat un mic disc argintiu care atârna de el. Erau într-un hambar, așteptau o călăuză care să-i ducă în alt adăpost. Afară, vântul vuia și hambarul scârțâia și se legăna ca o corabie pe o mare agitată.

— Sfântul Sebastian o să mă scoată cu bine din toate. Dumnezeu n-o să mă cheme deocamdată la El. Îți cheamă pe cei pe care-i iubește, dar deocamdată nu e pregătit și pentru mine.

Bruno și-a mângâiat ranița.

— Eu sunt asigurat. Am câteva ceasuri de aur și niște butoni pe care să-i dau la schimb. Și un kilogram de făină. Și tu, Janusz? Pe tine ce-o să te salveze?

Janusz s-a uitat în jos, la picioare.

— Am cizmele astea, a zis. Dar nu cred c-o să mă salveze. De fapt, cred c-o să mă omoare.

Bruno și Franek s-au uitat la el. Bruno a început să râdă primul, apoi și Franek. După treizeci de secunde de la glumă, Janusz a scos un hohot de râs ca o tuse.

Trecuse mult timp de când i se păruse ceva amuzant.

Peste câteva săptămâni, stăteau pe malurile unui râu înghețat, pregătindu-se să iasă din Polonia și să intre în România. Ocoliseră orașele pline de soldați și merseseră toată noaptea, kilometri întregi, de-a lungul râului, conduși de o călăuză. Acum, în zori, Janusz simțea cum amorțeața îi strângea pieptul ca o gheară, ca și cum l-ar fi strâns cămașa. Și-a desfăcut nasturii de la palton și și-a slăbit nodul de la gât, dar amorțeața i-a ajuns la cap, strângându-se în jurul ochilor. Își părăsea țara și nu știa dacă se va mai întoarce vreodată. Câmpiile line rămâneau în urma lui, iar de pe celălalt mal al râului îngust îi dădeau binețe pădurile. S-a gândit să se întoarcă. Să-și facă drum înapoi până în celălalt capăt al Poloniei, să-și croiască drum spre nord, înapoi la Silvana.

— Îl trecem cu piciorul, a zis Bruno, bătându-l pe umăr și smulgându-l din gânduri. O să ne țină gheața.

Totul a durat doar câteva minute, au ieșit pe gheață, au simțit-o solidă sub tălpi și apoi s-au văzut în partea cealaltă și au fugit să se adăpostească printre copaci.

Janusz s-a oprit și s-a uitat înapoi la granița patriei lui. A rămas tăcut o clipă, ca la mormântul unui prieten. Cu atât mai surprinzător a fost pentru el să-și găsească în inimă o tresărire puternică, un val de speranță. Oricum s-ar fi așteptat să se simtă și oricum ar fi încercat să-și fixeze în minte această ultimă imagine a țării lui, fiorul aventurii a pus stăpânire pe el și Janusz a alergat după ceilalți, în pădure, către viitor.

Ipswich

În adăpostul subteran miroase a rădăcini de copac și lui Aurek îi place. S-a ascuns aici. O aude pe maică-sa strigându-l, dar rămâne pitit. Poate să vină și să se bage și ea lângă el. Ar putea să stea aici amândoi, ca înainte. Încă îi e dor să o simtă lipită de el.

Ieri, în ultima zi de școală dinaintea vacanței, învățătoarea l-a făcut prost crescut. Copil păgân, care trebuie pedepsit pentru obraznicie. I-a zis să se descalțe și l-a lovit peste picioare cu unul dintre pantofi. A mușcat-o de mână, și-a luat pantoful înapoi și a fugit. Învățătoarea a venit dup-aia la ei acasă, cu mâna bandajată. Inamicul i-a cerut scuze și i-a spus că Aurek va fi pedepsit.

Lui Aurek nu-i pasă. Se înșală cu toții. Nu e copil păgân, ce-o mai fi însemnând și asta. El e porc mistreț. Tot numai păr negru, des și bot umed, răscolind pământul, căutând rădăcini de copac în beznă.

Scuipă pe jos, amestecă saliva cu degetul și își dă cu noroi pe obraji. Printr-o deschizătură din metal, o vede pe Silvana încruntându-se, uitându-se prin grădină.

Vine până la adăpost, dar nu se strecoară înăuntru ca să stea cu el. Bate în tablă și declanșează o avalanșă de stropi care cad pe el. Aurek sapă în pământul mocirlos și se ghemuiește.

— Aurek! strigă Silvana. A venit Peter. Ți-a adus hainele înapoi. Nu vrei să vii să te joci cu el?

Aurek n-o bagă în seamă. Tânjește după încercuirea protecție a copacilor din trecutul lui. În pădure, copacii îi vorbeau cu șoapte verzi, spunându-i secrete care, la o adică, le-ar fi

putut rupe oasele celor străini de acele locuri. Se plimba printre ei și le simțea cuvintele ca pe niște frunze căzătoare, blânde și înțelegătoare. Nu-i place Anglia asta, unde trebuie să poarte o șapcă pe cap la școală, să stea drept și să știe *Tatăl nostru* pe de rost. Locul lui nu e într-o țară unde n-are voie să dea din picioare în autobuz, unde n-are voie să mănânce cu degetele și unde, în clasă, trebuie să suporte durerea loviturii cu rigla peste mâini, fără să riposteze. Sapă din nou cu degetele în pământ, răscolindu-l cu furie.

— Aurek e acasă?

Aurek rămâne nemișcat. A auzit o voce de bărbat.

Mama lui răspunde.

— Da. Da, se ascunde. Dar o să iasă imediat.

— Nicio problemă, venim altă dată. I-ar plăcea să vină să se joace la magazinul de animale de companie?

Prin deschizătură, Aurek îi vede pe Peter și pe tatăl lui stând unul lângă altul.

— De ce nu te bagi și tu acolo, cu el? Întreabă tatăl lui Peter.

— Tată, știi doar că n-am cum să-ncap prin deschizătură. Hei, Aurek! Ieși de-acolo?

Aurek se gândește ce să facă. I-ar plăcea să se vadă cu Peter, dar nu e așa de ușor să se facă din nou om, din porc. Nu se îndură încă să redevină băiețel.

Îl privește pe Tony Benetoni, care îi zâmbește larg maică-sii. Se uită la părul lui negru și des, la nasul mare, la dinții albi din gura deschisă. Peter linge o acadea roz. Aurek o aude pe maică-sa cerându-și scuze și îi vede pe cei doi plecând. Grohăie, mârâie, scoate un urlet furios și se rostogolește prin nămol ca un animal rănit.

Rămasă singură, Silvana pune florile pe care i le-a adus Tony într-un borcan de gem pe pervaz, jucându-se cu ele o vreme, mutând întâi o dalie, apoi alta, ca și cum ar realiza un aranjament coloristic complex, când, de fapt, florile sunt toate albe.

Nici nu-și mai aduce aminte când i-a dăruit cineva flori ultima oară. În satul bunicii ei, daliile erau cunoscute drept florile

burlacilor. Dacă un bărbat neînsurat îi oferea dalii albe unei fete, îi dădea de înțeles c-o place. Se lasă în voia acestui gând și apoi îl alungă, ca pe ceva prostesc. Bineînțeles că el n-ar avea de unde să știe obiceiurile poloneze.

La nunta ei avusese un buchet de flori albe, un braț de garoafe cu miros piperat. Erau din grădină, de la tatăl lui Janusz. Mută florile de pe pervaz, pe masă și urcă la Janusz, cu o cană de ceai.

— Te-ai trezit?

Janusz se întoarce și se ridică în capul oaselor, căscând.

— O să fiu bucuros când n-o să mai lucrez în schimbul de noapte. Nu-mi place să dorm după-masa. Parc-am auzit voci la parter?

Pune cana jos, se așază pe marginea patului și se gândește din nou la flori.

— Tony l-a adus pe Peter să se joace cu Aurek, dar Aurek s-a ascuns în adăpostul din fundul grădinii și n-a vrut să iasă. Au plecat adineauri.

— Mi-ar plăcea ca Aurek să fie mai politicos. Băiatul ăla e singurul prieten pe care-l are. Cred c-o să stric adăpostul.

— Asta o să fie pedeapsa?

— Pentru ce-a făcut la școală? Nu. N-am de gând să-l pedepsesc. M-am gândit să stric adăpostul și să-i fac o căsuță în copac.

— O căsuță în copac? Silvana zâmbește. I-ar plăcea.

— Unde e Aurek acum?

— Tot în grădină. De ce?

— Fiindcă vă vreau doar pentru mine, o vreme.

O sărută, trăgând-o spre el.

— Voi sunteți tot ce-mi doresc, îi șoptește. Știai? Tu și băiatul.

Ochii îi sunt atât de albaștri și de limpezi, strălucind de un adevăr care o rușinează.

Închide ochii și îl sărută, ca să oprească șuvoiul de cuvinte, și se lipește de trupul lui cald, dar amintirile o înconjoară, ca lupii în pădure, aceleași amintiri care o atacă și în vis. Geme, și Janusz are impresia că de plăcere și o trage sub el. Își lasă corpul în voia

dorințelor lui. Doar că mintea ei nu ține pasul. Se agată de el și corpul ei se mulează pe forma corpului bărbatului, recunoștința făcând-o să descopere un loc de neașteptată dorință. Un loc în care amintirile o lasă în pace și în care este, pentru un scurt moment, plină și întreagă, așa cum fusese înainte de război.

— Mulțumesc, spune ea apoi.

Stau întinși unul lângă altul, suflând greu.

— Cum adică ?

Se miră de ea însăși. Pentru ce îi mulțumește ? Pentru că a făcut dragoste cu ea ? Sau pentru că a ajutat-o să scape, indiferent pentru cât timp, de amintirile care trăiesc sub pielea ei ?

— Nu știu. Pentru că ne-ai găsit, cred.

Se ridică, se înfășoară în cearșaf și dă perdeaua la o parte ca să se uite în grădină, să vadă dacă Aurek e tot în siguranță.

— Te iubesc, zice Janusz, ridicându-se în capul oaselor și întinzându-se după țigări. Se întoarce și se uită la el.

— Mulțumesc, spune din nou și izbucnesc amândoi în râs.

— Vino-napoi în pat.

Se ghemuiește din nou în brațele lui și-l privește fumând, cu un mic zâmbet în colțul gurii.

„Și eu te iubesc“, spune în gând și închide ochii.

Mai târziu, după ce Janusz pleacă la muncă, Silvana bagă o mână în adăpost, ca o mână care vânează șoareci. Aurek îi atinge mâna. Îl prinde de degete și îl trage printre scândurile rupte, protejându-i capul, trăgându-l întâi de un umăr, apoi de celălalt prin deschizătură, până ce, în sfârșit, picioarele băiatului alunecă afară, pe iarba umedă. El țipă și când îl vede cu totul în fața ei, lipicios și murdar de noroi, îl strânge tare în brațe.

— Nu mai trebuie să te ascunzi, îi șoptește. Acum avem o viață nouă. Suntem în siguranță, aici, cu tatăl tău. Pe cuvânt.

Simte că strânsoarea lui slăbește și, cuprinsă de un sentiment înălțător de recunoștință, își dă seama că acum crede ce spune.

A doua zi, Janusz demontează adăpostul, trăgând și împingând, smulgând bucăți de metal cu marginile ascuțite din pământ.

— Ai nevoie de ajutor? Gilbert Holborn se uită peste gard. Janusz dă din cap că nu.

— Aproape-am terminat. Vreau să fac mai mult loc pentru rondurile de flori.

— A, da, foarte bine... Vrei să scapi de vechituri, ei? Uită-te și tu, deocamdată Doris nu vrea să scăpăm de-al nostru. Am cântat o grămadă de cântecele în el, eu cu Doris și cu Geena. Adăpostul nostru e Anderson, cea mai bună marcă. Ce nebunie, n-așa?

— Da, răspunde Janusz, imitând felul în care pronunță Gilbert vocalele. O nebunie, n-așa?

— Și băiatul? Întreabă Gilbert. Ce-o să facă dacă n-o să mai aibă o ascunzătoare în care să se joace?

— O să-i fac o căsuță în copac.

— Și ce copac frumos! spune Gilbert, măsurând din ochi stejarul. O avea câteva sute de ani. Nu multe case din cartier au copaci ca ăsta în grădină, ascultă la mine. Și ai dreptate. E numai bun pentru o căsuță de joacă.

Scoate un pachet de țigări și-i oferă și lui Janusz una.

— O căsuță suspendată și o grădină de flori. O să ai ceva de lucru. Am niște bulbi de dalie pe care pot să ți-i dau, dacă vrei. Avem un club, mergem la expoziții și la târguri. Dacă te interesează, ai putea să te-nscrii. Unde-ai fost cantonat, Jan? În război, adică? Eu am fost în Garda Națională.

Îi dă cutia de chibrituri peste gard și Janusz le ia, aprinzându-și țigara cu palmele făcute căuș.

— M-am tot mutat. Scoția, Kent, Devon. Divizia de ingineri.

— Mi-nchipui c-a fost tare distractiv. Data viitoare, dacă ai nevoie de o mână de ajutor, să-mi spui.

— O să-ți spun, mulțumesc.

Janusz se gândește ce-ar mai putea să spună, ca să continue conversația cu vecinul.

— Cunosoc pe cineva care ți-e prieten, zice. Tony Benetoni.

— Tony Broscarul? Ehe, acum e un adevărat gentleman! Nu l-am mai văzut de ceva vreme. Și a zis ceva despre mine?

— A zis să-ți transmit să iei legătura cu el, dacă ai nevoie de ceva.

— Serios? A zis să-mi transmiți asta? Ei, da, e cunoscut ca un cal breaz prin partea locului... Omul de afaceri al orașului, asta e.

— Băiatul lui e prieten cu Aurek.

— Serios?

Gilbert apucă partea de sus a unei scânduri din gard. Coboară vocea și Janusz se apropie.

— E bine să cunoști un tip ca Tony. Nu știe ce-nseamnă raționalizarea, dacă-nțelegi ce vreau să spun. Tony poate să-ți facă rost de orice-ți dorești. Nu e un speculant ordinar. N-aș vrea să crezi așa ceva. Nu, Tony e un gentleman, cum spuneam. Dar poate să-ți facă rost de orice în afara rației. Uite, am juma' de sticlă de scotch în șopronul din grădină. Hai pe la mine, când pleacă femeile la cumpărături. O să-ți arăt cataloagele cu semințe și mai stăm și noi de vorbă, despre război și toate cele.

Janusz nu vrea să-și amintească de război.

— Mi-ar plăcea, zice Janusz, dându-i înapoi cutia de chibrituri. Mulțumesc foarte mult.

E o zi caldă și umedă de vară, dar casele englezești nu au obloane la ferestre, așa că Silvana nu poate să se apere de căldură. În schimb, face ce fac toți englezii, deschizând ușile și ferestrele în speranța unei adieri. În bucătărie miroase frumos, a mâncare; biscuiții de pe tava așezată pe masă scot un abur delicat sub prosopul cu care au fost acoperiți, ca să nu se pună muștele pe ei. Se uită la ceas. Aurek și Janusz se vor întoarce în curând. Au plecat acum o oră, să vadă o partidă de crichet în Parcul Christchurch. Speră că Aurek o să fie ascultător. Când l-a dus Janusz în parc ultima oară, a fugit și s-a întors singur acasă.

În timp ce se spală pe mâini, aude copitele de cai pe asfalt, urmate de un strigăt aspru, ca un vaiet: „Vechituuuuuuri, vechituuuuuuri!”

Pe stradă, un cal alb și unul negru stau în fața unei căruțe doldora de haine și piese de mobilier stricate, de oale și tigăi.

Telalul se dă jos din căruță și îi zâmbește larg Silvanei, arătându-și dinții negri, în vreme ce ea se repede afară pe ușa de la intrare, ștergându-și mâinile pe șort.

— Pot să mă uit? întreabă.

— Cum să nu, domniță!

Vede o pereche de pantofi bărbătești ieșind dintr-o oală de noapte de porțelan. Negri, cu șireturi. Arată ca noi. Trebuie văcsuiți, atâta tot. Pielea nu e uzată aproape deloc. Îi întinde spre bărbat.

— Cât costă?

— Dacă-mi dați un pahar cu apă, vi-i las la un florin.

— Da, stați așa, vă rog. Mă-ntorc imediat.

Janusz ține bani în sertarul de la bucătărie, bani pe care-i folosește când merge cu Gilbert să bea ceva la barul Legiunea Britanică, vinerea, după muncă. Găsește mărunțișul de care are nevoie și-i duce omului un pahar cu apă și câțiva biscuiți pe o tavă. Cu cât se uită mai mult la pantofi, cu atât e mai sigură că lui Janusz o să-i placă.

— Mulțam frumos, domniță, zice telalul, ștergându-se la gură cu mâneca. Sunteți o lady.

Intră în bucătărie, pune pantofii pe un ziar, pe masă, deschide ușa de la cămară și scoate cutia cu creme și perii de pantofi a lui Janusz. E o cutie mare, de lemn, cu încuietoare de alamă. Ar vrea ca pantofii să fie așa de bine lustruiți, încât Janusz să se poată oglindi în ei. Vrea să aibă și el ceva nou-nouț.

Bagă mâna în cutie, fericită, și dă să ia o perie, când zărește o bucată dintr-un plic albastru-deschis, un colț. Îl scoate din cutie. Scrisul de pe el îi amintește de literele de mână pe care trebuia să le facă când mergea la școală. Bagă din nou mâna în cutie și mai scoate și alte scrisori, multe altele.

Așezată la masa din bucătărie, începe să le scoată din plicuri, una câte una, despăturindu-le. Știe câteva cuvinte în franceză. *Je t'aime* e o expresie pe care o înțelege. Scrisorile sunt pline de expresia asta. Îi sare în ochi. Se chinuie să gândească limpede. Încearcă să își domolească bătaile inimii. Nu trebuie să intre în panică.

Deci asta a făcut în timpul războiului.

S-a îndrăgostit.

Nu înțelege. De ce-a mai adus-o aici, dacă iubește altă femeie? Nu poate fi adevărat. E ceva ce nu poate fi adevărat. Tocmai când credea că ea și băiatul sunt în siguranță. Împăturește scrisorile, având grijă să nu le păteze de lacrimi. Degetele îi tremură în timp ce le bagă înapoi sub cârpele galbene și sub periile moi, la fel de grijuliu cum ar așeza ouăle la loc sub cloșcă. Stomacul i se strânge și simte că i se face rău, într-atât e de îngrozitoare această durere.

Se poticnește pe hol și iese pe stradă, trântind ușa de la intrare în urma ei, luând-o la fugă în jos pe deal, către orașul moleșit de căldură; niște șuvițe de păr i s-au lipit de fruntea transpirată, iar ochii-i sunt plini de lacrimi.

Umblă fără țință pe străzile înguste din centru, trecând pe lângă băcănie și pe lângă magazinul cu articole de menaj, unde tigăile noi, oalele pentru gem și cele sub presiune, borcanele și capsatoarele sclipesc de-i iau ochii. Toate lucioase, argintii și strălucitoare, extraordinar de utile. Și de ce nu o verighetă de argint? Dintr-o bucățică din cratița aia cu fundul gros s-ar putea face o verighetă. De ce n-a vrut verigheta când i s-a oferit ocazia? Fără verighetă, nu e o soție adevărată. Oare cealaltă femeie are verighetă? Atunci o lovește un alt gând. Un gând îngrozitor, mai rău decât celelalte. Dacă o să-i părăsească și Aurek o să rămână fără tată? Simte din nou cum lacrimile îi înțepă ochii, când cineva o strigă pe nume.

— Silvana! Ai ieșit la cumpărături?

Tony e chiar lângă ea. Poartă o salopetă maronie, iar mânecile suflecate până la coate îi lasă la vedere antebrățele acoperite cu păr negru, des. Face un semn cu mâna, arătându-i o firmă pictată, deasupra intrării într-un magazin. *Benetoni – Magazin de animale*.

— Nu vrei să intri s-arunci o privire? Am cel mai bun magazin de animale de companie din Suffolk.

Aruncă priviri în jur, gândindu-se ce să spună.

— Mă gândeam să cumpăr niște oale. Pentru bucătărie.

Face un pas spre ea, cu mâinile întinse.

— Plângi ?

O clipă, e tentată să-i spună de ce. Dar nu poate. Bineînțeles că nu poate.

— Îmi pare rău, trebuie să plec.

— Dar stai puțin...

O ia la fugă, fără să-i mai pese că pe-aici nimeni nu aleargă pe stradă. E o străină. Întotdeauna o să pară nelalocul ei. De ce să nu-și ridice fustele și să alerge, dacă așa are chef? Îl aude strigând-o din nou, chiar în clipa în care dă colțul, dar nu se uită în urmă.

Habar n-are încotro se îndreaptă și se trezește la docuri. În fața ei sunt depozite pe jumătate demolate, grămezi de moloz și de cărămizi și pancarte care atrag atenția că respectivele clădiri au fost bombardate și că există pericolul de prăbușire. Câteva dintre depozite sunt folosite, niște bărbați cară saci cu grâu încolo și-ncoace. Peste tot, pe jos, zac colaci de funie groasă și briza e încărcată de praf și de pulbere.

Croindu-și drum printre funii și saci de rafie, merge de-a lungul cheiului, trece pe lângă marinari și paznici ai depozitelor, nebăgând în seamă privirile pe care i le aruncă, și ajunge acolo unde apele alunecă înspre orizont și unde pescărușii descriu cercuri pe cer, ca să arate că sunt stăpâni.

Barje greoaie, de lemn, cu pânze roșii, se mișcă încet pe apele verzui. Mirosul sărat de nămol de râu plutește greu în aer și păsările de mare se bălăcesc pe lângă docurile uscate, prin limbile de pământ noroioase lăsate în urmă de reflux. Ceva mai încolo e un vas acoperit de rugină portocalie și de vopsea scorjită. O navă de război, mare, de fier, ținută cu lanțuri uriașe, ca și cum cel care l-a ancorat acolo s-ar fi temut ca vasul să nu încerce să scape din nou pe mare.

Își amintește cât de rău i-a fost în călătoria spre Anglia. Cum atunci când, în sfârșit, cu pași nesiguri, a coborât pe pasarelă și a pus piciorul pe pământ englezesc, a știut că nu va mai călători niciodată pe mare și nu se va mai întoarce niciodată în Polonia.

E la fel de străină aici cum ar fi acel vas pe un râu. Pierdută. Dorindu-și o țară care nu mai există. Polonia e în mâinile comuniștilor. Nu va mai putea să se întoarcă niciodată. Țsta e adevărul.

Se îndreaptă spre casă, iar mintea i se limpezește. Fusesse așa de convinsă că ea are rolul negativ în căsnicia asta, nu și-l imaginase niciodată pe Janusz capabil să-i ascundă ceva.

Dar trebuie să fie mai puternică. Dacă l-ar întreba despre scrisori, și-ar risca căsnicia, iar Aurek are nevoie de o familie. Asta i-a promis. Cel mai probabil, aventura lui s-a încheiat. O nebunie făcută în vreme de război. Iar dacă Janusz încă are o relație cu femeia aia, nu trebuie să intervină. Trebuie să se călească, să fie serioasă și să-și țină gura. N-are de ales. Trebuie să se întoarcă și să fie o soție bună. Să-l lase pe Janusz să aibă secretele lui. Cel puțin, acum nu mai e singura din căsnicia asta care are ceva de ascuns.

Acasă, trece prin hol și intră în bucătărie, unde o așteaptă Janusz și Aurek.

— Se potrivesc perfect ! zice Janusz.

Se uită la el fără nicio expresie.

— Pantofii ! Tu i-ai lăsat pe masă, nu ?

— A, da ! Da, i-am luat de la telal.

— I-am curățat. Aurek m-a ajutat. Cu niște cremă, arată ca noi. Piele englezească. Ți-aduci aminte de doctorul la care l-am dus pe Aurek ? Avea pantofi la fel, sunt sigur.

— Mă bucur că-ți plac.

— O să-i păstrez pentru ocazii, bineînțeles.

— Așa să faci, spune ea, lăsându-se pe scaun și făcându-i semn lui Aurek să vină să stea la ea în poală. Păstrează-i pentru ocazii.

Polonia

Silvana

Odată cu trecerea lunilor, Aurek o încânta pe Silvana și o distra pe Hanka. Plin de energie, se juca în cuștile iepurilor și alerga cu câinii de la fermă, cu spatele îndoit, cu umerii aduși, atingând pământul cu mâinile ca să-și țină echilibrul, luându-și avânt cu degetele bine întinse. Alerga repede în felul ăsta.

Hanka îi spunea Ursulețul. I-a povestit Silvanei despre un băiețel crescut de urși într-o pădure din Lituania. Stăteau toți trei înveliți în păтури în patul lor de paie, cu Aurek ghemuit bine la pieptul Silvanei.

— Nimeni nu știa de unde venise, a zis Hanka, gâdilându-i degetele lui Aurek. Urșii l-au adoptat ca pe unul de-al lor. Umbla în patru labe și i-a crescut păr pe spate. Trăia cu mere pădurețe și cu miere. Un vânător l-a prins și i l-a dus regelui Poloniei, care a încercat să-l învețe să vorbească, dar băiatul nu putea decât să mormăie.

Aurek râdea. Hanka mârâia și mormăia ca un urs, iar Silvanei i s-a făcut teamă ca Aurek să nu pătească ceva de la atâta râs. Au chicotit și au mormăit și au hohotit și, în cele din urmă, când s-au prăbușit pe paie, epuizați de-atâta râs, Silvana și-a lipit fața de creștetul copilului ei și a simțit lacrimile prelingându-i-se pe obraji.

— Ursulețul meu, i-a șoptit. Ursulețul meu pierdut.

— Poftim, a zis Hanka într-o seară, când stelele păreau suficient de tăioase ca să sfâșie cerul catifelat în mai multe panglici de gheață. I-a întins o prună uscată, neagră și zbârcită. Văzând-o, Silvanei i-a lăsat gura apă.

— Crezi că i-ar plăcea ?

Silvana l-a privit pe Aurek, ghemuit în brațele ei, cu capul ascuns. Nu era sigură. Hanka a tășăit.

— Nu știu copil căruia să nu-i placă.

I-a dat pruna lui Aurek, iar el a băgat-o lacom în gură.

— Vezi ? Știam eu !

— Ce-o să facem la vară ? a întrebat Silvana. O să rămânem aici ?

— Varșovia. Hanka s-a aplecat peste ea și a șters un firicel de salivă de la gura lui Aurek. Eu o să mă duc la Varșovia. Dacă vrei, puteți să mergeți și voi.

— Te duci în oraș ?

Silvana era surprinsă. Crezuse că Hanka se va duce acasă, la moșia familiei, de care îi povestise : o casă cu stucaturi albe și cu fațada acoperită de viță sălbatică, la care ajungeai mergând pe o alee străjuită de tei. *Pavillon de chasse*. În hol erau expuse trofee de vânătoare, capete de porci mistreți și căprioare, clopote de sticlă sub care se găseau cocoși-de-munte și gotcani ; podeaua era de marmură. Afară erau grădini de zarzavat, un eleșteu cu crapeți, o lăptărie și o spălătorie. Părea un loc minunat.

— De ce nu te duci acasă ? a întrebat-o.

Hanka a dat din cap.

— Eram copil în timpul Marelui Război, când nemții au pus stăpânire pe casa noastră. Și-au instalat uneltele de reparat motoare în șoproanele noastre, lângă grădinile de zarzavat. Părinții mei și-au ascuns aproape toate bunurile de valoare, tablourile, sculpturile, argintăria și așa mai departe, în pivniță. La sfârșitul războiului, toate lucrurile de preț au scăpat neatinse, dar mama a murit. S-a-mbolnăvit de tifos, de la un soldat. Și acum a venit alt război, și casa noastră e ocupată din nou. De data asta, tata nu s-a mai obosit să ascundă averea familiei. Nu-l mai interesează decât să fim noi, copiii, în siguranță. Ne-a interzis să ne mai apropiem de casă înainte de terminarea războiului. Nu pot să merg acasă și nu pot nici să mai trăiesc așa. Am nevoie de oraș.

Într-adevăr, și ei i se părea că locul Hankăi era la oraș. Picioarele ei erau prea fine pentru munca la fermă, mâinile, prea delicate.

— O să mă-ntâlnesc cu iubitul meu, a continuat Hanka. Silvana a văzut cum îi împietrește chipul, cum oboseala i se așterne în umbrele de sub ochi. E muzician. Cântă jazz american, iar ultima oară când ne-am văzut, mi-a spus să plec din oraș. Mi-a zis că nu vrea să mă vadă cântând pentru nemți. Așa c-am plecat. Dar mi-e dor de el. Trebuie să mă-ntorc; trebuie să-l revăd. Și nu-mi pasă pentru cine cânt. Îmi vreau viața înapoi, atâta tot.

Silvana îl legăna pe Aurek în poală, iar Hanka i-a zâmbit.

— Așadar, micuță Silvana, o să vii cu mine?

Silvana a simțit o durere în inimă.

— Da, a spus, deși gândul întoarcerii la Varșovia o umplea de groază.

Janusz

Într-o noapte fără lună, o călăuză i-a dus pe Janusz, Bruno și Franek la granița cu Ungaria. Se obișnuiseră deja unii cu alții, iar lui Janusz începuse chiar să-i placă de Franek, cu nebuniile lui cu tot. Băiatul avea inimă mare și era curajos. Li se dăduseră acte, dar era mai bine să treacă în timpul nopții, în secret. Au ajuns pe o colină stâncoasă și au privit cum patrulau gardienii cu câini, pe poteca de dedesubt.

— Călăuza a zis c-avem cam un sfert de oră la dispoziție, până trec iarăși pe-aici, a spus Bruno în timp ce gardienii dispăreau din raza privirii lor.

— Am nevoie de o mitralieră, a zis Franek.

Tremura și dărdăia și Janusz ar fi vrut să-i spună să stea naibii locului.

— I-aș termina pe toți, a zis Franek. Poc, poc, poc! I-aș culca pe toți la pământ. Și cu pușca mea veche de-acasă, tot aș putea s-o fac.

— Când plecăm ? a întrebat Janusz. Îi era rău și și-a dat seama că și el tremura.

— Acum, a zis Bruno. Gardienii nu se așteaptă la nimic în seara asta. Nimeni nu vrea să umble pe-afară într-o noapte ca asta. Până și pentru lupi e prea frig. Pe rând, unul câte unul. La fiecare trei minute. Așa o s-avem destul timp să ajungem în partea ailaltă. Tu o să pleci primul, Jan. Apoi Franek și eu, la urmă de tot. Nu-ți face griji, o să fim chiar în spatele tău.

Janusz nu-și mai simțea picioarele. Se îndoia că va putea să alerge. Sufla greu, de parcă nu mai avea aer. Tremura de oboseală și inima îi bătea să-i spargă pieptul.

Bruno a dat din cap. L-a împins.

— Gata, e timpul, a șoptit. Noroc. Pleacă !

Janusz s-a ridicat și a luat-o la fugă, zdrobind pietrișul.

Nu s-a uitat în urmă. Dacă era să moară, asta îi va fi fost soarta. S-a împiedicat. Picioarele nu ascultau de cap ; se împleteau, dar s-a forțat să meargă mai departe. Nu era nimeni pe drum. L-a traversat și s-a aruncat în zăpada adâncă și apoi s-a dat de-a dura la vale. S-a rostogolit și a alunecat și s-a oprit într-un brad. S-a ridicat în picioare și a luat-o din nou la fugă. În cele din urmă, a ajuns la adăpostul copacilor și s-a târât în patru labe până în pădurea de pini, întunecată, și a rămas întins acolo. Simțea gust de sânge pe buze. Pulsul îi bătea cu putere în gât. Simțea sângele clocotindu-i prin vene, senzația de a fi viu. Stătea întins, nemișcat, iar inima îi bubuia, teama îi făcea pleoapele să se zbată, mișcându-i un nerv din obraz. S-a târât mai adânc în pădure și s-a îngropat în zăpadă. Tremurând, a auzit zgomote în jurul lui. Crengi care se rupeau și ceva ca o încăierare. A sperat ca Bruno să fie bine. Ca noaptea să fie într-adevăr prea geroasă pentru lupi.

Deodată l-a văzut pe Franek, alergând și sărind prin zăpadă, intrând cu viteză în Janusz și lovindu-l cu cotul drept în față.

— Îmi pare rău, a găfâit Franek. Nu te-am văzut.

— Isuse, Franek, a șoptit Janusz. Cred că mi-ai spart nasul.

— Doamne, nu, îmi pare rău...

— Las-o baltă, tăntălăule. Ai reușit. Amândoi am reușit.

— Am reușit, a zis Franek. Sunt un soldat bun.

Era așa de mândru de el, că Janusz de-abia s-a abținut să nu-l îmbrățișeze.

Ipswich

Mormanul de scânduri de sub stejar se face tot mai mare și Aurek se urcă pe el, sărind în sus și-n jos, simțind cum se clatină lemnele sub el. Dacă mormanul va continua să crească, îi va fi chiar mai ușor decât înainte să se cațere în copac. O să sară de pe grămada de lemne direct pe crengile de jos ale copacului. O să țopăie pe ele, ca o vrabie care vânează insecte.

Îl vede pe Janusz în grădină și se oprește din sărit. De data asta, nu calcă pe plantele lui prețioase, dar știe că inamicului nu-i place să-l vadă făcând năzbâtii în grădina lui ordonată și perfectă.

Inamicul stă cu mâinile în șolduri, inspectând teritoriul. Se încruntă, ochii albaștri fiind umbriți de sprâncene. Aurek îl imită, punând mâinile în șolduri. Știe că nu va trece mult până când va fi muștrat pentru o asemenea neobrăzare. Se încruntă exact ca inamicul. Încearcă să vadă cum e în pielea tatălui.

Înainte să ajungă în Anglia, Aurek și-l închipuise într-un fel pe tatăl lui. Mama îi spusese că e blond, dar nu este. Părul lui e ca cenușa; când îl dă cu briantină, se închide și mai tare și capătă o nuanță metalică. Îl face să pară bătrân, mai bătrân decât Silvana. Poate că nu e tatăl lui. Poate că mama lui a făcut o greșală? Uneori, Aurek se întreabă dacă nu cumva tatăl lui adevărat nu e încă în Polonia, căutându-i prin păduri, pe el și pe mama. Îl mai studiază puțin pe inamic. Nu-i chiar așa rău. Uneori, Aurek se trezește că uită să-l urască.

Janusz se mișcă, își încrucișează brațele. Aurek face la fel. Simte cum râsul îi încălzește pieptul, dar se abține. Inamicul salută. Cu o față serioasă, Aurek face la fel. Apoi Janusz ridică piciorul îndoit, cum fac cățeei, și sloboade un vânt zgomotos.

Râsul lui Aurek se dezlănțuie; izbucnește din el mai repede decât limonada acidulată dintr-o sticlă agitată, ieșindu-i pe nas, umplându-i ochii de lacrimi. Râde și se ține cu mâinile de burtă.

— Ești un omuleț simpatic, zice Janusz. Mă bucur să te văd râzând. Ai grijă când te urci pe lemne. Să nu te înțepi în vreo așchie.

Se întoarce și se îndreaptă spre casă, iar Aurek ar vrea să se întoarcă și să se joace iarăși ca mai înainte, amândoi.

— *Ojciec!* strigă. Tată?

Dar Janusz nu-l aude și intră în bucătărie. Oricum, Aurek îl salută din nou.

Sâmbăta următoare, Tony îl aduce pe Peter pe la ei și Janusz îi invită în grădină, încântat să le arate cum muncește el cot la cot cu nevasta și copilul, la flori și pe peluză. Li-l arată pe Aurek, care stă pe vine printre trandafiri, răscolind pământul.

— Aurek are mica lui parcelă cu zarzavat, explică, dorindu-și ca băiatul să pară mai puțin secretos când face ceva. Și adevărul e că Aurek scoate niște morcovi din pământ, deși a fost rugat să nu se atingă de ei. Janusz i-a explicat de nu știu câte ori că e prea devreme, că morcovii sunt prea mici, dar băiatului tot pare să-i facă mare plăcere să-i smulgă, să-i scuture de țărână și să-i mănânce. Janusz se uită la Tony cu coada ochiului, dar acesta nu pare să bage de seamă ce face Aurek. El se uită la Silvana.

Silvana stă în genunchi, pe peluză, cu un cuțitaș în mână, și scoate buruienile, exact așa cum a învățat-o. Concentrată, murmură doar pentru ea un pomelnic de cuvinte poloneze, urmate de echivalentele în engleză: *Jaskier ostry, powój polny, mniszek pospolity, cieciorka pstra; buttercup, bindweed, dandelions, daisies.*¹

Janusz o strigă și ea își ridică privirea, baticul roșu fluturându-i ușor în adierea molatică. Se ridică repede, își șterge mâinile pe șorț și se scuza pentru că nu a văzut că au musafiri.

---

¹ Gălbenele, rochița-rândunicii, păpădii, margarete. (N. tr.)

— N-aş vrea să vă deranjez, zice Tony. Rondurile voastre de flori sunt nemaipomenite. Toate grădinile astea rămase în urma războiului sunt așa deprimante! Asta chiar e o grădină potrivită pentru vremuri de pace.

Janusz zâmbeste cu gura până la urechi.

— Exact, spune Janusz.

Silvana întinde mâna.

— Bună dimineata, Tony.

— Silvana, îmi pare bine că te văd! Tocmai spuneam că aveți o grădină foarte frumoasă.

— Janusz e foarte mândru de ea. Astăzi o să construiască o căsuță în copac pentru Aurek.

— O căsuță în copac? Tony bate din palme. Ce idee minunată! Pot să te ajut?

— Bineînțeles, spune Janusz, încântat de entuziasmul lui Tony. Tony îi amintește de Bruno: genul de om care știe întotdeauna cum să iasă din bucluc. E un singuratic, după cum vede Janusz, un om prea prins cu afacerile lui pentru a se gândi la un cămin și la o viață așezată. Nu ca Janusz, care are nevoie de o soție și o familie pentru a da un sens existenței lui. Janusz vrea să știe cheia lustruită de la ușa casei la locul ei, în buzunar, vrea să aibă un cui în perete, unde s-o agate când vine acasă, vrea ziarul și dicționarul lângă scaun, în salonașul din față, își vrea familia strânsă în jurul lui la masă. Și totuși, se uită la Tony și îi place de el pentru că e altfel.

În fundul grădinii, Janusz taie scândurile cu ferăstrăul, iar Tony scoate cuiele vechi cu un ciocan cu vârful spintecat.

— O să v-arăt cum se face o îmbinare în coadă de rândunică, le spune Janusz lui Aurek și lui Peter.

Ridică mâinile, pe una o strânge pumn.

— Asta-i creștătura. Îmbinarea e așa.

Ține cealaltă mână ca pe o săgeată, cu degetele drepte.

— Se îmbină așa. Își bagă degetele țepene în gaura din pumn.

Peter îl imită. La fel și Aurek. Janusz îi zâmbeste lui Aurek. E încântat că fiul lui are în sfârșit un prieten. Ce dacă cei doi mai dau de necaz la școală, doar sunt băieți, fac șotii. Puțină

zburdălnicie. Normală la vârsta lor. În plus, acum Aurek vorbește bine engleza, fără cel mai mic accent străin. Asta-l face pe Janusz să se simtă mândru. Copiii învață așa de repede! Nu mai scoate nici sunete de pasăre. Janusz știe că e cam dur cu el în privința asta, dar băiatul trebuie să învețe. Când se va întoarce la școală în septembrie, se va integra fără probleme.

Ridică lemnul în copac, Janusz și Tony făcând munca grea, în vreme ce băieților li se dă voie să bată cuiele. Casa din copac are patru pereți, o podea și un acoperiș de tablă ondulată. O ascunzătoare perfectă pentru băiat, în fundul unei grădini englezești perfecte.

Grădina e răspunsul la orice problemă. Un loc pentru ei toți. A plantat zarzavaturi și trandafiri pentru Silvana. Salvie și isop, maghiran, mentă cățărătoare și pâlcuri joase de cimbru cresc sub bobocii roz de trandafir. Peluza e plată, greblată și de un verde catifelat. Pe marginile ei e plin de nalbe, dalii, iriși albi și galbeni, liliac și chica-voinicului. Dincolo de ele, o parcelă cu legume. Aici cartofii cresc în șiruri dese. Cepele își scot capetele palide din pământ. Gălbenele se ițesc libere printre toate celelalte. Țin insectele la distanță și legumele sunt fericite. Și acum, din stejar, casa lui Aurek va străjui deasupra tuturor. I-ar fi plăcut ca tatăl lui să vadă grădina și pe nepotul său jucându-se în căsuță.

— Ești un om priceput, Janusz, zice Tony, întrerupându-i firul gândurilor. Eu n-aș putea să montez nici măcar niște rafturi de unul singur.

— Am avut o casă în copac când eram mic, zice Janusz. Mă ascundeam acolo cu praștia și eram în stare să nimeresc un cuib de pasăre din celălalt capăt al grădinii părinților mei.

Face o pauză și apoi, văzând că Aurek ascultă, privindu-l fix, continuă.

— Aveam un fluier de tinichea, pe care mi-l dăduse tata. Mă suiam în căsuța din copac și suflam în el cu orele. Făceam un zgomot îngrozitor. N-am pic de talent la muzică, spre deosebire de sora mea, Eve. Ea cântă la vioară ca un înger. Și căutam melci pentru curse. Îmi plăcea la nebunie. Prietenii aduceau și ei

melci și îi puneam să se întreacă pe trunchiuri de copac. Primul care ajungea jos era campionul.

— Păi, nu e prea diferit de ce făceam eu în copilărie, zice Tony. Aveam un grajd întreg de melci campioni la curse. Tatei îi plăceau la nebunie. Eu creșteam melcii și el îi gătea cu unt și usturoi.

Peter se strâmbă.

— Nu te mai strâmba, Peter. Dacă ar fi după el, ar mânca rosbif și budincă de Yorkshire în fiecare zi. Într-o zi o să te duc în Italia, băiete, să vezi și tu ce-nseamnă mâncarea adevărată.

Janusz e curios.

— Am fost și eu în sudul Italiei. Doar o lună, în '44. Am zburat pe deasupra satelor și am împrăștiat manifeste. Părea foarte frumos. Din ce parte a țării ești?

— Părinții mei au venit din Genova. Eu m-am născut aici, dar inima mi-e în Italia. Mănânc ca un italian. Iubesc mâncarea din patria mea. Se bate cu palma pe burtă și-și deschide larg brațele. Și ia te uită, spune. Buna ta soție vine pe alea din grădină cu o tavă plină cu ceai și prăjituri. Ce poate fi mai frumos?

Stau sub stejar, pe o pătură de tartan. Silvana toarnă ceaiul și Tony o ajută, dând ceștile mai departe. Janusz stă întins pe spate, uitându-se în sus, la crengile verzi și la cerul albastru de dincolo de ele.

— La ce vă uitați? întreabă Peter. Trage inamicul?

Tony ia o ceașcă de ceai din mâna Silvanei.

— Se vede foarte frumos de aici.

— E suficient albastru acolo sus, cât să croiești pantaloni pentru o duzină de polițai, zice Janusz.

— A, noi zicem „o duzină de marinari“, spune Tony. Ești puțin poet, nu-i așa? De fapt, e normal să fii; o ai pe Silvana. Frumoasa ta muză.

Janusz se uită cu coada ochiului la soția lui. Ea nu pare că ascultă. În ultima vreme, s-a retras în lumea ei.

— Deunăzi, când ne-am văzut, te cam grăbeai, îi spune Tony Silvanei.

— Când deunăzi ? întreabă Janusz. Nu-i spusese că se întâlnise cu Tony.

— Să tot fie o săptămână. Nevasta ta ieșise la cumpărături.

— Aveam multă treabă, răspunde Silvana. N-aveam timp să mă opresc.

— Data viitoare insist să te oprești și s-arunci o privire prin magazinul meu.

— Bine, spune ea. O să mă opresc.

Tony se întoarce spre Janusz.

— Ce norocos ești, să ai o soție care are atâta grijă de tine !

Tony râde și Silvana roșește. Janusz stă sprijinit în cot, încântat să-și vadă soția fericită, lucru rar. Se abține să întindă mâna să o atingă. Deși e chiar acolo, lângă el, Janusz simte că s-a îndepărtat amețitor. Că e mai departe decât cerul albastru de deasupra.

Polonia

Silvana

Când a venit primăvara, fermierul le-a spus Silvanei și Hankăi că nu mai poate să le adăpostească, că e prea riscant pentru el. Părea agitat, de parcă i-ar fi fost teamă ca femeile să nu facă scandal. Hanka a ridicat din umeri și a spus că oricum venise timpul să plece de-acolo.

Fermierul i-a dat Silvanei o pereche de ghete și o pătură pentru Aurek. Nevasta lui le-a dat un pachet cu mâncare pentru drum și le-a spus să nu se mai întoarcă, fiindcă altfel o să aibă ea grijă să le găsească nemții.

Era luna mai când au plecat; soarele începuse să usuce drumurile noroioase și luncile. Se îndepărtau de fermă, iar Silvana l-a privit pe Aurek, care mergea vesel în fața ei. Crescuse și bucele de bebeluș dispăruseră, lăsând locul unei clăi dese de păr drept și întunecat ca umbrele verii. Îl prinsese soarele și părea fericit, zburda pe drum, alerga după fluturi și topăia de colo-colo.

Au făcut popas pe malul râului și și-au spălat hainele în apa acestuia, uscându-le apoi pe iarbă, la soare.

— Lănțișorul meu, a zis Silvana, ducându-și mâna la gât.

Stătea goală pe malul râului. Hanka îi spusese că nuditatea e minunată și ea încerca să-i arate că o crede, deși nu-și dorea decât să se îmbrace mai repede la loc.

— Pandantivul meu de sticlă. A dispărut.

— Șarpele ăla de fermier, a zis Hanka. A mângâiat-o pe gât. L-o fi furat ca să i-l dea neveste-sii. Nu poți să ai încredere în țărani. Vrei să mă-ntorc după el? Pot să ți-l aduc, dacă vrei.

— Nu, a zis Silvana. Nu. L-am pierdut.

Hanka a făcut o ghirlandă de margarete și i-a dat-o.

Silvana și-a pus-o la gât și s-a simțit din nou recunoscătoare pentru bunătatea prietenei ei.

— Poftim, a zis ea.

I-a întins haina de blană. Voia să-i dea ceva Hankăi, în semn de mulțumire pentru prietenia ei, dar nu avea ce altceva să-i ofere.

— Aș vrea să ți-o dau ție.

— Serios?

Hanka și-a pus haina pe umeri, mângâind blana. I-a dat la schimb vechiul ei mantou elegant. În după-amiaza aceea, Hanka s-a plimbat de colo-colo pe malul râului, cu capul drept, ca un manechin. N-a părut să bage de seamă petele de sânge uscat din blană și căptușeala de mătase sfâșiată din loc în loc.

— Mă gândeam să ți-o fur, oricum, a recunoscut Hanka. Nu te prinde. Ești prea firavă ca să porți așa ceva.

S-au așezat împreună pe malul râului.

— O să ne-ntoarcem la Varșovia, a zis Hanka. Poți să vii și tu la clubul Adria, unde cântam înainte, cu orchestra Henryka Golda. O să te duc să dansezi. O să m-auzi cântând și o să te învăț cum să te îmbraci pentru astfel de ocazii. Perle! O să avem perle și diamante!

Silvana a râs.

— Dar eu ce-aș face?

— Ce-ai face? Ai putea să cânti. Să înveți să dansezi. Să-ți folosești corpul tău frumos.

Silvana a clătinat din cap.

— Nu cred că pot să merg la Varșovia.

— Nu vrei să vii cu mine?

Silvana și-a amintit de soldatul din apartament, de mirosul ploii din hainele lui și de vânătăile pe care i le lăsase pe coapse.

— Nu pot, Hanka.

Hanka a azvârlit haina de blană cât colo și s-a întins la soare.

— Bine, a spus. Nu mergem. Apoi s-a întors pe o parte, iar Silvana a rămas cu privirea ațintită pe spatele ei gol și alb.

În noaptea aia, Silvana a dormit sub cerul liber. Tântarii încă nu apăruseră; s-a cuibărit lângă Hanka. Să se ducă totuși la Varșovia? Probabil că soldatul ăla plecase de mult. Ar putea

să-și schimbe numele. Și pe-al lui Aurek. Și-a închipuit cum ar fi să-l ducă pe băiat la grădina zoologică din Varșovia, să vadă elefanții. Și în parc, să se joace cu bărcuțele de hârtie pe lac. Apoi s-a gândit la Janusz și durerea i-a întunecat gândurile. Mai era în viață? A închis ochii. Totul era din cale-afară de complicat.

S-a trezit, era încă întuneric, dar a cuprins-o o senzație de căldură, de parcă ar fi dormit în așternuturi de mătase. Era bucuria de a simți brațele Hankăi în jurul ei. A furat-o din nou somnul, imaginându-și că Janusz era cel care o îmbrățișa.

A doua zi de dimineată, când s-a trezit și s-a ridicat în capul oaselor, și-a dat seama că era singură cu băiatul. Lângă ea sclipa ceva: pandantivul de sticlă. L-a luat, l-a ridicat în lumina soarelui și a privit cum îi strălucesc culorile. S-a uitat primprejur după Hanka, dar nici urmă de ea.

A așteptat toată ziua. Lumina soarelui s-a îngroșat în amurg, devenind de un auriu-albicios. Roiuri întregi de insecte au ieșit din coroanele copacilor și s-au împrăștiat în nori negri deasupra râului. Soarele s-a scufundat la orizont, strălucind roșu, lumina lui arsă transformând copacii în siluete negre. Silvana știa că Hanka n-o să mai vină înapoi.

A doua zi se afla tot lângă râu, când a văzut un bărbat venind pe cărare către ea. Era înalt, avea pomeți pronunțați, un nas teșit și o gură mare. Silvana l-a luat pe Aurek în brațe și s-a ridicat.

— Bună dimineată, a spus el, și vocea îi era plăcută, garnisită cu un accent rusesc. A întins mâna și Silvana a dat mâna cu el.

— Gregor Lazovnik, a zis. Poți să-mi spui Gregor.

Janusz

Uneori, Janusz avea impresia că n-au să iasă vii din iarnă. Vremea era cumplită, îi hărțuia fără încetare, îi ataca, îi uda până la piele și îi îngheța. Următorul adăpost era o casă din apropierea unui orașel prin mijlocul căruia trecea o stradă lungă și care era compus din șiruri de case de lemn, baricadate împotriva iernii. Troiene murdare flancau ferestrele și acopereau

drumul ; se înainta cu greutate, cei trei poticnindu-se prin zăpada adâncă, neatinsă.

Casa era ascunsă de un pâlc de mesteceni. O clădire cu trei niveluri, cu acoperiș de șindrilă și cu balcoane făcute din lemn incrustat. În fața ușii se găseau, claie peste grămadă, niște putini de lapte, găleți și coșuri de răchită peste care se așternuse un strat fin de zăpadă. Un bărbat înalt, cu barbă deasă și păr cărunt, i-a băgat înăuntru. Îl chema Ambrose și i-a ajutat să-și dea jos hainele, apoi s-a uitat la degetele și fețele lor înțepate de frig, căutând semnele degerăturilor.

— O să vă trecem în Iugoslavia. De-acolo, o să luați vaporul spre Franța. Trebuie s-aveți grijă, însă. Dacă o să se afle cine sunteți, o să fiți arestați. Dar o să vă ajutăm s-ajungeți cu bine, nu vă temeți. Doamne, oameni buni, da' păreți înfometați ! Haideți, să trecem la masă !

Într-o bucătărie plină cu vase de alamă și coșuri cu ierburi uscate, Ambrose i-a pus să stea jos la masa de lemn și le-a dat votcă din belșug, capete de pește fierte și o tocană fierbinte cu carne, care lui Janusz i s-a părut cea mai bună mâncare pe care o gustase vreodată. Chiar și atunci când, în timpul nopții, din pricina durerilor de burtă, a fost nevoit să alerge afară, în zăpadă, de nu știu câte ori, să-și desfacă cureaua și să-și dea pantalonii jos, tot și-ar fi dorit să fi putut mânca mai multă tocăniță fierbinte.

A doua zi, cu puștile pe umeri, au ieșit cu Ambrose pe malul lacului înghețat, la vânătoare de căprioare. Janusz l-a privit pe Franek jucându-se cu câinii de vânătoare care mergeau ascultători pe lângă ei. Aveau o blană scurtă, boturi lungi, se mușcau unii pe alții de labe și dădeau așa de vârtos din cozi, că aruncau schije de gheață argintie în toate părțile, ridicând câte o mică furtună de zăpadă pe unde treceau. Băiatul părea la fel de fericit ca animalele de lângă el și Janusz se întreba dacă n-ar fi fost mai bine să-l lase acolo, în satul ăla izolat, unde-ar fi fost probabil în siguranță până la sfârșitul războiului.

— Am avut și eu un câine ca ăsta, a zis Franek, mângâind un ogar înalt și portocaliu, care dădea entuziast din coadă pe lângă el. Mi l-a dat frate-meu.

A încetat să mai mângâie câinele și s-a uitat la Bruno, cu o figură dintr-odată serioasă.

— Vreau să-mi văd câinele. Când mergem acasă?

— Gheața aia pare groasă, a zis Bruno și Janusz a vrut să vadă dacă lui Franek i se poate distrage atenția atât de ușor.

— Aici ține, dar mai încolo se subțiază, a răspuns Ambrose. Lacul ăsta nu-ngheață niciodată cu totul. Are și porțiuni slabe.

Franek s-a îndreptat spre marginea lacului.

— Ia uitați-vă, a râs el. Uitați-vă la câini!

Au început să râdă cu toții. Câinii încercau să alerge pe gheață pe lângă Franek, zgâriind gheața cu ghearele și încercând să-și țină echilibrul, dar derapau și alunecau pe burtă, venind în bot.

Ambrose le-a făcut semn să tacă.

— Șșt! O căprioară. Acolo, printre copaci.

A ridicat pușca.

Franek a ieșit de pe gheață, luându-și pușca de pe umăr. Și el și Bruno au ridicat trăgacele și au așteptat. Janusz nu s-a mișcat. Nu-i plăcuse niciodată vânătoarea. Nu voia să împuște nimic.

Au tăcut toți; le ieșeau aburi pe nas și pe gură. Janusz s-a uitat la ei, la armele ridicate, la obrajii lor roșii, la stelutele de chiciură din genele lor. Și dacă n-ar mai merge nicăieri? Dacă s-ar opri să se odihnească fix aici, în lumea asta acoperită de zăpadă, și ar aștepta să se termine războiul? Sigur ar putea să se ascundă aici.

Ambrose a oftat zgomotos. Și-a lăsat pușca în jos.

— Nu. Am auzit-o, dar n-o văd.

Bruno a făcut la fel. Tensiunea a părăsit micul grup, iar el a tușit și a început să sară pe loc, de parcă ar fi amortit stând nemișcat prea multă vreme.

— N-am mai mâncat vânat de multă vreme, a zis el.

— Am cârnați de vânat acasă, a zis Ambrose. Secretul e să-i faci cu mult ardei iute.

Janusz și-a frecat mâinile.

— Cred că-s delicioși. Și mi-e o foame de mor.

— Căprioarele sunt pe-aici, pe undeva, a spus Franek. Era în continuare pregătit să tragă.

— Nu e ușor să nimerești pe ceața asta, i-a zis Janusz, întrebându-se cât o să mai dureze până o să mănânce cârnați.

— Mie nu-mi pasă, a zis Franek. Las-o-n pace pe ziua de azi; o-mpuști tu mâine.

Franek și-a pus pușca pe umăr, a rupt o crenguță dintr-un copac și a aruncat-o pe gheață, ca să alerge câinii să i-o aducă. Ogarul portocaliu a tâșnit după ea. S-a întors cu crenguța în gură și a alunecat și s-a prăbușit pe-o parte.

Apoi totul s-a întâmplat foarte repede. Janusz a văzut câinele zbătându-se, încercând să se ridice, și apoi a auzit gheața crăpând și trosnind și câinele a căzut în apă, printr-o crăpătură.

— Burek! a strigat Ambrose. Burek, câine prost ce ești!

Ambrose și-a dat rucsacul de pe umeri, și-a pus arma jos și a pășit pe gheață, lăsându-se repede pe burtă și înaintând prin alunecare.

— Trebuie să spargem gheața! a strigat. Să scoatem câinele de sub ea!

— Îl scot eu! a strigat Franek. Janusz a văzut nerăbdarea din ochii lui Franek, hotărârea cu care a luat-o la fugă pe lac, trecând pe lângă Ambrose.

— Nu! a strigat Bruno. Ieși de pe gheață, e periculos!

— Burek! a strigat Franek. Burek! E aici! Îl văd. Pot să-l scot.

Franek a lovit gheața cu patul puștii, cu putere, de două sau de trei ori. S-a auzit o împușcătură și un stol de ciori negre s-a ridicat din vârfurile copacilor. Franek s-a prăbușit, cuprins de convulsii. Ambrose s-a târât pe gheață până aproape de el, a băgat mâna în gaura căscată și a scos câinele portocaliu din apă.

Ceva i-a atras atenția lui Janusz, o mișcare în spatele lui, și s-a întors. Patru căprioare roșcate, cu răsuflările aburinde, s-au ivit, făcând salturi delicate spre pădurea înzăpezită, în care s-au făcut nevăzute. Janusz le-a privit îndepărtându-se. Când s-a uitat din nou pe lac, a văzut că Franek zăcea nemișcat, cu pușca lângă el, iar o baltă roșie de sânge se întindea pe gheață.

Ipswich

Cu sacoșele grele de cumpărături în mâini, Silvana traversează pe la stația de tramvai și străbate mai multe străzi aglomerate, până se trezește în fața magazinului de animale al lui Tony. Ezită. Ce-o să-i spună? Nici măcar nu știe de ce e acolo, poate doar pentru că el a invitat-o, iar ea a acceptat. Deschide ușa și pătrunde într-un vacarm de triluri de păsări. Miroase a rumeguș și a dezinfectant și Silvana se forțează să nu tușească, în timp ce trage în piept aerul cald.

E într-adevăr un magazin mare. În cuști sunt cățeluși adormiți pe paie, pisoi, iepuri, chiar și rațe și găini. Șoricei albi mișună în cuști mari de sârmă împletită și un zid întreg e ocupat de colivii locuite de papagali zgomotoși, canari, peruși și sticleți africani de mărimea unui deget. Mai în spate, vede acvarii întunecate, cu pești ca niște săgeți în culorile curcubeului, portocalii și aurii, tâsnind prin apele umbroase.

— Pot să-ți fac rost de orice animal vrei, a zis Tony. Își ridică privirea și-l vede stând la o tejghea de lemn, zâmbindu-i, și se bucură că a venit. Pe chipul lui se citește încântarea, așa că nu poate să nu se simtă flatată. Pare sincer încântat să o vadă.

— Ce ți-ar plăcea? o întreabă Tony, ieșind de după tejghea. O șinșila? O broască țestoasă? Să știi că aprovizionez grădini zoologice și circuri. Vrei un elefant pe care să se ducă Aurek călare la școală? O oaie Suffolk, un berbec Norfolk?

— Treceam pe-aici, zice Silvana, lăsând sacoșele jos și scoțându-și mânușile, și m-am gândit că mi-ar plăcea să văd animalele.

Tony îi dă un piscoi, apoi un șoricel alb care încearcă să i se strecoare pe sub manșetă. Apoi, îi pune în palmă un iepure mic și negru.

— Ți-l fac cadou. Te place.

— E foarte draguț, zice Silvana, dar va trebui să-l plătesc.

— A, oricum nu e de vânzare! E disponibil doar în varianta cadou.

Se încruntă, nu știe ce să spună. Râde de ea?

Îi arată mai departe magazinul, printre grămezi de biscuiți pentru câini și semințe pentru păsări și cutii cu bucăți de gumă pe care le place câinilor să le mestec.

Silvana se uită în jos la un coș mare, plin cu oase îngălbenite. Arată ca oasele de mort. Încearcă să se uite în altă parte, dar nu poate; oasele îi atrag privirea ca un magnet. O cheamă, toate acele rotunjimi lustruite și articulații, tibiile înăsprite și cioturile. Grămezi întregi, peste tot în jurul ei. Îi tremură picioarele.

— Arată sinistru, nu-i așa? întreabă Tony vesel. Cele mai multe sunt de cal. Ia unul din coș, dar îl aruncă repede la loc, prinzând-o să nu cadă. O, Doamne, îmi pare rău! Ești bine?

— Am nevoie de aer. Cred că e prea cald aici.

Tony o ia de braț și o conduce spre ușa din spate a magazinului, pe care o deschide la perete și o scoate grabnic într-o curte mică.

— Arăți îngrozitor. Îmi pare așa de rău!

Silvana inspiră cu nesaț aerul curat și își revine treptat.

— Trebuie să fie cald înăuntru, pentru animale, zice Tony. E din cauza oaselor? Îmi pare rău. Sunt un prost. Ar fi trebuit să mă gândesc.

— La ce să te gândești? întreabă Silvana, ștergându-și fruntea cu o batistă.

— Cum ai putea să te simți. Îmi dau seama prin ce-ai trecut. Știu ce s-a-ntâmplat în țara ta. Am citit. Lagărele alea. Îmi pare rău. Îmi pare așa de rău...

Silvana face un pas înapoi.

— Trebuie să plec.

— Nu, nu trebuie. Mai stai. Te rog, lasă-mă să te servesc cu niște ceai. Nu te duce acasă, nu încă.

Ochii lui de un căprui-închis o privesc fix. Dacă ar cădea, ar sprijini-o. E sigură de asta. De-aia a și venit aici. Trebuie să aibă încredere în cineva, acum, că Janusz a rănit-o atât de tare.

El îi cuprinde cotul cu palma.

— Iartă-mă, Silvana, dar pari atât de singură!

— Eu...

— Să nu mă-nțelegi greșit. Mă bucur c-ai venit.

— Ar trebui să plec...

— Nu te las să pleci până nu-mi spui ce te-a întristat atât de tare. Ai nevoie de ceva? Pot să-ți fac rost de orice. Nu vrei să-mi spui ce te necăjește?

Silvana se gândește la scrisori.

— Știi franceză?

— Franceză? Nu. De ce?

— Ai putea să citești ceva scris în franceză? Seamănă cu italiana, nu?

— Nu cred. Dar am un dicționar francez-englez pe undeva. Te-ar ajuta?

— Da. Dacă ai putea să mi-l împrumuți...

— Sigur.

— Și... Și, te rog, nu-i spune soțului meu.

Tony o ia de mijloc și simte prin haine căldura care se degajă din brațul lui.

— N-o să suflu niciun cuvânt. O să-mi spui într-o zi de ce ai nevoie de dicționar? Plănuiești să pleci în vacanță pe Coasta de Azur?

Îi dă drumul, râzând cu blândețe, iar ea încearcă să pară relaxată.

— Nu. Nu e vorba de nicio vacanță.

— Bine. N-aș vrea să cred că te gândești să pleci. Așa, spune el îndepărtându-se, și toată intimitatea dintre ei dispare. Pot să te servesc cu o ceașcă de ceai?

Când îi oferă și un sendviș în apartamentul de deasupra magazinului, își dă seama că era flămândă de zile întregi.

Chiar dacă sunt doar ei în biroul maistrului, acesta pare aglomerat. Silvana stă în picioare, în fața unei mese de lucru din lemn, acoperită cu teancuri de hârtii, dezordonate și alunecoase. Supraveghetorul stă la birou, pufăind din țigara care îi atârână într-un colț al gurii, și caută printre acte. Lângă el e o fereastră de la care se poate vedea atelierul și Silvana își dorește din inimă să se afle încă la mașina ei de cusut, lucrând alături de celelalte femei.

— Îmi pare rău, draguță, spune maistrul, scoțând în cele din urmă o foaie dintr-un maldăr de acte. Înțelegi? Te punem pe liber. O să te plătim pentru ce-ai făcut până acum, dar n-o să poți să te-ntorci.

— Vă rog. Pot să cos mai repede.

— Nu ții pasul cu norma. Nu putem să plătim muncitoare care nu țin pasul.

Se gândește să-l implore, să cadă în genunchi în fața lui. Dar știe că n-ar folosi la nimic. S-a străduit să muncească la fel ca celelalte, dar degeaba. N-o să reușească în veci. Dă din cap că a înțeles și își cere scuze.

Ajunsă în curte, e surprinsă de ușurarea pe care o simte. Soarele îi încălzește fața. A scăpat de fabrica aia prăfuită și întunecoasă.

La întoarcere, găsește casa pustie și bănuiește că Janusz l-a luat pe Aurek de la școală și l-a scos la plimbare. Cum o să-i dea vestea lui Janusz? Lui o să i se pară o înfrângere.

Iese în grădină și aude glasul lui Janusz plutind peste gard. Se uită și-l vede aplecat peste o masă de joc, împreună cu Gilbert și Tony. Capetele plecate aproape li se ating, coatele aproape se ciocnesc.

Iese pe stradă și vede că ușa casei lui Doris e deschisă.

— Ce faci, draguță? o salută Doris. Stă pe hol și fumează o țigară. I-ai văzut pe băieți, nu-i așa? Face semn în spate, cu degetul mare. Sunt în grădină, la o partidă de cărți. Tony a apărut cu niște sticle de băutură și a organizat o întâlnire pe nepusă masă. L-am luat pe puștiul tău în salonaș, cu mine. Intră și tu. Da' știu că-i place să mănânce! Nu-mi dau seama unde intră atâta mâncare. Papă la pâine cu gem, de parcă mâine, poimâine ar veni sfârșitul lumii.

Salonașul este o încăpere întunecoasă, cu mai multă mobilă decât au ea și Janusz în toată casa. Pereții sunt acoperiți de un tapet cu dungi albe și oliv. O oglindă atârnă deasupra șemineului, pe a cărui poliță stau doi dragoni chinezești, roșu cu alb. Pe fiecare suprafață plată sunt bibelouri.

Aurek se joacă cu un tractor pe care îl împinge pe podea, printre picioarele scaunelor.

— S-a jucat toată după-amiaza, fără nicio grijă. Mă bucur c-ai venit, fiindcă am ceva pentru tine. Poftim. E vopsea de păr. Nu mă-nțelege greșit, dar m-am gândit c-ai putea să scapi de cenușul ăsta. Fata mea, Geena, o ia de la salon, de la Leslie. Le-a cumpărat ieftin de la Woolworths, după bombardamente. *Chestnut Harmony*. Arată foarte bine pe pachet, nu-i așa? Stai jos și hai să ne-apucăm de treabă!

Silvana ezită.

— Nu știu ce să zic. Își atinge baticul. Poate c-ar trebui să-l întreb pe Janusz.

— Ei, lasă-l la jocul lui! Asta ne privește doar pe noi, femeile. În țara asta, nu trebuie să-i ceri voie bărbatului ca să-ți vopsești părul. Nu suntem în Evul Mediu. Mai bine nu-i ceri voie bărbatului pentru nimic. Ce nu știu, nu le face rău. Stai liniștită, c-am lucrat o vreme la un salon de coafură, înainte să mă mărit cu Gilbert. Știu ce trebuie făcut. Hai să scăpăm de baticul ăsta și să-ți dăm un aer mai modern.

Când Doris o spală pe cap, o ia somnul și se simte relaxată.

— Aveam părul lung pe vremuri, îi spune ea lui Doris. Lung și roșu.

— Serios? Ei, cu toții am îmbătrânit puțin... Vine o vreme când femeilor le stă mai bine cu părul scurt.

Doris îi înfășoară părul într-un prosop, în formă de turban, și bea ceai, așteptând să prindă culoarea. Din grădină se aud vocile bărbaților, un amestec de vorbe și hohote de râs. Silvana îl aude pe Tony, care râde mai tare decât ceilalți doi.

— Îl cunoști de mult pe domnul Benetoni? Întreabă ea.

Doris scoate o plasă cu bigudiuri și începe să le sorteze în poală.

— Pe Tony? De ani de zile. Mi-o aduc aminte pe maică-sa. Era o femeie extraordinară. A murit când era el mic. Pe urmă, bietul de el, a rămas și fără nevastă. A fost o tragedie. Tony a plecat pe front. Lumea vorbește c-a făcut și lucruri necurate, dar eu nu cred. Gilbert zice că mai degrabă l-au băgat la zdup când cu povestea cu străinii care, chipurile, ar fi fost spioni. Acum vreo doi ani, a venit înapoi și și-a deschis un magazin de animale. M-am bucurat când am văzut că s-a-ntors. E un gentleman adevărat.

— Ai cunoscut-o pe soția lui?

— Nu prea. Era o fată tare finuță și frumușică. Venea dintr-o familie foarte bună. Nu prea era de nasul lui Tony, e-adevărat, dar s-a-ndrăgostit până peste cap. El arăta foarte bine. Încă arată, în caz că n-ai băgat de seamă. Doris chicotește. E clar că cine o să pună mâna pe el, o să facă o partidă foarte bună. Un burlac eligibil, ăsta e Tony. Păcat că băiatul n-a moștenit nici farmecul lui taică-său, nici frumusețea maică-sii. Ciudat copil, nu ți se pare? E lumina ochilor bunicilor lui. Îl adoră. Zici că-i micul Billy Bunter¹. Puștiului tău i-ar prinde bine niște kilograme în plus. Așa... acum hai să ne uităm un pic la părul tău. Da. Arată exact așa cum trebuie. Hai să-l punem pe bigudiuri.

După ce îi încrețește și îi aranjează părul, dă la o parte dragonii de porțelan și calendarele de pe polița șemineului, ca Silvana să se poată privi în oglindă.

— Îți place? În timpul războiului, coafura asta se numea „Victoria“.

Silvana întoarce capul dintr-o parte în alta. Părul are o nuanță de mahon, e foarte cârlionțat în față și are bucle mari la spate. Parcă n-ar fi ea.

— Stai așa! Doris scotocește prin geantă și scoate un mic ruj auriu. Pofitim. Dă-te un pic.

Silvana râde. Doris e atât de bucuroasă pentru ea! Femeia bate din palme, de parcă ar fi un artist care și-a dezvelit cea mai

---

¹ Personaj fictiv din revista săptămânală pentru băieți *The Magnet*. Billy Bunter este un antierou grăsun, care mănâncă mult, e mincinos, leneș și lacom. (N. tr.)

recentă operă. Poloneza retușată. Și de ce nu? O sărută pe obrazul pudrat, simțindu-i pielea aspră sub buze, și-și dă seama că Doris și-a plătit și ea tributul în această viață.

— Ești un om bun, îi șoptește.

— Nu fi prostuță.

— Îmi amintești de o prietenă de demult, spune Silvana, întinzând mâna să-l mângâie pe Aurek pe cap. Hanka. Era un om foarte bun, ca tine.

— Ei, haide, doar suntem vecine! Ca să-ți spun drept, îmi place să te am prin preajmă. De când a plecat Geena noastră de-acasă, mi-a lipsit compania feminină. Îmi plăcea s-o am pe fata mea acasă. Dar copiii cresc așa de repede... Uită-te la puștiul tău. Te iubește, nu-i așa? N-am mai văzut o mamă și un fiu așa de apropiați ca voi. Probabil că nu știi, dar Gilbert vă zice păpușile rusești, după jucăriile alea de lemn care intră una într-alta, le știi? Și băiatul îți seamănă leit.

— Crezi?

— Te-a moștenit cu totul. Așa, hai să-i chemăm pe bărbați înăuntru! Vreau să mă laud c-o am pe Vivien Leigh la mine-n salon.

— Nu. Nu, nu-i nevoie. O să-i arăt eu lui Janusz, mai încolo.

— Prostii! Și să fi băut un pahar, două, după-masă, tot o să fie în stare să-mi aprecieze măiestria.

Părăsește încăperea, înainte ca Silvana să apuce să mai spună ceva.

Cei trei bărbați se îngrămădesc în cameră și Doris o ia pe Silvana după umeri și o întoarce când într-o parte, când în cealaltă.

— Deci, ce părere aveți?

— Nici nu te-am recunoscut, zice Janusz. Se clatină puțin pe picioare și se vede cu ochiul liber că a băut cam mult.

E jenată de exprimarea lui vagă, de felul somnoros în care le zâmbește tuturor. Se uită la Tony și își dă seama că o interesează ce crede el despre părul ei. E nerăbdătoare să vadă reacția lui. Dacă o să i se pară că arată ridicol? Are privirea ațintită pe Janusz, pe figura lui căzută, pe țigara din mâna lui, pe fumul care îi învâluie încheietura.

— Ești frumoasă, Silvana, zice Tony, ca și cum i-ar fi citit gândurile. O prinde pe Doris de mijloc și o învâрте prin încăpere, în ritm de vals. Și dumneavoastră sunteți frumoasă, doamnă Holborn!

— O, nu, termină! Lasă-mă jos!

— Nu dansa cu ea, zice Gilbert. Pe mine așa m-a prins. Eram și eu tinerel... M-a luat în brațe și asta a fost. M-am trezit agățat ca un pește în cârlig.

— Chiar că spui prostii, râde Doris. Fetei noastre, Geena, îi place să danseze. Ar trebui să-i dai un telefon, Tony. Sunt sigură c-o să-și găsească o seară liberă, să meargă să danseze cu tine.

— Mi-ar plăcea, zice Tony. N-am mai dansat de multă vreme. Se uită la Silvana și îi face cu ochiul.

— Aurek? Silvana se întoarce către fiul ei. Ia uite! Uită-te la mama. Ce zici, îți place? Aurek?

Aurek dă din cap.

— Tractor, zice și împinge jucăria pe covor. Aceasta se lovește de piciorul unui scaun, dărâmând vasul de alamă pentru cărbuni, un vâtrai și niște clești, care aterizează în cămin.

— Stai cuminte, copile, spune Doris.

— Păi, bine, zice Gilbert, frecându-și mâinile. Să continuăm, domnilor? Încă o tură?

Tony se oprește din valsat și-i dă drumul lui Doris. Se înclină în fața ei.

— Bună idee! Încă un joc. Stați așa, să mai aduc niște răcoritoare din mașină. Am niște cadouri și pentru dumneavoastră, doamnelor. Mă scuzați un moment?

— Bine, zice Gilbert. Dar, dac-o să-ți ia mai mult de cinci minute, o să trimitem o echipă de cercetași după tine.

Tony se întoarce cu două cutii de ciocolată și un șoricel de zahăr.

— Iată! Milk Tray – și ceva pentru Aurek.

— Vai de mine! zice Doris, în timp ce el îi înmânează cutia legată cu fundă roșie. De ani de zile n-am mai primit ciocolată de la un bărbat.

— Să nu cumva să o răsfeti, zice Gilbert. Numai Dumnezeu știe ce-o să mai vrea dup-aia.

— Măcar mie nu mi se-mpleticește limba, zice Doris. O să vă fac niște ceai. Jan, tu pari să ai nevoie de o cană de ceai. Vino-n bucătărie!

Doris îi scoate din cameră, iar Tony și Silvana se trezesc singuri în salon, cu Aurek plimbând tractorul pe la picioarele lor.

— Deschide-o! o îndeamnă Tony, dându-i o cutie cu bomboane de ciocolată.

Silvana desface funda și capacul. Înăuntru nu se găsesc bomboane, ci o carte mică, roșie. Un dicționar.

— Asta voiai, nu?

Ea încuviințează din cap, neștiind ce să spună.

— Șșt, niciun cuvânt, spune el.

Îi atinge obrazul cu vârfurile degetelor, îi zâmbește ușor amar și iese din cameră.

În noaptea aia, după ce Janusz se duce la culcare, Silvana se așază la masa din bucătărie, cu dicționarul roșu deschis în poală și cu dicționarul englez-polonez al lui Janusz lângă ea, pe masă. Traduce, cu greutate, primele rânduri ale unei scrisori. Îi ia mult, răsfoiește în grabă cărțile, notează cuvintele în engleză, apoi le caută în poloneză. În sfârșit, are câteva fraze cât de cât coerente.

Dragul meu,

E necesar să nu te simți rău. Dacă n-ai veste de la soția ta, poate că ea găsit pe altcineva? Și nu uita, niciodată nu vrei să te îndrăgostești. Se întâmplă, pur și simplu. Citesc ceva azi. Acolo unde dragoste e, și iertare e. Eu cred asta.

Silvana pune scrisoarea la loc în cutia de pantofi din cămară, stinge lumina și urcă scările spre dormitor pe întuneric. Știe câte trepte sunt, știe unde să cotească pe palier, îi e familiară senzația balustradei sub degete. Casa asta a devenit căminul ei. Dar e un cămin plin de minciuni.

Și dacă Janusz ar afla secretul Silvanei, oare ar ierta-o? N-are cuvinte să povestească cele întâmplate. Nu: e mai bine să-și

păzească secretul, să-l țină la întuneric, murat și alunecos, ca un borcan uitat în fundul cămării, un borcan în care nici măcar ea să nu-și poată aminti ce plutește.

Ajunsă în dormitor, bagă dicționarul roșu într-un sertar, lângă batic. Se strecoară în pat și se gândește la Doris, la ce-a spus despre Aurek. Că seamănă cu ea. Închide ochii. Câteodată, are impresia că Doris știe tot și, în același timp, habar n-are de nimic.

Îl aude pe Janusz răsucindu-se lângă ea.

— Ce-ai făcut?

Silvana tresare la auzul vocii lui somnoroase.

— Am băut o ceașcă de cacao. N-am vrut să te trezesc.

Își trage pătura pe ea și încearcă să nu se mai gândească la scrisori. E prea dureros.

— Janusz, m-au trimis acasă. Mi-am pierdut slujba.

Silvana aprinde veioza. Janusz clipește, deranjat de lumină. Pare mahmur, are privirea încetoșată, părul îi stă ridicat în smocuri.

O roagă să stingă lumina.

— Oricum nu-ți plăcea slujba aia. Vorbim mai încolo. Lasă-mă să dorm.

Silvana ascultă cum se domolește răsuflarea lui Janusz. Se gândește la Tony. Îi vine în minte expresia pe care o avea atunci când i-a dat dicționarul, atingerea degetelor lui pe obrazul ei. Își ține mâna pe piept, și-o strecoară pe sub cămașa de noapte și-și prinde sânul în palmă, descriind cercuri cu degetele în jurul sfârcului. A ajuns până aici. Știe foarte clar care sunt scopurile vieții ei: căsnicia, să fie o mamă bună, casa asta. O treime din restul vieții ei pentru fiecare dintre ele. Cu aceste gânduri răsucindu-i-se prin minte, își închide cămașa de noapte, se cufundă la loc în pernă și lasă somnul să o tragă în bezna viselor.

Polonia

Silvana

Gregor era un bărbat arătos și o știa. Subțire și înalt, purta un trenci lung, un costum de tweed făcut pe comandă și o eșarfă de culoarea muștarului, bine strânsă în jurul gâtului său lung. Spunea că e doctor. Că lucrase în Rusia, trăind în sate izolate din Urali, la mare distanță de orice oraș. Era *znakhar*, adică practica medicina tradițională. Acum, trăia cu un mic grup de oameni: trei femei și un bărbat. În prima zi, când li s-a alăturat, Gregor a învățat-o să caute mușuroaie de furnici. Bătrânul din grupul lor suferea de artrită.

— Trebuie să găsec furnici care-și fac mușuroaie înalte. Dacă dai de ele, trebuie să iei mușuroiul cu totul. Secreția pe care o folosesc furnicile ca să construiască e foarte bună pentru bolile de articulații.

— Știe ce vorbește, i-a spus una dintre femei Silvanei. Mi-a salvat copilul. Și-a mângâiat burta. Sunt în opt săptămâni de-abia, dar mi-e rău de nu mai pot. Vin dintr-un sat, de la vreo optzeci de kilometri de-aici. L-am cunoscut pe Gregor acum câteva săptămâni. Sângeram și mi-a dat un leac care a oprit sângerarea. Uită-te la mine acum! M-am făcut bine. E un om extraordinar.

O chema Elsa. Avea o față rotundă, pistruiată, înconjurată de o claie deasă de păr negru și strălucitor. Avea ochii mari, genele lungi și buzele pline, predispuse la țuguire. Se ținea după Gregor peste tot. Când se simțea prea obosită ca să se mai miște din tabără, stătea și se uita după el.

Mai era și un cuplu de bătrâni. Lui îi plăcea să se plângă de frig, să-și scarpine chelia și să facă glume, cum c-ar avea nevoie de o tunsoare. Ea avea șolduri late, pielea flască și părul împletit în cozi strânse în vârful capului ca niște cârnați gri. Ea se ocupa

să gătească orice le aducea Gregor. În restul timpului, se plângea de bărbatul ei suferind.

În fine, mai era o femeie brunetă, pe nume Lottie. Silvana îi spunea Pianista. Avea părul strâns într-un coc și mâini delicate, la care se uita vreme îndelungată.

Gregor i-a arătat Silvanei cum să jupoaie animalele cu cuțitul și cum să pună capcane; ea însăși a fost surprinsă de cât de repede a învățat să supraviețuiască printre copaci.

— Poftim, a zis el, dându-i un iepure mort, prima dată când au mers împreună la vânatoare. Nu-ți fie teamă. Ia unul dintre cuțitele mele și o să-ți arăt ce să faci.

Intraseră adânc în pădure, printre ferigi și muri spinoși.

Silvana a dat din cap. Jupuisese deja iepuri împreună cu Hanka, pe timpul iernii, la fermă. Avea să-i arate acestui bărbat că știe exact ce să facă. A luat cuțitul pe care i-l dăduse, unul scurt, de vânatoare, cu mâner mic. Aurek s-a lăsat pe vine lângă ea.

Gregor i-a zâmbit, ca și cum ar fi fost studenta lui preferată.

— Începe de la picioarele din spate. Vrem ca blana să rămână întreagă. Când o să vină frigul, o să-ți prindă bine niște mănuși din blană de iepure. Faci o tăietură de-a lungul coapselor. Fii îndrăzneată când mânuiești cuțitul! Nu-ți fie frică, e destul de...

Silvana a luat cuțitul și a început să taie cu agilitate. După câteva minute, a ridicat blana însângerată.

— Așa?

Gregor a râs.

— Deci ce-avem noi aici? O țărancă? Și eu care credeam c-ai spus că ești din Varșovia! Dar nu, nu ești fată de oraș. Și nici țărancă get-beget nu ești. Ce faci singură în pădure, cu țigănușul tău cu ochi negri?

L-a ținut cu privirea, încercând să-l facă să se uite în altă parte. Dar n-a făcut-o.

— Soțul meu e soldat în armata poloneză. Cât e el plecat, eu încerc să-l țin pe băiatul nostru departe de orice rele. A pus un braț protector în jurul lui Aurek. Pădurea e un loc bun în care să-l ascund. După război, soțul meu o să se-ntoarcă și-o să ne găsească, și-o să locuim din nou la Varșovia.

— Hm... Asta-i povestea ta. Când te-am văzut prima oară, am crezut că ești un spiriduș al pădurii. O zână minunată, care se plimba printre copaci, adunând ierburi, scoțând rădăcini. Fură luna, mușcă din soare.

A ridicat iepurele jupuit și l-a scuturat, ca să alunge muștele care începeau să se adune.

— E un descântec rusesc. Sperie vrăjitoarele. Dar tu nu pari speriată, așa că poate ești într-adevăr cine zici că ești. Oricine-ai fi, e bine să ai pe cineva lângă tine, care știe să mânuiască un cuțit. Hai să vedem dacă în capcanele celelalte s-a prins ceva. Dacă o să ai noroc, poate c-o să te alegi cu mânușile alea din blană de iepure, până la urmă.

Uneori, se trezea cu Gregor lângă ea.

— Dormi? Pot să mă-ntind lângă tine, dacă ți-e frig.

— Te rog, pleacă.

— Hai, lasă-mă să te-ncălzesc...

— Pleacă.

— E pierderea ta, șoptea și se ridica. Nu a mea.

Târziu în noapte, când zgomotele pe care le făceau oamenii în somn erau mai puternice decât cele ale pădurii, Silvana îl auzea mai întâi cu Elsa și apoi cu Lottie, crenguțele frângându-se sub picioarele lui în timp ce se furișa de la o femeie la alta.

În lunile de vară, a luat-o pe Silvana la vânătoare cu el, spunând că e mai agilă și mai iscusită decât celelalte femei. I-au plăcut zilele alea, când ei doi, împreună cu Aurek, se mișcau în tăcere printre copaci. Au găsit un coș de răchită într-un șanț și l-au proptit cu un băț, de care au legat o sfoară lungă. Au prins veverițe, nevăstuici, chiar și un pui de mistreț, într-un rând. Gregor a înșfăcat creatura mică și păroasă, care guița. Silvana l-a luat pe Aurek și au fugit cât au putut de repede, speriați ca mama să nu se afle cumva prin preajmă și să fie furioasă.

Într-o zi, spre sfârșitul verii, Gregor i-a luat la cules de ciuperci și au dat peste o căprioară cu ochii împăienjeniți de moarte, cu capul răsucit, ca și cum ar fi căzut în goană. Gregor s-a aplecat deasupra ei.

— A fost împușcată. Ajută-mă s-o ridic. Cine a împușcat-o are să vină s-o caute. Trebuie s-o luăm repede de-aici. O să ne hrănească bine pe toți.

Silvana a apucat-o de picioarele din față și l-a ajutat pe Gregor să o ridice pe umeri. A mers alături de el, cărându-l pe Aurek în brațe. Băiatul era ușor și se ținea bine de ea, așa că avea mâinile libere ca, din când în când, să-l ajute pe Gregor să-și potrivească mai bine povara pe umeri.

S-a oprit într-o poienită și a lăsat animalul jos.

— Nu mai pot s-o car. E prea grea. Trebuie s-o tăiem aici.

Silvana l-a dat jos pe Aurek.

— Aici?

A scos două cuțite din haină și i-a dat și ei unul. Apoi s-a aplecat și a spintecat burta căprioarei. Măruntaiele au dat pe dinafară, o învâlmășeală catifelată de roșu și albăstrui, iar trupul a părut să ofteze, de parcă ar fi rămas dintr-odată fără aer.

— O să aruncăm măruntaiele, a spus Gregor, băgând mâna în trupul însângerat. Acum trebuie să-ngropăm carnea. Dacă lăsăm descoperită, o să se umple de muște. Oricât de foame ne-ar fi, nu putem să mâncăm carne plină de viermi. Dacă o aco-perim, o să țină. Trebuie doar s-o ferim de muște, asta-i tot.

Silvana s-a întors cu spatele, simțind că i se întoarce stomacul pe dos din pricina mirosului care se ridica. Gregor i-a aruncat o privire.

— Te simți în stare să faci asta?

A dat din cap. Nu era timp pentru slăbiciune. Aveau nevoie de carne. Aurek trebuia să mănânce.

— Da, a zis. Da, bineînțeles că sunt în stare.

A îngenuncheat și el i-a spus ce să taie, cum să secționeze cadavrul. Mațele erau calde și își simțea propria inimă pulsând, întetindu-și ritmul, pe măsură ce scotea măruntaiele și le arunca în groapa puțin adâncă pe care o săpase pentru ele.

— Ai văzut vreodată un om rănit? a întrebat-o Gregor. Pe cineva care pierde mult sânge?

— Nu. De ce mă-ntrebi?

— Sunt bărbați în pădurile astea. Bărbați care se luptă cu nemții. Au nevoie de oameni ca tine. Ai putea să li te-alături. Ești destul de puternică să lupți împreună cu ei. Pot să te duc în tabăra lor. Ai putea să-nveți să tragi cu arma. Și dacă nu vrei să lupți, tot au nevoie de asistente medicale. Femei care să nu dea înapoi la vederea sângelui. Ai putea s-o faci.

Silvana curăța cavitățile căprioarei cu iarbă. S-a oprit o clipă, și-a șters obrazul cu mâneca și s-a uitat la Aurek, care alerga după fluturi, cu fața și hainele mânjite de sânge de căprioară.

— Trebuie să am grijă de fiul meu, asta-i datoria mea. De mai mult nu sunt în stare.

Gregor și-a șters briceagul pe pământ.

— Cine știe de ce suntem capabili pe timp de război. Haide! Trebuie să săpăm repede o groapă. Și trebuie să îngropăm mare parte din ce-i aici.

Într-o noapte cu lună de la sfârșitul verii, când totul era scăldat într-o lumină albastră și argintie, Silvana l-a văzut pe Gregor culcându-se lângă bătrână. Carnea ei se revărsa de sub trupul lui masiv și Silvana a fost sigură că aude oasele obosite ale bătrânei trosnind în timp ce Gregor se mișca încet deasupra ei, înainte și înapoi, ca un făcăleț care întinde coca. Alături, prefăcându-se că doarme, soțul ei stătea făcut covrig ca un copil și-și sugea degetul mare, cu îmbufnare neputincioasă.

Silvana a închis ochii, tulburată de dorința pe care cele văzute o stârniseră în ea.

Janusz

Janusz voia să rămână, să încerce să înțeleagă ce se întâmplase. Ambrose spunea că nu se mai putea face nimic, că Franek avea să fie înmormântat în sat și că avea să le scrie rudelor lui, să le dea vestea că băiatul murise în urma unui accident de vânătoare.

Bruno s-a infuriat și a insistat să scrie el scrisoarea. Rudele nu aveau să primească o misivă de la un străin. Avea să le spună că Franek căzuse la datorie, erou de război. La ce bun să afle că avusese o armă încărcată și că se împușcase singur?

Janusz l-a văzut așezat la masa din bucătărie, aruncând foaie după foaie, până când a părut să găsească formularea potrivită.

Dimineața, devreme, a sosit o sanie încărcată cu piei de capră. Și-au luat rămas-bun de la Ambrose pe întuneric.

— Să le trimiți scrisoarea mea rudelor lui Franek, i-a cerut Bruno la plecare. Promite-mi c-o s-o trimiți chiar azi.

A urmat o călătorie lungă, dureroasă, un traseu sinuos, prin sate și cătune, pe drumuri flancate de troiene uriașe de zăpadă, tunele de alb care albăstreau aerul și înnegreau copacii. Nici Janusz, nici Bruno nu vorbeau. Mirosul pieilor pe care stăteau era copleșitor, o duhoare unsuroasă de capră, care lui Janusz îi întorcea stomacul pe dos.

Au ajuns la o școală, unde li s-a dat votcă amestecată cu grăsime de rață.

— *Ca să vă dea putere*, a zis cineva, înmânându-i lui Janusz paharul cu amestecul tulbure. O să vă prindă bine leacul ăsta, după toate prin câte-ați trecut.

L-a băut dintr-o suflare și a mai cerut unul. Apoi încă unul. În aceeași zi, două fete i-au condus pe Janusz și pe Bruno la gară, sărutându-i de rămas-bun, ca și cum ar fi fost iubitele lor.

— Nu uita, a zis fata care îl însoțea pe Janusz. Nu trebuie să stai în același vagon cu prietenul tău. Trebuie să călătorești singur. Dacă polițiștii văd doi bărbați călătorind împreună, îi opresc.

— La revedere, a zis Janusz. Capul i se învârtea de la atâta votcă. O adiere a măturat peronul gării, ridicând zăpada în spirale, iar Janusz a încercat să se posteze între fată și suflarea înghețată, ca s-o apere de frig.

De sub căciula de lână îi ieșeau șuvițe din părul castaniu, scurt și cârlionțat. Avea ochi migdalați și mici și sprâncene dese. Frigul mușcător îi înroșise nasul. S-a ridicat pe vârfuri și l-a sărutat.

— Trebuie să joci bine, a șoptit. Să pari localnic. Prefă-te că-ți iei rămas-bun de la iubita ta.

— O să-mi fie dor de tine, a zis el, conformându-se, și s-a gândit că într-adevăr îi va fi dor de ea. Te iubesc, i-a șoptit, cuvintele transformându-se în nori de aburi în aerul înghețat. Și

părea veridic. A tras-o în brațele lui. Să iubești o străină ar putea fi cel mai ușor lucru din lume. Îl încerca o dorință puternică, care venea din altă parte decât din inimă și care, de aceea, era clară și simplă. A sărutat-o și și-a dat jos mânușile, fără să-i pese de frig, i-a deschiat nasturii de la haină, încercând să-și facă loc printre straturile de haine. Nu voia decât s-o ducă pe străina asta în spatele școlii și s-o dezbrace. Ea s-a retras, punându-i o mână pe piept.

— Ești beat.

— Cum te cheamă?

— E mai bine să nu știi.

— Te rog.

— Nu-i nevoie să știi.

— Ba da. Vreau să te revăd. După război.

Fata a clătinat din cap.

— Mă cheamă Roza.

— Roza. După război, o să mă-ntorc.

L-a sărutat delicat pe buze.

— Crezi că ești singurul care mi-a spus asta? Așa spun toți soldații. Sunteți cu toții niște fraieri romantici. Du-te. Nu uita să-mi faci cu mâna din tren. Joacă bine.

Janusz a urcat în tren și a încercat să-i facă semn cu mâna, dar ningea prea tare, așa că n-a reușit s-o mai zărească. Și-a studiat mâinile așezate în poală și s-a simțit prost la gândul că se lăsase copleșit de emoții în halul ăla. Se întreba dacă Bruno îl văzuse încercând să-și bage mâinile pe sub hainele fetei. S-a gândit la Silvana și și-a dat seama că n-ar fi simțit niciodată lucrurile astea pentru altă fată dacă ar fi rămas lângă ea. Singurătatea îl înnebunea.

La un moment dat, probabil că s-au urcat și niște polițiști în tren. După aceea, Bruno a povestit de multe ori despre evadarea lor și de fiecare dată pomenea și de polițiști, dar Janusz nu-și mai aducea aminte de ei. I se spusese să țină capul jos și să nu privească pe nimeni în ochi.

Trenul înainta zdrăgănind și clătinându-se, iar amintirile de acasă îi dădeau putere: mama lui cântând la pian; tatăl lui, venind

acasă de la muncă, discutând politică și vorbind despre consiliul local. Își amintea de livada de meri din spatele casei părinților Silvanei, unde o aștepta atunci când îi făcea curte. S-a gândit din nou la bătrâna pe care o confundase cu o fată. La sângele de pe picioarele ei. La părul ei alb. S-a gândit la Franek și ar fi vrut să spună ce simțise când îl văzuse pe băiat zăcând fără suflare pe gheață. Dar nu avea cui să i se confeseze. S-a aplecat pe fereastră și a privit cum ziua se transformă în noapte. Când, a doua zi în zori, trenul s-a oprit, Bruno a trecut pe lângă el, iar Janusz s-a ridicat și l-a urmat.

Niște străini i-au întâmpinat pe peron. Au fost trecuți de la unii la alții. Au traversat în tăcere un râu înghețat și au luat alt tren. Janusz și-a dat seama că Roza avusese dreptate. Fusesse o prostie să-i spună că se vor mai vedea vreodată. Și Silvana, și fiul lui? Bruno îi spusese să uite de ei. Probabil că n-avea să-i revadă nici pe ei, niciodată.

Ipswich

În septembrie, Aurek începe școala. Acum îl are pe Peter, sunt colegi de clasă, nu mai face scandal, iar pe Silvana o cuprinde un fel de spaimă când el își desprinde mâna dintr-a ei și pleacă. Băiatul nu mai are nevoie de ea ca pe vremuri, nu mai simte nevoia să stea tot timpul împreună, legați, și asta o face să se simtă ciudat. O doare să-l vadă îndepărtându-se de ea cu atâta ușurință.

Peter, care, așa cum află Silvana de la Tony, stă la bunici în timpul săptămânii, se întâlnește în fiecare dimineață cu Silvana și cu Aurek în parc, în drum spre școală. Bunica lui îl aduce până la marginea parcului. E o femeie slabă, cu părul cărunț, care poartă o fustă de tweed și o bluză cu gulerul închis până la gât. Îngustă ca o lamă de cuțit, din lateral aproape că dispare. Când îl îmbrățișează pe băiat, totuși, chipul ei slab radiază. Se umflă, devine materială, caldă și vie, iar sentimentele ei sunt la fel de evidente ca ale unui copil. Bătrâna îl sărută pe Peter cu sălbăticie pe obrajii bucălați, ca și cum s-ar teme că n-are să-l mai vadă niciodată.

Silvana știe că mâinile bătrânei închid în ele teama de pierdere. Și-a pierdut fiica. Nu-i de mirare că se agață de băiat. Și nu-i de mirare nici că, atunci când îl atinge, copilul încearcă să scape. Probabil că simte greutatea morții mamei de fiecare dată când mâinile osoase ale bunicii se așază pe fața lui.

Silvanei i-ar plăcea să stea de vorbă cu ea, să-i spună că înțelege, dar bătrâna nu-i dă niciodată atenție. Întoarce capul și se face din nou subțire ca o lamă de cuțit. Are ochi doar pentru nepotul ei.

În după-amiezile de vineri, Tony îl ia pe Peter de la poarta școlii, ca să-și petreacă weekendul împreună. La simpla vedere a bărbatului care stă și-și așteaptă copilul, inima Silvanei începe să bată nebunește. O înspăimântă cât de intens speră că îl va revedea și de multe ori încearcă să se ascundă printre celelalte mame care își așteaptă copiii. Dar o găsește mereu, ridică mâna sus de tot în semn de salut, ca și cum ar fi zărit-o în mijlocul unei mulțimi mult mai mari și trebuie să-i atragă atenția cu un gest exagerat.

Merg prin parc, lăsându-i pe cei doi băieți să alerge înaintea lor. E așa de ușor să stai de vorbă cu Tony. Cu el, poate să-și lase trecutul în urmă. E convinsă că o înțelege. De fiecare dată când Silvana caută un cuvânt, el l-a găsit deja și încheie propoziția în locul ei.

Așa era și cu Janusz, când erau tineri. Trebuia doar să se uite unul la altul ca să știe ce gândesc. Chiar și visele li se intersectau uneori. Acum, între ei e o răceală politicoasă.

— Mi-e dor de anumite mâncăruri, răspunde, când Tony o întreabă despre țara ei natală. Îi pune mereu întrebări despre Polonia și ea răspunde cu plăcere, atâta timp cât nu vine vorba de război. Când încearcă s-o descoasă despre anii petrecuți în pădure, schimbă subiectul. Îi arată veverițe care le taie calea sau observă că mânecile hainei trebuie călcate, un nasture trebuie cusut sau capsele genții trebuie reparate.

— *Pierogi*, spune. De-asta mi-e dor. Cocă umplută cu varză și brânză, sau ciuperci și ceapă. Sau cu ce vrei. Le mâncam întotdeauna cu smântână. Poți să le faci și dulci. Când mă gândesc la *pierogi*, mă simt...

— Nostalgică?

— *Tesknota*. Da. Nostalgică. De-aia nici nu mă gândesc prea des la lucrurile astea.

Tony întinde mâinile ca un politician pe cale să țină un discurs, să se joace cu mulțimile. Silvanei îi place felul lui de a fi, plin de sentimentul propriei importanțe. I se pare că vrea s-o impresioneze. Și de ani de zile n-a mai încercat un bărbat să facă asta.

— Te gândești vreodată să te-ntorci ?

— Janusz crede că vom putea să ne întoarcem într-o zi, dar nu-mi dau seama cum. N-avem la ce să ne-ntoarcem. Țara noastră e condusă de comuniști. N-am putea să ne-ntoarcem nici dac-am vrea.

— Dar Aurek are dreptul să știe de unde vine. Toți oamenii ar trebui să știe ai cui sunt și de unde vin.

Silvana se uită la el.

— Aurek e al meu, spune ea apăsât.

Ajunși la marginea parcului, se întorc să-i privească pe băieți jucându-se în spatele lor.

— E timpul să mergem, spune Silvana.

— Chiar trebuie ? De ce să nu-i lăsăm pe băieți să se mai joace puțin ?

Tony îi ține o clipă mâinile într-ale lui, blând, de parcă ar putea să se spargă dacă ar fi apucate cu mai multă putere. Se uită la ele în timp ce le dă drumul, să vadă dacă sunt într-adevăr așa de fragile cum credea. Dar nu sunt. Are mâini aspre. Mici și vânjoase, și mereu în căutarea a ceva care să le umple.

— Mi-ar plăcea să te conduc acasă, zice el, dar, dacă Janusz n-a venit de la muncă, mi-e teamă că oamenii ar cleveti dacă ne-ar vedea sosind împreună. N-aș vrea să dau prilej limbilor să foarfece. Britanicii sunt înguști la minte și au limbi ascuțite, iar cei de pe- aici sunt cei mai răi dintre toți.

— Ei bine... spune ea, în timp ce așteaptă ca Aurek să se dea jos din copacul în care se cățăraseră. Pe curând.

— N-ai vrea să-i ducem pe băieți la o plimbare în weekend ? Sau să mergem la lac, să ne plimbăm cu barca ?

— Da, ar fi drăguț.

E obișnuită cu propunerile lui Tony. Uneori se ține de ele, de cele mai multe ori, nu. Apoi apare ca din senin, după mai multe zile, cu cadouri : portocale și struguri verzi, sticloși. O banană pătată pentru fiecare ; cârnați de porc pe care trebuie să-i pregătească pe loc, pentru că sunt, după cum spune el, pe muchie. Lucruri atât de neașteptate și delicioase, încât Silvana dă uitării plimbările ratate.

— Înainte să pleci, spune-mi... dicționarul ăla... știi că n-ar trebui să te-ntreb, dar sunt curios. Ți-a fost de ajutor? N-ai mai spus nimic.

Silvana se gândește la întrebare, jucându-se cu o șuviță de păr. Spune ceva despre Peter, că e înalt pentru vârsta lui.

— Da, așa e, spune Tony. Dar dicționarul? La ce ți-a trebuit?

Silvana se uită în jur. Nu găsește nimic care să întrerupă șirul acesta de întrebări. Parcul e gol, veverițele au fost deja aduse în discuție și, dacă o să se mai joace mult cu părul și cu hainele, el o să creadă că are păduchi.

— Silvana?

Trage adânc aer în piept și încearcă să-i spună adevărul.

— Aveam niște scrisori pe care trebuia să le traduc.

— Scrisori? Atât, niște scrisori?

Ochii căprui ai lui Tony o fixează, îmbiind-o. „Vorbește cu mine“, îi spun. Și ar vrea să vorbească. A obosit să-i poarte secretele lui Janusz. Destul că le are pe-ale ei. Tușește agitată și își împinge bărbia spre el, încercând să pară amuzată de conversația asta.

— Sunt scrisorile lui Janusz. De la altă femeie.

— De la altă femeie?

— Nu e stupid? zice ea, încercând să aibă o atitudine cât mai englezească. Așa de stupid!

— Vai, Silvana, îmi pare rău...

Tony îi prinde din nou mâinile într-ale lui, dar de data asta le strânge cu putere, zdrobindu-i degetele. Un gând neașteptat, oribil îi vine în minte: ce-ar fi să-i spună lui Janusz?

— E complicat, spune ea, dorindu-și să-i poată vorbi în poloneză. Arde de dorința de a se desfășura în propria limbă, de a-i simți gustul pe buze, toate nuanțele și figurile de stil, toate răsucirile și subtilele sunete joase pe care le-ar putea produce. I-ar putea explica totul în poloneză.

— Nu-i nimic. Ți-am spus asta numai pentru că e foarte obositor să păstrezi tot timpul secrete. Janusz e un soț bun, chiar e. Și un tată bun pentru Aurek.

Tony o trage spre el, apăsându-i mâinile la pieptul lui; de data asta, îmbrățișarea lui nu mai are nimic echivoc.

— Silvana, draga mea, habar n-am avut...

Se uită în ochii ei și, o clipă, are impresia că o s-o sărute. Și totuși, nu se desprinde din îmbrățișarea lui.

— Dacă-i spun lui Janusz că știu și mă părăsește? Dacă se-ntoarce la ea? Ce-o să se aleagă de noi, de Aurek și de mine?

Tony se apleacă spre ea, ea îi simte vocea fierbinte pe obraz.

— Dar să știi că...

— Nu știu nimic.

— Să știi că eu o să te ajut mereu. Nu se poate să nu-ți fi dat seama că...

În spatele lor, Aurek sare din copac și își înfășoară brațele în jurul picioarelor Silvanei. Ea își retrage mâinile dintr-ale lui Tony și se îndepărtează de el.

— Serios, trebuie să plec.

— Nu pleca! Vino la mine. Acum! Putem să vorbim. Te rog să nu pleci așa.

Pare atât de trist, încât e sigură că unul dintre ei sau poate amândoi vor începe să plângă, iar plânsul n-are niciun rost. Plânsul ar fi deja prea mult. Plânsul i-ar arăta lui Tony că e o femeie lipsită de orice control asupra propriei vieți. Oricum a fost o proastă că i-a spus. Ar fi mai bine să-i explice că nu e decât o supraviețuitoare, nimic mai mult, care a venit în Anglia pentru ca Aurek să aibă un tată.

Vorbește în șoaptă.

— Eu și Janusz... Nu prea mai știm cine suntem. S-au întâmplat atâtea în timpul războiului... Trecutul nu-mi dă pace. În timpul războiului, am crezut că Janusz a murit. Toți anii ăia petrecuți separat... Nu mi-am imaginat niciodată că are să mă găsească. S-au întâmplat prea multe...

Îl privește din nou în ochi. Habar n-are de ce îi spune lui Tony atâtea despre viața ei. Ar putea la fel de bine să fie pe pervazul unei ferestre, gata să-și ia viața. De ce riscă atât de

mult? Pentru că are ocazia să-i spună cuiva ce e de nespus? Sau ca să simtă căldura privirii acestui bărbat pe pielea ei?

— Te rog să uiți tot ce-am spus. Aurek are nevoie de tatăl lui. Eu... Te rog, prefă-te că n-am zis nimic. Trebuie să plec.

Cu o ultimă fărâmbă de putere, Silvana se răsuțește pe călcâie, sperând ca Tony să vadă doar spatele unei femei puternice, care se îndepărtează de el. O strigă, rugând-o să-l aștepte, dar nu se întoarce.

Aurek se străduiește să țină pasul cu ea. Silvana știe că nu-i place când merge prea repede, dar e singurul lucru pe care-l poate face ca să n-o ia la fugă. Aurek se plânge, dar nu poate încetini pasul. Îl apucă de mână și-l trage după ea. La marginea parcului, se oprește.

— Aurek, uită-te-n urmă. Îi vezi?

Aurek clatină din cap.

— Bine, vino-ncoace. O să te iau în brațe. Trebuie s-ajungem repede acasă.

Aurek se zbate în brațele ei. Știe că e prea mare ca să mai fie cărat așa, dar îl roagă să stea cuminte și, în cele din urmă, o cuprinde cu picioarele pe după mijloc și cu mâinile pe după gât.

Până ajunge să bage cheia în broasca ușii de la intrare, s-a convins singură că Janusz va fi acolo și că va ști totul. Dar, când intră în hol, casa e pustie și se aude numai ticăitul ceasului de pe polița de deasupra șemineului din salon.

Deschide ușa din spate, iar Aurek aleargă afară și se catără pe scara de frânghie, în căsuța din copac. În cămară, pe un raft, stă cutia de pantofi. Doar văzând-o, se simte înspăimântată. Va arde scrisorile. Le va scoate și le va da foc și apoi vor trăi toți trei mai departe, ca înainte.

Ia cutia de pantofi și o așază pe masa din bucătărie. Bagă mâna cu grijă printre cărpe și cutii cu cremă, dar scrisorile nu mai sunt acolo. Azvârle totul din cutie, o scutură, o întoarce cu fundul în sus. Ce să facă mai departe? Pune la loc lucrurile împrăștiate, așezându-le în ordine. Bagă cutia la loc în cămară și închide ușa, sprijinindu-se pe ea, de parcă i-ar fi teamă să nu se

deschidă brusc, de capul ei. Pe urmă iese în grădină, sorbind cu nesaț aerul umed.

Parcela cu zarzavaturi de sub copac a dat o recoltă bogată de ceapă și mulți morcovi, pe care i-a scos împreună cu Janusz. Au mai rămas cepe de scos. Janusz a pus unele care cresc încontinuu. „Eterne“, așa se numesc. Oftează. Chiar s-a prostit în așa hal, încât până și numele unui soi de ceapă o face să se simtă slabă?

Își trece mâna peste corolele crizantemelor de culoarea ruginii. Tufele de vâsc pe care le-a plantat Janusz sunt încă mici, dar în ele strălucesc niște boabe mărunte, roșii ca sângele. În Polonia, bobitele astea sunt semn de iarnă grea, așa se spune. Margaretele albastre din soiul Michaelma și anemonele albe s-au prăbușit unele peste altele și ultima dintre daliile uriașe ale lui Janusz, roz cu purpuriu, proptită de un arac, se ridică mândră spre cer, strălucind în lumina târzie a amiezii.

Silvana culege câteva flori, până face un buchetel. Dacă Janusz și-ar fi dat seama că a găsit scrisorile, nu i-ar fi spus totuși ceva? Deci trebuie să le fi mutat, crezând că ea habar n-are de ele. Simte ușurare la gândul că scrisorile nu mai sunt acolo. Ca și cum un nod strâns înlăuntrul ei s-ar fi desfăcut.

Poate că se simte mai bine fiindcă i-a spus lui Tony despre ele? Se convinge singură că Janusz a aruncat scrisorile. Asta înseamnă că aventura s-a terminat. A fost o întâmplare dintre cele care se întâmplă în vreme de război, asta-i tot. Dar ea și Tony?

Se pricepe de minune să se mintă singură, prefăcându-se că anumite lucruri s-au întâmplat într-un fel, și nu în altul, și reușește să-și fixeze povestea în minte. S-ar putea să se fi îndrăgostit puțin de Tony, dar acum s-a terminat. E doar un prieten de familie. Nimic mai mult. Un bărbat care are un fiu de aceeași vârstă cu fiul lor. Se uită la buchetul de flori și-și dă seama că a smuls toate petalele și că ține în mână câteva tulpini cu frunze. Le aruncă în iarbă.

La apus, grădina devine sumbră. Cerul se face turcoaz și apare prima stea.

— Coboară! strigă la Aurek, care e în căsuța din copac. Hai înăuntru, să facem ceai pentru tata!

Tata e un cuvânt așa de frumos. Se potrivește cu *familie*, *mamă* și *fiu*. Cuvinte neprimejdioase. Stând acolo, pe peluza pe care Janusz a tuns-o și a greblat-o cu atâta drag, și privind la partea din spate a casei lor, Silvana își dă seama că nu trebuie să-l mai vadă niciodată pe Tony. Prietenia lor s-a terminat.

Polonia

Silvana

Începuse să bată un vânt rece, care nu se mai dădea plecat, măturând pădurile, suflând frunzele din copaci. Silvana privea cum cad frunzele, rotindu-se și dansând în jurul ei. Trecuse mai mult de un an de când plecase din Varșovia. Mai mult de un an de când nu-l mai văzuse pe Janusz. A auzit niște crenguțe trosnind, s-a ridicat în capul oaselor și l-a văzut pe Gregor făcându-și greoi apariția, cu un sac pe care l-a trântit în mijlocul taberei.

A făcut un mare spectacol din golirea sacului, oferindu-le tuturor mere și pâine neagră.

— Și am... sare! a declamat.

Și-a afundat degetul într-un pachetel de hârtie și apoi l-a lins.

— O s-avem nevoie de ea la iarnă. Ar trebui să ne facem și noi niște provizii. La vreo doi kilometri de-aici e un pădurar care are o cabană. E prietenos și dispus să ne dea alimente. Am vindecat-o pe nevastă-sa de dureri de stomac. Am folosit *chaga*, o ciupercă ce crește pe scoarța mestecenilor. Mi-a promis c-o să taie câteva găini, să ni le dea. Să vedeți ce ospăț o să fie!

Apoi, printre picături, Gregor a mai adus și alte lucruri, puțin lapte într-o conservă, din nou pâine, câțiva cartofi. Elsa, gravidă, cu ditamai burta, mânca prima. Nu era departe de soroc, se vedea cu ochiul liber. Gregor stătea lângă ea până se sătura. Silvana îl împingea pe Aurek în față.

— După ea, el trebuie să mănânce. E copil. Are nevoie de mâncare.

Îl punea la ea în poală și-l păzea în timp ce mânca. Ceilalți cleveteau, dar ei nu-i păsa. Băiatul trebuia să mănânce.

Și-au reorganizat tabăra pentru iarnă, au împletit paravane din viță albă și coajă de mestecăn, cu care și-au căptușit colibele. Au strâns crengi pe care le-au legat unele de altele, construind culcușuri pe care Silvana le-a căptușit cu mușchi și ferigi uscate. Gregor s-a plimbat printre ele, refăcând ce era greșit și împărțind crengile de salcie pe care le strânsese. Silvana se îndoia că vreunul dintre ei ar fi supraviețuit fără el.

A venit din nou la ea într-o noapte și și-a băgat mâinile aspre pe sub hainele ei, risipind puțină căldură pe care o adunase, aducând aerul rece pe pielea ei. Răsufierea îi mirosea a acru.

— Pentru cine te păstrezi? a întrebat el. Bărbatul tău nu se mai întoarce. Zace mort pe undeva, pe front. Termină cu prosteala asta de femeie independentă. Nu merită.

Cuvintele lui au rupt ceva în ea, iar când și-a deschis brațele să-l primească și și-a lipit buzele de ale lui, a izbucnit în plâns.

S-a terminat repede. Era deasupra ei, iar Silvana se zbătea sub mâinile lui, deja desprinsă de el când s-a împins în ea. După aceea a rămas în brațele lui, conștientă că Aurek se foia în somn lângă ei.

— Ar fi mai bine să pleci, a șoptit.

— Îmi placi, fata pădurii, a zis el.

— Te rog, pleacă. Am făcut o greșală. Îmi pare rău.

L-a auzit urinând pe trunchiul unui copac. Gregor era un câine, un lup cu haita lui. S-a simțit ca o proastă.

Janusz

Janusz și Bruno au părăsit Iugoslavia pe un vas de pescuit și au ajuns la Marsilia, printre grămezi de năvoade și coșuri cu pește. Franța era mai frumoasă decât își imaginase Janusz. Mimozele de un galben prăfuit răspândeau o lumină untoasă peste coastele dealurilor. Palmieri scunzi și agave făcute parcă din piele albăstruie licăreau în căldura primelor zile de primăvară.

Cu ei mai erau și alții și li s-a spus să ia trenul spre Lyon, unde aveau să primească uniforme și grade. Bruno nu voia. Își făcuse planul să ajungă în Anglia. Când vasul a acostat și au simțit pământul sub picioare, Bruno l-a tras pe Janusz deoparte și s-au furișat de-a lungul docurilor, în labirintul de străduțe întunecate al vechiului oraș.

Primul lucru pe care l-au făcut a fost să înoate. S-au dezbrăcat de hainele murdare și s-au aruncat în mare. În vreme ce Bruno se bălăcea și striga, Janusz a plonjat în valuri și a înotat cât de departe a putut. S-a lăsat apoi să plutească în voia valurilor, privind în urmă, spre coastă. Apa era limpede precum cristalul. Se afla într-o țară pe care o cunoștea doar din cărți.

Janusz a fost cel care a pus cap la cap suficientă franceză cât să facă rost de cazare și au ajuns într-una dintre clădirile înguste, dărăpănate de pe străzile marsilieze din apropierea portului. În fiecare zi mergeau până la o mică plajă, ca un semicerc, de lângă port și stăteau la soare.

— Arăți ca un homar din piața de pește, a rânjit Bruno prin fumul țigării care-i atârna între buze. N-am mai văzut niciodată un om așa ars de soare.

Janusz nu-l băga în seamă.

— Nu se poate să stăm toată ziua degeaba. Trebuie să ne înrolăm într-o unitate franceză.

— Poate că da, poate că nu. Nu prea mă grăbesc, să știi. Ne permitem să mai stăm vreo săptămână. Dacă ne vor, n-au decât să vină să ne caute. Merităm și noi câteva săptămâni de vacanță, înainte să ne riscăm din nou viețile.

În fiecare zi făceau și câte-o excursie la altă plajă. În fiecare seară se întorceau și mâncau în baruri, platouri cu caracatiță la grătar și arici de mare portocalii. Janusz îi plimba cu furculița prin farfurie.

— Nu știu cum poți să mănânci așa ceva, spunea el. De ce nu putem să mâncăm friptură?

— E ieftin și bun, spunea Bruno. Uite-acolo!

A dat din cap în direcția chelneritei.

— E drăguță. Bruno și-a împins scaunul în spate și s-a ridicat de la masă. Nu știu ce-o să faci tu mâine, dar eu cred c-o să fiu ocupat.

— Cu ea?

— De ce nu?

Janusz a întors capul.

— Fă ce vrei.

Nu credea că fata va fi interesată, oricum. Bruno de-abia dacă bălmăjea câteva cuvinte în franceză.

A doua zi, Bruno era tot cu chelnerița, iar Janusz a plecat de unul singur. A găsit o plajă și a mers câțiva kilometri de-a lungul ei, până când nisipul a lăsat loc bolovanilor și pietrișului. Pescărușii au țipat când Janusz le-a găsit cuiburile și a luat ouăle, ovaluri mari, albastru cu alb. Păsările s-au rotit și au plonjat în direcția lui, până când a fost nevoit s-o ia la fugă, cu mâinile deasupra capului, în semn de capitulare.

A intrat în mare cu pantalonii suflecați, cu cămașa legată la mijloc. Aburul cald care se ridica din valuri l-a amețit, iar tâmpilele au început să-i pulseze. S-a așezat lângă niște stânci, și-a făcut cămașa pernă și a închis ochii.

Când s-a trezit, soarele își schimbase locul pe cer și îl bătea acum în plin. Amețit și însetat, s-a întors în cameră, unde a băut o cană mare de apă și și-a turnat alta pe cap și pe gât. Ud leoarcă, s-a întins, s-a înfășurat într-un cearșaf ca-ntr-un cocon și s-a gândit la Silvana. S-a ridicat în picioare, clătinându-se, și a bâjbâit prin cameră, până a găsit un stilou și o bucată de hârtie lângă patul lui Bruno. Dar nu știa ce să scrie. Ce-ar fi putut spune? Sunt în Franța, la soare, și sper că tu ești în siguranță la părinții mei? Nici măcar nu îndrăznește să se gândească la traiul ei din Polonia. I s-a părut că e tâmpit și greu de cap. A pus deoparte stiloul și hârtia și s-a prăbușit în pat.

În noaptea aceea, în camera înăbușitoare, a visat că trupul lui ars, cu pielea care-l strângea, se deschisese ca o crisalidă. Că alt bărbat, alt Janusz, a ieșit din pielea lui și a pătruns încet afară, în noaptea sufocantă, eliberat din carapace de sudoarea care se revărsa din el. Că acest alt bărbat a zăbovit în lumina

lunii și apoi a pornit cu pas întins pe străzi, până a ajuns pe malul mării.

Mediterrana, atât de limpede și de proaspătă în timpul zilei, se făcuse neagră, mălăsoasă, iar el s-a oprit o clipă la marginea apei înainte de a intra în ea, înainte de a lăsa valurile să-i lingă trupul cel nou și crud. Era altul. Se născuse din nou, din aer în apă. O naștere inversă.

S-a trezit cu o sete îngrozitoare. A încercat să se miște, dar durerea din spate îl oprea.

L-a auzit pe Bruno șoptind:

— Jan? Ai de gând să te trezești azi? Ascultă, există o tabără pe dealurile de lângă oraș. M-am întâlnit cu niște oameni aseară. Nemții înaintează spre sud. În câteva luni, poate chiar săptămâni, o s-ajungă aici. Oamenii cu care m-am întâlnit mi-au spus că putem să ne înrolăm într-o unitate militară și să luăm vaporul spre Anglia. Trebuie să ne mișcăm. Ce zici? Dumnezeuule, uită-te la tine!

A ridicat cearșaful.

— Doamne, omule, arăți îngrozitor! M-auzi? Uită-te la tine, ești plin de bășici... Dumnezeu să te ajute, ești ars peste tot.

Bruno a deschis geamurile, tușind.

— Ai nevoie de aer.

Janusz a deschis ochii. Desenele de pe tapet se roteau. A încercat să vorbească, dar buzele i-au crăpat și a simțit din nou gustul sângelui.

— Nu poate să rămână aici.

În ușă apăruse proprietărea sa, o femeie cu părul negru înspicat cu cenușiu strâns într-un coc în vârful capului, cu buzele date cu ruj de culoarea coralului și cu genele negre, ca niște picioare de păianjen.

— Ce băiat prost! Ești prea blond ca să stai la soare. Uită-te la tine! Ești uscat ca o bucată de cod sărat.

Janusz l-a auzit pe Bruno stăruind într-un amestec stricat de poloneză și franceză. Și-a obligat buzele uscate să șoptească:

— Îmi pare rău, *madame*. O să plec. E periculos pentru dumneavoastră să rămân aici.

Ridicându-se cu greu, sprijinit în cot, i-a făcut semn lui Bruno.

— Dă-mi hainele.

— Nu, nu, nu... Femeia a oftat. Vorbești franceză; asta simplifică lucrurile. O să-ți găsesc pe cineva la care să te duci. Am un prieten care are o casă la țară. Poți să stai acolo până-ți revii.

S-a uitat fără înconjur la trupul lui dezgolit.

— După ce-o să te pui pe picioare, poți să lucrezi pentru ei. Ești destul de solid. Arăți ca un țăran.

A doua zi, Janusz a pornit la drum; hainele i se lipeau de piele și îl zgâriau, iar trupul îi era înțepenit și dureros. Cu cât căruța îl ducea mai sus printre dealurile de la marginea Marsiliei, cu atât aerul se îndulcea. Mirosul mării se risipea, lăsând locul aromei pinilor și a mirodeniilor puternice.

Ipswich

Silvana refuză să se mai gândească la Tony. Evită plimbările prin parc și ocolește magazinul de animale. E greu să-l țină departe de gândurile ei, dar reușește. De fiecare dată când îi vine în minte chipul lui Tony – ochii lui căprui, părul negru, cârlionțat, lucios de la briantină, mâinile care gesticulează în timp ce vorbește –, îl alungă, concentrându-se pe cârpa de praf sau pe cărbunele pe care îl pune cu lopata în micul șopron din grădină. Ca un croitor care nu folosește decât materialul pe care îl ține în mână, așa își croiește ea viața alături de Janusz.

— N-ai voie să te mai joci cu Peter, îi spune lui Aurek într-o seară, în timp ce pregătește cina. Trebăluiește pe lângă cuptor, lovind zgomotos cratițele una de alta, amestecând cu o lingură de lemn în fierturile care bolborosesc, vocea ei acoperind tot acest vacarm.

— Aurek, m-ai auzit?

— De ce?

— De ce? Aruncă lingura de lemn în chiuvetă și se întoarce cu fața la băiat.

— Cum adică de ce? Tu trebuie să faci ce-ți spun eu, ai înțeles? Nu mai e prietenul tău.

Felul sfidător în care o privește, de parc-ar fi demnă de ură, o face să răbufnească și, aproape fără să-și dea seama, palma ei cade greu peste umărul lui. Băiatul se clatină și se prăbușește într-o parte, izbindu-se de masă. Apoi se adună și se ridică în picioare, făcând câțiva pași în spate.

— Aurek! Nu! exclamă, îngrozită. Nu l-a lovit niciodată până acum. Nu! strigă. Îmi pare rău!

Aurek tâșnește afară din bucătărie, traversând holul, orbecăind după clanța ușii de la intrare, ca s-o deschidă înainte să fie ajuns din urmă. Silvana pune mâna pe ușă, în timp ce Aurek tocmai o deschide, și încearcă să-l prindă, dar băiatul îi scapă și fuge afară, în noaptea întunecoasă, în ploaia care se revarsă cu nemiluita.

Știe că n-are rost să se ducă după el, totuși bate străzile, călcând prin bălți, cu întunericul nopții apăsându-i pleoapele. Caută o oră întreagă, cu toate că știe că n-are niciun rost. Până nu se va simți pregătit, nu se va întoarce.

— Unde Dumnezeu ai fost? o întreabă Janusz, când o vede intrând în casă.

Rămâne în hol și clipește des, din păr îi picură apă în ochi. În casă miroase a mâncare arsă și Silvana își amintește de oalele pe care le-a lăsat pe foc. Ușa de la bucătărie e deschisă și un nor de fum plutește chiar deasupra capetelor lor.

— Am fost după Aurek, spune. A fugit. O să vină el înapoi. Trebuie s-avem răbdare.

După două ore, se aude o bătaie în ușă și Aurek apare în prag, ud până la piele, cu părul lipit de cap și negru ca o vidră. E mai mult decât poate Silvana să îndure. Îl dă pe Janusz la o parte, fără să bage de seamă că Aurek caută să scape din mâinile ei.

— Aurek, lasă-mă să te usuc...

Janusz o trage înapoi.

— Lasă-mi-l mie. Hai, băiete! Hai să te usuci.

Aurek se uită sumbru la Silvana și-și pune mâna în palma întinsă a lui Janusz. Se simte de parcă ar fi înjunghiat-o.

Silvana stă în capul scărilor, ascultând cum Janusz îi vorbește băiatului în camera lui, explicându-i că nu trebuie să mai fugă. La un moment dat, îi dă prin cap c-ar trebui s-o bucure ce aude: tonul părintesc al lui Janusz, severitatea calmă. În schimb, se simte depozată. N-au nevoie de ea. Niciunul dintre ei. N-au deloc nevoie de ea.

O săptămână mai târziu, Aurek, care încă n-a iertat-o, face febră. Temperatura crește, iar în seara următoare e lipsit de vlagă ca o păpușă de cârpe. Silvana adună ierburi uscate de prin

borcanele din cămară: cimbru, măceșe, coajă de salcie, lavandă, plante pe care le-a adunat și le-a uscat în lunile de vară. Umple cada cu apă rece și aruncă ierburile în ea.

— Intră, îi spune lui Aurek, care se clatină slăbit lângă ea. Janusz stă în ușa băii.

— Tremură. Ești sigură că-i o idee bună? Avem aspirină. Nu vrei să-i dai mai bine o aspirină și să-l bagi în pat?

Nu-l ascultă. Aurek e bolnav și e numai vina ei.

— Lasă-mă, te rog, să-mi îngrijesc copilul, îl repede și-l ridică pe băiat, ajutându-l să intre în apă. Asta o să-i scadă febra. Dar am nevoie și de niște coajă de mesteacăn. Trebuie să-l scăpăm de febră. Adu-mi niște coajă, s-o fierb și s-o pun în apă. Doar așa o să-i scadă temperatura.

— Unde naiba să găsesc mesteceni?

— Îți spun, am nevoie de coajă de mesteacăn. *Brzoza*. Sunt câțiva mesteceni în Parcul Christchurch. I-am văzut. Dacă nu vrei să te duci tu, o să mă duc eu.

Știe că vorbește ca o femeie nebună. Poate asta i s-a și întâmplat, după atâta timp petrecut în pădure. Războiul a prefăcut-o în Baba Iaga, în Muma-Pădurii. Și e vina ei că băiatul s-a îmbolnăvit. Și ce e mai rău e că nu știe ce să facă. Se uită la Janusz și așteaptă să vadă ce zice. El este englezul.

Aurek se chircește și tușește. Coastele îi lucesc pe sub apă, iar tusea îi zguduie umerii.

— Nu pot să mă duc în parc la zece noaptea, spune Janusz. Pentru numele lui Dumnezeu, termină cu toate astea! Îmbracă-l pe Aurek în pijama și bagă-l în pat. Mă duc după doctor.

— După doctor?

— Păi, de asta are nevoie! Scoate-l din apă. I s-au învinețit buzele.

Se uită la copil și dă din cap.

— Da, ai dreptate. Doctorul. Doctorul o să știe ce-i de făcut.

Îl ridică pe Aurek, apa picură pe rochie și copilul, încă fierbinte la atingere, îi leșină în brațe. Amintirile o iau cu asalt, panica îi cuprinde pieptul ca o gheară. Noroiul sub tălpi. Haina

de blană năclăită de sânge. E o mamă îngrozitoare, blestemată, exact cum a fost și mama ei.

— Janusz, grăbește-te ! țipă ea, dar el deja a plecat. Își strânge fiul în brațe și plânge în hohote la gâtul lui.

Plouă cu găleata; o ploaie înghețată, care se transformă în lapoviță. Janusz aproape că se rostogolește de pe bicicletă, pedalând la vale, derapând pe bălțile înghețate. Împinge cu putere în pedale, aplecat peste ghidon, dorindu-și să ajungă cât mai repede la doctor acasă. Frica Silvanei l-a cuprins și pe el. Nu se mai gândește că băiatul are doar o răceală puternică. Acum alte boli îi vin în minte și nu-i dau pace. *Poliomielită. Tuberculoză. Pneumonie.*

Lapovița îi mușcă obrajii. Iese de pe drumul principal, înaintând grăbit pe o alee cu pietriș. Nimic nu e mai important decât băiatul. Pedalând ca un nebun, simte cum circulă energia prin el, simte pentru fiul lui cel ciudat o iubire ca un nod strâns, cuibărit în inimă, ca un drug de metal ascuns într-un strung. Când vede că lumina e încă aprinsă în camerele din față ale locuinței doctorului, se simte așa de ușurat, că-și aruncă bicicleta cât colo și urcă treptele de la intrare două câte două, bătând cu pumnii în ușă, iar nevasta doctorului îi deschide furioasă, boscorodindu-l că a speriat-o de moarte.

În dormitor e frig. E primul lucru pe care îl observă Janusz când îl duce pe doctor în camera lui Aurek. Nu se oferă să-i ia haina. Faptul că nu s-a descheiat la nasturi sugerează că nu vrea să se despartă de ea.

— Nu trebuie să vă faceți griji, zice doctorul, frecându-și dintr-odată mâinile. O să se facă bine.

Janusz își dă seama că-și ținuse respirația. Răsuflă ușurat. Silvana a aranjat lucrurile prin cameră, cât timp a fost el plecat. Cărțile lui Aurek sunt aliniate la dungă, tabloul cu căteii din coșul de răchită atârna drept pe perete, covorul arată de parcă l-ar fi măturat. A uitat de rochia umedă care se lipește de ea. Janusz se trezește observând dunga portjartierului care se

conturează prin materialul ud. N-a mai atins-o de atâta vreme. Se întoarce spre doctor, sperând că acesta nu i-a băgat de seamă privirea.

— E pojar, spune doctorul. E epidemie. Jumătate dintre școlari sunt bolnavi. Până mâine dimineată o să-i treacă febra. Pe urmă o să-i apară petele.

— Pojar?

— Și fiul meu a făcut, acum două săptămâni.

Janusz se relaxează. Aurek are ceva ce au și alți copii. Ceva normal și tratabil.

— Fiul dumneavoastră?

— Cam târziu, ce-i drept. Băiatul meu are doisprezece ani și cred că e bine ca bolile astea să apară mai devreme, decât mai târziu.

— Deci Aurek are vârsta potrivită pentru pojar? Are vârsta cea bună? E normal să ai pojar la vârsta asta?

— Ei, da, s-ar putea spune și așa. Dacă mâine o să mai aibă febră mare, chemați-mă, dar sunt sigur că n-o să fie cazul.

Janusz se uită la Aurek, care stă întins în pat, și îl mângâie pe frunte. E un copil normal. Ca oricare altul. Doctorul tocmai a spus-o. E o lume întreagă, plină de speranță, în cuvântul „pojar“.

Când Janusz se trezește în zori și merge să vadă ce face pacientul, Aurek nu mai are febră și tot corpul îi este acoperit de o iritație. Vederea acestor pete miraculoase îl face pe Janusz să râdă cu gura până la urechi.

— Foame, zice Aurek, scărpinând un rând de bubițe de pe obraz.

— Ți-e foame? Ți-e semn bun! Hai la fereastră, vreau să-ți arăt ceva.

Silvana stă pe marginea patului și pare năucă, de parcă lumina albastră a dimineții care începe să se strecoare în cameră ar deconcerta-o.

— Uite, spune, când se uită împreună pe fereastră la lumea cea albă. Zăpadă. Multă zăpadă. Cred că a nins toată noaptea. Se întoarce către Silvana. Pari epuizată.

Silvana dă din cap, cascadează și se freacă la ochi. Cade la loc pe patul lui Aurek și se face ghem, prinzându-și genunchii cu brațele. Janusz se oprește, se uită la obraji ei palizi, la ochii ei cu gene lungi, pe care îi ține închiși, de parcă ar dormi. Își amintește de ea când era însărcinată, cu atâția ani în urmă, cum îi plăcea să doarmă în poziția aia, cu brațele în jurul burții, de parcă ar fi fost ceva ce trebuia păzit.

Ea deschide ochii.

— Mulțumesc pentru ce-ai făcut aseară. Tu ai adus doctorul, iar eu m-am purtat ca o nebună, țipând după coajă de mesteacăn.

— Mi-ai adus aminte de bunica ta.

— A fost o femeie bună.

— Ca și tine.

Janusz îi ia mâna într-a lui. De luni de zile nu s-a mai simțit așa de aproape de ea. Boala lui Aurek i-a adus din nou împreună. Și e bine că băiatul îi leagă unul de celălalt.

— N-o să te mai părăsesc niciodată, spune el. Chiar dac-o să mai înceapă vreun război, n-o să mă mai duc.

Momentul i se pare cum nu se poate mai potrivit.

— Silvana, cred c-ar trebui să mai facem un copil. Să aibă și Aurek un frățior.

Silvana nu răspunde, iar el se apleacă și o sărută, simțind cum se crispează la atingerea lui.

— Ești obosită, îi spune, prefăcându-se că nu observă. Ar trebui să dormi. N-o să te deranjez.

O învelește grijuliu cu pătura.

— Haide, îi spune lui Aurek. Hai să pregătim micul dejun. Spală-te pe dinți și pe față și eu o să-ți fac niște *porridge*.

În timp ce băiatul se spală, Janusz iese în grădină. Totul e acoperit de zăpadă, iar cerul pare încărcat cu și mai multă ninsoare. Fulgii pufoși cad lin pe lângă el. Intră în micul șopron unde își ține răsadurile, să verifice dacă bulbi de dalie sunt bine acoperiți cu nisip. Dă să închidă ușa, dar se oprește, ridică lădița cu răsaduri și scoate teancul de scrisori de sub ea. Le bagă la loc. Într-o zi o să scape de ele. Într-o zi, cât de curând. O iubește pe Silvana, dar nu poate renunța la Hélène. Nu încă.

Aurek stă la masa din bucătărie, cu ochii cârpiți de somn, și mănâncă *porridge*. Se simte foarte bine, dar nu înțelege de ce i-au apărut toate petele alea. Își tot ridică bluza de pijama ca să se uite la ele. Ar vrea să-l roage pe inamic să arunce și el o privire, dar e ocupat. Janusz stă cu spatele la el și își lustruiește încălțările, frecând pielea neagră, ridicând un vârf strălucitor de gheată în lumină și apoi frecându-l din nou, furios, cotul alunecându-i înaintea și-napoi de parc-ar fi cântat la scripcă.

— Ți-e frig? îl întreabă, întorcându-și fața roșie spre el. Pot să-ți aduc o pătură, dacă ți-e frig.

Aurek clatină din cap și își scarpină petele de pe obraz.

— Nu le-atinge, îl avertizează Janusz. Hai, mănâncă!

Aurek ia o lingură de *porridge*.

— Ne-nțelegem bine, nu-i așa? zice Janusz. Noi doi?

Pune ghețele pe dușumea și le șterge cu o cârpă.

— Ți-ar plăcea să ai un frate într-o zi? Sau o soră? Aurek, m-ascuți? N-ar fi distractiv s-avem un bebeluș?

Aurek cântărește lucrurile. Se gândește la mama lui și clatină din cap. Nu vrea s-o împartă cu nimeni.

— Ei, cine știe, într-o zi... Într-o zi s-ar putea să-ți aducem un frățior și tu o să fii cel mai mare. O să ne-ajuti s-avem grijă de el.

Janusz se încalță.

— Nu prea apucăm să petrecem timp împreună, nu-i așa? Mama te ține doar pentru ea. Spune-mi, îți amintești pădurea în care-ați trăit?

Aurek se încruntă. Urăște întrebările astea. Bagă lingura în *porridge* și amestecă.

— Mi-ar plăcea să-mi povestești și mie, spune Janusz. Când o să mă-ntorc de la muncă, poate o să-mi spui câte ceva, ce zici?

Mama lui Aurek nu vorbește niciodată despre pădure, dar inamicul ar vrea să știe. Între ei, Aurek se simte ca un secret pe care niciunul nu vrea să-l împărtășească. Dar inamicul îi zâmbește și Aurek se gândește ce-ar putea să spună ca să împiedice zâmbetul să dispară.

— Când eram mic, am înghițit un nasture.

— Ce?

— Am înghițit un nasture. M-ai întors cu capu-n jos, ca să nu mă înec.

Inamicul zâmbește strâmb.

— Așa e. Ai înghițit un nasture. Uitasem. Dar sigur n-ai cum să-ți amintești așa ceva.

— Mama mi-a povestit. O să mă duc la școală, acum?

— Nu, trebuie să stai acasă până dispar toate petele. Plec la muncă. Să fii cuminte și să n-o superi pe mama.

Aurek merge după Janusz până la ușa de la intrare, simțind plăcuțele înghețate sub tălpi.

Când Janusz își închide haina și deschide ușa, o pală de vânt aproape că-l doboară pe Aurek.

— Un nasture, zice Janusz. Închipuie-ți! Uitasem. Mereu băgai lucruri în gură când erai mic.

Janusz privește fix în zare, către ziua cea nouă, precum un cal aflat la câmp, care ridică brusc capul și se uită în depărtare. Aurek se apropie, târșându-și picioarele. Stă în spatele lui Janusz și trage cu ochiul la fulgii care dansează afară, la casele de peste drum, la ferestrele lor gri, la sticlele cu lapte înghețat de pe treptele de la intrare. Îi atinge mâna lui Janusz. Poate că astăzi inamicul o să-ncerce să-l îmbrățișeze? Dacă o s-o facă, Aurek o să-l lase.

— Ți-ar plăcea să facem un om de zăpadă când mă-ntorc de la muncă? întreabă Janusz, privind în jos, către el.

— Acum?

— Nu. Nu acum. Diseară. Bărbații trebuie să muncească, să știi. Și tu va trebui să muncești într-o zi. Janusz își trage pălăria peste urechi și-și freacă mâinile. Închide ușa după mine, mai spune și pleacă, mergând cu pași mari și cu umerii aduși, ca să se apere de frig.

— Să vii repede, șoptește Aurek.

Se duce sus, se urcă în pat lângă mama, care pare că doarme. Are ochii închiși și părul îi cade pe față.

— O să am un frățior?

Silvana deschide ochii.

— Poftim?

— Un bebeluș?

— Nu, zice ea, luându-l în brațe. Tu ne ești de ajuns.

Aurek se ghemuiește lângă ea, bucuros. Are dreptate. N-au nevoie de niciun bebeluș.

Polonia

Silvana

A început să plouă și în tabără e mult noroi. Silvana aproape că a uitat de război. I se părea că se află departe de orice, într-o altă lume. Și-au făcut culcușurile la înălțime, pe grămezi de crengi sau pe trunchiuri de copaci, dar apa a pătruns peste tot și n-a fost chip să se mai usuce ceva.

Bătrânul n-a mai ieșit din pături. A rămas împachetat în propria mizerie, zi și noapte. Nevasta lui i-a cedat porția de mâncare a bătrânului lui Gregor, care stătea jos și mesteca dumicații de pâine uscată, în vreme ce bătrâna îl dădăcea, culegând lindini din părul lui și zâmbind ca o mamă indulgentă. Elsa și Lottie n-o scăpau din ochi, iar Silvana a observat gelozia din privirile lor. Bătrânul se holba la bolta de crengi de deasupra lui. Poate că nici nu vedea cerul. Poate că nici nu privea atât de departe.

Ziua, Silvana a început să umble, mergea kilometri întregi cu Aurek în spate. În unele nopți, nu suporta gândul de a-l vedea pe Gregor, așa că rămânea departe de tabără, luând cu ea blănile de iepure și încropind culcușuri din ferigi pentru ea și pentru băiat. Într-o dimineață, a venit înapoi și l-a găsit pe bătrân privind mai stăruitor ca de obicei către cer. Bătrâna plângea.

— A murit? a întrebat Silvana.

— Ce? Lottie s-a uitat la ea și pe fața ei se citea tristețea. El? Doamne, nu! N-a murit.

— De ce-ntrebi așa ceva? a țipat bătrâna. N-am grijă de el? Asta vrei să spui? Toată viața mea am avut grijă de omul ăsta! Ce știi tu? Și, la urma urmei, cine ești tu? Nu vorbești niciodată cu noi. Mișuni noaptea ca un tâlhar, cu copilul tău cu tot! Ce nevoie avem noi de tine?

Silvana s-a uitat în jur după Elsa. Atunci a înțeles. Gregor plecase. El și Elsa dispăruseră în timpul nopții.

Femeile au plecat a doua zi, în zori. N-au vorbit cu Silvana, care le-a privit cum își adună păturile și celelalte lucruri. Lottie, pianista, nu-și mai purta părul strâns în coc. Acum îi atârna pe spate, în șuvițe groase. Și ea, și bătrâna erau îndoite de frig și se mișcau ca două imagini identice. Două mume ale pădurii cu crenguțe în păr. Silvana se bucura că pleacă.

Bătrânul a murit la o săptămână după plecarea lor. A încercat să sape o groapă ca să-l înmormânteze, dar pământul era prea tare și cadavrul era țeapăn. În afară de asta, păturile miroseau urât, chiar și pe frigul ăla. Silvana l-a tras afară din adăpost, ca să-l acopere ninsoarea care începuse să cadă. În câteva ore, înghețase sub plapuma de zăpadă. L-a învelit pe Aurek în blănile de iepure, l-a luat în brațe, s-a înfășurat și ea strâns în palton și a pornit la drum. „Când o să vină dezghețul“, s-a gândit, „noi o să fim departe și de el vor avea grijă fiarele.“ În schimb, n-avea nici cea mai mică idee ce aveau să facă ea și băiatul de-atunci încolo.

Janusz

Fermierul și nevasta lui i-au arătat lui Janusz o ospitalitate tăcută. I-au dat o cameră în partea din spate a casei, ajutându-l să se întindă pe patul cu suport de metal, unde avea să zacă pe spate și să se uite la tavanul crăpat, traversat de bârne închise la culoare, întrebându-se dacă va mai fi vreodată în stare să se miște liber. Nevasta fermierului l-a acoperit cu un cearșaf umed, așternându-l cu grijă peste el, astfel încât să nu-i acopere doar corpul, ci și fața. A clipit sub pânza de bumbac și s-a simțit ca un cadavru pregătit pentru odihna de veci.

Pe pielea lui arsă de soare, cearșaful părea greu. Exact când era pe cale să-și miște brațele înțepenite ca să-l dea jos, două mâini i-au atins fața și au dat cearșaful la o parte. S-a uitat îndelung la fata în rochie galbenă de deasupra lui. Culoarea i-a amintit de gălbenelele care creșteau pe malul râului din orașul lui natal.

I-a zâmbit și, deși durerea îi crăpa pielea de pe fața jupuită, nu i-a păsat.

— Cum te cheamă ? a întrebat în șoaptă.

S-a aplecat spre el.

— Ați spus ceva, *monsieur* ?

El a înghițit și a încercat din nou să vorbească.

— Numele tău ?

— Hélène, a spus ea. Hélène Legarde, *monsieur*.

O săptămână a zăcut în pat cu febra dată de insolație. Hélène i-a uns arsurile cu ulei de măsline și i-a dat să soarbă înghițituri mici de apă. Bunătatea ei îl făcea să simtă o recunoștință ametoitoare. Îi spărgea bășicile de pe spate și îl ungea cu alifii pe carnea vie. Se apleca peste el și sânii ei se odihneau puțin pe pieptul lui, trimitându-i fiori de-a lungul șirei spinării. Îi simțea parfumul, mirosul ca de mosc al sudorii ei. Îl făcea să-și dorească să întindă mâna și să o atingă. Noaptea aștepta nerăbdător ivirea zorilor, când avea să vină din nou să vadă cum se simte.

O dată pe zi, îl ajuta să meargă la closet, adică la șanțul din spatele vechii clădiri de piatră. Îl lăsa acolo cu o lopată și un vas cu cenușă, iar el se așeza pe vine în binefăcătoarea umbră a casei de piatră, gândindu-se la simplitatea vieții acestei familii și la pacea pe care o găsisese acolo.

Se întorcea în curte ; șopârlele dispăreau în iarba pârlită de la picioarele lui, atunci când le întrerupea baia de soare. În curte, câinii dormeau cu botul pe labe. Găinile se strâneau lângă ușa hambarului, zăcând în țărână ca să se răcorească, desfăcându-și penele aripilor ca pe niște degete. Hélène era și ea acolo, cu spatele la el, măturând treptele care duceau la terasă. S-a uitat cum transpirația îi umezea spatele rochiei ; materialul înflorat se închi-dea la culoare. S-a întors, iar sânii i-au alunecat unul spre celălalt, când a apucat coada măturii cu amândouă mâinile. Stătea cu capul plecat, concentrându-se la treaba pe care o avea de făcut.

Janusz s-a îndreptat spre ea.

— E prea cald ca să muncești. Probabil că ți s-a făcut sete. Vrei să-ți aduc ceva de băut ?

Și-a ridicat privirea spre el, iar Janusz i-a luat mătura.

— De băut? a întrebat ea, cu obrazii îmbujorați de căldură. S-a îndreptat spre fântâna din mijlocul curții și a început să tragă de funia groasă, de care atârna ceva în adâncimi. În fine, o găleată și-a făcut apariția, legănându-se. A băgat mâna în ea și a scos o sticlă de vin roșu.

— Bun și rece, a zis. Vrei să bem împreună?

Ipswich

Crăciunul la numărul 22 miroase a varză, pește la cuptor și calamină. În Ajun deschid cadourile și Janusz le spune că anul viitor vor aștepta și le vor deschide chiar în ziua de Crăciun, ca toți englezii.

— Bineînțeles, zice Silvana, care e prea obosită ca să-l mai contrazică, darămite să se mai gândească și la un an viitor. Cum spui tu.

Aurek primește o bicicletă Raleigh la mâna a doua și o promisiune de la Janusz că-l va învăța să meargă pe ea. Silvana nu vrea ca băiatul să meargă pe bicicletă. Se teme că o să cadă și o să pătească ceva. De fiecare dată când se uită la bicicletă, și-l imaginează pe Aurek căzând. Dar nu zice nimic. Aurek o reazemă de scara din hol și-i lustruiește spițele cu batista.

Silvana îi dăruiește lui Janusz o pungă de hârtie maro, cu niște bulbi de dalie în rumeguș. Janusz îi face cadou un parfum: Yardley English Lavender. Deschide sticluța, miroase parfumul și strănută de câteva ori.

Pentru că doctorul le-a dat o adeverință pentru Aurek, cu care au luat mai mulți cărbuni, Silvana insistă să întetească focul și să țină cald în casă. Ninsoarea n-a încetat și toată țara e degerată. Știrea e și la radio, și în ziare. Cea mai grea iarnă de mulți ani încoace. Îi spune lui Janusz c-ar trebui să fie mândru: a citit ea în ziar că minerii polonezi lucrează fără încetare, pentru ca rezervele de cărbune să nu se termine.

— Englezii se plâng de muncitorii străini, îi spune lui Janusz, dar ar fi la ananghie fără minerii noștri, nu crezi?

Chiar dacă gândul ăsta o mai înveselește, trebuie să accepte că nici măcar minerii polonezi nu reușesc s-o încălzească. Poartă două perechi de șosete, o jupă, o fustă groasă de tweed, două bluze și o vestă, dar degeaba.

Dârdâie de frig.

— Hai, Aurek, fii atent, zice Janusz. Stă pe scaun, lângă foc, iar Aurek e întins pe covor și încearcă să termine un puzzle. Asta-i eșarfa cowboyului. E albastră, vezi? Uită-te la poza de pe cutie. Trebuie să găsești o bucățică exact ca asta. Caută același albastru.

Silvana se întreabă ce mai face Tony. Dacă e cu Peter în casa cea mare de lângă parc a bunicilor copilului, dacă fac un puzzle împreună, lângă foc. Se lasă pe spătarul scaunului. Nu l-a mai văzut din octombrie, de când i-a povestit de scrisori. Ar trebui să fie mulțumită. Sigur că viața ei e mai ușoară dacă nu se mai vede cu el, și totuși e furioasă. Cum poate să intre și să iasă din viața ei așa de ușor?

Se uită la Janusz, care caută piesele de puzzle potrivite, calm, logic, în timp ce Aurek face turnulețe din bucățelele de lemn.

— E timpul să bem un pahar de *sherry*, spune Janusz după ce strică turnulețul de piese făcut de Aurek și pune ultima bucățică de cer la locul ei. Aurek, nu! Nu-l atinge! E gata. Du-te și dă drumul la radio. Mai e puțin până la discursul regelui.

Stau toți trei și ascultă discursul regelui la radio, iar Silvana soarbe din paharul cu *sherry*. Are un gust oribil, așa că înghite repede, nerăbdătoare să termine și să plece. Tâmpilele îi pulsează și nu-și dorește decât să se bage în pat.

— Ar trebui să toastăm în cinstea familiei regale, spune Janusz. Și a fiului nostru. Aurek, vrei să guști niște *sherry*?

La momentul imnului, Janusz se uită la Silvana, așteptând să se ridice, dar ea nu se mișcă. E sigură că ar cădea dacă ar încerca să stea în picioare. Janusz se ridică, stă țeapăn și serios. Încrederea lui în rege e îndușătoare. Sau poate că e ea prea obosită ca s-o mai enerveze încercarea lui continuă de a fi un englez perfect? Apoi Aurek o surprinde când sare în picioare și salută în timpul imnului.

— L-am învățat cuvintele, zice Janusz. Hai, Aurek, cântă cu mine !

Când îl vede pe Aurek cântând imnul național britanic împreună cu tatăl lui, amândoi în poziție de drepti, și când Aurek în timpul cântării croncăne ca o cioară și urlă ca un câine, Silvana începe să râdă și apoi tușește și scuipă și, în cele din urmă, i se face greață și vomită.

Janusz dă radioul mai încet.

— Ești bine ?

Se apleacă spre ea și își scoate batista din buzunar.

Crăciunul e o perioadă îngrozitoare, se gândește ea, în timp ce se șterge la gură. O lasă fără apărare.

— Vreau să merg acasă, murmură ea.

Janusz se apleacă spre ea, dându-i la o parte o șuviță de păr care-i intră în ochi.

— Și eu, îi șoptește la ureche.

Sau cel puțin asta i s-a părut că aude. Se uită în ochii lui.

— *Wesolych swiat*, îi urează. Sărbători fericite.

Apoi îl lasă pe Janusz s-o ajute să ajungă în pat.

Restul zilelor dintre Crăciun și Anul Nou trec ca prin ceață. E chemat doctorul, care spune că Silvana are gripă. Își simte capul ca pe un fier de călcat, masiv și greoi, iar corpul e ceva la care ar renunța bucuroasă, dacă ar putea.

În timpul zilei, când Janusz e la muncă, Doris îl duce pe Aurek la școală. Îi aduce Silvanei supă de vită și niște Easton's Tonic, un sirop maroniu și lipicios – Doris se jură că e bun, iar Silvana îl înjură în gând. Și tot timpul cât zace în pat, are impresia că Aurek se îndepărtează de ea.

În grădină, lumina se împuținează. Copacii sunt glazurați cu alb. Gardul șubred e de un cenușiu-deschis, contrastând cu zăpada încremenită, ca un șirag de mărgelile de gheață, de pe vârfurile lui. Pe jos, zăpada e uscată și albă, ca o bucată de zahăr. Lângă bătrânul stejar din fundul grădinii, își schimbă din nou culoarea. Lângă trunchiul negru al copacului, prinde nuanța alb-albăstruie a laptelui de mamă.

Silvana pleacă de la fereastră și se uită la Aurek, care stă la masa din bucătărie. Doris tocmai l-a adus înapoi de la școală.

— Mai ești prieten cu Peter?

Își promisese că nu va face asta, dar iată că o face.

— N-am avut dreptate când ți-am spus să nu mai fiți prieteni, să știi. Îmi pare rău pentru ce-am spus. E un băiat drăguț. De ce nu-l chemi pe la tine să vă jucați?

— Peter nu mai vine la școală.

— Nu mai vine?

— Învățătoarea zice că nu se mai întoarce. A plecat.

Deci chiar e adevărat. Tony a plecat. Și când te gândești că ea aproape i-a spus totul! Aurek arată de parcă ar fi pe cale să izbucnească în plâns. Era singurul lui prieten și, din cauza ei, a plecat din oraș.

— Poți să nu te duci mâine la școală, îi șoptește ea.

Oricum, școala e închisă. Zăpada continuă să se cadă și drumurile devin impracticabile. Toți spun că e cea mai grea iarnă pe care au trăit-o. Fabrica se închide, iar Janusz rămâne acasă o săptămână și trăiesc cu supă cu găluște, pentru că magazinele, chiar dacă s-ar găsi ceva de mâncare în ele, lucru îndoielnic, de altfel, sunt oricum închise.

În fiecare dimineață, Silvana merge la plimbare. Știe că ar trebui să stea în casă, dar picioarele nu-i dau voie.

— La noi ninge așa în fiecare an, îi spune ea lui Janusz. Nu știu de unde atâta agitație.

— Oamenii îngheață în case, zice Janusz. N-ai citit și tu în ziar? Țara e îngenucheată. Să nu-l iei pe Aurek cu tine. E prea frig pentru el.

— Simt nevoia să fac puțină mișcare.

Adevărul e că-i este rușine de sentimentul care o încearcă ori de câte ori îi vede pe Janusz și pe băiat împreună. Are ce și-a dorit, un tată pentru Aurek. El îl iubește pe băiat, iar Aurek, își dă și ea seama, începe să capete încredere în el. Ar trebui să fie fericită, și totuși nu suportă să-i vadă împreună.

Își târăște picioarele prin lumina albastră a zloatei și a gheții, aerul înghețat îi arde plămânii și se prefacă că s-a întors în iernile

poloneze glaciale din timpul războiului, că s-a întors la amintirile ei și la vremea în care supraviețuirea era cea mai importantă și nu trebuia să țină cont de nimic altceva.

Trece pe lângă turme de oi pe izlazuri. Vede un tren îngropat în troiene, turturi sticloși atârând ca niște pumnale deasupra vitrinelor prăvăliilor. În centru, magazinul de animale al lui Tony e baricadat, are obloanele trase peste vitrine, iar pe ușă e o plăcuță pe care scrie „Închis“. Stă în dreptul lui, privind în sus, la ferestrele întunecate ale apartamentului, și se întreabă unde-ar putea fi.

Estuarul e înghețat și Silvana pășește pe gheață, ascultând geamătul vântului care patinează pe ea. Simte cum gheața se arcuiește și trosnește sub picioarele ei. Dacă s-ar căsca gheața și ar cădea în apele întunecate, secretul ar dispărea odată cu ea. Ar rămâne doar Aurek. Doar un băiat și tatăl lui. Dar râul nu vrea s-o înghită. E la fel de uscată și de ușoară ca vântul, iar tremurul și trosnetele neîntrerupte ale gheții de sub pașii ei îndreptați spre mijlocul râului devin prietenoase, precum zgomotul crenguțelor care se rup sub pașii celor care merg prin pădure.

Orașul rămâne înghețat săptămâni întregi, și apoi vine dezghețul; râul se umflă și se revarsă și canalele se umplu de șuvoaie de apă maronie. În centru, autobuzele și tramvaiele încep să circule din nou, oamenii își fac iar apariția pe străzi, în haine Wellington și cu pălării marinărești, și școlile sunt iarăși deschise.

Într-o dimineață însorită, după ce-l duce pe Aurek la școală, Silvana se plimbă pe străzile lăturalnice din Ipswich. Trece pe lângă biserica metodistă, cu fațada ei din cărămidă galbenă, mohorâtă, și vede un mic pasaj prin care n-a mai trecut niciodată. Intră și își plimbă degetele pe zidurile de cărămidă, acoperite de mușchi, uimită de întunericul care se adună la picioarele ei ca frunzele înnegrite.

Pasajul dă într-o stradă pietruită, plină de garaje și de ateliere de reparații. Automobile, camioane, camionete și autobuze parcate la întâmplare blochează strada. Își face loc printre ele și, la capătul drumului, dă de o curte. O firmă cu litere pictate atâră deasupra ușilor de lemn. *Harry Goldberg & Fiul. Negustori*

de vechituri și fier vechi. Omul de la care a cumpărat pantofii. E curioasă, atrasă de locul ăsta.

A doua zi, face turtă dulce. Pune jumătate pe masă, pentru Aurek și Janusz. Învelește cealaltă jumătate într-un prosop de bucătărie și i-o duce negustorului de vechituri. Își amintește de ea. Ia din turta dulce și zâmbește, arătându-și dinții lipicioși și gingiile stafidite.

— Aruncați o privire. Am tot ce vreți, antichități și de-alde astea. Am negustori care vin tocmai de la Londra să se uite prin depozitul meu. Înainte, tata se ocupa de magazin. Cumpăra oase și de-alde astea. Le fierbea chiar aici.

— Oase?

— *Rag and bone*¹. Cu asta ne ocupam. Vindeam oase pentru îngrășământ. Acuma nu se mai fac bani din asta. Aruncați o privire!

Grajdurile sunt pline de haine și mobile vechi. Scaune de sufragerie stivuite până în tavanul uneia dintre boxe. Niște baloturi de pânză, mirosind jilav, umplu o alta. Zeci de pisici, care dorm printre pânzeturi, se trezesc când se apropie de ele și o privesc cu ochi vigilenți. Se uită prin grajdul întunecos, plin de carpete și parașute de mătase, prin boxele stivuite cu paturi și pături. Pentru prima dată de când a venit în Anglia, simte că recunoaște ceva. Cu siguranță face și ea parte din acest talmeș-balmeș de mărunțișuri ale vieții.

Săptămâna următoare, Silvana mai face niște turtă dulce pentru negustorul de vechituri. E limpede că îi plac dulciurile, dar, bănuiește ea, nu are pe nimeni care să-i facă prăjituri. Ei îi face plăcere schimbul acesta simplu: niște prăjituri pentru o plimbare prin hambarele și grajdurile lui.

— E ziua mea, îi spune, încurajată de plăcerea evidentă cu care o întâmpină. Astăzi.

Probabil că nu e un lucru pe care să i-l spui unui străin, dar Silvana vrea să-l spună cuiva. Janusz a plecat de dimineață, fără

---

¹ Literal, „zdrențe și oase“. (N. tr.)

să sufle o vorbă despre asta. Nu că ar conta. Are douăzeci și nouă de ani. E prea bătrână pentru torturi și cântecele.

— Ei bine, atunci luați ce doriți, îi spune omul. La mulți ani, domnișoară! Luați ce vreți. Dau multe dintre lucrurile astea de pomană, oricum. Le sortez și le trimit nevoiașilor. Străini, mai ales. Cerșetori săraci, care n-au nimic.

O clipă, se simte jignită. Dar pe urmă se uită la ochii lui pleostiți și la fața lui pământie și-și dă seama că la fel îl vede și ea pe el, ca pe un străin singuratic, care nu are nimic.

Îl ajută să sorteze hainele. Într-o parte, lenjeriile de pat din in și din bumbac. Într-o grămadă, pardesiurile cu miros de mucegai; în alta, hainele bărbătești; hainele de femei și de copii, în a treia. Se gândește la lagărul de refugiați, la cozile lungi de oameni care au venit și au plecat și au dispărut exact ca ea, în trenuri, autobuze și vapoare îndreptate spre alte țări. Hainele care li se dăduseră tuturor acestor oameni își începuseră probabil călătoria în locuri ca acesta. Când sortează hainele, cot la cot cu negustorul de vechituri, e ca și cum s-ar mișca printre oameni pierduți, din soiul celor pe care-i cunoaște cel mai bine.

Silvana deschide un sac de rafie plin de bluze și-și imaginează femeile care le-au purtat cândva. Petele și urmele cețoase de pe cearșafuri sunt ca niște registre cu nașteri și căsătorii și decese. Cercurile lăsate de transpirație pe gulere o fac să ofteze. Își bagă mâinile pe mâneci și urmărește cusăturile largite de corpurile care, zi de zi, au întins materialul. Găleți întregi de pantofi o fac să tremure. Ar putea la fel de bine să fie găleți de picioare. Pielea întărită a pantofilor și a ghetelor le face să semene cu picioarele diforme ale morților.

Observă cârpelile și degradarea lentă a hainelor și i se pare că e în doliu după oamenii care au purtat cândva aceste haine. Dar ea poate să-i învie. O să sorteze hainele și o să le pună în pachete și în colete. Își vor continua călătoria și vor ajunge în mâinile bărbaților și femeilor și copiilor care la sfârșitul războiului n-au rămas cu nimic, în afara descoperirii ciudate că au scăpat cu viață și a unei senzații vagi că n-ar mai scăpa din nou.

Găsește o rochie de bumbac neagră, cu poale largi, ca cele pe care le purta mama ei. Și-o închipuie pe mama ei în haine de doliu, cu capul plecat de durere sau de iritare, cu mâinile îmbrățișând forma copiilor ei morți. Silvana apucă rochia de umeri și o scutură.

— Sunt fiica ta, spune, ținând-o în fața ei.

O scutură din nou, și mânecile rochiei se zbat agresiv, negre și ursuze, ca aripile unei ciori încolțite.

— Deci ce-ar trebui să fac, mamă? întreabă rochia. Mă gândesc la Tony tot timpul. Spune-mi ce să fac. Tu ce-ai face? De ce nu poți să m-ajuti când am nevoie de tine?

Rochia nu-i dă niciun sfat. Normal că nu. Când a mai ajutat-o maică-sa? Cu toate astea, îi e dor de ea.

Se întoarce acasă cu rochia pe braț și-i găsește pe Janusz și pe Aurek stând în salon, cu Doris.

— La mulți ani!

Încep să cânte.

— Mulți ani trăiască, mulți ani trăiască...

Silvana nu poate face nicio mișcare ca să-și dea haina jos. Degetele ei înghețate pulsează în căldura neașteptată, furnicând-o de parcă s-ar trezi din nou la viață. Pătate cu roșu și cu alb, o înțepă și se umflă, așa că, nici dac-ar vrea, n-ar putea să-și descheie nasturii de la haină.

— Ai crezut c-au uitat, spune Doris. Trage din țigară și tușește din rărunchi. Jan a făcut lucrurile fără știrea ta!

— Poftim!

Janusz îi dă o cutie mare, albă, legată cu o fundă albastră.

— Doris ne-a ajutat s-o alegem.

— Eu, zice Aurek. Eu, eu, eu!

Doris râde.

— Bine, tu ai ales-o. Haide, Sylvia, deschide-o!

Silvana deschide cutia și scoate din ea o rochie. E croită dintr-un material albastru cu buline albe. Mâneci trei sferturi, cu manșete din dantelă, strânsă în talie, corset și poale largi.

Janusz îi dă altă cutie. Vorbește încet, să-l audă doar ea.

— Am pierdut prea multe aniversări de-ale tale.

În cutie sunt o pereche de pantofi decoltați și niște mănuși de piele.

— Câteva săptămâni am ținut cutiile astea în camera de oaspeți, spune Doris. Și crede-mă, ai noroc că ești mai slabă ca mine, că altfel aș fi purtat eu rochia asta! Haide! Fă parada modei pentru noi. Să vedem cum îți stă.

În dormitor, Silvana bagă rochia neagră în dulap. Își pune rochia cea nouă, se învârte ca să vadă fusta rotindu-se. Cutele se așază la loc. Ca să vezi! Falduri de material în jurul ei. Și încă nou! O rochie cumpărată pentru ea, nepurtată de nimeni înainte. Nici nu-și mai aduce aminte când a îmbrăcat ultima oară o rochie nou-nouță. Își pune pantofii și mănușile, pipăind cu degetele prin pielea tare, ca să ajungă în vârf. Se uită în oglinda din baie. Rochia e frumoasă, dar femeia care o privește are ochii goi. Duri. „Până când“, se gândește, „o să mai fiu o străină în propriii ochi?“

Când coboară, Janusz dă aprobator din cap.

— Poți s-o porți vineri.

— Vineri?

— Mergem la cinematograful. Cu Doris și cu Gilbert.

— La cinematograful?

Se gândește la Varșovia și la cinematografele la care se ducea să vadă filmele de la matineu. Stând pe scaunele catifelate, în întuneric, cu burta de gravidă, bombată ca un glob, atingând aproape scaunul din față, se lăsase purtată de valurile de speranță din filmele ei americane preferate. Se ducea în fiecare săptămână și era convinsă că fiul ei (deși știa că maică-sa era nebună, crezuse mereu în profetia ei că Silvana va avea un băiat) avea să iubească filmele.

Doris bate din palme și Silvana se trezește din visare. Îi e recunoscătoare lui Doris pentru că a smuls-o din gândurile ei. Îl trage pe Aurek spre ea, ascunzându-l în faldurile fusteii.

— Am găsit chiar și pe cineva care să stea cu băiatul, zice Doris.

Janusz aprobă.

— E vorba doar de câteva ore.

Silvana clatină din cap. Nu-și lasă ea băiatul cu o străină.

— Cine?

— Tony! spune Doris. Am dat nas în nas cu el ieri și l-am întrebat. A spus să-ți transmit că de-abia așteaptă să te vadă. O să fie aici la șase fix, vineri seara.

Janusz își trece degetul pe interiorul gulerului.

— E-n regulă, nu?

— Gata! spune Doris. S-a aranjat.

— Silvana? zice Janusz. Ești bine?

— Arăți de parc-ai fi văzut o fantomă, râde Doris. Ești albă ca varul.

Silvana se așază, iar poalele rigide se ridică în jurul ei. Își împreunează palmele și se străduiește să zâmbească.

— Sunt bine, spune. Sunt foarte bine.

Polonia

Silvana

Silvana a umblat zile în șir prin pădure. Părea fără sfârșit. După ce Gregor dispăruse și plecaseră și femeile, nu mai înțelesese copacii. Oricât de departe ar fi mers, nu dădea de marginea pădurii și nu mai vedea niciun alt semn de viață. Îi căuta pe bărbații ăia, pe partizanii care s-ar fi ascuns, chipurile, în codru, dar nu dădea de nimeni. Erau doar ea și copilul, singuri. Poate, s-a gândit, ar fi trebuit să fie mai prietenoasă cu Gregor? Poate că i-ar fi luat și pe ea, și pe Aurek acolo unde o dusesse pe Elsa.

În cele din urmă, a ajuns-o oboseala. Era prea obosită ca să-i mai fie frig. Prea obosită ca să mai bage de seamă durerea de dinți și junghiul din spate, pe care-l căpătase fiindcă stătuse cocoșată atâta timp, încercând să se apere de vântul înghețat.

Se imagina zăcând într-un pat. Un pat în care ea și copilul să se întindă. Se gândea că vrea să doarmă. După o vreme, și-a dat seama că de fapt își dorea moartea. Silvana a înțeles totul atunci. Era fata mamei ei. Fără noroc. Incapabilă să crească un copil.

Își amintea de zăpada din livada cu meri, de când era mică, și-i povestea lui Aurek de ea, sperând să aducă un pic de magie în gerul care-i înconjura. Ea și ceilalți copii făceau îngerași în nămeți, căutau zăpada neatinsă, se ghemuiau în ea și-și întindeau brațele și picioarele și păreau niște stele luminoase, cu colțurile răsfirate pe pământ. Cu grijă, copiii care stătuseră întinși în zăpadă erau trași în sus de ceilalți și o formă fermecată, ca o secțiune de înger, rămânea în zăpadă, fără niciun semn care să arate cum a fost făcută.

Nu se așteptase ca iarna să fie așa de grea. Nu aducea deloc cu zăpada pe care și-o amintea din copilărie. Era cumplită. Copacii

luceau albaștri de chiciură, iar crengile goale scânteiau. O dureau dinții de frig. Mâinile îi înțepeneau, fălcile i se încleștau. Degetele i se umflau. Orice-ar fi încercat să facă, era amarnic de greu.

Aurek nu mai plângea. Stătea în brațele Silvanei, cu ochii pe jumătate închiși și cu gura deschisă. Obrajii lui roșii ca mărul se făcuseră albi ca neaua. Îl simțea că cedează.

A găsit un mic luminiș în pădure. O gaură în peisaj, unde doar trunchiurile arse mai rămăseseră. O bombă căzuse probabil aici, mușcând din pământ și din copaci ca o mână uriașă, formând o adâncitură ca un castron, la adăpost de vânturi, străjuită de troiene înalte. Silvana s-a așezat pe marginea craterului și și-a dat drumul în jos, alunecând pe spate, cu Aurek pe picioare. Pe fundul gropii, într-un vârtej de zăpadă, a văzut ceva care a făcut-o să se frece la ochi.

Atunci a știut că n-are să mai părăsească niciodată pădurea. Se holba la el, sorbindu-i frumusețea. Era lucrul cel mai colorat pe care-l văzuse de mult timp încoace. Franjurile aurii îi făceau cu ochiul ca un prieten vechi. Întins, capitonat cu catifea roșie, divanul stătea pe covorul alb ca un obiect fermecat.

Silvana mai găsisese obiecte de mobilier – mese, scaune stricate, dulapuri –, dar niciodată ceva atât de frumos ca acest divan roșu.

Niște ciori negre au zburat printre crengile golașe ale cerului. O îmbiau. Era sigură de asta. De câteva zile le auzea chemând-o pe nume. La început avusese impresia că-și băteau joc de ea, dar pe urmă înțelesese. Devenise parte din pădure. Asta îi spuneau ciorile. Ele o aduseseră aici. Asta era sfârșitul. Băiatul se topea deja în brațele ei.

Silvana s-a îndreptat spre divan, cu privirea ațintită pe ruloul de mahon sculptat, prins în spatele lui. Cu degetele amortite, a urmat luciul neted al lemnului ud și mâncat de cari, cercuri negre lângă cristalele albe de gheață care atârnav pe marginea lui. Dând la o parte straturile de zăpadă, s-a așezat. Aurek s-a întins pe catifeaua roșie. Și-a lipit buzele de ea și i-a gustat culoarea cu limba. Silvana s-a aplecat și l-a ridicat în poală, unde a scâncit și s-a cuibărit bine. Ea și-a lăsat capul pe spate. Era plăcut să renunți. Să știi că nu mai ești nevoit să mergi mai departe.

În scurt timp, frigul avea să-și croiască drum, trosnind, prin ea. În scurt timp avea să vină somnul glacial. Trupul lui Aurek, de obicei ușor ca pulberea de zăpadă purtată de vânt, a început să atârne greu în brațele ei. Astfel, se gândea ea în timp ce-și pierdea cunoștința, aveau să fie împreună pentru totdeauna. Ea și copilul. I-a șoptit, explicându-i cât de rău îi părea că l-a dezamăgit. De două ori a spus-o. Două păreri de rău, ca două grămăjoare lângă ea, reci ca zăpada.

Janusz

În vremea în care pielea începuse să i se jupoaie, acoperindu-se de coji albe și uscate, Janusz căpătase obiceiul să moțăie la umbră, în hambar, cu mirosul fierbinte de cimbru, salvie și rozmarin în nări. Pe zi ce trecea, se simțea mai puternic, pielea i se vindeca și a început s-o ajute pe Hélène să adape animalele, să strângă ouăle. Munceau împreună, fără să scoată o vorbă. Ea îi arăta cum să mulgă caprele și cum să stivuiască fânul în hambar. Măinile li se atingeau când Hélène îi dădea ouăle.

— Câți ani ai? I-a întrebat într-o dimineată.

Și el ar fi vrut să-i pună întrebarea asta, dar se temuse să nu pară prost crescut.

— Eu am douăzeci și patru, a zis ea. *Vingt-quatre*. Poftim, prinde! I-a aruncat un ou și el l-a prins. Bravo! a strigat și i-a aruncat altul. Am douăzeci și patru și mama își face griji că sunt prea mare ca să-mi mai găsesc un soț. Crede c-o să rămân fată bătrână.

— Și tu ce crezi?

— Cred c-aștept să găsesc bărbatul potrivit. Poftim, prinde! Oul l-a nimerit în piept și i s-a spart în mâini.

Ea a luat niște paie și i-a șters cămașa.

— Dă-ți-o jos, ți-o spăl eu.

A întins mâna să-i deschidă nasturii, dar el s-a dat înapoi, stânjenit.

— Treaba ta, a spus ea și a ieșit din hambar.

Când s-a întors, l-a găsit atârându-și cămașa la soare, ca să se usuce. A văzut-o că-l privește, rezemată de ușa hambarului, cu mâinile în sân și cu un zâmbet jucăuș pe buze.

— Hei, *soldat*! Dac-ai terminat să faci pe spălătoreasa, vreau să-ți arăt ceva.

L-a dus în hambar, a ușuit găinile cuibărite acolo și a tras prelata de pe o mașină roșie, acoperită de praf. Și-a scos șortul și a șters capota cu el, dând la iveală vopseaua strălucitoare.

— A cui este?

Și-a trecut mâna peste ea, încercând să nu se gândească la cât de mult își dorea să o îmbrățișeze pe Héléne. A încercat să nu se uite în ochii ei.

— E-a lui Pascal. Fratele meu. Nu merge. A venit cu ea de la Marsilia, cu o săptămână înainte să se înroleze.

— Unde-i acum?

— În Normandia. Datorită lui ești aici. Madame Agut, care are pensiunea la care-ai stat, e prietenă cu el.

Janusz simțea mirosul săpunului lui Héléne, căldura răspândită de pielea ei. A ridicat capota și a aruncat o privire înăuntru. Bujiile erau probabil uzate. A scos una și a ținut-o în lumină. Héléne i-a luat-o.

— Sărută-mă.

Și-a pus mâna pe ceafa lui și s-a lipit de el. A respins-o.

— Sunt însurat.

A fost un lucru prostesc să-i spună așa ceva, dar cuvintele au ieșit singure. O apărare împotriva propriei dorințe disperate de a-i spune că adoră să o vadă, să o audă.

— Și unde e soția ta?

— În Polonia.

— Exact.

L-a sărutat și el a simțit cum îl trece un val de căldură, de parcă n-ar fi știut până atunci cât de multă răceală mai exista cuibărită în trupul lui. A încercat să vorbească, s-o facă să înțeleagă de vorbă bună.

— Eu nu... Asta-i tot ce pot să-ți dau. Și trebuie să plec în curând.

— Deci ar trebui să fim împreună, cât se mai poate. L-a sărutat din nou. Avem doar o viață. Cum să lași să treacă așa ceva pe lângă tine?

Și n-a putut.

Ea și-a scos rochia și i-a tras capul în jos, umplându-i gura cu un sân cu sfârcul maroniu, dulce ca un măr copt la soare. Era nebun după ea. A căzut în genunchi, trăgând-o și pe ea în jos, după el, și ea s-a cățarat pe el, puternică și hotărâtă; coapsele ei îi zdrobeau coastele, degetele ei se înfingeau în părul lui, pânțele ei ca o cupă se lăsa pe fața lui, genunchii ei îi loveau urechile.

A gustat din ea, dar, când a încercat s-o țină pe loc, ea și-a smucit coapsele și s-a îndepărtat din nou, alunecând în jos pe trupul lui. A apucat-o strâns și a ținut-o și s-au rostogolit împreună, izbindu-se și lovindu-se cu capul de podeaua hambarului, învinețindu-și coatele, fesele, fețele, genunchii.

La final, arătau ca doi luptători, plini de transpirație și murdari. A luat-o în brațe și ea și-a culcat capul pe pieptul lui. Au ațipit, apoi s-a uitat la ea și a sărutat-o, brațele lui au săltat-o, trăgând-o în îmbrățișare. L-a învelit cu corpul ei.

Și de-atunci a fost ca o pătură care îl apăra de lume. Nu mai trebuia să se gândească la bătrâne ucise și la tineri care se împușcau de dragul unor câini înecați. Tot frigul și toată teama care îl aduseseră aici dispăruseră. Nu mai exista nimic altceva în viața lui în afară de ea, de fata asta frumoasă și caldă, de lumina copleșitoare a soarelui din sud și de mirosul înțepător de sex din nările lui.

S-au așezat pe bancheta din spate a mașinii fratelui ei. Timp de o oră, n-au vorbit. N-avea cuvinte să-i spună ce simțea pentru ea. Urmărea cu degetele contururile mâinilor ei, îi săruta vârful degetelor, încheieturile, pielea întinsă dintre degetul mare și arătător. Degetele ei butucănoase și palmele pline de bățături îl încântau. Indiferent ce s-ar fi întâmplat, indiferent unde s-ar fi dus după aceea, știa că-și va aminti întotdeauna mâinile ei. I-a pus întrebări despre viața lui și el i-a povestit de Silvana și de Aurek.

— Stai. A scos un portofel din buzunarul de la pantaloni. Uite. Ei sunt. Soția mea, Silvana, și el e fiul nostru.

— E frumoasă. Și băiețelul parcă e un îngeraș. Sunt foarte fericită pentru tine.

— Da?

— Nu. Sunt geloasă.

S-a uitat în ochii ei. Ea a zâmbit, a ridicat din umeri și l-a sărutat.

— Nu mai fi așa de îngrijorat, a spus când s-a desprins de el. Știu că nu pot să te păstrez.

Janusz și-a îngăduit să se gândească la el însuși ca fiind rătăcit. Uitat aici, pe deal. Săptămânile treceau. Hélène îi spunea că dragostea e un lucru împotriva căruia nimeni nu se poate apăra, și lui îi plăcea s-o creadă. Îl vizita noaptea, strecurându-se goală în așternutul lui.

— Ar trebui s-avem grijă, i-a șoptit, deși îi făcea plăcere gândul c-ar putea să rămână gravidă cu copilul lui.

Hélène a oftat și l-a mângâiat pe frunte.

— Nu-ți face griji. Știu să am grijă de mine.

A doua zi de dimineață, s-a dat jos din pat, trecând peste el. A rămas culcat și a privit-o cum intră într-o cămăruță din fundul încăperii, razele de soare pătrunzând ca niște degete prin obloanele pe jumătate deschise, jucându-se și desenând diverse forme pe spatele ei alungit, pe picioarele ei scurte și puternice. A lăsat ușa întredeschisă, pentru ca el să vadă cum se apleacă, cu un picior pe marginea cădiței de cositor, vorbindu-i despre dușuri cu oțet și zeamă de lămâie. Nu mai cunoscuse o femeie ca ea.

Ipswich

— *Bellissima*, e primul cuvânt pe care-l spune Tony când Silvana îi deschide.

Clipește la auzul vocii lui, de parcă cineva i-ar fi aprins o lumină orbitoare drept în față.

Tony își ridică pălăria și zâmbește.

— Silvana, ce bine-mi pare că te văd! Ce rochie minunată... Ești o femeie făcută să poarte haine frumoase. Dacă ai fi cunoscut-o pe Lucy a mea... Îi plăceau mult hainele frumoase. Dar cum te mai simți? Doris mi-a spus că ai avut gripă acum ceva timp. Sper că ești bine. Oricum, radiezi.

Uitase cât de bine făcut era, umplând tot cadrul ușii cu statura lui. Primul imbold e acela de a se arunca în brațele sale. Apoi, când îl aude pomenind de soția lui moartă, își încrucișează mâinile la piept. El se dă la o parte și apare Peter, care are niște pungi de hârtie în brațe.

— Am adus dulciuri, spune. Lemn-dulce și dropsuri cu mentă.

Tony râde.

— Am cumpărat tot magazinul de bomboane, nu-i așa, Peter?

Ea îi zâmbește copilului cu obraji roșii și bucălați.

— Vrei să urci, Peter? Aurek te așteaptă-n camera lui.

— Îmi pare rău că n-am mai trecut de-atâta timp pe la tine, zice Tony în timp ce-l urmăresc amândoi cu privirea pe Peter, care urcă scările. Am o casă în Felixstowe, pe malul mării, și-am stat acolo. Bunicii lui Peter l-au înscris la o școală privată și mi-e teamă că nu s-a mai văzut cu Aurek de atunci, nu-i așa? Oricum, poftim.

Ridică o plasă de cumpărături.

— Ți-am adus un cadou de ziua ta. O sticlă de Tokaji și un iepure proaspăt.

— Tokaji?

N-a mai văzut o sticlă de vin unguresc de ani de zile.

— Am avut Tokaji la nunta noastră, spune ea, învârtind sticla în mâini. Foarte frumos din partea ta. Și un iepure... e un prilej bun să mai înlocuim carnea de cal. Nu prea am cum să fac rost de altceva, pe moment. E un cadou minunat. Mulțumesc.

— Cu plăcere. Tony coboară glasul. Cum te simți? Adică, pe bune?

— Îmi pare rău, spune Silvana, disperată să schimbe subiectul. Nu ți-am luat haina. Hai, lasă-mă să te ajut!

Aproape că-i vine să plângă când mâna lui îi atinge fugar încheietura și se bucură că a lăsat sticla de vin jos, pentru că e sigură că altfel ar fi scăpat-o.

— Ah, e grea, spune ea luând haina, care-i umple brațele.

Și a fost o întâmplare, atingerea aia, felul în care degetele lui s-au oprit pe pielea ei? Își imaginează ea?

— E lână, nu? Calitatea hainelor contează cel mai mult.

Se aude bălmăjind ca o proastă, dar tăcerea ar fi mai rea.

— Deci ți-am luat haina și... nu te-am văzut de-atunci... de-atunci...

— Din parc?

— Da, exact.

Oftează. Ce ușurare că bărbatul acesta îi termină întotdeauna propozițiile!

Tony se apleacă spre ea.

— N-am vrut să-ți complic și mai mult viața, așa că...

— Salut, Tony!

Gilbert stă în ușa salonului.

— Gilbert, îmi pare bine să te văd.

— Ei, intri să bei un pahar? Întreabă Gilbert, râzând. Sau aveți o întrunire strict secretă?

— Tocmai veneam, spune Silvana și intră după Gilbert în salon, cu Tony pe urmele ei.

— Tony, spune Doris, printr-o perdea de fum de țigară. Nu te-am văzut de ceva vreme. Iar pui ceva la cale? Ce mai vinzi azi pe sub mână? Zăpadă eschimoșilor?

— Bună, Doris. Nu, nu cred c-au raționalizat încă zăpada. Janusz, tocmai îi spuneam Silvanei că v-am adus un iepure. Și o sticlă de vin care să meargă cu el.

Silvana vede cum fața lui Janusz se încrețește de plăcere când ia sticla de vin.

— Tokaji? Silvana, ai văzut?

— Vin, deci? spune Gilbert. Foarte elegant. Eu prefer berea.

— Sau un pahar mare de cidru, zice Doris.

— Tu s-ar putea să preferi votca, spune Tony. Data viitoare. Am niște cunoștințe în port. Marinarii aduc diverse lucruri de vânzare. Sunt sigur c-o să pot să vă fac rost de niște votcă.

Janusz ține sticla, ca să se uite și Gilbert și Doris la ea.

— Nu, nu. Îmi place vinul ăsta foarte mult. O să-l păstrăm pentru ocazii. În seara asta bem *sherry*. Te servesc?

— Vezi să nu-mbeți bona, râde Doris.

— O să duc astea în bucătărie, spune Janusz. Silvana, poți să-i torni tu prietenului nostru un pahar?

— Nu, nu-mi trebuie, spune Tony. Doris are dreptate. Dacă stau cu copiii, e mai bine să am mintea limpede.

— A, atunci poate o cană de ceai? întreabă Janusz. Cu o brișă?

— Nu, nimic. Mulțumesc.

Silvana vede cum le zâmbește Tony tuturor. Are stofă de politician. I-a făcut pe toți să-i mănânce din palmă. Inclusiv pe ea. Pleacă și pe urmă se întoarce în viața ei, de parcă ea ar fi o păpușă pe care poți s-o iei și s-o lași când ai chef.

— Eu aș mai vrea un păhărel, spune Gilbert. Iepure, zici? N-am mai mâncat iepure de nu știu când. Doris, tu făceai un stufat de iepure foarte bun. Ți-aduci aminte?

— Gilbert, mă-ntreb dacă tu știi ce mănânci. Am făcut iepure chiar luna trecută. L-am luat de la un băiat care lucrează la Chantry Park.

— Cum am uitat? Dar cartofi ai găsit, în ultima vreme? Doris a stat la coadă ore întregi la cooperativă, zilele trecute.

— Ore întregi, așa e. Să n-o iei razna? Ne-am bătut cu Hitler șase ani și am avut cartofi la discreție. Se termină războiul, se termină și cartofii. Nici pește nu se găsește, că bine-ar mai merge cu cartofi prăjiți. Mai rău de-atât nu se poate, ascultați la mine!

— Cum faci să mai mergi cu mașina, Tony? întreabă Gilbert. Ți iei benzină tot la negru?

Mereu aceeași discuție. Nu se mai găsește asta, nu se mai găsește ailaltă, și guvernării îi dezamăgesc pe oameni. Uneori, Silvana își imaginează cum ar fi dacă le-ar spune să tacă. Să se audă musca, vorba lui Doris. Să le tacă fleanca odată.

— Liverpool conduce în prima divizie, spune Tony, care pare să nu fi auzit întrebarea lui Gilbert.

Silvana observă cu câtă grijă schimbă el subiectul. Janusz se întoarce în cameră.

— Ce părere ai? îl întreabă Tony. Ții cu ei?

— Prefer crichetul, spune Janusz.

— Eu sunt fan Ipswich Town! declamă Gilbert, entuziast. Trebuie să-i susținem pe băieții noștri. Sunt la jumătatea clasamentului în divizia a treia și urcă. O să le-arate ei într-o zi celor de la Liverpool!

Tony râde.

— Nu cred că ziua aia o să vină prea repede.

— Stai că vezi tu! Când o să câștig la pariuri, o să cumpăr Ipswich și o să-i antrenez chiar eu.

Doris se uită la ceas.

— Ar cam trebui să plecăm. Gata cu fotbalul, vă rog, domnilor. Să nu pierdem începutul filmului.

Își iau paltoanele și ies pe ușă, întâmpinați de un vânt înghețat, care îi lovește drept în față. Silvana se întoarce să se uite la Tony. Nu-i întâlnește privirea. Janusz vine lângă ea.

— E foarte frumos din partea ta, Tony. Apreciem gestul.

— Da, da, așa este, spune Silvana.

— Să vă distrați, copii! le urează Tony jovial, făcându-le cu mâna.

Silvana se uită în sus, spre fereastra dormitorului. Aurek și-a lipit fața de geam.

— Cred că Aurek vrea ceva... începe ea să spună, dar Doris o apucă de braț cu fermitate.

— Hai, Sylvia! Trebuie să te desprinzi de el, odată și-odată. Lasă-l să crească.

O seară în oraș fără Aurek. Prima de când au ajuns în Marea Britanie. Se simte expusă și vulnerabilă, chiar și în toată splendoarea ei, cu rochia cea nouă și cu mânușile, și nu știe dacă i se întâmplă asta pentru că l-a lăsat singur pe băiat sau pentru că mâna lui Tony a atins-o în treacăt pe-a ei.

Janusz poartă costumul de la demobilizare, cel cu care a întâmpinat-o la gară, sacou cu vestă și pantaloni cu manșete. Arată bine. Un bărbat bine, solid și respectabil.

— Zâmbește, o îndeamnă. Arăți de parcă te-ar durea ceva.

— Nu-mi place să-l las pe Aurek.

— De ce? Ce poate să se întâmple? E un oraș sigur. Suntem în siguranță aici.

— Uneori nu mă simt în siguranță.

— Păi, ar trebui. În curând o să fiu promovat. O să iasă cineva la pensie și eu sunt următorul la rând, pentru postul lui. Am lucrat peste program, am făcut ore suplimentare, ca să fiu sigur c-o să-l primesc.

— Crezi c-o să-l primești? întreabă Gilbert, apărând lângă ei. Scuze, v-am auzit fără să vreau. Deci, crezi c-o să-l primești?

— Nu văd de ce nu. Muncesc din greu. Îl merit.

— Păi tocmai asta-i problema, nu-i așa? Că voi, străinii, munciți al naibii de mult.

— Ne oprim când terminăm ce-avem de făcut.

— De-aia nu vă simpatizează lumea. Dereglați sistemul.

— Sunteți gata de film? întreabă Doris tare și Silvana vede cum îi dă un cot lui Gilbert între coaste. Și vreau să-l văd de la cap la coadă, Gilbert Holborn, așa că nu-ncerca să mă convingi să stau cu tine în spate.

— Eu?

— Da, tu, zice Doris. N-o să mă vezi printre perechile care-și fac curte. Sunt prea bătrână pentru asta.

Se duc să vadă *Top Hat*. Silvana l-a ales, e un musical mai vechi, cu Fred Astaire. Gilbert zice că lui i-ar plăcea să vadă un film de război, dar Doris îi amintește că e ziua Silvanei, nu a lui. Traversează toți patru orașul, trecând pe lângă Woolworths și Lipton, care are o fațadă frumoasă, placată cu gresie verde, pe lângă măcelăria lui Smith, pe lângă spălătorie și farmacie, în direcția cinematografului Odeon.

— Aici a fost un crater mare, oribil, spune Doris în timp ce intră cu toții pe aleea provizorie din pietriș, cu noroi de-o parte și de alta. O bombă aruncată chiar la sfârșitul războiului. Au astupat gaura destul de repede. Arăta de parcă cineva încercase să sape un tunel până-n Australia. O groapă al naibii de adâncă! Ca prin minune, nimeni n-a fost rănit.

Odeonul e o clădire impunătoare, cu ferestre alungite, ca ale unei biserici, și fațadă roz, scorojită. Gilbert le spune că s-a aflat și el printre muncitorii care au construit-o, în '29. Doris le arată urmele de șrapnel de pe treptele de la intrare, iar Janusz și Gilbert cercetează semnele rămase în piatră, aplecați ca niște doctori care examinează țesutul unei vechi cicatrici. Silvana n-ar vrea decât să intre. De ani de zile, de prea mulți ani, n-a mai fost la cinematograf.

Înăuntru îi învăluie o lumină de neon albastră; perdelele groase de catifea acoperă ghipsul ridat de pe ziduri. O plasatoare într-un costum bleumarin cu dungi albe, care-i vine foarte bine, și cu beretă asortată le ia biletele și îi conduce la locurile lor.

— Și eu am făcut asta, îi șoptește Silvana lui Doris.

— Poftim?

— Am fost plasatoare. În Polonia. A fost slujba mea înainte să mă mărit.

— Serios? Dar nu cred că era un cinematograf la fel de mare, totuși.

— Era un cinematograf foarte frumos, spune Silvana. Și uniformele plasatoarelor erau mai elegante. O vezi pe fata aia? Are ciorapii rupți și jacheta o strânge.

Doris își țuguiază buzele.

— Am fost în război, nu uita. Cârpești și te mulțumești, nu-ți spune nimic vorba asta?

— Îți aduci aminte de uniforma mea? îl întreabă Silvana pe Janusz, șoptindu-i în poloneză.

Îi răspunde în limba lor maternă.

— Roșu de Burgundia cu manșete aurii. Arătai foarte bine în ea.

— Uniformele erau mult mai frumoase în Polonia.

O clipă, Janusz rămâne tăcut.

— Da, spune el. Cred că ai dreptate.

— Deci aveți cinematografe în toată Polonia? întreabă Doris.

— Peste tot, răspunde Janusz. Mult mai mari ca ăsta.

Silvana îi e recunoscătoare pentru că-i apără amintirile. Nu suportă faptul că englezii cred că tot ce au ei e mai bun și mai frumos. Dacă ai sta s-o ascuți pe Doris, ai crede că pe străzile distruse ale Europei umblă urși în libertate.

În momentul în care cortinele roșii sunt trase și ecranul prinde viață, Silvana intră în transă. Povestea e simplă. Fred și Ginger se iubesc. Oricine își dă seama de asta, în afară de ei doi. Își spun cuvinte nepotrivite și se ceartă tot timpul, în primele două treimi ale filmului. În sfârșit, când pare că s-au pierdut iremediabil, cuvintele potrivite le vin pe buze și adevărul iese la iveală.

— Te iubesc, spune Fred Astaire. Orice-ar fi.

— Și eu te iubesc, răspunde Ginger Rogers.

Și nu se mai despart niciodată.

— Frumos, șoptește Silvana, când apare genericul de final. Foarte frumos.

Pe drumul spre casă, în timp ce urcă dealul pe Britannia Road, Silvana își dă seama că pantofii ei cei noi au bătut-o. Doris și Gilbert au luat-o înainte, Gilbert plângându-se că puburile se închid devreme și că nu au unde să mai bea și ei un păhărel, iar Doris vorbind despre pandișpan și susținând că rețeta buncii ei e mai bună decât cea a mamei lui Gilbert.

Silvana se oprește. Își dă jos pantofii și simte asfaltul ud sub tălpi.

Janusz îi ia pantofii din mână.

— Ți-a plăcut filmul?

— La nebunie! N-am mai fost de-atâta vreme la cinema...

Fred și Ginger fac o pereche minunată.

— Minunată. Și noi?

— Noi?

— Silvana, nu vrei să mai facem un copil? Ar fi bine pentru Aurek să aibă un frate sau o soră.

Încearcă să găsească ceva de zis, pentru că nu-i vine în minte decât că e imposibil să aibă alt copil.

— Uite, spune el. Am fost la doctor... M-am dus să-l întreb despre... despre noi. Știu că nu ești fericită. În ultima vreme, nu prea m-ai mai lăsat să te ating, iar doctorul a spus că ți-ar face bine, că poate te-ar face fericită să mai ai un copil. I-am spus că și eu cred asta. Venirea pe lume a unui copil ne-ar face bine tuturor.

Silvana își dă seama că Janusz așteaptă un răspuns, chipul lui e luminat de felinarele de pe stradă.

— Am făcut bășici, spune ea.

Janusz îi dă pantofii înapoi.

— Asta-i tot ce ai de spus?

— Da.

Îi întoarce spatele și își continuă drumul. Se grăbește să-l ajungă din urmă.

— Îmi pare rău. Mai lasă-mă puțin. Aurek e încă mic.

— Are aproape nouă ani. Are nevoie de un frate.

— Dar nu ne permitem alt copil.

— Dac-aș primi postul de maestru, ne-am permite.

— Aurek nu ne este de-ajuns?

— Deci nu vrei să-ncerci?

Silvana dă din cap că nu. Gândul de a face alt copil o îngrozește. Nu trebuie să mai aibă încă unul. Nu merită să mai aibă încă unul. Și cum poate să-i ceară așa ceva, când el a iubit altă femeie, când, de fapt, s-ar putea s-o mai iubească încă?

Janusz își bagă mâinile în buzunare și grăbește pasul. Îl vede ajungându-i din urmă pe Doris și pe Gilbert și-i aude începând să vorbească despre film. Momentul a trecut. Silvana a stricat totul. Merge desculță și singură în spatele lor, cu pantofii în mână. Ar vrea să se întoarcă în cinematograful întunecos. Să se scufunde în scaunul de pluș și să se piardă din nou în povestea filmului.

— Ce faci, vii? o strigă Doris. Doar eu vreau s-ajung acasă înainte să-nceapă ploaia?

Silvana se uită la Doris, la Gilbert și la Janusz care o așteaptă, cu răsuflarea aburindă în aerul nopții.

— Vin, răspunde și grăbește pasul, desculță pe pietrele ude și reci ale pavajului.

La întoarcere, îl găesc pe Aurek adormit lângă foc, pe Peter ghemuit în fotoliu și pe Tony citind.

— Salut, spune el, punând cartea jos. V-ați distrat?

Silvana rămâne, ursuză, în spatele lui Janusz. Ciorapii i s-au rupt la vârfuri și una dintre bășicile de pe călcâi s-a spart.

— A fost frumos, spune ea. O să-l duc pe Aurek în pat.

— Nu. Janusz se apleacă și-l ia în brațe pe băiatul adormit. Îl duc eu.

Inima Silvanei se despică ușor când îl vede purtându-l pe băiat în brațe. Îl privește scoțându-l pe Aurek din cameră, atingându-și duios obrazul de fața copilului.

— Deci m-ai iertat? o întreabă Tony.

Traversează încăperea și închide încet ușa.

— Dacă te-am iertat?

Acum, că a rămas singură cu el, simte că inima îi bate prea repede. Era atât de sigură că nu va mai avea astfel de slăbiciuni, dar apropierea lui e copleșitoare.

— Pentru că n-am mai trecut pe la tine. Mi-a fost dor de tine. Am încercat să stau deoparte, n-am vrut să-ți complic viața. Vrei să te-ntâlnești cu mine? Face un pas spre ea. Când o să-l iei pe Aurek de la școală? Vrei să ne-ntâlnim în parc? Trebuie să vorbesc cu tine.

— Nu pot.

— Silvana, trebuie neapărat să te văd. Nu mai pot să mă prefac.

Silvana încearcă disperată să scape din raza privirii lui. Simte cum privirea lui alunecă pe părul ei, pe corsetul rochiei. „Sunt o femeie casnică“, ar vrea să-i spună. „Nu un personaj dintr-un film.“

— Nu se poate. Peter e aici.

— Doarme. Săptămâna viitoare, spune el. Marți. O să fiu la poarta școlii. O să vii?

N-are timp să răspundă. Ușa se deschide și amândoi se uită în direcția ei.

— Pot să-ți ofer ceva de băut, Tony? întreabă Janusz când intră în cameră. Ceai, vin, *sherry*?

Postată între cei doi bărbați, Silvana simte intensitatea aversiunii controlate a lui Janusz față de ea.

— Un păhărel înainte de culcare, zice Tony, care se prefacă că n-a observat răceala pe care a adus-o Janusz când a intrat în cameră. Ce idee bună!

Și iată-i pe toți, Tony vorbind cu mâinile, gesticulând în direcția unei audiențe imaginare; Janusz ținându-și țepăn mâinile la spate, vorbind despre serviciu și despre vreme; Silvana plimbându-și privirea inexpressivă peste foc, peste poliță, peste ușă, peste silueta adormită a lui Peter de lângă cămin, peste spațiul de deasupra umărului drept al lui Tony, peste cuta pe care o face haina lui în dreptul cotului. Peste colțul bufetului din spatele capului său.

— Tocmai o întrebam pe Silvana dacă nu v-ar plăcea să-i ducem pe băieți la pădure, săptămâna viitoare, după ore, zice Tony.

— Nu cred c-avem timp, spune Silvana, încercând să pară calmă.

— Ei, dacă aveți, mi-ar plăcea să ne întâlnim cu toții, marți.

— Nu știu dacă o să pot s-ajung, zice Janusz. O să-ncerc, dar tocmai schimbăm turele. S-ar putea să fiu iar de serviciu noaptea.

— Ei, atunci o s-așteptăm să te mai eliberezi, Jan.

— Nu, nu stați după mine. În perioada asta, încerc să fac cât mai multe ore suplimentare. Sper să fiu promovat, de fapt. Dar

Silvana și Aurek pot merge. Știu că lui Aurek i-a fost dor să se joace cu Peter. Silvana?

— Nu știu ce să zic. Poate. Vă rog să mă scuzați, spune Silvana, frecându-se la ochi. Sunt obosită, cred c-o să mă duc la culcare.

— Deci o să vii marți cu Aurek?

Se uită amândoi la ea.

— Nu săptămâna viitoare. Poate altă dată, când Janusz o să aibă liber.

Se strecoară pe ușă și urcă scările în grabă, hotărând să doarmă în patul lui Aurek în seara asta.

Încearcă să nu se privească în oglindă, în timp ce se spală pe dinți și pe față. Nu-și mai dă cu cremă. Tenul ei n-are decât să rămână aspru și uscat. Și nici părul n-o să și-l pieptene în seara asta. Mulțumită de micile pedepse pe care și le-a aplicat, își scoate rochia cea nouă și o așază cu grijă pe scaunul din dormitor, netezind materialul cu mâna. Rochia n-are nicio vină, până la urmă. Și e nouă. Nu conține decât posibilele începuturi ale prăbușirii ei.

Intră în dormitorul lui Aurek și se urcă în patul lui. Așteaptă să o fure somnul. „Fără vise cu Polonia“, se gândește. „Te rog, în noaptea asta, fără vise cu avioane și zăpadă și copii care plâng.“ Aurek se zvârcolește în somn, aruncându-și o mână peste ea; îi simte pielea fierbinte pe gât.

Mereu a știut foarte limpede ce vrea. Să-i dea un tată lui Aurek. Dacă băiatul e în siguranță, e și ea în siguranță.

— Sunt lângă tine, dragul meu, îi șoptește lui Aurek și știe că el e cel care-o susține pe ea. Pe mărire nemiloase în care înoată ea acum, băiatul e pluta salvatoare. Oricât ar încerca, nu poate să scape de imaginea asta. De plutirea asta în ape întunecate. Dar nu gândurile văluroase o țin trează, ci faptul că știe că, deși băiatul e cel care-o ține la suprafață, tot el e cel care-o trage la fund.

Polonia

Silvana

Silvana s-a trezit și a văzut un bătrân care îi freca pieptul cu zăpadă. Era o priveliște atât de neverosimilă, încât a închis ochii la loc, dar el a continuat, împingând-o și lovind-o până ce nu l-a mai putut ignora. Avea zăpadă în gură și, când s-a trezit din nou, s-a gândit la băiat și a încercat să vorbească și să-l întrebe pe bătrân unde este fiul ei, dar n-a putut să scoată niciun cuvânt.

Data următoare când a deschis ochii, Aurek era făcut covrig la pieptul ei. Nu se mai aflau pe divanul roșu, ci pe o grămadă de vreascuri, pe o sanie, înfășurați într-o piele de capră și purtați prin pădure.

Au ajuns la o căsuță unde lătra un câine și unde două femei stăteau și se uitau la ei. Silvana a încercat să se concentreze, să vadă cine erau, dar recădea într-un somn vag. A văzut-o pe una dintre femei aplecându-se și luându-l pe Aurek de lângă ea. Apoi au luat-o și pe ea și au băgat-o în căsuță, culcând-o pe masă și dându-i hainele jos.

— Mamă, a zis una dintre femei, n-ar fi mai bine să-i punem lângă foc? Ea e ca o piatră udă.

— Nu, prea multă căldură le-ar face rău. Antek, freacă-l mai departe pe băiat cu prosopul, mai ales pe unde i s-a-ngălbenit pielea. Trebuie să-i încălzim dinăuntru.

Silvana le auzea vorbind, cu toate că-și pierdea din când în când cunoștința. Avuseseră oare noroc? se întreba. N-ar fi trebuit să moară amândoi? Sau norocul băiatului fusese cel care-i salvase pe amândoi? A închis ochii. Îi ardea capul și trupul ei părea făcut din cocă, dar inima îi era plină de iubire pentru băiat.

Oamenii care le salvaseră viețile erau țărani săraci, judecând după hainele zdrențăroase. De mai multe ori, când s-a trezit din somnul profund în care tot cădea în primele zile, Silvana a crezut că e din nou acasă și că propria mamă stă aplecată deasupra ei.

Pădurarul era tare încântat de aventura lui salvatoare. Când au început să-și revină, se interesa în fiecare zi de ei. Pe pădurar îl chema Antek, iar nevasta lui, o versiune mai mică și mai sobră a mamei Silvanei, se numea Ela.

Ela era cocoșată, trupul ei fiind deformat de viața plină de lipsuri pe care o dusesese, ca un copac bătut de viscol. Când mergea, își ținea capul în jos, iar spatele îi era îndoit ca o poliță pe care se așeza zăpada. Se plângea de dureri de stomac și bea sticlute întregi de leacuri de culoarea cărbunelui.

Nu aveau decât o fată, o tânără scurtă și îndesată, pe nume Marysia.

— Sunt soldați în sat, la o oră de mers pe lângă râu, a zis Ela în timp ce-i masa picioarele Silvanei cu grăsime de gâscă. Ar trebui să stai pe lângă casă.

— Nemți? a întrebat Silvana.

Era la ei de câteva săptămâni și începuse să se mai întremeze, așa că era mai atentă la ce se petrecea în jur.

— Câteva sute. N-avem probleme cu ei.

— Sătenii zic că suntem culaci, cred că suntem de partea nemților, a zis Marysia. Dar de fapt sunt invidioși, pentru că noi nu trebuie să muncim pentru soldați, ca ei.

— Nemții nu sunt chiar așa de răi, i-a spus Marysia Silvanei după ce mama ei a ieșit din cameră. Unii dintre ei sunt mai buni decât animalele din sat care-și spun bărbați.

— Au fost niște domni când ne-au luat țara, i-a răspuns Silvana.

— Lasă-i s-o ia, a zis Marysia. Să le fie de bine! Înainte să vină ei, n-aveam nimic de mâncare. Acum pot să fac rost de mâncare oricând am chef. Și uite! Și-a ridicat fusta și și-a întors glezna, arătându-i o pereche de ghete maronii cu șireturi și cu tocuri joase. Astea-s de la Paris. Te-aș lăsa să le-ncerci, dar nu cred c-o să reușești să le-ncalți.

Silvana s-a uitat în jos, la picioarele ei umflate. Degetele erau stacojii, labele picioarelor erau acoperite de o iritație roșie, care îi perla gamba, oprindu-se chiar sub genunchi.

Marysia a plescăit din buze.

— O să-ți rămână cicatrice. Apropo, ce făceai în pădure ? Te ascundeai ? Ești evreică ? Băiatul pare evreu.

— Fiul meu e polonez. Ca și mine.

— Oricum, nu-mi pasă, a spus Marysia. Tata crede că tu și băiatul sunteți niște miracole. O să vă lase să stați aici cât vreți. Și eu o să vă las să stați, cât timp o să-ți faci treaba.

Silvana s-a ridicat, țeapănă. I se părea că trăise multe vieți. Că ziua în care Janusz o lăsase singură la Varșovia fusese ziua în care o viață se terminase și alta începuse. Și iat-o acum, luând-o de la capăt. Un miracol, nu altceva. Dar ea nu putea fi un miracol. Ea și băiatul erau ca doi copii găsiți în pădure, un mister până și pentru ea. În bucătărie, Aurek stătea în poala lui Antek, înfășurat în cârpe înmuiate în ulei. Antek îl învăța un cântec. „*Oto dzień krwi i chway*. Azi e o zi a sângelui și a gloriei.“

Bătrâna stătea pe un scaun lângă foc și se uita la ei.

— Ei, aici erai, a spus Antek. Vino și stai jos.

I l-a dat pe Aurek Silvanei.

— Tocmai spuneam c-am crezut că sunteți o grămadă de haine vechi, când v-am găsit. Asta am crezut că sunteți : un maldăr de pături. Găsisem divanul cu câteva zile în urmă. M-am gândit că poate ne-o fi de folos. Vezi tu, acum dai de-o grămadă de lucruri prin păduri. Oamenii încearcă să treacă la ruși. Își cară mobilele și ce mai au, cât de departe pot, și dup-aia le lasă acolo. Vezi ceasul ăla ?

O pendulă cu baza lată fusese sprijinită de peretele vărui. Îi lipsea o limbă, iar partea din față era făcută dintr-un lemn de altă culoare decât restul corpului.

— Eu l-am reparat, cu mâinile mele. M-am gândit că e din aceeași casă ca divanul. După care v-am văzut pe voi și am crezut că sunteți un morman de haine.

— Crezi c-ai putea să mă duci la divan, când s-o face mai frumos afară ? a întrebat Silvana. Aveam un săculeț cu mine. Aș

vrea să merg să-l caut. Și un lăntșor. Cu un medalion de sticlă. Probabil că l-am pierdut, dar mi l-a dat soțul meu și-aș vrea să-l caut.

— N-am văzut niciun săculeț și nici urmă de medalion. Nu erați decât voi pe divanul stricat.

— Ce de lucruri găsești prin pădure! a spus nevasta lui, cu un glas scăzut. Ce de povești îți ajung la urechi!

— Înecata, a zis Marysia. Povestește-ne despre înecată.

— Aia-i o poveste prostească, a mormăit Antek.

— Haide, mamă, spune povestea! Sunt sigură că musafira noastră vrea s-o audă.

— Bine, a zis Ela. Femeia asta bea foarte mult. Avea un băiat, dar nici că-i păsa. Bărbatu-său a azvârlit-o afară din casă. A păstrat copilul, iar pe ea a gonit-o.

— Se culca cu mai mulți, a zis Marysia. Nimeni nu știa cine e tatăl adevărat al copilului. S-a uitat stăruitor la Silvana. Ție-ți place să bei?

— Marysia! a șuierat mama ei. Cine spune povestea, eu sau tu?

S-a foit pe scaun și a continuat.

— Femeia s-a dus drept la cârciuma evreilor din sat. După ce s-a-nchis cârciuma, a umblat fără țință prin beznă și s-a pomenit în pădure, unde a căzut într-un eleșteu adânc. Au găsit-o a doua zi, înecată. Copilul țipa și plângea și nimic nu-l făcea să tacă.

— Și ce s-a-ntâmplat? a întrebat Silvana.

Ela s-a lăsat pe spătarul scaunului.

— S-a-ntors din morți. După trei zile, s-a-ntors să-i dea copilului să sugă. Plânsul lui a adus-o pe nenorocită înapoi. Și de-atunci, n-a mai plecat niciodată din casă, n-a mai scos un cuvânt, a tors în fiecare noapte, a făcut de mâncare și și-a crescut băiatul. Bărbatu-său spunea că-i place mai mult de ea moartă decât vie.

— Și s-a-ntâmplat de-adevăratelea, a spus Marysia.

— Ba bine că nu, a zis pădurarul. E o poveste prostească, pe care vă place vouă, femeilor, s-o spuneți. De ce nu tăceți voi și

nu mă lăsați pe mine să vorbesc ? Cel puțin eu pot să spun adevărul lui Dumnezeu, și nu vreo aiureală născocită de niște femei cu prea mult timp de pierdut.

S-a ridicat și s-a încălzit la foc.

— Nu cred că erai acolo de prea multă vreme. V-am găsit la timp. Te-am frecat cu zăpadă cât de bine am putut. Am folosit atâta zăpadă, că eram lac de sudoare când te-am adus înapoi la viață. Să transpiri în mijlocul zăpezilor ! Am râs singur, în gura mare. Așa o bucată am curățat. Până la pământ. Dacă nu m-aș fi hotărât să iau divanul acasă, ați fi fost morți. Cum spuneam, e un miracol că v-am găsit. De parcă Dumnezeu v-ar fi pus acolo.

Marysia a izbucnit în râs.

— El sau diavolul.

Silvana l-a săltat pe Aurek pe genunchi și s-a prefăcut că n-a auzit.

Janusz

În fiecare dimineată, în zori, Janusz lua masa cu familia, și pe urmă plecau cu toții la câmp. Învățase să îngrijească viile și să semene grâul și se ocupa de legumele din grădină. Nevasta fermierului îi arătase cum să îngrijească trandafirii și pomii fructiferi din livezi.

După-amiaza, când era prea cald pentru muncă și când toată lumea dormea, Hélène îl trăgea pe Janusz după ea în hambar, unde făceau dragoste ; sarea i se lipea de buze, sudoarea îi îmbiba părul și îi picura în ochi, mici șiroaie i se prelingeau pe spate și pe fese. Hélène părea să încingă aerul cu căldura iubirii ei, mereu voia mai mult de la el, dorindu-l mereu, iubindu-l.

El nu suporta să o scape din priviri. Era atât de plin de ea, încât nu-și putea înțelege bucuria. Știa că războiul continuă, dar nu-i mai păsa. Era treaba altora. El nu mai avea nimic de-a face cu asta.

Fermierul l-a întrebat pe Janusz dacă are de gând să se însoare cu ea. Nu voia să știe nimic despre trecutul lui Janusz. Avea nevoie de un bărbat care să muncească la fermă. Voia nepoți. Mulți.

— Dacă vin nemții, te ascundem noi. Știu și eu ce-nseamnă războiul. Am fost *poilu*¹ în 1914. Rămâi aici. Hélène e fată bună. O să fie o soție bună.

— Așa o să fac, domnule, spunea Janusz.

Era atât de serios, încât l-a salutat soldățește pe bătrân. Iar bătrânul a luat poziție de drepti și l-a salutat la rândul lui.

---

¹ Infanterist francez în Primul Război Mondial. (N. tr.)

Ipswich

Janusz speră din tot sufletul că va fi promovat. Se întreabă dacă vor alege pe altcineva în locul lui, un englez. Poartă pantofii lui cei mai buni, cei pe care i-a primit de la Silvana, lustruiți și strălucitori. Are părul dat cu briantină, fața curată și gulerul apretat. Niciun bărbat nu muncește la fel de mult ca el în atelier, de asta e sigur. Dar va fi de ajuns?

Așteaptă în biroul unde lucrează secretarele, ascultând tăcănitul mașinilor de scris, iar când șeful iese din biroul lui cu geamuri de sticlă, cu un trabuc în mână, Janusz îl întreabă dacă s-a hotărât în legătură cu cel care îl va înlocui pe domnul Wilkens în postul de maestru. Șeful îi spune că încă nu s-a hotărât, dar că, după părerea lui, polonezii sunt niște lucrători al naibii de buni. Janusz își trece degetul pe interiorul gulerului, își drege glasul, se simte dintr-odată încrezător și o spune.

Șeful îi zice că așa și trebuie să fie. El are o fabrică de condus și nu dă doi bani pe ce-o să creadă localnicii despre străinii care le fură slujbele.

— Numai să nu te-atingi de femeile lor. Știm cum sunteți voi, cei de pe continent. Sunteți toți niște tineri Lothario, râde el și îl bate prietenește pe Janusz pe umăr.

Apoi iese cu pași mari, lăsându-l pe Janusz singur în cameră, cu șase mașini de scris tăcute și șase secretare care chicotesc și se uită la el de parcă ar crede că e vreun Casanova polonez, în salopetă albastră. E nevoie de aproape toată după-amiaza pentru ca obrații lui, de obicei palizi, să-și piardă luciul roșu al rușinii.

Janusz a crezut dintotdeauna că lucrurile se aranjează de la sine. Știe că răbdarea și simțul datoriei sunt mereu răsplătite.

Convingerea asta vine de la tatăl și de la bunicul lui. Este și el unul dintre fiii Poloniei și știe că binele va fi întotdeauna, într-un fel sau altul, răsplătit cu bine.

Ca un pârlăș care curge lin peste pietre, netezindu-le și dându-le o formă, optimismul lui Janusz e forța răbdătoare și nesfârșită care îi străbate liniștit viața, șlefuid-o, rostogolind-o și modelând-o. Așa că nu e deloc surprins când i se ivește ocazia de a cumpăra o mașină, în aceeași zi în care află că aproape sigur va fi promovat.

E un Rover negru, al unui profesor și al nevastei lui. E fabricat în 1940, are cutie manuală cu patru viteze, un radiator stricat și două cauciucuri sparte. În 1943, nevasta profesorului îl conducea printr-o furtună de zăpadă și a intrat cu el într-un stejar. De atunci, l-au ținut în hambar, sub prelată. Janusz aude din întâmplare pe cineva spunând povestea asta în timpul pauzei de prânz.

Se întoarce spre bărbatul care bea ceai din termos și îi oferă un sendviș.

— Sunt cu brânză, spune Janusz, politicos.

— Cu brânză?

— Da. Cedar adevărat. De la cooperativă. Cu margarină și ceapă tăiată foarte subțire.

— Cu brânză, zici? Bine, atunci o să mănânc.

Cu prețul mesei de prânz, pleacă de la muncă în ziua aia cu adresa profesorului.

Nu ridică prelată. Rotunjimea mașinii de sub ea îl face să viseze la excursii la țară, la picnicuri cu Silvana și Aurek, la cum îl va duce pe băiat la școală și la ieșiri la mare, duminica.

— Da, spune Janusz.

— Hai să bei o ceașcă de ceai, mai întâi, prietene, spune profesorul. Nu e grabă.

Janusz se așază la o masă lungă și îngustă, în bucătărie. Se uită pe fereastră, dincolo de curtea pietruită, la grădina cu peluză mărginită de straturi de lalele galbene și roșii, în spatele cărora se văd tufe și copaci. Bucătăria are podeaua pardosită cu gresie albă și neagră, ca cea din bucătăria părinților lui Janusz din

Polonia, și o mașină de gătit mare, acoperită cu oale. Deasupra mașinii de gătit atârnă niște hăinuțe de copil puse la uscat.

— Tocmai l-am făcut pe-al patrulea, spune profesorul când vede unde se uită Janusz. Mi-e teamă că are niște probleme, săracuțul de el. Vindem mașina în parte ca s-o trimitem pe soția mea într-o vacanță. Îi e greu să accepte copilul.

Janusz nu știe ce să spună. Dă din cap, fără prea multă convingere.

Bărbatul mută ibricul pe foc.

— Deci crezi că poți s-o repara singur?

— Cred că da.

Intră soția profesorului și-l servește pe Janusz cu o brișă, la ceai. Are chipul tras și brăzdat de cute de oboseală. Își dă la o parte de pe față părul ondulat și castaniu și își așază șuvițele rebele după urechi, un gest pe care îl tot repetă în timp ce vorbește. Discută despre Rusia și bomba atomică și Janusz îi spune politicos că el e polonez, nu rus.

— Cred că, dacă rușii ar avea o asemenea bombă, ar fi un dezastru. Polonia va fi din nou Polonia într-o zi și rușii vor pleca din țara noastră, spune el și apoi se simte jenat de tonul ferm, de emoția pe care n-ar fi vrut s-o arate.

— Da, da, zice soția profesorului.

Îi zâmbește ca și cum el n-ar fi înțeles de fapt complexitatea discuției.

— Dar trebuie să lăsăm poporul să vină la putere. Să urmăm modelul rusesc, fie că ne place sau nu.

Janusz a venit să cumpere mașina, nu să discute politică. Simte că-l strânge gulerul, dar rezistă imboldului de a-l slăbi.

— Totul se rezumă la a înțelege cum stau lucrurile, spune profesorul. Își ține ochelarii pe vârful nasului sau îi pune pe cap, printre șuvițele ondulate și nestatornice de păr roșu. Țara nu și-a revenit încă după război. Trebuie să găsim o cale de a le inocula tuturor ideea că viața merită trăită.

Țipătul ascuțit al unui copil mic ajunge până la ei dintr-o altă cameră, iar nevasta profesorului se ia cu mâinile de cap și izbucnește în plâns. Profesorul își scoate ochelarii și îi șterge.

— Ajunge, Susan.

— Ajunge? Își ridică privirea. Fir-ar să fie, asta-i doar începutul!

Janusz își slăbește gulerul.

— Pot să mai văd mașina o dată?

Dă prelata la o parte, deschide portiera, șterge praful de pe pielea neagră a scaunelor și intră. Iese, se plimbă în jurul mașinii, mângâie capota bombată, dă cu piciorul în cauciucul dezumflat.

— Da, spune el din nou și se întorc în casă, unde o femeie cu șorț alb îi pune profesorului un copilaș în brațe.

— Salutare, micuțule, spune profesorul, dându-i-l lui Janusz. Din păcate, nu e un copil normal. Ți se rupe sufletul.

Copilul are o claie deasă de păr castaniu și, când Janusz îl ia în brațe, se oprește din plâns și zâmbește, un zâmbet larg care face ca ochii să-i dispară și fața să i se încrețească. Janusz îl ține în poală și își joacă piciorul, ca să-l facă să râdă. E gras ca o bucată de șuncă și nu e prea frumos, dar lui Janusz îi vine să-i cânte în poloneză.

— Te pricepi, zice profesorul și ceva din vocea lui îl face pe Janusz să creadă că i-ar plăcea să-i dea și copilul, la pachet cu mașina.

Când pleacă, nu fără promisiunea profesorului că-l va ajuta să mute mașina pe Britannia Road, pe o platformă, femeia îi dă o pătură ecosez.

— Poftim. O să ai nevoie de pătură în mașină. Mult noroc cu viața de-aici!

Are ochii plini de lacrimi. Un val de tristețe iese din ea, iar lui i se pare că s-ar putea îneca în el.

— Aveți un copil adorabil, spune el, blând. Sunteți o mamă bună.

— Din păcate, nu sunt deloc, răspunde ea. Sper să vă bucurați de mașină.

Janusz pedalează până acasă, cu pătura pe ghidon, alcătuiind în minte o listă cu piesele de schimb de care are nevoie. În afară de dubița maronie Humber, deținută de familia care locuiește la

trei case mai jos, mașina lui Janusz va fi prima de pe Britannia Road.

Mintea îi roiește de gânduri, așa că nici nu observă mașina care se oprește în dreptul lui. Aproape că se izbește de ea, în momentul în care se oprește în fața lui, pe podul de beton de peste râu.

— Bună seara, spune șeful, coborând geamul. Mă bucur să te văd.

Janusz se dă jos de pe bicicletă, își netezește mustața, își îndreaptă spatele.

— Te mai interesează slujba de maistru ?

— Da.

— E a ta. E bine să mai dai și vești bune. Vino mâine la birou.

Îl salută pe Janusz și pleacă, fluturând mâna ca un rege.

Janusz se urcă la loc pe bicicletă. Ajunge la poalele dealului și, în loc să descalece și să împingă bicicleta, cum face de obicei, simte un puseu de energie, își bagă bărbia în piept și pedalează cât îl țin puterile, ridicând privirea abia când ajunge în vârf. Acolo se oprește triumfător și se uită în urmă la oraș, la ogoarele care îl mărginesc, la estuarul care duce către mare și la drumurile care duc până la Londra și înapoi.

Aici e deasupra lumii. Și asta e o țară frumoasă, unde chiar dacă nu vii decât cu o inimă frântă, tot poți să construiești ceva. I-ar plăcea să-și vadă tatăl și să-i spună c-a fost promovat. Are să-i scrie din nou. Poate că n-are niciun rost să-i mai trimită scrisori, mai ales că n-a primit niciodată răspuns, dar va mai încerca. Și de ce să nu-și imagineze că poate vorbi cu cei dispăruți ? Poate că tatăl lui, oriunde-ar fi, se gândește și el la fiul său.

Își împinge bicicleta pe mica alee pe care-o împart cu Doris și Gilbert și deschide poarta grădinii lor din spate, își dă jos baretele pentru bicicletă, se sprijină de zid și așteaptă să-și tragă sufletul. Apoi intră în micul șopron unde-și ține răsadurile.

Acolo, printre canistre cu ulei, mașina de tuns iarbă și cutii cu bulbi, sunt scrisorile. Le ia și le pune într-un vas de metal. Le dă repede foc, de frică să nu se răzgândească. E timpul să lase

trecutul în urmă. Să facă ceea ce trebuie. Dacă vrea să mai aibă un copil într-o zi, nu trebuie să se mai agațe de trecut. Scrisorile ard repede și toate cuvintele ei se fac mai întâi argintii, apoi negre, mici fulgi de cenușă zburând prin văzduh. După ce flăcările mor, își afundă mâna în cenușa mătăsoasă și curăță vasul.

În bucătărie, Silvana își ridică privirea de la oala de pe foc când se deschide ușa din spate, iar el îi zâmbește și pune pătura pe masă. Reușește mereu să pară surprinsă când îl vede, ca și cum încă ar fi uimită să-l găsească acolo, lângă ea. Poate că și ea observă aceeași expresie pe fața lui. Poate că ea reacționează la el, la faptul că el e ușurat că n-a plecat într-una dintre plimbările ei din care să nu se fi întors.

— Ce e asta?

— O pătură. Ce gătești?

— Supă de orz.

— Avem carne?

— Nu, astăzi, nu.

— De azi înainte, o să avem carne în fiecare zi a săptămânii.

— Păi, cum?

Poartă rochia ei cea mai bună și pantofii primiți de la el, cei albi. E foarte elegantă, dacă nu bagi de seamă stropii de supă de pe pantofi. Își strecoară mâinile în jurul taliei ei. Îi place s-o îmbrățișeze – nevasta lui, care-ar face orice ca să-l protejeze pe fiul lor. Așa e ea. Ca un soldat care ar uide pentru patria lui. Iar patria ei e băiatul lor.

Și totuși, oricât de mult ar încleșta ea dinții în fața lumii și oricât de dreaptă, ca un drug de fier, s-ar ține, el știe cât e de fragilă. Pare făcută din coajă de ou, iar duritatea ei pare o fațadă care s-ar sparge dintr-o singură mișcare stângace. Și-o imaginează stând lângă el în mașină, cu mâinile împreunate, cu postura ei corectă, îngrijită.

— Am fost promovat.

Janusz simte cum i se mișcă pomeții, iar expresia i se statornicește într-un rânjel neașteptat.

— Și stai, că asta nu e tot! Știi de ce-am adus pătura? Ca să ți-o așez pe genunchi când o să te scot la plimbare cu mașina.

Se întoarce spre el, iar de pe lingura de lemn din mână ei picură supă pe podea.

Îi ia lingura și o pune la loc în oală.

— Am cumpărat o mașină.

— O mașină?

Aurek se joacă liniștit cu cartonașele din pachetele de țigări, sub masă.

— Ai auzit? îl întreabă pe băiat. O s-avem mașină. Familia Nowak a urcat o treaptă.

Aurek iese de sub masă și Janusz îi întinde mâna fiului lui. Băiatul își bagă mâinile în buzunare. Janusz își amintește cum era când era mic și tatăl lui stătea astfel, își amintește amestecul de teamă și iubire pe care-l simțea. Încearcă să-și îndulcească expresia. Să fie mai puțin impunător.

— O mașină? întreabă Aurek.

— Exact. Avem o mașină.

Janusz pune cu blândețe mâna pe burta Silvanei.

— Acum trebuie doar să...

— Știu.

— Și?

Se uită în jos, își mușcă buza. Apoi își ridică ochii mari și câprui spre el și dă din cap.

— Bine. O să-ncercăm.

— Serios?

E așa de surprins și îi e așa de recunoscător, încât strigă de bucurie și face câțiva pași împleticiți de mazurcă, lovindu-și picioarele unul de celălalt și cântând, iar Aurek, văzându-l, chicotește.

Janusz se oprește și-și privește familia, viața, mica bucătărie. Masa ocupă aproape toată camera, ea și cele trei scaune de lemn. Robinetul care picură și pe care va trebui să-l repare odată și-odată cântă un refren repetitiv, pic, pic, în chiuveta de ceramică. Se uită pe fereastră, la grădina de suburbie. Poate că nu e o grădină mare, dar peluza e verde, plantele vor înflori primăvara asta, iar parcela cu zarzavat e și ea înverzită și pare că va da o recoltă bogată. Aurek face ca mașina, *vrum, vrum*, mutându-se

de pe un picior pe altul. Pe cuptor, supa de orz, maronie și vâscoasă, dă blând în foc.

— Ai ceva pe obraz, spune Silvana.

Îl șterge cu degetul, iar el simte gingășia din gestul ei. Se gândește la Hélène.

— Gata, zice Silvana. Nu mai e.

Janusz se uită în jos la fiul lui și-i ciufulește blând părul.

— Aurek, mi se pare mie sau te faci mare?

Se apleacă în spatele Silvanei și stinge focul.

Silvana deschide sertarul și se uită la baticul roșu. Nu l-a mai purtat de când i-a vopsit Doris părul și de când i-a arătat cum să și-l onduleze și să și-l coafeze în stil modern. Sub batic e o cutie delicată, roz. O ia și o deschide, trecându-și degetul peste diafragmă. Doris a ajutat-o să facă rost de ea. I-a dat numele unui doctor.

— Du-te la el. O să-ți dea ceva. Unora nu le place când te văd că vrei să capeti control. Au impresia că vrei să scapi de responsabilități. Îți țin discursul despre populație și rolul tău ca femeie. Dar asta o să te primească. Eu am avut noroc. Am avut-o pe Geena noastră și pe urmă Gilbert nu prea m-a mai deranjat cu treburile astea. Suntem prea bătrâni, oricum. Eu aștept cu nerăbdare nepoții.

— Îl am pe fiul meu, i-a spus ea doctorului. Mi-e de ajuns că trebuie să am grijă de el. Nu cred că mă mai pot descurca cu încă unul.

— Și soțul se poartă bine cu dumneavoastră?

— Da, da, am un soț foarte bun.

„Dar întrebați-mă și de mine“, se gândește ea. „Întrebați-mă dacă sunt o soție bună, ca să vă pot răspunde că sunt o mincinoasă și o trădătoare.“

— Nici el nu mai vrea copii?

— Nu. Amândoi suntem de părere că fiul nostru e de ajuns.

A dat din cap și i-a dat o rețetă. Îi lipsea jumătate de deget de la mâna dreaptă și avea cicatrici pe partea inferioară a încheieturii. Ținea stiloul într-un fel ciudat, scria încet.

— Nu sunteți singurii, a spus el. Nu trebuie să vă fie jenă. Multe cupluri gândesc așa. Războiul ne-a afectat pe toți. Foarte sincer vorbind, cine-ar vrea să aducă pe lume un copil în vremurile astea?

— O să te descurci, drăguță, a zis Doris când Silvana s-a întors acasă. Noi, femeile, ne descurcăm întotdeauna. Suntem nevoite.

Silvana pune baticul la loc peste cutia roz. Au trecut trei săptămâni de când i-a promis că vor încerca să facă un copil. Trei săptămâni de când simte c-ar trebui să ardă în iad și trei săptămâni de când Janusz n-a fost altfel decât blând cu ea, aducându-i flori și mașinuțe de jucărie pentru Aurek. Un soț perfect, în vreme ce ea se transformă cu repeziciune într-o soție îngrozitoare. Nu poate să continue așa. Turnul de minciuni crește prea repede. Mai devreme sau mai târziu, se va prăbuși.

Polonia

Silvana

Şase luni a rămas Silvana în căsuţă. S-a cufundat bucuroasă în viaţa monotonă de la ţară. Lumea în care intrase era o lume ascunsă, cu un ritm lent, şi i se potrivea. Nimeni n-o întreba cine este sau de unde veneau ea şi băiatul. Era o femeie tânără, pe care n-o speria munca grea. Asta era tot ce-i interesa pe membrii familiei. Şi ei îi convenea de minune. Muncea din greu, gătea, aducea apă de la fântână, curăţa câmpul de pietre şi, în mai, a luat parte la semănat.

În fiecare vineri, Marysia dispărea cu orele din casă. Se întorcea sâmbătă dimineata, cu obrajii îmbujoraţi şi cu o traistă cu pâine şi carne. Odată, a adus o limbă de bou în bucătărie, iar maică-sa a luat-o fără să se mire câtuşi de puţin. Silvana a întrebat-o de unde a luat carnea, dar Ela n-a părut s-o fi auzit, iar Marysia a râs, un râs hârşăit. Şi-a pus mâinile în şolduri şi a făcut o mişcare spre ea.

— Ai grijă, a zis. Vorbeşti de lup, şi lupul la uşă.

Bătrâna se îmbolnăvea des, iar Marysia o lăsa în grija Silvanei. Într-o zi, când femeia zăcea chircită de durere, a rugat-o pe Silvana să-i aducă ultima sticlută cu medicament.

— Ce medicament e ăsta? a întrebat Silvana, uitându-se la amestecul gros, tulbure.

— *Chaga*. Şi da, pe cât de rău arată, pe atât de rău e la gust. Dar îmi face bine. Îl am de la un doctor rus, care mi-l prepară cu mâna lui.

Silvana a ridicat sticluta în lumină.

— Un doctor rus?

— Se ascunde, nu departe de aici. E un doctor foarte bun.

O singură persoană ar fi putut să prepare acest leac. Gregor. Și atunci, asta era căsuța de unde lua mâncare, pe vremea când locuiau cu toții în pădure. Silvana i-a dat Elei sticla fără un cuvânt, dar săptămâni întregi de atunci încolo, de fiecare dată când se uita peste câmpie, se întreba dacă Elsa născuse și dacă Gregor ar putea să apară într-o zi la căsuță.

Janusz

Janusz și Hélène stăteau culcați în iarbă, pe o colină. Undeva, jos, Marea Mediterană, subțire și albastră ca o linie trasată cu stiloul, se întâlnea cu cerul de exact aceeași culoare. Sate, podgorii și orașe toropite de căldură, răsfirate la picioarele lor. Frunze cerate de mirt se îngrămădeau în jurul lor, ascunzându-i vederii.

— Rămâi, a zis Hélène, cu capul pe umărul lui Janusz. Rămâi aici, cu mine. Am fi fericiți împreună.

Janusz i-a zâmbit.

— Cum aş putea? Dacă rămân aici, mă arestează.

— Războiul n-o să țină o veșnicie.

Janusz și-a apăsat ochii cu degetele.

— Janusz, m-ascuți? Vrei? Vrei să rămâi?

Și-a luat mâinile de pe față și s-a uitat în ochii ei. Erau căprui-închis, de culoarea cafelei.

— Rămâi, a repetat ea.

S-a gândit la marinarii de pe docurile Marsiliei, care descărcau mărfuri aduse din Africa, de pe Coasta de Fildes, locuri în care soarele săpa cărări pe fețele înăsprite de briza mării și de apa sărată. Când pusese pentru prima oară piciorul pe docuri, cu aproape trei luni în urmă, Janusz îi invidiasse pe bărbații ăia pentru trupurile lor bine făcute și bronzate. Le ascultase vocile și încercase să copieze sonoritatea energică a vocalelor, semnul de întrebare de la sfârșitul fiecărei propoziții. Se simțea mai aproape de ei acum, de parcă faptul că trupul lui se făcuse din roșu, maroniu ar fi făcut parte dintr-o transformare mai profundă. Janusz se

simțea încălzit de răsul lor, se simțea confortabil în pielea lui cea nouă. „Sunt francez“, se gândea el. Era învăluit de lumina soarelui și de iubire și de un vis din care nu voia să se trezească.

A scos din buzunar fotografia care-i înfățișa pe Silvana și pe Aurek și s-a uitat la ea.

Hélène i-a luat-o din mână. S-a ridicat și s-a dus la marginea stâncii.

— Rămâi ?

Ținea fotografia deasupra prăpastiei.

— Îi dau drumul ?

Janusz a ezitat.

— Eu te iubesc, a spus Hélène. Tu mă iubești pe mine ? Îi dau drumul ?

Janusz a închis ochii.

— Dacă vrei.

Hélène i-a dat fotografia înapoi și el a pus-o alături, pe pământ, trăgând-o pe Hélène în brațele lui.

În aceeași zi, în timp ce Janusz se afla pe acoperișul hambarului, montând țiglele roșii, a auzit zgomotul făcut de o motoretă care urca dealul, îndreptându-se spre fermă. A alunecat rapid, a coborât pe scară și a rămas în umbră, privind cum motoreta traversează aleea albă, pietruită, ridicând nori de praf.

S-a furișat prin spatele hambarelor și l-a văzut pe Bruno dându-se jos de pe motocicletă și traversând curtea. Ogoarele de la marginea fermei îl tentau. Nimeni nu l-ar mai fi găsit acolo. Sau s-ar fi putut ascunde în hambar. Ar fi putut să se facă nevăzut toată ziua și să apară abia după plecarea lui Bruno. Dar nu, trebuia să stea, să vadă despre ce era vorba. Avea să se întâlnească din nou cu prietenul lui și să-i explice că va rămâne aici.

L-a găsit pe Bruno fumând și vorbind cu Hélène, pe tonul acela ridicat, ghiduș, pe care-l avea când vorbea cu femeile. Janusz a grăbit pasul și s-a oprit între ei.

— Bruno.

— Janusz ? Hélène tocmai îmi spunea că nu ești aici. Diseară pleacă un vapor spre Southampton. Britanicii iau soldați polonezi cu ei.

Janusz i-a aruncat o privire lui Hélène.

— Nu vin.

— N-ai de ales, prietene.

Bruno a aruncat țigara și a strivit-o cu piciorul.

— Nemții se mișcă prin Franța. O s-ajungă la Marsilia cât ai zice pește. Îmi pare rău, Jan. Trebuie să vii cu mine. Fă-ți bagajul. Trebuie să plecăm chiar acum.

— Ce-a zis ? a întrebat Hélène. Apoi a făcut un pas înapoi. Se citește pe fața ta. Pleci, nu-i așa ?

— Nu, eu...

L-a lovit în piept și s-a întors, alergând spre casă.

— Îmi pare rău, a zis Bruno.

Janusz nu i-a dat atenție. A luat-o la fugă după Hélène și a prins-o în fața verandei.

— Stai.

— De ce să stau ?

A căzut în brațele lui, plângând în hohote.

— O să mă-ntorc, a zis el. Promit.

— Trebuie, a șoptit ea, agățându-se de el.

A auzit curajul bătos din vocea ei și și-a adus aminte de Silvana. Asta avea să fie războiul pentru el, un șir de despărțiri ?

— Trebuie, a repetat, fiindcă altfel o să mor.

— Jur c-o să mă-ntorc.

Și-a ridicat privirea spre el.

— O să fiu aici. O să te-aștept.

I-a dat drumul și ea s-a întors, a intrat în casă și a închis ușa în urma ei. Janusz a încercat să-și întipărească momentul în minte, să păstreze imaginea ei, să-și amintească de cât de frumos îi era părul, de cum i s-au rotunjit umerii când s-a zgribulit, de pasul ei ferm când a intrat în casă.

— O să mă-ntorc, a strigat spre ușa de lemn. Promit c-o să mă-ntorc.

N-avea ce să ia cu el, doar hainele cu care era îmbrăcat. S-a întors la Bruno și s-a urcat pe motocicletă, în spatele lui. Au luat un viraj și plopii înalți, întunecați au ascuns ferma. Apoi s-a concentrat doar pe drumul din fața lor.

Un vapor cu aburi i-a dus în Marea Britanie. A ridicat ancora, cu recolta de străini la bord, iar Bruno și Janusz au fost cazați jos, în cală, au mâncat brânză galbenă din rațiile care li se dăduseră, stând umăr la umăr pe foi de metal, striviți de mulțimi de bărbați care nu vorbeau decât despre iubita lor *Polska*.

Janusz a împrumutat un ghid turistic despre Anglia în poloneză, singura carte de felul acesta pe care o aveau, care trebuia să ajungă la sute de indivizi și trecea din mână-n mână ca o Biblie. A început să citească, învățând câteva expresii, mormăindu-le în barbă.

Good morning. How do you do? Do you know where I can find a post office¹?

A legat câteva propoziții cu Bruno, apropo de cumpărarea unor umbrele și de mersul la doctor.

— Asta-i tot ce fac oamenii în Marea Britanie? a întrebat Janusz, dându-i cartea altui soldat.

Bruno a ridicat din umeri.

— Nu știu. Am mai învățat ceva: *Will you please sell me a ticket for the dance tonight²?* A rânjit. Asta sigur o să ne fie de folos la englezoaice.

Janusz și-a pus capul în mâini și s-a gândit la Hélène. S-a ghemuit, se simțea vulnerabil ca un copil, avea crampe, se legăna. Apoi Silvana și fiul lui au intrat în vârtejul tulbure al gândurilor sale. A băgat mâna în buzunar, după fotografia Silvanei, dar nu era acolo. Și-a amintit că Hélène i-o dăduse înapoi, dar ce făcuse cu ea după-aia? Probabil c-o pierduse înainte de plecare.

---

¹ „Bună dimineata. Ce mai faceți? Știți cumva unde pot găsi un oficiu poștal?”
— *lb. engl. în original.* (N. tr.)

² „Aș dori, vă rog, un bilet la spectacol diseară” — *lb. engl. în original.* (N. tr.)

O furtună se iscase în Atlantic și vaporul se izbea și se înălța pe valurile puternice. Janusz era sigur că n-au să ajungă niciodată în Anglia, patria doctorilor, a dansatorilor și a vânzătorilor de umbrele. Că se vor scufunda fie din pricina valurilor uriașe, fie din cea a vapoarelor nemțești care patrulau.

Jos, în paturile de cazarmă, unde zgomotul făcut de motoare era asurzitor, era înconjurat de rău de mare și de văicăreli. Janusz era tăcut, privind fețele fără nume, cefele, grămada de bărbați, toți la fel ca el, acoperiți cu straturi fine de praf de cărbune, negru ca pământul. Vaporul se afunda și gemea în furtună, iar în pânțele lui oamenii se mișcau înainte și-napoi, sute de tineri polonezi acoperiți de funingine, rostogolindu-se împreună ca o căruță plină de cartofi, care se hurducă pe un câmp mare și arat.

Ipswich

Aurek știe că e mai bine să le cauți de jos. Să ții bărbia în piept și să-ți faci loc cu umerii. Privite de jos, se văd ca niște pete negre printre crengi. Ca un scafandru care înoată spre lumină, te ridici până ce mâna atinge partea căptușită cu mușchi a cuibului. Trebuie să iei doar un ou, cu excepția cuiburilor de cioară, de unde poți să iei câte ouă vrei, pentru că toată lumea știe că sunt păsările diavolului.

Inamicul l-a învățat pe Aurek să fure ouă de pasăre, de distracție. Acasă au o cutie căptușită cu vată, plină cu ouă cu coaja moale. Fiecare are o etichetă. *Mierlă. Cânepar. Sturz. Lăcar. Scorțar. Muscar.* Există și reguli importante. Dacă o pasăre clocește, trebuie s-o lași în pace. Cele mai multe păsări își fac cuibul în tufe și garduri vii, stufoase, așa că așteaptă-te la zgârieturi și pișcături de urzică. Sunt dovada curajului tău.

Când el și mama lui trăiau în pădure, Aurek mânca ouăle pe care le găsea, făcând o găurică în vârful lor și sugând conținutul moale, înghițindu-l pe tot deodată.

— Ca pe-o stridie, îi spunea mama.

Ea nu mâncase niciodată stridii, dar își imagina că așa trebuie să fie, lichide și solide în același timp.

— Sunt un lux, îi spunea. La Varșovia, doar bogații mănâncă stridii.

Aurek n-o să-i spună niciodată inamicului că mânca ouăle pe care le găsea în pădure. N-o să-i spună că unele erau pline de sânge sau de niște începuturi de păsări cu pielea albastră. Că pe alea le curățau de coajă și le coceau deasupra unui foc, pe un băț.

N-o să-i pomenească de puii pe care-i fura din cuiburi sau de coaja de mestecăn pe care o ronțăia în miez de iarnă. Chiar și un copil știe că e rușinos să vorbești despre o asemenea foamă.

Inamicul spune că adunatul ouălor face parte din învățăturile despre natură și că orice băiat ar trebui să fie interesat de fauna și flora Angliei. În bucătărie, Aurek se uită cum încinge vârful unui ac în foc, până se înnegrește. Face niște găuri mici la cele două capete ale fiecărui ou de pasăre, împungând coaja fragilă cu acul, amestecând conținutul. Apoi își lipește buzele de una dintre găuri și suflă ușor, până ce gălbenușul și albușul ies pe gaura cealaltă și se scurg în chiuvetă. Când îi vine rândul, Aurek se abține cu greu să nu înghită conținutul. Vrea să soarbă amestecul din ou și să-l înghită. Dar n-o va face. Nu în fața inamicului. Nu vrea să-l dezamăgească.

Aurek se uită în sus la ulmul înalt, gândindu-se la ouăle de cioară. Peter e lângă el. Astăzi fac un picnic în pădure și e un fel de splendoare în aerul dens de primăvară, în freamătul frunzelor proaspete și în razele de soare care scapără printre ele. Lăcustele care bâzâie printre urzici par o fanfară care cântă doar pentru el. E o fanfară mai bună decât orice orchestră care cântă duminica pe estrada din parcul orașului și-l face să-și dorească să se cațere în fiecare copac pe care-l vede. Dacă ar putea, s-ar împărți într-o sută de băieți, ca să poată să se cațere în toți copacii, și și-i imaginează pe băieți și pe el urcați sus de tot, ca un stol gălăgios de coțofane.

Tatăl lui Peter i-a adus aici, în sâmbăta asta perfectă. A venit la ei acasă de dimineață, cu Peter și cu un coș mare de picnic. Silvana i-a spus că ei nu pot să meargă, fiindcă Janusz e la muncă, iar ea are treabă de făcut, să curețe treptele de la intrare și să bată covoarele.

Tony a zis că e o zi prea frumoasă ca să fie irosită cu treburi gospodărești. Apoi s-a lăsat într-un genunchi, dându-se în spectacol, implorând-o să-i dea lui cârpa de șters praful. În cele din urmă, ea s-a uitat la Aurek și l-a întrebat ce vrea să facă. El a dat din cap. Hai să mergem în pădure. Te rog. Silvana i-a dat

cârpa lui Tony, care a aruncat-o în sus și a proclamat zi de sărbătoare.

Și iată-i acum în pădure, iar Aurek e așa de fericit, că de-abia se abține să nu cadă în genunchi, ca tatăl lui Peter.

În crengile cele mai de sus ale ulmului, e un cuib mare, dezordonat, făcut din rămurele. Două ciori negre stau ghemuite pe o creangă alăturată, cu capetele băgate sub aripi.

— Să nu te urci acolo, spune Peter. Păsările alea par foarte rele.

— N-aveți voie să faceți nimic periculos! strigă Silvana.

Aurek și Peter se uită în urmă, printre copaci, spre locul în care ea și Tony au întins pătura pentru picnic.

— La eleșteu, zice Peter. Hai să mergem la eleșteu. Putem să căutăm cuiburi de pescăruși.

Pescărușii sunt preferații lui Aurek. Păsările sapă tuneluri în malurile râurilor și le presară cu oase de pește. Pentru Aurek, cuiburile alea sunt palate de cleștar. Dacă ar putea să se facă mic-mic, ar trăi într-un cuib de pescăruși.

Merg printre arbuști până dau de o adâncitură în care o limbă de apă oglindește copacii și norii. Peter găsește un băț lung și lovește cu el în stufăriș. Mai multe broaște sar în ochiurile de apă. Păsări cu aripi greoaie își iau zborul și insecte zburătoare se învârt și descriu zigzaguri pe suprafața netulburată a iazului.

Aurek își aruncă sandalele cât colo și intră în apă. Picioarele se scufundă în nori de mâl și nămolul rece îi suge călcâiele. Merge greu printre algele verzi, agățătoare, intrând într-un desiş de papură înaltă, iar mirosul de nămol răscolit e delicios de pregnant în nările lui. Aurek se apropie de mijlocul iazului, când două lișițe patinează alarmate pe apă. Le vede cuibul ascuns într-un pâlț de trestii. E greu de ajuns la el, pentru că se află în ape mai adânci, dar, după douăzeci de minute, Aurek se urcă pe mal cu două ouă în mână.

Peter ia un băț de pe jos și-l împunge pe Aurek cu el.

— Nu te-apropia de mine. Puți.

Aurek se așază la o distanță sigură de bățul lui Peter. Simte miros de fum și strâmbă din nas. Peter și-a aprins o țigară pe care a furat-o din tabachera lui taică-său.

— A fost o crimă în Ipswich săptămâna trecută, spune Peter. Trage un fum și tușește.

— I-au tăiat gâtul unei femei.

Aurek sparge un ou, îl miroase și soarbe conținutul instabil. N-are chef s-asculte povestea lui Peter. E prea fermecat de pădure și de mirosul ascuțit al primăverii. Își cercetează genunchii albi, contrastând cu nămolul negru care i se usucă pe glezne și pe gambe precum pielea crăpată a unei șopârle. Apoi își trage sandalele în picioare și se duce înapoi, să se uite la cuibul ciorilor. Peter merge în urma lui, târșându-și picioarele.

— A scris în ziar. Tata zice că era damă de companie. Știi ce-nseamnă asta? Sunt multe pe la docuri.

Peter agită țigara în timp ce vorbește.

— Femeile tuturor. Le-am văzut cu tata. Poartă mult negru. Bunicu' mi-a spus că li se zice „Doamnele nopții”.

Lui Aurek nu-i pasă cum li se zice. Își închipuie că seamănă cu niște lilioci. *Doamnele nopții*. Femei cu mantii negre, care zboară prin aer.

— Și ce dacă? zice el. În Polonia sunt crime tot timpul.

Ezită, întrebându-se dacă să-i spună lui Peter ce-a văzut. Se hotărăște să nu-i spună. Nu vrea să se gândească la asta. Se oprește lângă ulm și-și lipește palma de trunchiul lui gros.

— În pădure sunt vrăjitoare. Chiar și aici. Rusalce. Sunt sufletele fetelor care au fost omorâte și care stau pe crengile copacilor și-i atrag pe bărbați la moarte.

Peter e impresionat, se vede. Aurek se strâmbă, rânjește.

— Le scot ochii băieților.

Peter râde.

— Mincinosule!

Își stinge țigara, strivind-o sub pantof.

— O să te urci acolo?

Aurek dă din cap. O să urce să ia un ou de cioară. Simplu ca bună ziua. O să i-l ducă inamicului. Un cadou. Îi place ideea. E mândru de ea.

Scuipă în mâini, acceptă scărița făcută de Peter, apucă o creangă și își face vânt în sus. E mic și mlădios, mâinile și picioarele lui găsesc mici noduri și locuri de care să se prindă. E minunat să fii în copac, departe de toată lumea, legănându-te printre crengi ca Tarzan. Aurek se oprește la jumătatea drumului și se uită în jos.

— Ai pățit ceva? strigă Peter.

Aurek îi face cu mâna. Deasupra lui, cuibul e uriaș, o îngrămadire de bețe rupte și crenguțe făcute ghem, un soare murdar, prins în copac.

Se ridică până la el și cele două ciori se năpustesc asupra lui, bătându-l cu aripile peste față, ciocănindu-l furioase. Aurek se leagănă cât mai departe de copac, dar păsările nu-i dau pace. Picioarele îi alunecă și se izbește de scoarța aspră a trunchiului, lovindu-se tare la nas. Ochii i se umplu de lacrimi. Își pipăie gura și mâna i se mânjește de sânge. Îi curge sânge din nas.

I se înmoaie picioarele, nu se mai poate ține și apucă crengile la întâmplare. Are piciorul drept încolăcit de-o ramură și e astfel ancorat. Se agată de o creangă și se ridică din nou. Păsările se rotesc deasupra lui, ciugulind aerul. Aurek închide ochii și se ține strâns de copac; fâlfâitul aripilor îi răsună în urechi.

— Aurek! strigă Peter. Nu-ți da drumul!

Aurek îl aude, dar îi alunecă degetele și păsările nu se lasă. Își ascunde fața, scoarța copacului îi zgârie obrazul și încearcă să reziste, chiar dacă știe că până la urmă va cădea.

— Mama! țipă. Mama!

Stomacul i se întoarce pe dos. Nu se mai poate agăța de nimic. Dă din picioare, de parcă ar înota prin aer. Îi cade o sanda și se gândește că se prăbușește deja. Cealaltă sanda mai are puțin și cade și ea. Se uită în jos. Se vede mort pe pământ, dedesubt, o grămadă de oase și de carne julită, un pui căzut din cuibul lui.

Încălțată doar în ciorapi, Silvana s-a ridicat și aleargă spre Peter, apucându-l de umeri. Peter arată spre vârful copacului, unde păsările se rotesc și fac scandal. Aurek se leagănă înainte și înapoi pe crengi, ținându-se doar cu o mână, iar cu cealaltă

încercând să-și protejeze capul. Probabil că e la vreo șase sau șapte metri înălțime. N-ar putea să-l prindă de la distanța asta. N-au nimic de întins pe jos, care să-i amortizeze căderea. Și va cădea. A știut dintotdeauna că lumea este un loc în care totul se plătește și că, într-o zi, Aurek va fi luat de lângă ea. E pedeapsa ei. Asta-i ziua în care-l va pierde pe băiat.

— Țin-te bine! strigă Tony, ajungând în spatele Silvanei. Ia o piatră de pe jos și ochește păsările.

Silvana îl apucă de mână.

— Nu! Ai putea să-l lovești pe Aurek!

— Dar trebuie s-alungăm păsările de-acolo.

— Fără pietre! Ajută-mă să urc în copac. Aurek! Vin!

Silvana își înnoadă fusta și se întinde până la creanga cea mai de jos a copacului.

— Ai înnebunit, nu poți să te cațeri pân-acolo!

Tony încearcă să o tragă înapoi, dar Silvana îi dă un cot în stomac. Caută să apuce crengile cele mai joase ale copacului. Tony încearcă din nou să o prindă, dar ea îl lovește cu piciorul și se ridică mai sus, unde el n-o mai poate ajunge.

Se urcă repede, fără să fie atentă, disperată să ajungă la băiat. Ciorapii i se rup în timp ce se chinuie să ajungă mai sus și mai sus, scoarța aspră zgâriindu-i coapsele. Bețișoare i se prind în păr. O creangă o plesnește peste ochi, orbind-o de durere. I se pare că pleoapa i-a fost smulsă, iar obrazul îi e ud de lacrimi. Dar continuă să se cațere și, în tot acest timp, singura imagine din capul ei este cea a copilului care cade. N-o să se întâmple așa. Nu-și va pierde fiul. Nu și de data asta.

Mâinile ei caută crengile și simte cum greutatea corpului îi arde mușchii brațelor. Cercetează văzduhul din fața ei.

— Aurek? Aurek, nu te mișca!

Reușește să-și bage piciorul într-o crăpătură și se chinuie să-și țină ochiul bun deschis. Deslușește silueta lui Aurek deasupra ei. Trage aer în piept și se străduiește să vorbească foarte calm.

— Ține-te bine. Ajung acum. Să nu-ți dai drumul. Ai înțeles? Să nu-ți dai drumul.

Îi tremură picioarele, genunchii îi alunecă. Ar putea cădea și ea.

Se mișcă încet, până reușește să-și sprijine spatele de altă creangă și să-și lase greutatea pe ea.

— Așteaptă, pot să vin mai aproape. Doar să nu-ți dai drumul. Și el își dă drumul.

Aurek a sărit. Și-a dat drumul, a avut încredere în văzduhul din jurul lui și a sărit spre ea. Cade, părul îi fâlfâie, îi vede chipul triumfător deasupra ei, brațele desfăcute ca niște aripi. Se întinde spre el, sigură că n-are să-l prindă, iar el se prinde de o creangă, se leagănă spre interior, spre copac, și aterizează peste ea, fruntea lui intrând în obrazul ei.

— Aurek, spune ea, iar și iar, văzând stelute când închide ochii și simțind durerea săgetându-i tâmpile. Îi vine să râdă de ușurare.

— *Ja jestem tutaj*, spune Aurek, agățându-se de ea. Sunt aici, mama. Am zburat. Ai văzut? Am zburat!

În apartamentul de deasupra magazinului de animale, Silvana stă pe canapeaua de piele, cu o pătură pe genunchi și un pahar de whisky cuibărit în palme. Băieții sunt în camera lui Peter. Tony îngenunchează în fața ei, cu un castron cu apă fierbinte alături, cu o bucată de vată într-o mână și o sticlă de gențiană violet în cealaltă. Are o expresie îngrijorată, ca o mamă care nu știe ce să-i mai facă unui copil nebunatic.

— Ar fi putut să moară, îi spune ea.

Vrea să-i explice. Să-i spună de ce-i este așa de teamă.

— Dac-ar fi căzut, ar fi putut să moară...

— Dar n-a fost așa, zice Tony. Haide, bea whisky-ul. O să ne ocupăm de tăieturile astea și pe urmă o să vă duc acasă.

Toarnă soluția violet în apa fierbinte și înmoaie vata în ea, storcând-o apoi. Ridică puțin pătura și-i atinge piciorul.

— Scoate-ți ciorapii. Îi face semn cu capul. Hai. Sunt sfâșiati. Îți aduc eu unii noi. Ciorapii noi sunt doi la un penny, dacă știi unde să cauți. Iar eu știu. Hai să-i dăm pe ăștia jos, mai întâi. Trebuie să curățăm zgârieturile.

Își rulează mai întâi ciorapul de pe piciorul stâng, apoi pe cel de pe dreptul, degetele bâjbâie pe sub pătură în căutarea jartierelor, decojind ambii ciorapi până-n dreptul genunchilor.

— Doi la un penny, spune ea. Înseamnă că se găsesc ușor, nu?

— Cam așa. Ieftin sau la îndemână.

E conștientă de mâinile lui care îi ating genunchii și o ajută să-și scoată ciorapii. De plăcerea dulce a grijii pe care i-o arată. Degetele lui îi ating gleznele și călătoresc blând în sus, pe picior, ștergându-i zgârieturile cu bucata de vată. Îi privește creștetul capului. Nu ridică privirea spre ea.

— Copiii erau doi la un leu în Polonia, în timpul războiului, spune ea. Erau orfani peste tot pe unde te duceai. N-aveau pe nimeni. Mă tot gândesc la ei. Nu-mi dau pace.

Tony îi unge zgârieturile cu alifie roz, degetele lui o ating, se oprește și o întreabă dacă doare, dacă vrea să se oprească. Nu-și ridică privirea și începe să-i scoată așchiile din tălpi.

— Nu te opri. Vorbește mai departe.

Silvana se întreabă dacă ar fi capabil să-i oblojească toate rănila, nu doar tăieturile și vânătăile, ci și pe cele mai adânci, care nu se văd, cele care o dor cel mai tare și care nu se mai vindecă odată. Termină cu tălpile și ridică pătura, spunându-i, cu voce blândă și curgătoare ca mierea, că acum o să spele tăietura mai adâncă, de deasupra genunchiului. Își vede coapsa, pielea deschisă la culoare care se albăstrește și se pătează în jurul rănii, vede cum mâinile lui urmăresc contururile vânătăilor pe măsură ce apar.

— Am auzit de un sat care-a fost bombardat, continuă ea. Șase sute de copii au rămas orfani. Șase sute, într-un singur sâțuc!

Lacrimile îi șiroiesc pe obraji.

— Orfanii aceia erau doi la un penny, cum spui tu. Nu știu ce s-a-ntâmplat cu copiii orfani.

Tony își ridică privirea spre ea. Își pune mâinile pe coapsele ei, iar degetele îi frământă carnea.

— Spune mai departe. Povestește-mi de ei.

— Mamele lor n-au vrut să-i părăsească.

Îi tremură buzele și își înghite lacrimile.

— Știu asta. Nicio mamă nu vrea să-și piardă copilul. Și, dacă ai găsi un copil care nu are pe nimeni... sigur c-ar trebui să-l păstrezi, nu-i așa? Adică, dacă un copil ar avea nevoie de mamă...

— Un copil?

Silvana se apleacă spre el, capetele li se ating.

— Ce este? întreabă el. De ce-ți este atât de frică?

— Aurek nu e fiul meu, spune ea dintr-o suflare. Fiul meu a murit. L-am părăsit și a murit.

O trage mai aproape, mâinile lui înlănțuindu-i talia. Își ridică buzele spre buzele lui. Sărutul acesta e un fel de uitare. Închide ochii, strâns, gura lui e apăsătoare și grăbită. O strânge așa de tare, că de-abia mai poate respira. Și nici nu vrea. Vrea ca el s-o strivească. Să-i dea lui ultima ei suflare.

Cu acul încins, Aurek face două găuri mici în capetele unui ou de lișită. Lângă el, Peter se joacă cu niște bețe de chibrit, aprinzându-le unul după altul. În cameră e un miros ușor sulfuros.

Nu-și vorbesc, fiindcă, după ce au coborât din copac, Peter i-a spus lui Aurek că mama lui e nebună, iar Aurek i-a aruncat rucsacul lui Peter în iaz și apoi l-a lovit în stomac.

Aurek pune oul pe tavă, lângă alte trei pe care le-a pregătit în același fel.

— Nu mai face zgomot, zice Peter.

Aurek își ridică privirea. Deci Peter vorbește cu el acum.

— Nu mai ciripi. Parc-ai fi o pasăre.

Aurek îl lovește cu piciorul și apoi se ferește, ridicând tava cu ouă deasupra capului.

— Lasă-mă! Nu m-atinge. O să se spargă, îl atenționează.

— Unde te duci cu ele?

— Mă duc să i le-arăt mamei.

Peter stă în ușa camerei.

— N-ai voie. Tata mi-a zis că trebuie să rămânem aici.

Aurek ține tava strâns în mâini, iar Peter își încleștează pumnii.

— Tata a zis că trebuie să stăm aici. Nu poți să pleci până nu-ți spun eu.

Aurek își dă seama că Peter e serios.

— Bine, spune el, întinzându-i tava. Îți dau ție ouăle, dacă mă lași să ies.

Peter ia tava.

— Bine. Dar le arăt eu ouăle, da?

Traversează palierul și Aurek îi deschide ușa de la living lui Peter, care duce tava, mergând încet, ca și cum ar căra un lighean plin cu apă. Aurek merge în urma lui.

Mama lui plânge. Cel puțin, așa i se pare lui. Stă pe canapea, cu o pătură pe picioare, iar Tony a ingenuncheat în fața ei. Nu-i vede fața, fiindcă ea se uită în jos. Aurek vrea să se urce la ea în poală și să o consoleze, dar tocmai atunci Tony se apleacă, o îmbrățișează pe Silvana și o sărută.

Aurek scoate un scâncet de durere.

— Mama! Nu!

— Tată! strigă Peter, scăpând tava cu ouă. Tată, ce faci?!

Cei doi se despart. Silvana e albă la față, are gura deschisă, iar ochiul, o vânătaie purpurie, s-a umflat deja. Ce-a făcut? Arată ca o stafie înspăimântătoare. O rusalcă, o femeie moartă, cu ochi care-ți pot smulge inima din piept.

— Aurek! strigă ea, aruncând cât colo pătura cu care era învelită, ridicându-se și luându-și ciorapii de jos. Dragul meu, nu te uita așa...

— Nu vă-ngrijați, băieți! Tony se îndreaptă cu pași mari spre cei doi băieți, cu brațele întinse, o siluetă imensă care o acoperă pe mama lui Aurek. Peter, ar fi trebuit să rămâneți în cameră, cum te-am rugat. Aurek, vino aici...

Aurek se dă înapoi. Tony nu trebuie să-l atingă. Trebuie să scape. Se gândește la zborul nestatornic al graurilor, la stolurile lor care întunecă cerul. Vede corbii rotindu-se, crengi negre și vârfuri de copaci. Pierdut. E pierdut. Deschide gura și scoate un

țipăt de pasăre, clămpănitul coțofanelor, al fazanilor, chemarea sugrumată a ciorilor.

Își face loc pe lângă Peter, fuge prin apartament, deschide ușa din spate la perete și țâșnește în jos pe scara de incendiu, iar pașii lui răsună ca o alarmă metalică. Dar unde să se ducă ? Mama lui e o rusalcă. E singur. Acasă. Asta-i tot ce-i vine în minte. Înapoi acolo unde e în siguranță, pe Britannia Road 22. Înapoi la inamic. Înapoi la tatăl lui.

Polonia

Silvana

Silvana scutura așternuturile din camera Marysiei, când i-a descoperit secretele. A împins salteaua de paie într-o parte și acolo, pe cadrul de lemn, a găsit fotografia unui soldat german. Un bărbat în uniformă, cu o față rotundă, netedă. Avea gene lungi, care păreau gingașe, prea frumoase, de fapt, pentru un bărbat. Gura lui era încleștată și fără urmă de zâmbet. Lângă fotografie era albumul cu staruri de cinema al Silvanei, învelit într-o pânză. Și săculețul ei căptușit era tot acolo. Marysia le găsisese probabil în pădure. Dar le găsisese după ce îi salvase bătrânul sau le luase în timp ce ea și Aurek zăceau în zăpadă, dându-și duhul? Oricum ar fi fost, le păstrase și le ascunsese.

Nu erau prea multe lucruri prin cameră. Patul, un scaun de lemn. O oglindă ovală cu mâner. Un cufăr de metal într-un colț. Silvana i-a ridicat capacul și i-a cercetat conținutul. Erau acolo câteva rochii și pălării și mai multe perechi de ciorapi negri de mătase. A mai găsit un batic cu broderie încărcată. Păsări și flori traversau în lung și-n lat un imprimeu roșu. A băgat albumul la loc în săculeț și și-a pus baticul pe cap. Marysia îi furase lucrurile, și acum avea să-i ia și ea câte ceva.

Era cât pe ce să iasă pe prispă, să meargă la Marysia, în curte, și să-i ceară socoteală, când a auzit un vehicul intrând pe drumul desfundat. Un camion acoperit cu pânză de cort se îndrepta spre căsuță. S-a oprit sub castanul cel mare din curte și un soldat german a coborât din el. Silvana s-a întors și a văzut că bătrâna Ela stătea lângă ea.

Fața Elei s-a congestionat.

— Omul de-afară nu trebuie să te vadă. O să creadă că te ascundem. Nu te arăta până nu pleacă.

— E iubitul ei?

O luase gura pe dinainte. Vederea unui soldat neamț o speriasse mai tare decât ar fi crezut. Trebuia să știe cine e.

— Poftim?

— Al Marysiei. E iubitul ei? Se culcă cu un neamț, nu-i așa?

Ela a zâmbit și Silvana a văzut o răutate în arcuirea buzelor ei pe care n-o mai observase până atunci. Bătrâna și-a dus mâna la gât și Silvana a zărit o scânteiere colorată.

— Ce-i asta?

S-a întins, iar femeia i-a dat brutal mâna la o parte. Bătrâna purta medalionul ei de sticlă. Sticla verzuie se cuibărise în adâncitura gâtului ei ridat.

Acum, că se uita mai bine, fața bătrânei părea mai dură decât ar fi crezut: nasul ascuțit vădea cruzime, ochii îi jucau nemiloși în cap.

— E al meu, a zis bătrâna. Nu uita că v-am salvat viața. Ar trebui să ai grijă ce spui. Marysia ne hrănește pe toți. Face sacrificii pentru noi. Ei îi datorezi grăsimea de pe obraji. Soldații iau mâncare de la toată lumea din sat. N-avem voie să mai ținem nici pietre de moară, să ne facem pâine. Crezi că ea și-a dorit asta?

— Deci e iubitul ei?

— Acum un an, a venit aici cu ceilalți soldați. Ne-au luat grâul. S-a-ntors singur, după Marysia. A luat-o cu el și n-am mai văzut-o câteva zile. Vrei să-ți spun cum a mai plâns după ce s-a-ntors acasă? Zile-n șir a stat încuiată în cameră și n-a vorbit cu noi. Nu numai el o rănise. Au mai fost și alți soldați. Au împărțit-o.

Ela și-a șters nasul cu mâneca.

— Te crezi mai bună ca noi, nu? Habar n-ai cât suferim! E o mișcare ilegalistă în sat. Știm cine face parte din ea, dar nu le spunem nimic nemților. Și cu ce mulțumiri crezi că ne-alegem? Pe Marysia au amenințat-o cu moartea, cei din rezistență, dar

noi tot nu spunem nimic. Am putea să le spunem totul soldaților, despre ce se-ntâmplă prin sat, dar n-o facem. Și-atunci, cine-s ăia răi? Sătenii care l-ar omorî pe unul de-al lor sau fata mea, care n-are de ales și trebuie să facă ce i se spune? Acum dispari. Ai grijă ca băiatul să tacă.

Silvana și-a amintit de soldatul din Varșovia, cel care o obligase să se întindă pe pat, luând de la ea ce poftise. Poate că Ela spunea adevărul. Poate că Marysia nu avea de ales. S-a retras încet în cameră și a rămas în umbră, urmărind-o cu privirea pe Ela, care ieșise în curte. Apoi s-a furișat la fereastră și a privit cu atenție ce se întâmpla afară.

Pădurarul era și el în curte și, împreună cu Ela, s-a apropiat de camion, ca pentru a saluta un vecin. Au ridicat mâinile și au strigat vesel, dar soldatul a țipat la ei. S-a îndreptat spre ei cu pași mari, fluturând o armă, iar ei au părut uluiți. I-a obligat să îngenuncheze și să-și pună mâinile pe cap. A strigat ceva și pânza din spatele camionului s-a ridicat. Marysia a coborât din camion. Plângea. Apoi a ieșit un bărbat. Un bărbat înalt, arătos, pe care Silvana l-a recunoscut imediat. Era Gregor. Părea mai slab ca înainte și hainele îi erau ponosite, dar el era.

Marysia îl implora pe soldat să o ierte.

— Știi că sunt a ta, spunea ea, trăgând de brațul soldatului. Voiam să-ți spun. Crede-mă! Voiam să-ți spun despre el. Să-l dau pe mâna voastră. Mamă, spune-i!

— Așa este, a strigat mama ei, ridicându-și capul. Omul ăsta ne-a zis că e doctor. Noi nu l-am crezut. Marysia voia să-ți spună.

Soldatul s-a îndreptat cu pași mari spre bătrână și a ridicat arma. S-a auzit o împușcătură și ea s-a prăbușit la pământ. Silvana a scos un strigăt, iar Aurek a țipat și a început să izbească în geam. Silvana l-a prins, punându-i mâna peste gură.

Gregor s-a uitat spre casă, direct la ea. Soldatul s-a uitat și el la ea, urmărindu-i privirea lui Gregor. O văzuseră amândoi. O teamă rece și mocirloasă a amortit-o, i-a făcut picioarele grele ca piatra. Și-a luat mâna de pe gura lui Aurek.

— Ieși de-acolo! a strigat soldatul, agitând arma spre ea. Tu, din casă! Ieși, acum!

Silvana l-a luat pe Aurek de mână și a ieșit cu el pe prispă.

— Dacă-ți spun să fugi, i-a șoptit ea, să fugi cât te țin picioarele. Să fugi.

Soldatul era mai tânăr decât ar fi crezut. Dacă îl scoteai din uniformă și-l îmbrăcai în haine de țaran, l-ai fi luat drept fratele mai mic al Marysiei. Cu toate astea, părea dârz cu arma în mână, cu obrații roșii de furie, și toți ceilalți îl priveau în tăcere, ascultători ca niște oi în ocol.

Și-a obligat picioarele grele să mai facă un pas spre micul grup din grădină. A observat că în spatele soldatului se mișcă cineva și l-a văzut pe Antek, bătrânul, ridicându-se cu greu în picioare.

Soldatul încă îi făcea semn Silvanei. A măsurat-o din cap până-n picioare și s-a întrebat dacă nu cumva și-o imagina drept noua lui amantă. Cineva care s-o înlocuiască pe Marysia. Nu-și luase ochii de la Silvana, privirea lui târându-se pe trupul ei; nu băgase de seamă că bătrânul se apropia. Și-a îndreptat spatele și și-a împins pieptul în față, a încercat să-și legene încet șoldurile. Poate că era nebunie curată, dar bătrânul se apropiase atât de tare, încât merita încercat.

Soldatul nu l-a văzut pe bătrân până-n clipa în care Antek l-a apucat cu mâinile de gât. Antek l-a tras în jos ca un luptător de bâlci și Marysia a fugit spre ei, lovindu-l pe soldat în spate, cu pumnii și cu picioarele. Silvana i-a dat drumul lui Aurek.

Gregor a strigat la ea.

— Fugi! Fugi cât mai poți!

El a alergat pe lângă camion și apoi pe cărare, înspre pădure.

Marysia a strigat după el. Și când a devenit evident că nu avea de gând să se oprească, a început să scuipe și să țipe.

— Lua-te-ar dracu'! Fugi, lașule! Lua-te-ar dracu'!

Silvana a rămas pentru o clipă cu privirea pironită pe silueta lui de fugar. Gregor pleca? Își lua tălpășița?

Aurek a început să plângă, cu fața schimonosită de frică. Antek și soldatul erau la pământ, Marysia încerca să pună mâna pe armă. Silvana s-a uitat în jur. Trebuia să-i ajute. S-a desprins

de Aurek, a apucat un ghiveci de piatră și s-a grăbit spre grupul înțeleștat, izbind ghiveciul de spatele soldatului.

Chiar în momentul loviturii, a știut că făcuse o greșală. Nu-l lovise destul de tare, ghiveciul sărise de pe umerii lui. Era ca și cum ar fi stricat un cuib de viespi cu un băț. Nu făcuse decât să-l înnebunească de furie și să-l facă pe Antek să-și slăbească priza.

Soldatul a apucat-o pe Silvana de fustă și a tras-o în jos, lovind-o cu putere cu patul puștii în maxilar. Silvana a văzut negru în fața ochilor. Îi auzea pe Marysia țipând și pe Aurek plângând, vocea lui fiind mai ascutită decât a celorlalți. Deci așa avea să moară, s-a gândit, în timp ce soldatul îi zdrobea coastele cu pumnii. Nu în zăpadă, ci în lumina unei zile de vară, luptându-se cu un străin în țărână.

A încercat să scape, dar el a apucat-o de picior și a tras-o înapoi. L-a lovit cu piciorul și el a apucat-o de păr. Atunci a văzut o strălucire de metal în lumina soarelui. A mijit ochii și a încetat să se mai lupte. Gregor se întorsese, cu toporul pădurarului.

Și totul a început să se miște mai lent; totul a părut limpede. Știa ce are de făcut. Toți au știut, toți au înțeles pe loc.

Soldatul i-a dat drumul și Silvana s-a târât de lângă el. A răsunat o împușcătură, apoi alta, soldatul trăgea cu arma în aer, împiedicat de Antek, care îl ținea de braț. Gregor a rămas pe loc și a ridicat toporul deasupra capului.

Silvana l-a înșfăcat pe Aurek, l-a zdrobit la pieptul ei, dar a știut că el auzea totul. Trosnetul osului lovit de metal. Iar și iar.

A simțit ceva fierbinte pe față, și-a pipăit obrazul și și-a văzut mâna plină de sânge. Aurek a alunecat de lângă ea. Avea gura deschisă, se legăna de parcă ar fi auzit muzică undeva în depărtare și și-ar fi lăsat corpul să se miște în ritmul ei. Ploua cu sânge peste ei. Aurek a slobozit un țipăt și a luat-o la fugă spre cotețul găinilor.

Gregor încă izbea cu toporul, cu frenezie, iar și iar. Ai fi putut să crezi că taie lemne și că e totul în regulă, dacă n-ar fi fost sânge și carne peste tot, iar chipul Marysiei n-ar fi fost

înmărmurit și bătrânul n-ar fi zăcut ghemuit în țărână, lângă nevasta lui moartă, cu mâinile peste cap.

Silvana s-a dat înapoi. A înșfăcat săculețul și a traversat curtea, împleticindu-se. L-a găsit pe Aurek ghemuit în coteț, băgat pe jumătate într-un cuiar. S-a lăsat în genunchi și s-a târât înăuntru, apucându-l de picior și trăgându-l spre ea, însă băiatul se împotriva, încercând să se bage la loc în cuiar.

— Aurek! a țipat ea. Aurek, te rog! Trebuie să plecăm.

A strâns în brațe copilul care se zbătea, s-a târât afară din coteț și a luat-o la fugă.

A traversat ogorul unde familia pusese cartofi și sfeclă-de-zahăr și a continuat să alerge, până când a ajuns la un râu adânc, în care s-a aruncat, apa rece șocând-o, făcându-i dinții să clănțane și picioarele să tremure.

— E bine, i-a spus lui Aurek, printre dinții încleștați. E bine. Șșt, puiule. Șșt.

Copilul tremura, scuturat de frisoane violente, și ea l-a spălat de sânge, frecându-i părul, pielea, nebăgând în seamă țipetele lui, scuipându-i pe obraji și curățându-l apoi cu mâneca.

— E bine, a șoptit, cu lacrimile șiroindu-i pe față. S-a uitat la rochie și a văzut petele de sânge care înfloriseră pe ea. E bine, a suspinat, neștiind dacă se alină pe ea sau pe băiat. Liniștește-te.

A traversat râul cu băiatul în brațe și s-a cățarat pe malul cu muri din partea cealaltă. Legănându-l pe sold, a traversat peisajul plat de-abia ținându-se pe picioare; soarele de miez de vară era sus, deasupra lor, căldura lui uscându-le hainele. Când a căzut, s-a ridicat, alergând în continuare, până ce a crezut că o să-i explodeze inima. În sfârșit, a ajuns la un șanț lat și adânc ce separa două ogoare cu grâu copt și a alunecat în el, incapabilă să meargă mai departe.

A zăcut în nămol, trăgându-l pe Aurek spre ea, astupându-i gura cu mâna, de frică să nu țipe, încercând să-și tragă răsuflarea.

A rămas acolo toată ziua și toată noaptea fierbinte de vară, mușcată de țânțari plângăreți. La prima geană de lumină, au ieșit din șanț și și-au croit drum înapoi în pădure. A zărit flăcări îndepărtate și o spirală de fum cenușiu. Poate că soldații dăduseră

foc casei, din răzbunare. Sau poate Marysia, Gregor și pădurarul erau cei care îi dăduseră foc și fugiseră.

Silvana a ajuns la marginea pădurii și la umbra copacilor, valuri de întuneric rostogolindu-se peste ea. Calmul pinilor, al molizilor și al mestecenilor, toți acei copaci care îi îmbiau pe ea și pe băiat, dându-le voie să devină parte din nemișcarea și din taina lor.

— Suntem în siguranță, i-a spus copilului ei, care tremura. Suntem în siguranță acum.

Pădurea a devenit din nou căminul Silvanei. O lume verde, al cărei întuneric cu miros de pin ștergea orice contur. S-a gândit că știe destule cât să poată trăi sub copaci; cum să jupoaie iepuri, cum să frigă păsări mici, arici, nevăstuici. Știa să rumenească șobolani, astfel încât să nu li se usuce carnea. Știa să facă focul și să construiască adăposturi. Știa unde să găsească fructe sălbatice și care sunt ciupercile bune de mâncat. Ea și băiatul aveau să învețe să umble printre copaci ca niște duhuri.

Au fost dați când s-a gândit să părăsească pădurea, dar amintirea lui Gregor și a celorlalți încă îl trezea pe Aurek din somn. Încetase să mai vorbească și începuse să scoată sunete de pasăre, pe care doar el le înțelegea. Erau amândoi sperioși precum căprioarele, nervoși ca iepurii pe care îi prindeau în capcane.

Când a venit din nou iarna, învățaseră să mănânce tot ce găseau, fără să strâmbе din nas a dezgust. Miroseau ca animalele și dinții Silvanei începuseră să se miște. Părul îi crescuse lung și încâlcit. Scaietii se înfășurau în vârfurile lui despicate, frunzele i se prindeau în spatele urechilor.

Silvana s-a privit în râul de lângă mica lor tabără și a încercat să-și studieze reflexia în apele ondulate. Dacă-și ridica șuvițele până în dreptul ochilor, vedea fire cenușii printre cele roșii. A băgat cuțitul în el, tăind șomoioagele de păr încâlcit de la ceafă. I-a luat o veșnicie. S-a uitat iarăși în râu. A așteptat ca apele să se limpezească și a văzut o umbră care era ea. „Așa e mai bine“, s-a gândit. Apoi a făcut același lucru cu cârlionții negri ai lui Aurek. Două vietăți ale pădurii, ei doi.

Lui Janusz i se părea că Scoția miroase a câine ud și a iarbă verde. După o săptămână petrecută într-o școală, unde au făcut duș în fiecare zi și au mâncat bine, au fost îmbarcați într-un tren care se îndrepta spre sud. Vagoanele erau ticsite de soldați și de fete care urcau la fiecare stație și-și împărțeau țigările și sticlele de bere cu bărbații. Bruno s-a ridicat să se dezmoștească și s-a întors cu Jean și Ruby. Ruby, o roșcată cu nasul lung și drept, care îi dădea un aer de vulpiță, s-a așezat lângă Bruno. Janusz a zâmbit politicos.

Bruno și-a exersat aptitudinile în limba engleză.

— Bun venit. Dumnezeu să-l binecuvânteze pe Rege. Mulțumesc. Aș vrea un bilet dus până la Doncaster. Nu, stai, stai, am o întrebare. Vii cu mine la dans?

— Se pricepe la cuvinte, a zis Ruby, râzând. Jean, al tău are ochi frumoși, nu?

— Are. Ai niște ochi albaștri frumoși.

A arătat spre ochii ei, apoi spre ai lui.

— Ochi.

Janusz a dat din cap. Ruby a scos o sticlură de metal din poșetă.

— Poftim, bea puțin. O să-ți încălzească inima.

Trenul s-a umplut de fum și de zarvă și de râsul femeilor străine, dar Janusz se uita pe geam la peisajul vălurit de țară, întrebându-se cum va face să se întoarcă în Franța.

Ipswich

Janusz nu se sinchisește de cauciucurile dezumflate și de capota îndoită. Mașina lui e parcată pe Britannia Road, în față la numărul 22, are un aspect oficial și curat și zâmbește larg, ca un prieten vechi. Vopseaua strălucește, neagră ca tăciunele, și cu cât Janusz o lustruiește mai tare, cu atât se simte mai mândru.

Când a adus-o, jumătate dintre vecinii de pe stradă au ieșit s-o vadă și câțiva dintre ei, care de-abia dacă îl salutau pe Janusz înainte, i-au strâns mâna și i-au spus că, atunci când au văzut mașina sosind, au crezut că prim-ministrul în persoană a venit în vizită, la un ceai. Probabil că lucrează trei ture ca să-și permită o mașină ca asta, au glumit ei, și nimeni nu spune că a fost tractată până în vârful dealului, nimeni nu pomenește de farurile sparte și de bara din față care păstrează încă forma trunchiului de copac de care s-a izbit.

Doris și Gilbert Holborn stau pe trotuar, lângă Janusz.

— Minunată mașină, un Rover! spune Gilbert. Cea mai bună mașină englezească. A fost a unui profesor, zici? Nu-i de mirare c-arată așa de bine. Au avut grijă de ea. Ai început să te simți bine în țara asta, ei?

Janusz nu-i dă atenție. De când l-au făcut maistru, au existat câteva plângeri din partea muncitorilor. Un străin într-un post de conducere. Dar Janusz a fost cel mai tare uimit și rănit când și-a dat seama că și Gilbert e pornit împotriva lui.

— Are nevoie de ceva reparații. Sunt câteva lucruri de făcut, dar nimic prea complicat.

— Pun pariu că băiatul o s-o adore, zice Doris. Au plecat cu Tony în după-amiaza asta. I-am văzut eu plecând. Ce să spun, e foarte drăguț din partea lui că-i scoate așa des la plimbare...

— Mă gândeam și eu să-mi cumpăr o mașină, zice Gilbert.

— Nu mai spune! Doris plescăie zgomotos. Te-ai tăcănit de tot. Tu-ți cheltui toți banii pe bere, pe mahorcă și pariuri. Ai luat-o de-aici, din oraș, Jan?

— Din partea cealaltă a orașului. Vrei să vezi cum e înăuntru, Gilbert?

Janusz deschide portiera și se așază amândoi pe scaunele din față, examinând cadranele și cercetând interiorul.

— Știi că Geena noastră se întâlnește cu un băiat din Romford, spune Gilbert. Să nu afle Doris, dar, din câte povestește Geena, cred că treaba e destul de serioasă. M-am gândit c-ar fi bine s-avem o mașină. Dacă o s-o ceară de nevastă, o să se mute acolo. Am putea să-i vizităm în weekenduri. Mi-ar plăcea să mai plecăm și noi în excursii. Pe de altă parte, Doris zice că preferă autobuzul. Și crezi că poți să faci rost de benzină? întreabă Gilbert, plimbându-și mâna pe bord. Cam greu, în vremurile astea... Ar trebui să vorbești cu Tony. El e omul potrivit. Poate să-ți facă rost de orice.

Janusz își odihnește mâinile pe volan. O să meargă la primărie, să afle la câtă benzină are dreptul. Nu vrea să ia nimic la negru. Nu e stilul lui să ncalce legea. Potrivește oglinda retrovizoare și-și imaginează că pornește cu mașina la vale.

— Tony? Da, aș putea să-l rog pe el, dar cred că, dac-o să am grijă, o să mă descurc.

— Vreți niște ceai și biscuiți? întreabă Doris, aplecându-se pe fereastra deschisă din partea șoferului.

— Aș da orice pentru o ceașcă de ceai și un biscuit, spune Gilbert.

Janusz dă din cap.

— Da, te rog.

Ies amândoi din mașină și o înconjoară încă o dată. Gilbert îl bate pe Janusz pe spate.

— Norocosule ! Să știi că nu-ți port pică. La urma urmei, de ce n-ai fi maistru ? Doar muncești din greu. Dar asta e ce nu înțeleg eu la voi, străinii. Presupun că, în afară de muncă, n-aveți altă viață.

Intră în casă, continuând să vorbească, cu spatele la Janusz.

— Noi nu vrem să muncim în toate orele pe care le-a lăsat bunul Dumnezeu.

— Eu nu vreau decât să fac o treabă bună, zice Janusz. Dacă putem să producem mai mult, atunci...

Janusz tocmai intră în casă, după Gilbert, ca să ia ceaiul, când îl vede pe Aurek venind în fugă pe stradă. Băiatul pare că plânge. Se împiedică. Când se apropie de Janusz, i se văd clar obrajii pătați de lacrimi. Pare că a căzut. Pantalonii scurți sunt plini de noroi uscat și cămașa are pete verzi.

— Ce s-a-ntâmplat ? întreabă el, dar copilul își afundă capul în stomacul lui și-l lovește cu pumnii.

Janusz se apleacă.

— Ce este ? Ce s-a-ntâmplat ?

Își ia fiul în brațe.

— De ce ești plin de nămol ? Aurek ? Unde-ai fost ? Spune-mi. Ți-a făcut cineva vreun rău ? Cine ți-a făcut rău ? Unde-i mama ?

Ce-i spune Aurek îl lasă fără suflare.

— Nu-nțeleg. Mai spune o dată. Încet.

Aurek repetă aceeași poveste.

— Ești sigur ?

— I-am văzut.

Janusz îi dă drumul băiatului. Se ridică și simte cum tot sângele i se adună în urechi.

— Intri ? strigă Doris din casă. Hai mai repede, se răcește ceaiul !

Janusz îl ia pe Aurek de mână.

— Liniștește-te, nu mai plânge. Să nu scoți niciun cuvânt. Bine ?

— Băiatul s-a urcat într-un copac și s-a speriat, spune el când intră în salonul lui Doris. Se pare că era cât pe ce să cadă de-acolo.

Doris îl ciufulește pe Aurek.

— Păi, și mama unde e, atunci ?

— Vine și ea, explică Janusz. El a luat-o înainte. Nu-i așa, băiete ?

Janusz îl privește stăruitor pe Aurek, care nu zice nimic. Doris îi dă lui Aurek o felie de pâine cu gem și tractorul, jucăria lui preferată. Janusz bea ceaiul maroniu și mănâncă biscuiți. Vorbește despre cutii de viteză și bujii și despre cum se dezasamblează motoarele în patru timpi. Și, în vremea asta, inima lui se îneacă și tușește, ca un motor din care se scurge uleiul.

— O să-l duc pe băiat acasă, spune el, ridicându-se.

— Spune-i lui Sylvie a ta să-i facă o baie când vine, zice Doris. E murdar ca un purcel.

Janusz nu-l spală pe Aurek de noroi. Îl bagă în pat îmbrăcat și-i spune să rămână în camera lui. Copilul îi mângâie mâna și Janusz îl sărută ușor pe frunte.

— O să fie bine. Nu-ți fie teamă. Hai, dormi puțin, eu sunt jos.

Nu știe ce să facă, așa că iese poticnit în grădină și se apucă de plivit. Asta crede el că face, dar de fapt rupe corolele florilor și calcă pe plantele lui preferate. E neîndemânatic și neatent, dar se simte bine când strivește petalele și lujerii verzi.

Ce prost e ! Probabil că se întâmplă de luni de zile. Nici măcar o dată nu s-a gândit că Silvana ar putea să facă așa ceva. Cum de fusese atât de orb ?

Încearcă să scoată un fir de măcriș, dar rădăcinile lui sunt foarte adânc înfipite în pământ, așa că face un pas în spate și calcă pe iriși, preferații lui, strivindu-i sub călcâi. De un lucru e sigur: nimeni nu-i va lua fiul. Tony nu-i va crește copilul.

— Ești bine ? Gilbert se uită peste gard. Jan ? Ești bine, amice ?

— Sunt foarte bine, răspunde Janusz.

— A venit doamna ?

— Nu, dar o aștept. Va fi aici dintr-o clipă într-alta, mulțumesc.

Se înclină ușor și se întoarce spre casă, călcând pe un strat de crețișoară.

În bucătărie, caută sticla de vin pe care le-a adus-o Tony. I-ar plăcea s-o arunce, dar simte nevoia să bea ceva, și de ce să nu bea vinul de la bărbatul ăla? O deschide, bea un pahar și i se pare amar. Toarnă vinul în chiuvetă și iese din nou, poticnit, în grădină, intră în șopron și se așază pe jos, cu capul în mâini. Pielea îi e îmbibată de mirosul de fontă de la lucru.

Își ridică privirea și-l vede pe Gilbert stând în picioare, în fața lui.

— Chiar ți-e bine?

— Nu, zice Janusz. Sunt al dracului de prost.

Silvana îl imploră pe Tony să o ducă acasă.

— Trebuie să-l găsesc pe Aurek. Trebuie să-l găsesc înainte să ajungă la Janusz.

Tony se oprește la poalele dealului, ca să n-o vadă nimeni coborând din mașina lui. Își ia la revedere de la Peter, care stă pe bancheta din spate, cu o figură speriată, cu greutatea celor văzute apăsându-i umerii și dându-i un aer dezolat. Așa cum stă, cu pumnii strânși în poală și cu fața umflată de lacrimi, pare mai gras ca oricând.

— Vreau la bunica, scâncește el.

— Peter, nu mai plânge! îl admonestează Tony. Silvana, o să te descurci?

— Da, du-l pe Peter acasă. Te rog, lasă-mă să plec.

— Uite, pot să vin cu tine, să-i explic că băieții s-au înșelat...

— Nu. Vreau să merg singură acasă. O să mă descurc.

— Mă găsești la magazin, îi mai spune el, când iese din mașină. Silvana, o să fiu acolo dac-o să ai nevoie de mine. Silvana?

— Da. O să fie bine.

Se depărtează, simțindu-se oricum, numai bine, nu. Picioarele îi tremură și ochiul îi lăcrimează, și lasă capul în jos, sperând că n-o va vedea nimeni cum urcă dealul, țeapănă.

Mai devreme, ducea un coș de picnic și mergea cu Tony și cu copiii prin pădure. Acum, lumea ei s-a prăbușit. Trebuia să meargă chiar atunci cu Aurek acasă. Oprirea la apartamentul de deasupra magazinului a fost o greșeală. O dor genunchii și începe să șchioapete.

Îi va spune adevărul lui Janusz. Va face ceea ce-ar fi trebuit să facă încă din prima zi în care au ajuns și în care el a întâmpinat-o la gară. Simplu ca bună ziua. Fără minciuni. Of, dac-ar fi avut pe cineva care s-o sfătuiască!

Janusz își va da seama ce dar prețios e Aurek pentru ei. Va vedea că băiatul trebuie iubit și ocrotit. Se pot muta, dacă dorește. Se pot muta și o pot lua de la capăt în altă parte. Fără Tony. Fără nimic din toate astea. Se oprește în fața casei și trage aer în piept.

În fața casei e parcată o mașină și Silvana se întreabă a cui o fi. Primul ei gând e că s-ar putea să aibă musafiri, dar îl alungă repede. Nu cunosc pe nimeni. Împinge ușa. Britannia Road 22. Asta e casa ei. Deși habar n-are cum va fi primită. Îi face un semn din cap păsării albastre de pe ușă, de parcă ar putea să-i poarte un pic de noroc, și se îndreaptă spre bucătărie, unde îl găsește pe Janusz, la masă cu Gilbert și cu Doris.

Silvana își dă seama cum trebuie să arate. Ochiul ei e umflat. Are o tăietură pe obraz. Rochia, cea pe care i-a cumpărat-o Janusz, e sfâșiată și plină de pete verzi. Încearcă să-și aranjeze puțin părul și dibuiește o crenguță cu degetele. Se hotărăște să-l lase așa cum e. Cu sau fără cuiburi de păsări în păr, știe c-ar arăta la fel de ridicol și că tot în minoritate numerică ar fi, în propria bucătărie.

Doris vorbește prima.

— Deci te-ai întors? De ce n-ai rămas la amorezul tău?

— Janusz, unde e Aurek?

Doris o privește crunt.

— Acum întrebi? Tatăl lui l-a băgat pe bietul gândăcel în pat.

Gilbert e jenat și roșu la față.

— Doris, cred că trebuie să mergem acasă.

— O să merg când o să fiu gata să merg. Își șterge mâinile pe șorț. Bietul copilaș ! Urât renghi le-ai mai jucat, dacă mă-ntrebi pe mine. Și când te gândești că mi-a fost milă de tine...

Silvana nu-i dă atenție lui Doris. Nu se va lăsa intimidată în propria casă. Cel puțin, nu atâta vreme cât încă e casa ei. Se întoarce spre Janusz. El îi evită privirea.

— Bietul copil, insistă Doris. Slavă Domnului c-are un tată, asta-i tot ce pot să spun !

— Calmează-te, Doris, spune Gilbert. Nu-i nevoie să faci scandal. Îmi pare rău, Jan. Noi o să plecăm.

Doris pufăie, încrețindu-și buzele. Îi dă voie lui Gilbert s-o ia de cot și s-o ridice de pe scaun. Silvana face un pas în dreapta lui Doris și trece pe lângă ea.

— Acum te înțeleg, să știi, șoptește Doris. O, da, acum văd de care-mi ești ! Vise de familie, pe naiba !

— Doris !

Gilbert o împinge.

— Să-ți spun ceva ! N-o să scapi așa ușor. Asta-i o stradă respectabilă. O să-ți primești pedeapsa, stai să vezi !

— Doris ! spune Gilbert, ridicând tonul.

Îi evită privirea Silvanei.

— Noi o să plecăm acum.

Ușa din față se trănțește și Silvana îi aude cum se ceartă afară. Se așază la masă.

— Nu știu ce ți-a spus Aurek, dar n-a fost ce-a crezut el.

De cum îl rostește, își dă seama că e un argument slab. Încearcă din nou. Speră să fie mai convingătoare.

— Eram speriată, iar Tony încerca să mă liniștească.

Janusz își încrucișează brațele.

— Speriată, spune el. Ce te-a mai speriat, de data asta ?

— Aurek a fost cât pe ce să cadă dintr-un copac. Am crezut că moare. Am dreptul să fiu speriată, Janusz. Lumea e un loc periculos. Poate nu pentru tine, dar eu simt asta în fiecare zi.

Janusz încă nu se uită la ea. Încearcă să-i prindă privirea și, disperată, își ia scaunul și se așază în fața lui.

El își trece degetul pe interiorul gulerului. O privește cu răceală.

— De când durează ?

Trebuie să-i spună adevărul, să tragă cuvintele cu cleștele, să le oblige să iasă. E ca și cum ar scoate dintr-un râu ceva mort de multă vreme.

— Trebuie să-ți spun. Despre Aurek.

— Ce-i cu el ?

— După ce ne-ai lăsat la Varșovia, am luat un autobuz ca să ieșim din oraș. Aurek era bolnav. Îți amintești că răcea mai tot timpul ? Nu putea să respire bine. Plângea încontinuu. Autobuzul a făcut până și m-am luat după un grup de femei, copii și bătrâni. Mergeam cu toții la pas.

Janusz își caută țigările și chibriturile.

— N-are nicio legătură cu Tony...

— Are legătură cu noi.

Silvana se oprește. Se ridică și închide ușa bucătăriei. Aurek nu trebuie să audă ce-are ea de spus.

— I l-am dat pe Aurek unei alte femei, să-l care. Eram obosită. N-ar fi trebuit s-o fac. M-am gândit că n-are ce să se-ntâmpale, un minut sau două. Pe urmă am auzit avioanele, au zburat pe deasupra noastră. Unul dintre ele s-a prăbușit. A urmat o explozie. N-ar fi trebuit să-l dau din brațe. N-ar fi trebuit să-l pierd din ochi.

Se oprește și își trage sufletul. Acum, că i-a captat atenția lui Janusz, curajul o părăsește. Poate c-ar trebui să se oprească aici. Să-i spună că da, l-a sărutat pe Tony, și să lase lucrurile așa. Mai bine s-o creadă adulterină decât o mamă ratată.

Lacrimi fierbinți îi curg pe obraji. Cum ar putea să-i explice că trăiește cu pierderea asta din ziua în care copilul a alunecat dintre picioarele ei pe patul unor străini, sau că fiecare clipă din viața ei trecută și viitoare poartă pecetea pierderii ? Pierderea îi umple inima: e în copaci, în foșnetul frunzelor bătute de vânt și în trupul viu, misterios al unui copil pe care a ajuns să-l iubească. Un copil căruia îi spune Aurek.

— L-am căutat. Eram dezorientată. L-am strigat. Eram disperată. Am găsit-o pe femeie, dar era moartă. Aurek al nostru era lângă ea. L-am învelit în haina mea și l-am legănat. Nu știu cât de mult am stat așa. După o vreme, m-am ridicat și am început să merg, pe urmă m-am așezat iar. Dar el tot rece era.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Janusz lovește cu palma în masă. Despre ce dracului e vorba?

Violența din cuvintele lui o doare.

Se lasă pe spătar și-și ascunde fața în mâini.

— Nu voiam decât o familie normală pentru el. Te iubește, oricine poate să-și dea seama. Eu o să plec. O să vă las în pace. Fii tatăl lui, asta-i tot ce-ți cer.

— Ce-nseamnă asta?

— Băiatul nostru... spune, știind că e pe cale să-l rănească mai mult decât va putea el s-o rănească vreodată pe ea. Încerc să-ți spun. Băiatul nostru a murit. Fiul nostru adevărat. Era mort când l-am găsit lângă femeia aia.

Janusz face ochii mari. Se strâmbă, de parc-ar fi mâncat ceva amar. Își reprimă imboldul de a întinde mâna spre el. Atingerea ei l-ar revolta.

— Minți.

— Cum aş putea să mint? Fiul nostru era mort la mine-n brațe. Nu știam ce să fac. M-am ridicat și am plecat cu el și atunci am auzit un copil mic plângând. M-am luat după plânsete și l-am găsit într-o roabă de lemn. Era cam de aceeași vârstă cu Aurek. Și-a întins mânuțele spre mine. Avea nevoie de mine, înțelegi? El m-a ales. Plângea, singur-singurel, și eu am fost cea care l-a auzit. Sunt sigură că nu avea pe nimeni. Fusesse părăsit în mijlocul unei grămezi de pături, și băiatul meu... băiatul nostru murise. Copilul mă chema, credea că sunt mama lui. Ce era să fac? Copilul mă striga de parc-aș fi fost mama lui. Ce era să fac? L-am luat pe unul și l-am lăsat pe celălalt. L-am pus pe băiatul nostru în roabă și am luat copilul, pe care l-am numit Aurek. Mi-am spus că e fiul nostru, care se întorsese la mine.

Buzele lui Janusz se mișcă, dar nu spune nimic. Încă ține țigara neaprinsă într-o mână și chibriturile, în cealaltă. Fără îndoială că acum va înțelege prin ce-a fost nevoită să treacă ea, ca să supraviețuiască. Va supraviețui mereu, pe timp de pace sau în război, nu contează. Se uită în continuare la ea și e sigură că înțelege prin ce-a trecut. E sigură că ceva, poate totul, poate fi salvat. E soția lui. Copilul poate fi al lui. Ochii Silvanei se umplu de lacrimi, dar nu se mișcă. Cât timp se uită unul la celălalt, încă există speranță.

Janusz e cel care își desprinde privirea.

— Pleacă.

— Nu vorbești serios.

— Ia băiatul și pleacă.

Se ridică și iese în grădină. Silvana îl urmează până la căsuța din copac.

— Și tu? strigă ea. Tu și scrisorile tale de dragoste! Ești mai bun ca mine? Tu și femeia aia! Hélène o cheamă, nu? Crezi că nu știi? De ce ne-ai mai vrut înapoi, atunci? De ce ne-ai mai adus aici, dac-o aveai pe ea?

— Am crezut în tine, a zis Janusz. Cum ai putut să mă minți în legătură cu... în legătură cu *fiul* meu? Ieși afară! Ia copilul și pleacă.

Intră în șopron și închide ușa.

Se uită înapoi, spre casă, și-l vede pe Aurek la fereastră, bătând cu degetele în geam. Silvana îi face semn cu mâna, dar el continuă să bată în geam de parcă n-ar vedea-o.

Aurek stă în capul scărilor și refuză să se miște.

— *Nie*, spune. Nu.

— Te rog. Ia-ți lucrurile.

Băiatul nu vrea să vorbească. Se leagănă pe treaptă și Silvana îl apucă de braț și-l trage în picioare, târându-l în stradă. Scâncește de ți-e mai mare mila, în timp ce ea îl obligă să coboare dealul, încearcă să se răsucească și să scape din strânsoarea ei. Cu numai câteva ore în urmă îl salva. Și acum ce-i face?

Se întreabă dacă Janusz va veni după ei. Traversează strada și-și imaginează că-l aude alergând în urma lor, chemându-i înapoi. Se hotărăște că va veni pe bicicletă și, când ajunge la strada principală, chiar aude zgomotul făcut de roțile unei biciclete undeva, în spatele ei. Se întoarce, și pe chipul ei înflorește ușurarea. Dar nu e Janusz. E un străin care își ridică șapca în treacăt și îl claxonează pe Aurek.

Când ajunge la magazinul de animale al lui Tony, speranța a părăsit-o. Știe că Janusz nu va veni.

Polonia

Silvana

Într-o dimineată, devreme, au auzit oameni în pădure. Strigau, așa că Silvana și Aurek s-au ascuns printre tufe și au privit cum doi soldați germani aliniază trei bărbați cu spatele la copaci.

Soldații nu s-au grăbit să-și omoare prizonierii. Unul dintre ei nu putea sta locului. Avea o bărbuță țepoasă, ochii goi și adânciți în orbite. Se plimba de colo-colo, ridicându-și arma la umăr și apoi lăsând-o iar jos, de parcă ar fi făcut instrucție. Gestul i se părea amuzant. Le-a atins fețele bărbaților cu țeava puștii. Arma părea să facă parte din el, ca un deget acuzator cu care îi împungea pe bărbați în piept și cu care le bătea obrajii. Uneori nu-i era de ajuns și își arunca pușca pe spate de parcă l-ar fi încurcat. Apoi își ridica mâna în dreptul capului unuia dintre bărbați și, lipindu-și degetul mare de cel arătător, se prefăcea că apasă pe trăgaci.

Celălalt soldat și-a rulat o țigară și a fumat-o, sugându-și obrajii atunci când trăgea cu sete din țigară și arătându-și astfel conturul craniului sub pielea cenușie.

Când i-au împușcat pe bărbați, Silvana l-a tras pe Aurek în jos și și-au îngropat amândoi fețele în țărână. Văzduhul s-a umplut de ecourile împușcăturilor și pământul mirosea a putreziciune. I-a șters lacrimile băiatului.

— Șșt, i-a șoptit. Șșt.

Când s-a lăsat întunericul, Silvana și Aurek au ieșit din ascunzătoare și s-au dus să se uite la bărbații morți. Silvana a luat de la unul o jachetă, de la altul un palton. Unul avea un rucsac la picioare, în care erau o sticlă cu votcă pe jumătate băută și un codru de pâine neagră.

Silvana a ridicat basca de pe jos și a șters de noroi mica stea roșie de email prinsă de ea. Și-a pus basca pe cap și i-a zâmbit lui Aurek. El n-o scăpa din priviri. Și-a mișcat capul într-o parte și-ntr-alta și a făcut un mic dans, cu vârfurile picioarelor scoase în afară, ca o rață. Aurek a început să râdă. Silvana a rupt o creangă și a folosit-o drept baston, mișcându-și capul dintr-o parte într-alta, cu picioarele desfăcute, lovind frunzele care zburau.

— Charlie Chaplin, a șoptit ea. Sunt Charlie Chaplin.

Aurek a imitat-o, iar râsul lui semăna cu susurul unui pârlăiaș sprinten.

Janusz

Janusz stă pe o pistă de aterizare, în mijlocul unui câmp din estul Angliei, în ploaia torențială, și vede cu ochii minții ferma dintre dealurile de lângă Marsilia. Când escadronul lui s-a mutat la Yorkshire, mășăluia prin zăpadă visând la Hélène, la părul ei castaniu împletit în codițe.

În Kent, i se părea că o aude șoptindu-i la ureche. Voia să-i povestească despre fiecare lucru nou pe care îl vedea. Îi trimitea scrisori în care îi vorbea despre satele cu case frumoase din piatră, despre bisericile englezești cu cimitirele lor pline de verdeată, în vecinătatea marilor case parohiale. În vara lui 1943, culegea trandafiri și-și imagina că sunt pentru Hélène.

Când a zburat în Italia, în primăvara lui 1944, ca să împrășteie manifeste, a reținut culorile dealurilor, ale câmpiilor, ale orașelor. Doar pentru ea.

Și Hélène îi scria. Scrisorile ajungeau cu întârziere, sau câte trei o dată, după o lungă așteptare. Le citea pe toate; o știa pe fiecare pe de rost.

Când, în toamna lui 1944, a primit o scrisoare, a deschis-o fericit, în fața celorlalți bărbați din cantină, așezându-se mai confortabil pe scaun. A constatat cu surprindere că era în engleză. Și că nu era de la Hélène.

Sunt fratele lui Hélène. Sper că ești sănătos. Hélène mi-a vorbit mult despre tine. Și părinții mei te vorbesc de bine. Am niște vești greu de transmis. Am încercat să-ți mai scriu, dar nu știu dacă ai primit scrisorile. Casa noastră a fost afectată de război, dar nu distrusă, și noi am rămas în continuare la fermă. Trebuie să-ți spun ce se întâmplă și cât de rău îmi pare.

Hélène și cu mine ne-am mutat în oraș. La Le Panier, lângă vieux port, și nemții ne-au prins într-o ambuscadă de stradă. Hélène a fost luată de mulțime și am pierdut-o acolo. N-a mai rămas nimeni în Le Panier. Soldații i-au împușcat pe toți. Am găsit-o pe Hélène la spital. Îmi pare foarte rău. Rănile ei erau grave. A întrebat de tine de multe ori. A murit la spital. Îmi pare rău să-ți dau vestea asta. Cred că ești un om bun. Închei această scrisoare cu recunoștința mea pentru că lupti în acest război și pentru suferințele tale...

Janusz n-a mai citit, a împăturit scrisoarea și a pus-o în portofel. Își asculta sângele curgând prin vene, până când i s-a părut că-l aude scurgându-se din el. Trebuie să se fi prelinș din corpul lui, fiindcă nu se putea ridica în picioare. Gleznele, genunchii, coapsele i se închideau ca un evantai. Capul i se învârtea. Vântul vuia ca un glas care jelește, sau poate nu era vântul, ci propriul lui glas. Sau al ei.

Sau poate că era vuietul sângelui și al inimii lui care bătea atât de tare, când el ar fi vrut să se oprească. Și-a prins capul în mâini, conștient de fragilitatea cărnii și a sângelui, de ușurința cu care oamenii sunt uciși și sfâșiați de arme și de bombe, și se temea cumplit că el, pe de altă parte, era condamnat să scape cu viață din toate.

Ipswich

— Nu poți să rămâi aici, Silvana. Nu poți să rămâi în apartament.

Tony e hotărât. E primul lucru pe care-l spune când deschide ușa magazinului, îndemnând-o să intre repede. I se pare că citește panică în privirea ei. E sigură că știe ce gânduri îi trec prin minte. Cum de s-a căpătuit el cu femeia asta și cu copilul ei? E un membru respectabil al comunității, în fond. Are multe cunoștințe sus puse, iar tatăl nevestei lui moarte e magistrat. Nu-și permite să fie văzut adunând de pe drumuri soții de străini și copii de pripas.

Se pregătește să-și ceară scuze că a venit, se pregătește să plece. „La docuri“, se gândește. „O să găsim un vapor și o să ne strecurăm la bord.“ Atunci Tony îi ia mâinile într-ale lui. Respirația îi miroase a whisky, iar în ochi are o sclipire sălbatică. Teamă. Asta se citește în ei. Îi spune că va avea grijă de ea. Că n-o va dezamăgi. E de acord să înnopteze la hotel?

Silvana refuză. Nu vrea să stea într-un hotel, unde toată lumea s-ar holba la ea.

În cele din urmă, îi spune că o va duce la casa de la mare. E singurul lucru care-i vine în minte.

— Da, spune ea.

Cum ar putea să refuze? Ea nu mai are casă.

Îl înghiontește pe Aurek, sperând că își va exprima și el recunoștința în vreun fel, dar băiatul o lovește în fluierul piciorului și o ciupește de mână, așa că-l împinge. Regretă imediat că a făcut-o, îl trage prea brusc înapoi, iar el cade la picioarele ei.

— Mulțumesc, spune ea și Tony îi zâmbește.

— Bem ceva ?

Tony trece cu grijă pe lângă Aurek, așa cum se trece pe lângă un câine periculos.

— Ca să mai prindem curaj înainte de plecare.

Tony nu vorbește în mașină, iar Silvanei îi convine situația. Îl așază pe Aurek pe bancheta din spate, îl învelește cu o pătură, iar el o săgetează din priviri.

— Unde e Peter ? întreabă el.

— La bunici, șoptește ea. O să vă vedeți în curând. Acum încearcă să dormi puțin.

Felixstowe e un orașel la malul mării întinse și aspre, de-a lungul unor plaje cu nisip galben-deschis. La sosire, îi întâmpină o mulțime de becuțe colorate. Marea e întunecată, ca cerneala, dar becuțele roșii și galbene aprinse pe dig și pe faleză mișcă în bătaia vântului, iar culorile lor se amestecă și se estompează în ploaie.

— Digul era mai lung înainte, spune Tony, încetinind. Parte din el a fost distrus în timpul războiului, ca să nu-l folosească nemții pe post de pistă de aterizare. Tot zic c-o să-l reconstruiască, dar mă-ndoiesc. Cu ani în urmă, obișnuiam să pescuiesc la capătul lui.

Parchează mașina și oprește motorul. Vuietul vântului sălbatic devine mai puternic, iar când pune piciorul pe trotuar, Silvana simte cum ploaia îi biciuiește obraji.

— Asta-i casa în care am locuit noi, eu și Lucy, spune Tony, luându-i bagajul și conducând-o spre casa îngustă, bătută de intemperii și vopsită roz. După ce-a murit, m-am mutat. Acum o folosesc ca depozit. Trebuie să fac puțină ordine, dar măcar o s-aveți un acoperiș deasupra capului.

Două lacăte masive atârnă la ușă, iar Silvana așteaptă în ploaie, tremurând, cât timp Tony scoate cheile din buzunar și băjbâie după lacăte pe întuneric. Aurek aleargă pe stradă, de la un capăt la altul, dar nu-l mai strigă. Oricum n-ar asculta-o. În cele din urmă, Tony îi invită înăuntru și aprinde becul din hol. Când se face lumină, Silvana clipește des, uimită.

Holul e ticsit de cutii de carton. Cutii cu săpun și detergent, biscuiți, ciocolată, dulciuri, țigări sunt stivuite până la tavan. Casa arată ca un depozit. Printre cutii șerpuiește o scară, ticsită și ea de maldăre de ziare.

— O să facem cald, spune Tony, dând o cutie din lemn la o parte. Scuze pentru cutiile astea. O să dispară cât de curând.

Și-a pierdut verva. Pare jenat și nesigur pe el, iar ea simte că asta e partea din viața lui pe care nu mulți ajung s-o cunoască.

— A ce miroase? întreabă ea.

De undeva vine un parfum dulceag.

— A, am un container cu banane! Măine o să dispară. Hai să intrăm. Știu că e cam dezordine, dar cel puțin aveți un acoperiș deasupra capului.

Silvana și Aurek așteaptă în camera rece din față, pe cutiile de carton pline cu conserve de carne de vită, în timp ce Tony iese să cumpere pește și cartofi prăjiți. Aurek se întoarce cu spatele la Silvana, furios. Încearcă să pară veselă.

— E o aventură, îi spune ea și aproape că se îneacă din pricina lacrimilor care i se adună în gât. Mi-e foame, spune din nou, când vede că nu-i răspunde. Vrei să punem masa pentru cină?

Băiatul se face ghem și-i întoarce spatele, așa că-l lasă în pace și se duce la bucătărie, o încăpere îngustă, dar mai modernă decât a ei, cu corpuri de mobilier asortate, de un galben pai. Deschide dulapurile și sertarele, dar toate sunt pline cu conserve de fructe. În sfârșit găsește câteva farfurii și tacâmuri. Tony se întoarce, dă jos o cutie de London Gin de pe masa din bucătărie și se așază cu toții.

— Ți-e foame, Aurek, remarcă Tony. Nu știam că poți să mănânci așa mult.

Pentru Silvana nu e ceva nou. Băiatul se poartă întotdeauna de parcă mâncarea din fața lui ar putea fi ultima, iar Silvana a uitat de mult că alți copii nu se hrănesc așa. Îl privește pe Aurek. S-a schimbat în ultima vreme. S-a mai împlinit puțin, părul lui e mai lung și mai des.

— Unde bagi atâta mâncare? întreabă Tony. Ai tenie, Aurek? Aurek pare dintr-odată înspăimântat.

— Teniile sunt niște viermi lungi, ca niște șerpi, care îți mănâncă mâncarea înainte ca tu să iei ce-i mai bun din ea. Mulți copii au tenii.

Silvana dă din cap și își pune mâna pe brațul lui Aurek.

— Aurek, glumește.

— Sigur că glumesc. N-am vrut să te supăr, bătrâne! Poftim, mai ia din cartofii mei. Mama ta are dreptate. Trebuie să mănânci.

După masă, Tony fumează o țigară și citește ziarul. Aurek se așază pe jos în bucătărie, în timp ce Silvana spală vasele. După ce termină cu vasele, se întoarce în camera din față cu bovindou și-l aude pe Aurek furișându-se pe lângă ea. Scrutează întunericul și deslușește luminile vapoarelor din larg. În ciuda celor întâmplăte, se simte ușurată că i-a spus adevărul lui Janusz. Merita cel puțin atâta lucru. E ușurată, dar în același timp simte că e poate cel mai prostesc lucru pe care l-a făcut vreodată. Se uită la băiat și i se face frică. Unde a dispărut promisiunea pe care i-a făcut-o? Cine va fi tatăl lui acum?

Pregătește o baie pentru Aurek. Deschide robinetele la maximum și apa maronie tâșnește gâlgâind pe țeavă. Prin ușa deschisă, aude muzica clasică transmisă la radio. Îi mulțumește lui Dumnezeu că nu e Chopin. Dacă ar auzi acum ceva polonez, ar claca. Baia se umple de aburi și Aurek apare în prag.

— Ai apărut. E gata. Să nu stai prea mult.

Începe să-l dezbrace, dar o împinge.

— Nu, zice, furios. Fac eu singur. Pleacă.

— Nu vorbi așa cu mine.

Aurek o împinge din nou și Silvana renunță. Stă în picioare și se uită la el. Are încă noroi în păr și pe picioare. În contrast cu pielea lui albă, urmele de noroi par niște șosete negre întinse până la glezne. Ar vrea să-l bage în cadă și să-l curețe bine, dar știe că n-o s-o lase.

— Bine. Oftează. Cum zici tu.

Coboară și privește din nou vasele de pescuit. Nu știe cât timp a rămas acolo, dar dintr-odată îl simte pe Aurek lângă ea, mângâindu-i mâna, lăsându-și capul pe umărul ei.

— Vreau acasă.

— Curând, îi promite ea, îmbrățișându-l. În curând o să ne-ntoarcem acasă. O să ne descurcăm, dragul meu. Ai să vezi.

Îl culcă pe Aurek în patul de campanie pe care Tony îl scoate dintr-un dulap. Îl desface dintr-o învelitoare de pânză verde, având pe partea din față o inscripție aproape ștersă, care spune că obiectul aparține armatei britanice. E un amestec foșnitor de țesătură dublă, puternică, de bumbac și fiare și lemne care se depliază și se assemblează, formând un pat.

Băiatul se urcă și-și face un cuib între pături, trăgându-le peste el, astfel că Silvana nu-l poate săruta de noapte bună. Nu-l învinuiește. Mângâie păturile și apoi coboară. Tony o așteaptă în sufragerie, în picioare.

— E-n pat, gata?

— Da. S-a culcat îmbrăcat. Am uitat să-i iau pijamalele.

— Cred că am eu unele. Într-o cutie, pe undeva. Flanelă de la Woolworths. Pot să le caut.

— Nu mai e nevoie, în noaptea asta.

Tony se îndreaptă spre ea și o ia în brațe. Îi îndepărtează o suviță de păr de pe obraz și ea simte tandrețea atingerii lui. Picioarele îi tremură. Ultimul lucru pe care-l merită e ca cineva să fie bun cu ea. Inima i se răsucesce și doare. Oare iubește doi bărbați? E posibil așa ceva?

— Tony, crezi că ne-a auzit?

— Cine?

— Aurek. Crezi c-a auzit ce ți-am spus? În apartament.

Tony oftează.

— Nu. N-ar fi avut cum. Uite, eu trebuie să plec mâine la Ipswich. Duminica iau întotdeauna prânzul cu socrii și trebuie să-l văd pe Peter. Mă-ntorc pe seară. O să te-ajut să te instalezi, dar luni după-masă trebuie să mă-ntorc la Ipswich. N-am suficientă benzină pentru un du-te-vino constant. Pot să vin înapoi vineri seara. Între timp, dacă cineva intră-n vorbă cu tine, dacă vecinii întreabă ce faci aici, cred că e mai bine să spui că ești menajera. E mai bine pentru tine. Pentru început.

— Menajera?

— Da. Sună puțin mai respectabil, nu crezi?

Se gândește la vaporul cu care a venit în Anglia. La cele două opțiuni pe care le aveau femeile. Casnică sau menajeră.

— Mai respectabil decât ce ?

— Silvana, tu ți-ai părăsit soțul. Oamenii de pe-aici mă cunosc. Știu că locuiesc singur. Nu vreau să te bârfească. Vreau să te ocrotesc, atâta tot.

„Așa deci“, se gândește ea. „Așa deci.“ Apoi își dă seama că îi e teamă ca oamenii să nu creadă cumva c-ar fi amanta lui. Începe să plângă, iar el îi dă o batistă.

— O să se rezolve, îi șoptește. Haide, nu plânge. O să fie totul bine. Știi că țin la tine.

Ascultă împreună emisiunea de la radio. Tony stă aplecat spre aparat, repetă replicile și râde, ca și cum ar fi uitat că se află în compania soției altuia. Își dă seama că obiceiurile lui sunt ale cuiva făcut să locuiască singur. Când se termină, rămân tăcuți o vreme. Silvana se uită prin cameră.

— Toate cutiile astea. Nu știam...

— Că vând marfă la negru ? Nu fac asta tot timpul. Oamenii mă roagă să le fac rost de diverse lucruri, și eu îi servesc. Când o să se termine cu rațiile, o să fac altceva. Tatăl lui Lucy m-a băgat în afacerea asta. Cineva de la depozitele de pe docuri i-a oferit niște rom ieftin. E membru al clubului din Ipswich și clubul a fost de acord să cumpere romul. N-a putut să facă afacerea de unul singur, la urma urmei, e magistrat. Așa c-am intrat și eu în afacere și am împărțit profitul. Așa a început totul. Din momentul în care ajungi să cunoști oamenii potriviți, totul merge ca pe roate. Toată lumea face asta. Cineva de la Oficiul pentru Alimentație din Ipswich falsifică permise de cumpărare pentru băcani. Așa că, de exemplu, domnul Blake de la Lipton cumpără o cantitate de zahăr de zece ori mai mare decât cea pe care ar avea de fapt voie s-o cumpere. Îmi vinde mie surplusul, iar eu îl vând în afara rației. Și asta-i doar vârful aisbergului. Cum spun-eam, toată lumea face asta.

Tony se ridică și merge la bucătărie.

— Cutiile astea vor dispărea într-o zi sau două ! strigă el. Nu-ți face probleme.

Se întoarce cu două căni de cacao.

— Asta o să te facă să te simți mai bine, spune el, dându-i o cană. Am pus o picătură de whisky în ea. O să te ajute să dormi.

Simte că o privește. În ochii lui e o duioșie cu care ar putea s-o prindă pe picior greșit.

— De obicei îmi petrec serile singur, spune el. În apartamentul de deasupra magazinului. Obişnuiam să mă gândesc la tine și să mă-ntreb ce faci. Și acum ești aici. Chiar aici, cu mine.

— N-o să rămân prea mult, spune ea repede și-l vede cum se alarmează, cum se schimbă la față.

Își îndreaptă spatele, ia o înghițitură de cacao și-și adună toată încăpățânarea care i-a mai rămas.

— E foarte frumos din partea ta că vrei să ne-ajuti, dar o să ne întoarcem acasă în curând.

Se ridică, îi ia cana și merge la bucătărie. Tony o urmează, rămânând în spatele ei, în timp ce ea spală cănille.

— Chiar vrei să te-ntorci?

— Janusz o să vrea să-l vadă pe Aurek. E tatăl lui. O să rămânem aici câteva zile și pe urmă o să plecăm.

— Chiar crezi asta? întreabă Tony și ea simte tristețea din glasul lui.

— Da, cred.

Silvana lasă apa din chiuvetă să se scurgă și se întoarce spre el.

— Mergem sus? întreabă Tony, oferindu-i un prosop cu care să se șteargă pe mâini.

Scările de lemn nu sunt acoperite de vreun covor, se văd doar barele de alamă cu care se fixează covorul, și peste tot sunt grămezi de ziare și praf.

— Catifeaua săracului, spune Tony, când vede unde se uită ea. Așa le spunea Lucy cocoloașelor de praf care se adună prin colțuri. E nevoie de o curățenie generală aici.

— O să fac eu mâine, spune Silvana, încercând să nu tresară la auzul numelui soției lui. Asta a fost casa soției lui și el e încă mândru de ea. Mândru și de felul în care făcea poezie din pielea moartă și firele de păr, și mizeria din gospodărie.

Tony stă cu mâna pe clanța ușii de la dormitor. Se uită la ea, iar ea ar vrea să spună: „Te rog, nu-mi cere asta acum“, deși știe că va face tot ce va dori el.

— Când m-ai sărutat azi, Silvana, de-abia m-am putut abține să nu fac dragoste cu tine, pe loc.

Deci ea l-a sărutat pe el? Asta s-a-ntâmplat? Nu așa își amintește momentul. Nu Tony a făcut prima mișcare?

Se lipește de ea, plin de dorință, gura lui îi caută buzele. O prinde de șolduri și ea îi simte penisul prin pantaloni, cald, insistent, lipit de ea. Nu se mișcă. Rămâne rece în îmbrățișarea lui și știe că el o simte.

Amintirile îi trec ca fulgerul prin fața ochilor. Acum secretul a ieșit la iveală și ea trăiește din nou momentele morții copilului ei. Parcă o vede pe femeia căreia i l-a dat. Vede chipul femeii, obrazii ei ciupiți de frig, ochii ei înlăcrimați din pricina vântului. Tot nu înțelege cum de putuse să fie așa neglijentă. Cum de putuse să i-l dea pe fiul ei altcuiva?

Tony nu o mai sărută. Își lasă buzele să mai întârzie pe obrazul ei, încă o clipă. Își trece mâna prin părul ei și face un pas înapoi.

— Îmi pare rău, șoptește ea.

— Poți să dormi în camera de lângă cea a lui Aurek, spune el. Sper că n-o să-ți fie frig acolo, singură. Pot să-ți mai dau o pătură.

Silvana e așa de ușurată, că reușește chiar să zâmbească.

— E-n regulă, spune el, întorcându-se. Ai nevoie de puțin timp, atâta tot.

Stă în camera ei, așteptând ca Tony să se instaleze în dormitorul alăturat, ascultând zgomotele pe care le face în timp ce se dezbracă: trilul unui fermoar și pocnetul capselor desfăcute; foșnetul unei cămăși scoase, despăturirea politicoasă a pijamalelor. Scârțâitul arcurilor din saltea, atunci când se urcă în pat și, în sfârșit, clicul întrerupătorului unei veioze.

Când arcurile din patul lui Tony se opresc din scârțâitul lor neliniștit, Silvana coboară tiptil și ia câteva ziare din cele stivuite pe trepte. Cu toate că e foarte obosită, somnul nu o prinde în seara asta.

Răsfoiește ziarele vechi, în salonul din față. În multe dintre ele sunt fotografii cu copii: grupuri de copii stând în gări și în săli de așteptare, cărând cutii și valize, toți etichetați ca niște bagaje pierdute. Îi cercetează ore în șir, iar ochii goi ai copiilor o privesc la rândul lor stăruitor. Dacă Aurek are o mamă, pe undeva? A salvat băiatul sau l-a furat? Dacă e pe undeva vreo femeie care așteaptă ca fiul ei să se-ntoarcă la ea?

Stinge lumina și rămâne pe întuneric, privind în gol, în direcția ferestrei, imaginându-și marea, ascuțindu-și auzul în speranța că va auzi valurile care înaintează și se retrag, ca răsufierea lui Aurek și a lui Tony în camerele de la etaj. Când o rază jalnică de lumină își face apariția pe cer și pescărușii încep să se rotească pe deasupra digului, țipând, Silvana caută o mătură și începe să curețe casa.

Ipswich

Soarele e aproape de asfințit, iar în grădină totul se topește în umbră. Toți trandafirii lui Janusz, plantele și peluza tunsă cu grijă dispar în noapte. Janusz își reazemă capul de tocul ferestrei de la camera lui Aurek și ascultă liniștea din casa pustie, simte greutatea lugubră a tăcerii. Se întinde în pat și privește cum întunericul pătrunde în cameră, transformând dulapul într-o peșteră uriașă, tenebroasă.

Fiul lui. Fiul lui e mort de-atâția ani, și el de-abia acum a aflat. Aurek al lui. Nici măcar nu se poate gândi la băiatul pe care l-a îndrăgit în locul lui. Ea a adus un străin în familie și i-a spus că e fiul lor. Și oare băiatul știa că e un impostor? Că e și el un mincinos?

Încearcă să-și imagineze pădurea în care a trăit Silvana. Acolo a învățat oare să fie așa de lipsită de scrupule? Chiar cu câteva zile în urmă, a citit într-un ziar despre niște soldați care, neputând să accepte că războiul s-a terminat, răătăcesc încă prin pădurile europene, cu bărbile pline de mușchi și de crenguțe, cu ochii pe jumătate orbi din pricina luminii slabe din pădure, hrănindu-se cu iepuri, șoareci și veverițe.

Ar fi trebuit să-i lase în plata Domnului. S-o fi lăsat pe Silvana în sălbăticie. Familia lui Hélène l-ar fi primit cu brațele deschise. Ar fi putut să meargă acolo, după război, să meargă în Franța și să-și găsească de lucru la Marsilia. Sau în Canada. Foștii soldați primiseră oferte de lucru în Canada. Ar fi putut să înceapă o viață nouă acolo. Asta ar fi trebuit să facă.

Își imaginase că pacea avea să-i aducă un sentiment al apartenenței. În timpul războiului, gândul la vremurile de pace fusese

cel care-i dăduse puteri. Crezuse în ele ca într-un anotimp despre care știi sigur că va sosi într-o zi. Războiul fusese ca o iarnă interminabilă, ani întregi de decembrie și ianuarie. Pacea ar fi trebuit să fie ca vara. Și când și-a cumpărat casa asta, când a început să trăiască în acest orașel englezesc, cu soția și cu fiul lui, a crezut că și-a văzut în sfârșit visul cu ochii.

Îl doare capul. Se ridică și aprinde lumina. Deschide fereastra, respiră aerul nopții, adulmecând mirosul de pădure, parfumul pinilor, aroma ciupercilor și a pământului reavăn. Vânticelul aduce cu el un iz slab de lemn ars și de compost. Când închide fereastra, observă că rama e putrezită în jurul mânerului. Se va ocupa mâine de asta. Casa e singurul lucru solid din viața lui și să fie-al naibii dacă o va lăsa să se prăbușească și ea.

Îi face patul lui Aurek, bătând perna și scoțând pijamalele cu dungi pe care le găsește sub ea.

Nici măcar o înmormântare creștinească. Nu poate alunga acest gând. A lăsat trupul fiului lui într-o roabă. Fiul lui. Cum ar putea s-o ierte vreodată pentru asta ?

Stă în pat, treaz, neputând să închidă ochii. Încă ține pijamalele băiatului în mână. Ar vrea să creadă că Silvana a făcut o greșală. Oare nu minte în legătură cu Aurek ? Janusz aruncă pijamalele pe podea. Știe că nu minte. A văzut adevărul în ochii ei. Fiul lui a murit. Se uită la patul gol al Silvanei. Simte frica, un nod strâns în măruntaie, cum avea în război ; lumea instabilă pe care o locuia Silvana a devenit a lui.

Își aprinde țigara, își arde degetele, privind cum flacăra înghite chibritul. O face din nou, unghia de la degetul mare i se înnegrește, pielea i se înroșește, durerea urcă în el și jalea e așa de mare, că ar putea să-l sfâșie, jalea nu pentru un singur fiu, ci pentru doi.

Felixstowe

Aurek ascultă pescărușii. Încă nu s-a luminat și cerul e în continuare brodat cu stele, dar păsările scâncesc ca niște pisoii părăsiți. Deschide fereastra, se apleacă și imită țipetele pescărușilor, până ce o femeie urâtă dintr-o casă vecină iese la geam, cu o falcă în cer și cu una-n pământ, și-l amenință c-o să-i pună pielea-n băț dacă nu tace dracului din gură. Se întoarce în patul de campanie și încearcă să adoarmă, sperând că, atunci când se va trezi, va fi din nou în patul lui de pe Britannia Road.

Sunt la Felixstowe de cinci zile. E îmbrăcat tot în hainele în care a venit, iar mama lui nu mai pare să bage de seamă dacă-l are prin preajmă sau nu. Seara, stă și se uită prin ziare, arătându-i lui Aurek poze cu copii pe care el nu vrea să-i vadă. Nu-i cunoaște. De ce să se uite la ei? De ce să-i pară rău de ei?

Tony s-a întors în Ipswich. A zis că trebuie să țină magazinul deschis, că trebuie să-și păstreze obiceiurile, pentru a evita orice bănuială. Se uită la Aurek de parc-ar fi un băiat rău.

Când a plecat, Tony a promis c-o să se întoarcă în weekend. Aurek n-a înțeles de ce, dar, când a spus asta și i-a dat niște bani mamei lui, spunându-i că trebuie să-i ajungă toată săptămâna, pe ea a bufnit-o plânsul.

Azi-noapte, miercuri, i-au trezit niște bărbați care au bătut la ușa și au luat cutiile de carton și le-au adus baloturi cu cearșafuri de bumbac. Mama lui le-a spus că e menajera lui Tony. Bărbații și-au scos pălăriile și i-au mulțumit, apoi i-au dat și ei niște bani. Aurek s-a ascuns de ei. Și-a făcut cuib într-un balot cu cearșafuri.

Ziua, mama lui umblă ca o somnambulă. Cutreieră plajele și el merge după ea, târșâindu-și picioarele, lovind nisipul și culegând

scoici și cioburi. Când i se face foame, îi cumpără vată de zahăr: nori roz și verzi de vată de zahăr, de la care îl dor dinții și îi lasă gura apă. Minunata dulceață i se topește pe limbă și el mușcă sălbatic, simte cum zahărul îi mânjește obrazul, cum i se prinde în păr. Dacă mănâncă așa, mama lui se oprește și se uită la el. Uneori chiar surâde, o clipă. Apoi lasă capul în jos, își studiază picioarele și merge mai departe.

N-o întreabă nimic de inamic, dar, de fiecare dată când aude pași afară sau când vede un bărbat mergând singur pe plajă, se întreabă dacă nu e el, tatăl lui, care a venit să-i ia înapoi acasă.

Tony se întoarce vineri seara, iar sâmbătă dimineata, devreme, se plimbă cu toții într-o pădure de pini aflată la o jumătate de oră de mers de țarm. E o pădure întinsă și copacii cresc la distanțe egale unii de alții, în solul deschis la culoare. Tony îi lasă acolo, spunându-le că are treburi de rezolvat în Felixstowe.

Aurek adună ciuperci de câmp, care cresc în iarbă, la marginea pădurii. Nu-și amintește să fi învățat vreodată să recunoască ciupercile. E ceva ce a știut dintotdeauna. Depistează un ciorchine de buretele-viperei, ciuperci cu pălăriile acoperite de o pieleță netedă, și se așază pe vine, scoțând cuțitul din buzunar. Cu o mână sigură, le taie, îndepărtând sacul rotund, moale de la bază, pe care știe că îl au ciupercile otrăvitoare. Veninul provoacă moartea după aproximativ o zi. Nu există leac. Le așază pe pământ și se uită la ele. Dacă Tony ar muri, poate că el s-ar întoarce acasă. E oricum un copil rău. E vina lui că sunt aici.

— Ce faci cu ciupercile astea?

Aurek tresare. N-o auzise pe mama venind în spatele lui. Îi evită privirea, dar e sigur că ea poate să-i citească gândurile; dă cu piciorul în ciuperci, calcă pe ele, până se fac terci sub tălpile lui.

— Să ai grijă să speli bine cuțitul. Sunt periculoase.

Silvana zâmbește și-l mângâie pe obraz.

— E frumos aici, nu-i așa? Suntem doar noi doi. Ca pe vremuri.

I-ar plăcea să fie și inamicul aici, să-i spună cum funcționează telefoanele sau cum merg motoretele. Inamicul ar putea să-i

construiască o casă în copac. Ar putea să le facă o casă adevărată în pădure. Aurek întinde mâna și-i atinge părul mamei, înfășurându-și o șuviță pe deget.

— Am făcut ceva rău? întreabă el și ea râde tare, de parcă i-ar fi spus o glumă foarte bună.

La amurg, când Tony se întoarce să-i ia, liliecii, cei mai mari lilieci pe care i-a văzut Aurek vreodată, au început să zboare printre crengi. Găsește unul mort și mama îl convinge pe Tony să-l lase să-l păstreze.

Aurek îl lasă la intrare, unde se usucă și se face tare ca pielea tăbăcită, dar după câteva zile vântul puternic îl ia pe sus și-l duce cu el. Aurek îl caută zile în șir pe malul mării, târându-se pe lângă căsuțele de pe plajă și pe lângă colibe pescarilor, printre plase verzi și coșuri de răchită pentru homari, îl caută cu degetele printre ziare umede, cârlige de pescuit și măruntaie rozalii de pește.

— Oare e bine să umble așa, de capul lui, prin oraș? o întreabă Tony pe Silvana când sosește, vinerea următoare, și vede că Aurek a venit acasă puțind a pește.

— N-ai putea să-l aduci pe Peter să se joace cu el?

— E la bunici.

Aurek stă pe treaptele de la intrare, cu degetele în urechi, prefăcându-se că nu aude ce vorbesc. Încearcă să-și imagineze sunetele scoase de pești sub apă, se întreabă dacă își cântă unii altora, ca păsările.

— Poate c-ar trebui să mergă la școală. Sunteți aici de două săptămâni. Nu cred că vrei să vină cei de la asistența socială să ne ia la întrebări.

— Nu e pregătit pentru școală.

— Ce are în păr?

— Smoală. A fost iar pe la constructorii de bărci.

— N-ar trebui să-l lași să hoinărească așa. Aș putea să-i aduc un iepure. Sau un câine. Dacă ar avea un animal, poate c-ar sta mai mult pe-acasă.

— Nu, zice Silvana. Trebuie să așteptăm.

— Ce s-așteptăm ?

— Momentul potrivit, răspunde ea.

Aurek își scoate degetele din urechi. Știe că n-o să aibă un animal. Mama lui nu e fericită la mare. Momentul potrivit n-o să vină niciodată.

Polonia

Silvana

În arșița verii, Silvana și-a aruncat hainele. S-au uns cu rășină, ca să nu-i piște țăntarii, și au făcut cercuri din crengi de scoruș în jurul taberei lor, ca să țină soldații la distanță. Vraja a funcționat. Soldații se împuținaseră de când făcuseră cercurile.

Uneori stătea întinsă pe câte un petic de pământ până la care răzbătea lumina soarelui și simțea cum razele i se plimbă pe trup. Furnicile mișunau în jur, în șiruri lungi și negre, le auzea piciorușele mișcându-se în grabă. Auzea câte un căărăbuș în mormanul de frunze, îl auzea cum ronțăie. Forfota carilor pe sub scoarța copacului părea un scrâșnet din dinți, undeva, foarte aproape. Bâzâitul unei muște îi rănea timpanele.

Se transforma în copac. Trupul îi era tare ca stejarul, pielea, subțire precum cojile de mesteacăn argintiu, ca niște fâșii de hârtie, pe care ea și băiatul le mâncau iarna. Uneori își imagina că îmbătrânește și moare cu ochii la o bucățică de cer întrezărită printre crengi. Că cineva o găsește și-i ciocănește brațele și vede că sunt tari.

Își imagina că din corpul ei s-ar putea construi ceva. O măsuță de cafea, un cufăr pentru pături, poate. Era sigură că undeva în trup se găseau inelele vieții. Anii săraci, vindecarea treptată care îi încercuia, cu benzi late, inima frântă.

A urmărit cu degetele cărările însozite dintre coaste, de pe stomacul ei supt, de pe coapsele slabe. Se cunoștea, se înțelegea. Nu avea nevoie de o înțelegere mai profundă decât cea a momentului. Simțea miezul tare al corpului ei de stejar, așa cum simți un nod în gât.

Aurek dansa printre razele din jurul lor, topăind în lumina pestriță, încercând să prindă firele de praf. Capul îi devenise prea mare față de corp. Burta îi era un balon care ținea aerul sub pojghița lui subțire. Brațele și picioarele erau ca niște crengi, ca niște bețe subțiri. Omulețul copacilor, omulețul ei. Spiridușul pădurii.

— Vino-ncoa, a spus ea, ridicându-se. Vino!

L-a așezat în poală și și-a ridicat sânul la buzele lui. El a închis ochii și ea l-a legănat. A rămas așa ore în șir, lăsându-l să sugă. Când n-a mai fost lapte, a tras-o de sfârc până a țipat de durere, dar nu i-a dat drumul din brațe, genele lui mângâindu-i pielea. O scânteie de undeva din adâncuri a început să ardă în sânii ei și laptele a curs iarăși. Aurek i s-a întins în brațe și a zâmbit, un zâmbet moale, o privire crucișă, de parcă soarele l-ar fi orbit. Silvana i-a apăsat capul din nou la sân.

— Tu și cu mine... a șoptit. N-am murit încă.

Janusz

Janusz stătea într-un adăpost sumbru de tip Nissen, în nordul Țării Galilor, ascultând răpăitul ploii pe metalul ruginit. Rânduri de adăposturi în formă de butoi se ridicau ca niște tumuli din pământ. El și ceilalți polonezi le numeau *beczki æmiechu*, butoaiile răsului. Adăposturile aveau ferestre mici, adâncite în rame, iar vântul bătea prin geamurile prost montate. Afară, în noroi, luceau urmele roților de biciclete, care duceau la drumul ce mărginea câmpul. Janusz stătea și-l aștepta pe Bruno.

Ploaia de primăvară îmbibase pășunile noroioase, verzi ca smaraldul, iar gardurile vii erau albite de flori. Dacă ploaia n-avea să se oprească curând, câmpia avea să fie din nou inundată. Și așa, podelele de lemn băteau într-un strat subțire de apă murdară. Pe față i-a picurat un strop de ploaie, apoi încă unul. Acoperișul se spărsese din nou. A tras adânc din țigară și a aruncat chiștocul pe jos, unde s-a scufundat cu un fâșait în pojghița de apă.

Nu-i păsa decât de starea degerăturilor lui și de următorul fel nenorocit de mâncare pe care avea să-l prepare bucătarul. S-a uitat la ceas. Bruno urma să se întoarcă din misiune în după-amiaza aceea, iar Janusz voia să meargă cu el la pubul din sat.

— Nici vorbă, a răspuns Bruno, când Janusz l-a întrebat dacă vrea să rămână în Forțele Aeriene Regale. Să mai semnez pe încă cinci ani? Nici vorbă.

— Eu nu știu ce să fac, a zis Janusz. În Polonia nu mai putem să ne-ntoarcem. Aș putea să-ncerc în Franța. Sau în Canada. Să-mi găsesc o slujbă acolo. Nu știu...

— Ar trebui să te gândești. Eu m-am hotărât. Războiul e pe terminate. Plec în Scoția. O să mă-nsor cu Ruby.

Janusz s-a încruntat.

— Dar ești deja însurat. Cum rămâne cu familia ta? Cu copiii? Bruno a oftat.

— Ei sunt parte din altă viață. Din altă lume. Jan, bătrâne, ești al naibii de conformist. Să știi că sunt o mulțime de polonezi însurați, care și-au luat femeii de prin partea locului. Ce altceva să facă? Să trăiască precum călugării, doar pentru că sunt căsătoriți cu niște poloneze pe care n-o să le mai vadă niciodată? Am stat prea mult departe de țara noastră. Chiar dacă mi-aș găsi nevasta, mă-ndoiesc că m-ar recunoaște copiii. Le e mai bine fără mine. Nu pot să mă-ntorc. Am un rost aici, cu Ruby. Trebuie să iei ce ți se dă.

Bruno l-a bătut prietenește pe umăr.

— Ai trecut prin multe. De ce să nu-ți găsești o fată drăguță aici? Ruby are o grămadă de prietene. O să-ți găsim noi o fată cumsecade.

Zgomotul făcut de un bărbat care intra în adăpost i-a întrerupt șirul gândurilor. Au vorbit despre vreme. Ploile se potoliseră și bărbații discutau despre ceața care se lăsase peste câmpie. Janusz s-a ridicat și și-a luat mantaua pe el. Bruno avea să aterizeze în curând. A ieșit afară și picioarele i s-au afundat în noroi. În jurul lui era o ceață groasă. Cu mâinile în buzunare, cu capul în jos, Janusz și-a târât picioarele până la pista de aterizare și a

așteptat la popotă sosirea avioanelor. Stătea și se uita cum se răsucește și se îngroașă ceața de afară. Și ce să facă după război? Să se-ntoarcă în Polonia? Bruno avea dreptate: se întâmplaseră prea multe ca să se mai poată întoarce acolo vreodată.

— Deasă și verzuie ca supa de mazăre, a zis cineva.

Janusz s-a ridicat. Și de ce să nu se mute în Scoția? De ce să n-o ia de la capăt? A ieșit de la popotă și aproape că a lovit un ofițer pe trepte.

— Mă scuzați, domnule, a zis Janusz. Nu v-am văzut.

— Nici nu mă mir. Oribilă vreme, a zis ofițerul în timp ce Janusz se dădea la o parte, lăsându-l să treacă.

— Sper că avioanele vor ateriza în siguranță în seara asta, domnule.

— Nu aterizează aici. Vizibilitatea e sub trei sute de metri pe pista de aterizare. Au fost dirijați către nord. O să v-anunț eu când echipajul nostru o să se afle din nou pe *terra firma*.

Janusz s-a întors în popotă. A așteptat. O oră mai târziu au sosit vești.

Escadronul zburase la vizibilitate zero, prin norii groși. Doar cinci din cele treisprezece avioane aterizaseră în siguranță. Avionul lui Bruno se prăbușise într-un lan de porumb și luase foc.

Ipswich

Janusz își păstrează obiceiurile. Lucrează cât de mult poate și apoi merge acasă și face mici treburi prin gospodărie – repară scaunul de la bucătărie, căruia i s-a rupt o stinghie, ușa din spate, robinetul care picură, canalizarea vecinilor –, dar, la două săptămâni și trei zile de când i-a spus Silvanei să plece, tot nu găsește suficiente lucruri de făcut ca să se țină ocupat.

Sufletul îi arde, de parcă ar avea febră. Nu poate să doarmă. Mușchii i se zbat, gândurile galopează și, în zori, aruncă cât colo așternuturile, se îmbracă și iese grabnic în grădină. E atât de îmbătat de durere, încât asta-i tot ce poate face pentru a nu hoinări pe străzi, în căutare de încăierări.

Caprifoiul pe care l-a plantat lângă gardul de lemn a început să înmugurească, iar frunzele de un verde închis ale vâscului de lângă șopron strălucesc. Janusz rupe o tulpină de caprifoi, moale ca un gât vulnerabil, și-l sugrumă în pumn, azvârlindu-l peste gard. Gata cu florile. Gata cu grădinile de suburbie. Gata cu soția și cu copilul. Ia lopata și sapă cu furie la rădăcina lemnoasă a vâscului. Scoate trandafirii din pământ, ciopârțește florile cu o coasă, răstoarnă arbuștii și face din ele toate un rug funerar în mijlocul peluzei.

Grădina a fost dintotdeauna un vis. Un vis în care fiul lui se va juca în iarba verde și soția va culege trandafiri englezești, din rondurile de flori. Dar acum s-a terminat cu visele. Cade o ploaie scurtă, dar el continuă distrugerile, găsimd un fel de plăcere în smulsul plantelor, întoarcerea peluzei pe dos și transformarea ei într-un petic de pământ răvășit. Vrea sol negru. Țărână goală. Vrea ca pământul să fie proaspăt și presărat cu pietre.

Poate că și-a pierdut mințile, dar nu se poate opri din săpat. Mușchii îi pompează ca niște pistoane. Pune umărul la treabă ca un cal de povară care trage plugul prin pământul argilos. Înfige lopata cu o energie distrugătoare.

După mai multe ore, stă rezemat de gard, ștergându-și transpirația de pe față.

Nu se odihnește prea mult. Aruncă lopata, intră și găsește un ziar vechi, îl înmoaie în motorina mașinii de tuns iarba și-l aruncă în rugul din mijlocul peluzei. Îl aprinde și face un pas înapoi; fumul se adună gros în jurul lui și îi înțeapă ochii, mirosul plantelor care ard mocnit umple văzduhul.

Ploaia se întetește, dar încă nu poate să se rupă de munca lui. Continuă, deși inima de flăcări roșii a rugului a murit, sufocată de ploaie și de brațele de iarbă și de plante pe care le-a aruncat peste el, fără rost.

— Ce naiba faci?

Gilbert se uită peste gard.

Janusz iese din norii de fum.

— Fac curățenie, spune el. Mă descotorosesc de tot. Lasă-mă-n pace, te rog. E treaba mea.

Și se întoarce în fumul plutitor, înecăcios.

Felixstowe

Silvana e nesigură, dar Tony insistă. Zâmbește și gesticulează, entuziasmat ca un copil de Crăciun.

— E-n regulă. Vino sus. Am un cadou pentru tine. Ceva special.

Intră în dormitorul lui. Până acum a evitat camera asta. A evitat amintirea soției lui, care stă probabil la pândă în tapetul cu model trandafiriu și în mobila de lemn lăcuit.

— Casa asta nu te-ntristează? întreabă ea. Nu te gândești la soția ta când vii aici?

— Nu, spune el, împingând-o înăuntru. Nu, n-am petrecut prea mult timp împreună aici. Și am avut chiriași după ce a murit. Casa a fost redecorată de câteva ori. N-a mai rămas nimic care să-i fi aparținut lui Lucy.

Silvana se așază la măsuța de toaletă îmbrăcată într-o husă de creton, care o învelește ca o fustă strâmtă. Își ține genunchii strâns lipiți și observă detaliile din cameră: așternuturile de satin roz de pe patul dublu; noptiera pe care se află o mică veioză; și, deasupra patului, un tablou cu un peisaj montan, cu dealuri verzi care coboară către un lac, pe malul căruia pasc niște oi.

Tony învârte o cheie, cu care descuie dulapul uriaș.

— Uite, spune el, deschizând ușa dulapului. Pentru tine.

Culorile sclipesc, umăr la umăr. Dulapul e plin de haine. Roșu cărmiziu, verde ca vâscul, albastru ou de rață, nisipiu, roz somon, azuriu, negru, corai, crem, auriu și argintiu. Blănuri, mătăsuri, panglici, catifea, pene, perle, paiete. Rochii de seară, taioare, rochii de zi, costume cu pantaloni, cămăși de noapte de mătase, bluze cu nasturi făcuți din perle mici. Silvana își trece

palma peste ele. Tony râde și scoate o haină de blană, pentru ca ea să o vadă mai bine.

— Sunt toate pentru tine.

Silvana nu-și poate crede ochilor.

— De unde sunt? Poți să-ți deschizi un magazin de haine cu ele.

— Recunosc că nu sunt toate noi, dar ai să vezi că sunt purtate foarte puțin. Le-am strâns pentru tine. Unele au fost ale unei contese. O contesă foarte frumoasă.

— Cum de-ai știut ce mărime port?

El pune haina pe pat și ridică din umeri.

— Am ghicit. Dar am ghicit bine, nu? Probează ceva, să vedem.

Silvana îl privește cum caută printre hainele agățate pe umerașe. Oare a știut tot timpul că ea va ajunge aici, în casa asta, cu el? A plănuit totul cu mult timp înainte? Alungă acest gând. Oricum n-are rost să se întrebe. E aici.

— Asta, spune el, scoțând o rochie de seară din lame argintiu de pe umerașul de lemn. Asta-i preferata mea.

Îi tremură mâinile când îi dă rochia, iar ochii îi strălucesc de nerăbdare.

— Probeaz-o, spune el și vocea i se frânge. Vreau să fie a ta. Un gând îi trece prin minte. *Lucy*.

— Hainele astea... nu cumva sunt...

Tace. Nu poate să-l întrebe așa ceva. Îl privește drept în ochi.

— Le-ai cumpărat pe toate pentru mine?

— Da. Bineînțeles. Pentru cine altcineva?

Se întoarce cu spatele în timp ce ea se dezbracă și-și bagă rochia argintie pe cap.

O clipă, s-a gândit îngrozită că ar putea să o îmbrace cu hainele soției lui moarte. Dar bineînțeles că n-ar face așa ceva.

E limpede, gândurile ei sunt mult prea morbide în ultima vreme. Rochia îi alunecă pe umeri. I se așază pe corp, grea, ca și cum ar fi făcută din bănuți de argint, din solzi de pește care clipocesc pe umerii ei, lipindu-i-se de coapse. Nu îndrăznește să se uite în oglinda dulapului.

— Ești gata? Pot să mă uit?

— Da.

Tony zâmbește și-și deschide larg brațele.

— *Bella!* Uită-te la tine. Ești frumoasă.

Femeia din oglindă pare sigură pe ea îmbrăcată în rochia asta. Își pune mâna în sold, se întoarce, ca să își vadă formele, își îndreaptă umerii, se uită la spate, la rotunjimile feselor. Femeia din oglindă e frumoasă. Frumoasă ca un star de cinema.

Silvana se uită în ochii lui Tony. Sunt umezi de emoție.

— Tony, ești bine?

— Sunt obosit, spune el. Când sunt obosit, îmi lăcrimează ochii.

Caută printre haine și îi sugerează să probeze o rochie de zi, din in, cu motive florale.

— Bine, îi răspunde, deși ar fi preferat rochia de mătase verde deschis de lângă ea.

O mângâie pe mână, degetele lui urmăresc conturul umărului ei, trecând peste adâncitura de deasupra claviculei.

— Să știi că te iubesc, șoptește el.

Silvana dă din cap. Ia rochia de zi și o ține la piept.

— Perfect, spune el și o sărută pe obraz cu atâta tandrețe, cu atâta finețe, încât se trezește închizând ochii și lipindu-se de el, ridicându-și buzele spre el.

Polonia

Silvana

Silvana începuse să înțeleagă cum funcționa pădurea. Era ca o busolă. Păienjenii își țeseau pânzele cu fața spre sud. Vârfurile pinilor se înclinau spre est. Veverițele își făceau cuibul în scorburile care se deschideau spre vest. Ciocăniturile aveau cuiburi cu intrarea spre nord. Pădurea era ca o hartă, dacă învățai s-o citești. Ea și băiatul făceau acum parte din ea.

Într-o dimineață, devreme, când se îmbrăcaseră și căutau un loc nou în care să-și așeze tabăra, au ieșit din întâmplare din pădure și au dat de o șosea. Aurek a adulmecat aerul și a făcut un pas înapoi. Era un drum lung și drept, care dispărea la orizont ca un V întors. În direcția opusă, dispărea într-o vale, din care se ridicau copaci.

Silvana a simțit suprafața tare a șoselei sub ghetе. Și-a închis nasturii hainei și a dat cu piciorul în pietre și Aurek a făcut la fel, ridicând un pumn de pietriș și aruncându-l în aer. Apoi au auzit un hureit prăfuit, care creștea în intensitate. Stând cu Aurek în mijlocul drumului, cu spatele la soare, au așteptat să vadă de unde venea zgomotul.

Un șir de tancuri și de camioane de armată verzi s-a ivit, ridicându-se din vale. Pe primul camion flutura un steag. Silvana l-a recunoscut. Era steagul britanic.

— Aurek, uite! a exclamat, încercând să-și potrivească baticul și trăgându-l pe băiat lângă ea. Uite!

Janusz a luat trenul spre Stirling și s-a întâlnit cu Ruby într-un pub din sat. Părea obosită și palidă, dar era veselă.

— Îmi pare bine să te văd.

L-a strâns de braț.

— Cum stă treaba-n Anglia? Nu poate fi la fel de rău ca aici.

— Nu știu, a răspuns Janusz. Plouă de atâta vreme, încât s-ar putea să fim nevoiți să facem o arcă. Ce vrei de băut?

— Un shandy, mulțumesc.

Janusz a pus paharele pe masă. Trebuia să-i spună acum. Ce rost avea să mai aștepte?

Ruby a luat o înghițitură din pahar și l-a așezat cu grijă la loc pe masă.

— Ai venit să-mi dai vreo veste? S-a-ntâmplat ceva? Bruno te-a trimis?

Janusz a tras adânc aer în piept și a început să vorbească. A fost mai ușor decât ar fi crezut. Ruby nu l-a întrerupt. Dădea din cap, ascultându-l cu atenție. Lacrimile i se prelingeau pe obraji, desenând două dungii rozalii pe fața ei fardată.

— Mai rămâi pe aici?

— Nu, a zis Janusz. Mă-ntorc în seara asta.

S-a aplecat peste masă și a sărutat-o pe obraz.

— Nu, a spus ea, retrăgându-se. Nu, sunt bine. Și tu, Jan? Tu ce-o să faci acum?

S-a uitat la chipul obosit al lui Ruby și n-a spus nimic.

— Ai fost căsătorit, nu? Bruno mi-a spus că ai un băiețel.

— Ți-a spus, deci?

— Avea o părere foarte bună despre tine. De ce nu-ncerci să-ți găsești soția și copilul? Să-ți reunești familia?

— Nu știu. Nu știu dacă pot.

— Ascultă, a zis ea. Viața e un mare mister și habar n-am de ce se-ntâmplă lucrurile care se-ntâmplă. Lumea asta e un adevărat haos, nu crezi? Dar uite, eu stau aici și plâng pentru că nu am pe nimeni și tu stai aici și pari mai nefericit ca mine, în timp ce soția și copilul tău sunt cine știe pe unde. Dintre noi doi, tu ești ăla norocos. Tu ai o familie. Ești al dracului de norocos.

În tren, la întoarcere, s-a gândit la vorbele ei. Avea dreptate. El avea o familie. Bineînțeles că trebuia să-i găsească.

Un ofițer înalt din Forțele Aeriene Regale l-a ajutat pe Janusz să completeze formularele pentru persoane dispărute.

— Trebuie să dați cât mai multe informații. Ultima adresă cunoscută, relații de rudenie, numele de domnișoară. Detalii despre slujbă. Scrieți tot. S-ar putea să dureze o vreme, dar, dacă pot, o să v-ajut să luați legătura cu familia.

I-a oferit o țigară și și-a aprins și el una.

— Vă doresc mult noroc, domnule Nowak.

Lui Janusz i-a făcut plăcere să-și audă numele pronunțat corect. I-a făcut plăcere să audă vocea limpede, bine articulată a bărbatului. Se mândrea la rândul lui cu accentul său. Doi englezi de la baza militară glumeau, spunând că avea un accent mai bun ca al lor. Ofițerul s-a ridicat și a deschis un dulap, scoțând din el o sticlă și două pahare delicate.

— Beți un *sherry* cu mine. Nu vă deranjează, nu? Știu că soldații preferă berea – sau, în cazul dumneavoastră, un păhărel de votcă, presupun. Eu nu beau decât *sherry*. Uitați, o să-i căutăm pe soția și pe fiul dumneavoastră în lagărele noastre. Sau poate că și-n cele americane. Asta-i tot ce putem face. Dar dacă e într-unul dintre ele, o s-o găsim. Englezii o să aibă grijă de ea. O să facem tot ce se poate, vă dau cuvântul meu de onoare.

Gentilețea bărbatului a fost pentru Janusz o ușurare. Îi spunea „bătrâne“, „prietene“, „dragă domnule“. I-a promis că va urmări personal cazul, că va avea grijă ca treburile birocratice să nu dureze prea mult.

I-a strâns mâna lui Janusz, cu fermitate.

— Mult noroc.

Își turna deja alt pahar de *sherry*.

— Să sperăm că vă veți regăsi.

— Mulțumesc, a zis Janusz. Mulțumesc foarte mult, domnule.

Ipswich

După ce iese de la muncă și în weekenduri, Janusz își petrece timpul săpând în grădină, până e sigur că n-a mai rămas nimic, nicio rădăcină carnoasă, niciun lăstar, niciun fir de iarbă. Chiar și în lumina palidă a asfințitului, grădina pare aridă ca un ogor pe timp de iarnă. Stejarul e singura pată de verde rămasă în ea. Janusz stă sub scara de frânghie care duce la căsuța din copac și se uită în sus. I-ar lua prea mult să demonteze totul.

Ia un ciocan cu vârf spintecat și un ferăstrău din șopron. Le pune la loc. Nu poate să facă una ca asta. Nu-l lasă inima să se atingă de căsuța din copac.

Pentru prima dată de când a plecat Silvana, se simte obosit. Epuizat. Acum, că grădina a fost curățată, se poate odihni. Îl dor mușchii, îi țiue urechile. Are nevoie de somn. Intră împleticindu-se în casă, se întinde în patul băiatului și doarme profund toată după-amiaza și toată noaptea, trezindu-se a doua zi de dimineață, știind fără umbră de îndoială ce are de făcut mai departe.

E luni și e sărbătoare națională, așa că are o zi întreagă la dispoziție. Se încălță cu cizmele de cauciuc de lângă ușa de la intrare, iese în aerul umed și gri al dimineții și merge repede pe străzile tăcute.

Când se urcă în autobuz, șoferul îl privește bănuitor.

— Trebuie să o lăsați la bagaje, domnule, spune el, arătând spre lopata pe care o cară Janusz.

Autobuzul se oprește la fabrica de hârtie; e singurul călător care coboară. Știe că șoferul se uită bănuitor la el. Își aruncă lopata pe umăr, îi face semn cu mâna bărbatului și se îndepărtează.

La marginea pădurii, între câmp și tufele de muri, Janusz răscolește pământul noroios cu lopata, scoțând râmele și lăsându-le la suprafață, pentru păsări. De la atâta săpat, palmele i se umplu de bășici. Țărâna îi intră pe sub unghii, înnegrindu-le. Soarele răsare pe cerul albastru și îi încălzește spatele.

Acel prim copac îl face să transpire. Rădăcinile sunt mai încăpățănate decât credea. Își petrece dimineața săpând, dar e o muncă grea. Pământul e învelit cu o pătură deasă de iarbă. Îi ajunge până la genunchi și formează un fel de piele încălțită care acoperă solul, refuzând să-i facă loc pentru a scoate copacul.

Când reușește să scoată la lumină încrengătura de rădăcini a mesteacănului, descoperă că e prins printre rădăcini de urzici, înnodate ca niște funii galbene pe care nu le poate descâlci. Așa e și el. Prins în pământul Angliei. Ia lopata, o înfige cu putere în pământ și apasă cu piciorul pe ea, dezgropând cea din urmă rădăcină. Cu grijă, scoate puietul din pământ.

Autobuzul întârzie. Când sosește, Janusz urcă, iar șoferul dă din cap.

— N-aveți voie să-l urcați în autobuz, domnule.

— Dar dacă-l pun la bagaje...

Se trezește că nu-și găsește cuvintele, accentul polonez îl încurcă. N-a mai avut asemenea probleme. Pronunția lui englezească e impecabilă. Acum, ca din senin, cuvintele lui sunt pline de sunete poloneze. Încearcă din nou și aude același accent puternic.

— Am *zpălat* rădăcinile. E curat.

— Ce-o s-aduceți data viitoare, găini? Nu suntem în nenorocita aia de Europă. Poftim, e plin de noroi. Ce vor spune ceilalți călători?

Janusz se uită pe culoarul autobuzului. Mai e un singur pasager, un bătrân care pare adormit.

— În regulă, spune Janusz. Dacă sunteți *vociferant*, nu voi călători cu autobuzul dumneavoastră.

„Ia să vedem dacă știi cuvântul“, își spune Janusz, în timp ce autobuzul demarează. Saltă copăcelul pe umăr și se îndreaptă spre casă pe jos.

Mai târziu, în aceeași zi, stă în grădină, cu grămezi mari de pământ în jur. Odată ce groapa e suficient de adâncă, împrăștie făină de oase prin ea. Copacul ăsta va fi hrănit, va fi ocrotit până ce rădăcinile vor fi suficient de puternice ca să-l poată susține singure. Nu-l va dezamăgi. Copacul ăsta e doar începutul. Doar începutul.

Va fi parte din acest loc, dar în termenii lui. A luptat pentru englezi, a purtat uniforma lor și a învățat cântecele și glumele lor. Și a trăit aici destul ca să știe că această casă e castelul lui, că poate să facă ce pofteste aici. Cine se credea el, chiar așa, când încerca să aibă o familie perfectă de englezi, într-o grădină englezască de țară? Ducă-se toate dracului! Cu grijă, cu grijă, poziționează copăcelul firav. Așterne pământul la loc, bătătorindu-l cu călcâiul, îngropând rădăcinile adânc, ca pe un secret.

Îl udă în fiecare zi și îi numără frunzele, atent la orice semn de boală sau de slăbiciune. Acest prim copac e pentru Aurek. Fiul care a murit. Următorul va fi pentru cel care trăiește.

Felixstowe

Silvana, Tony și Aurek se plimbă pe plajă și ascultă țișetele pescărușilor și sunetul de du-te-vino grăbit al valurilor. Tony își dă jos ghetele și șosetele, își suflecă pantalonii și se postează la marginea apei cu Aurek, retrăgându-se în pas săltat când un val mai mare se sparge lângă ei. Aurek chiuie și aleargă înapoi, pe nisip.

— Bine, mă duc să înot! strigă Tony, încercând să acopere vuietul vântului, scoțându-și cămașa și pantalonii și dându-i-le Silvanei. Sigur nu vrei să vii și tu?

— Nu, spune ea și-l privește cum își potrivește șnurul costumului de baie. O să rămânem aici. Te așteptăm.

Silvana și Aurek stau la poalele unei movile de pietriș argintii. Sunt apărați de vânt, e cald și liniște. Tony intră în marea cafenie, iar picioarele lui vânjoase, păroase se opintesc împotriva curentului; se luptă să nu fie doborât. Intră sub apă și apare din nou, scuturându-și părul ca un câine ud. Silvana urmărește cum capul i se mișcă în sus și în jos, apărând și dispărând cu fiecare val, până ce devine un punct mic, la mare depărtare de plajă.

Deschide poșeta și scoate o carte poștală, o imagine colorată cu faleza și digul cel lung care se avântă departe, în apă. E o vedere drăguță, cu mult cer albastru, cu nisipul ca un gălbenuș pătat. Îi scrie un mesaj scurt lui Janusz, același pe care i l-a transmis cu fiecare vedere. O vedere pe săptămână, pe care e trecută adresa lui Tony. Janusz n-a răspuns. Au trecut două luni de când au plecat de pe Britannia Road. Asta va fi ultima vedere

pe care o va trimite. Apoi va încerca să-l uite. A mai reușit cândva, în Polonia. Va reuși din nou.

Își strânge mai bine gulerul în jurul gâtului, iar degetele i se afundă în lâna moale, albastră. Haina e căptușită cu satin și se simte minunat pe piele. Pe margini are o cusătură decorativă cu fir de mătase, cafeniu deschis, și e închisă în nasturi mari, cu care se joacă Aurek. Poartă o pereche de cercei cu perle, despre care Tony spune că merg perfect cu haina. Pe dedesubt, are o bluză din crep, ușor plisată, cu un rând de nasturi, închiși până la gât. Fusta cu talie înaltă e din tweed, puțin demodată, dar de calitate. Ghetete strălucesc ca niște castane. „Piele italiană“, a spus Tony când le-a scos din dulapul din dormitor și i le-a dat să le probeze. Atunci l-a întrebat despre Lucy. Nu s-a putut abține.

— Tony, trebuie să știu. Poți să-mi spui. Au fost ale lui Lucy?

— Nu, a spus el simplu, luându-i mâna într-a lui. Bineînțeles că nu. Am dat hainele ei cu ani în urmă. Sunt ale tale. Doar ale tale.

Își întoarce piciorul, ca să vadă cum strălucește pielea în lumina soarelui. Niciodată n-a avut niște ghete așa de bune.

Tony se întoarce din apă, înfometat. Îi duce la un restaurant, unde o fată îi servește cu cartofi fierți și pește în sos de pătrunjel, care picură pe fața de masă când așază farfuriile.

— Aurek, te-ai înnegrit ca o mură, bătrâne, zice Tony. Arăți ca un mic italian. Ce zici, Silvana?

„Nu“, se gândește ea. „Arată ca un mic polonez.“

— Absolut, răspunde, ștergând sosul de pe marginea farfuriei cu un șervețel.

Tony își termină vinul și mai comandă un pahar. Silvana ia o înghițitură de vin și le zâmbește lui Tony și lui Aurek.

— Sănătate! *Na zdrowie!* spune, ridicând paharul în cinstea lor.

„Iată-ne împreună“, se gândește. Simte atâta duiosie pentru Tony, se lasă purtată de ea, de plăcerea pe care i-o trezesc perlele de la gât și ciorapii de mătase pe care îi are de la el, de gustul mâncării pe care le-o oferă. Poate că este efectul vinului, fiindcă

nu este obișnuită să bea, dar se uită la Tony și la băiatul ei bronzat și are impresia că pot fi o familie.

După un prânz lung, tihnit, se plimbă prin grădinile Massey. Tony îl învață pe Aurek să joace golf, iar Silvana se așază și îi privește. La șase după-amiaza, când oamenii își strâng șezlongurile de pe plajă și încep să se îndrepte spre casele lor, Tony se duce la bar, iar Aurek și Silvana se plimbă pe faleză. Cele două pahare de vin pe care le-a băut mai devreme îi dau o senzație de amorteală plăcută. Coliere de becuri colorate strălucesc deasupra chioșcurilor în care se vând fructe de mare și dulciuri și vederi. Aerul e tare și miroase a oțet. Silvana îi cumpără lui Aurek o jucărie care zbârnâie în vânt și niște ciocolată. Îi dă și ei o bucată, vârându-i-o în gură. Simte textura dulce, lăptoasă. Râde și își dă capul pe spate. Chiar în clipa aceea, observă că o femeie o privește de pe partea cealaltă a străzii. Când vede cine e, efectul vinului dispare imediat.

— Ia uite ! spune Doris, venind către ea. A dat norocul peste tine.

Silvana nu se va lăsa intimidată. Ar putea să se facă că n-o cunoaște. I-ar plăcea, chiar. I-ar plăcea să se răsucescă pe călcâie și poate chiar să-și fluture poalele hainei albastre și elegante pe sub nasul ei. O mișcare scurtă din cap ar fi de ajuns. Dar Doris poate să-i dea vești despre Janusz.

— Carevasăzică, tu trăiești pe picior mare aici, la plajă, în timp ce bărbatu-tău, bietul de el, a luat-o razna și a-nceput să scoată trandafirii din rădăcini ?

Silvana își dă părul de pe față.

— Te-ai întâlnit cu el ?

Doris nu răspunde imediat. Se apleacă puțin, ca o actriță care, înainte de a-și rosti replica cea mai importantă, își ține publicul în tensiune. Iar Silvana e un public cum nu se poate mai bun. Se agată de tăcerea femeii, așteptând veștile despre Janusz. Un miros de prăjeală se ridică din hainele lui Doris.

— Bărbatul tău și-a distrus grădina mult-iubită înainte să plece, spune Doris, în cele din urmă.

— Înainte să plece ?

— Nu știi? Bărbatul tău a plecat de pe Britannia Road. S-a mutat.

Face un pas înapoi, de parcă ar fi gata să facă o plecăciune, acum, că și-a rostit replica.

— Ești pe cont propriu, domnișoară. Cum ți-ai așternut, așa o să dormi.

Și pleacă, țănoșă, cu capul sus și cu un aer triumfător.

Aurek o trage pe Silvana de mânecă. A mâncat toată ciocolata.

— Îți mai cumpăr, spune Silvana, uitându-se după Doris, care dispare în mulțime. Putem să mai rămânem puțin pe-afară.

Se opresc în fața unui chioșc albastru de pe plajă și privesc cum norii întunecați înfășoară cerul, în timp ce soarele își aruncă luminile roșietice peste orizont. Cerul devine turcoaz, iar Aurek spune că e de culoarea unui ou de mierlă.

Când apar stelele, Silvana și Aurek se ghemuiesc unul lângă altul, pe plajă. Janusz a plecat. Ea a greșit față de el, față de băiat și față de bietul ei copilaș mort. Îl vede pe Tony pe dig, căutându-i. Nu se poate preface că totul e-n regulă în seara asta. El se oprește sub un felinar, uitându-se la ceas și apoi se îndreaptă spre casă. Îl vede cum se îndepărtează.

Silvana îl trage pe băiat în poală și rămân acolo până ce hainele li se îmbibă de umezeala sărată, iar Aurek spune că vrea în pat.

Ușa de la intrare e deschisă, iar un bec de pe hol a fost lăsat aprins. Silvana și Aurek urcă scările pe vârfuri. În vreme ce Aurek se bagă în patul lui de campanie, ea deschide ușa dormitorului principal. Tony sforăie ușor. Silvana coboară, strânge câteva ziare dintre cele stivuite prin toată casa și caută prin sertarele de la bucătărie. Găsește o foarfecă și o ia în sufragerie, unde deschide ziaarele și începe să decupeze imagini cu copii. Își face treaba cu mare seriozitate, cercetând fiecare pagină în parte. Când găsește o fotografie cu un copil, se oprește și cercetează articolul alăturat. Încă nu poate citi prea bine în engleză, dar recunoaște repede câteva cuvinte și expresii. *Orfani... dispăruți... pierduți... văzuți ultima oară... o poveste tragică... durerea unei mame.* Uneori, copiii zâmbesc în fotografii, ca și

cum fantomele părinților ar fi pe undeva, prin preajmă. Fiecare chip o face să plângă după propriul ei copil mort.

Lucrează în tăcere, până ce în fața ei se strânge o grămăjoară de fotografii decupate. Face o pauză ca să-și odihnească ochii și vede luminile de pe faleză. Nici măcar în pădure nu s-a simțit așa de pierdută ca acum.

Polonia

Silvana

Un soldat a coborât din primul camion, cu mâinile în aer, de parcă s-ar fi apropiat de două animale încolțite.

— E-n regulă, a răsunat vocea soldatului. Știți? Ați aflat deja? Silvana a făcut un pas în spate, luându-l pe Aurek în brațe.

— Războiul. S-a terminat. Vorbiți engleză? *Polsku?*

— *Polsku? Tak.*

Le-a făcut semn altor doi bărbați, care s-au dat jos din camioane și s-au îndreptat spre ei. Un soldat i-a dat Silvanei un recipient de metal, iar ea l-a luat, precaută.

— Nu-ți fie teamă, e apă, a zis el. Bea! Uite. Așa.

Și-a dus mâna la buze și s-a prefăcut că bea.

Silvana l-a luat și l-a înclinat, cum îi arătase soldatul. Apa i-a curs pe bărbie. A ridicat sticla și și-a turnat apa rece pe față.

— Foarte bine, dar poți să și bei, dacă-ți place.

Și-a dus degetul mare la gură și a scos un gâlgâit.

Aurek a chicotit și a pufnit. A început să alerge în cercuri, cu degetul mare la buze. Silvana a privit înapoi, spre pădure. Toți bărbații din șirul de camioane se uitau la ei. Aurek râdea în continuare și Silvana a început și ea să râdă. Când s-a oprit și a privit chipurile acelor oameni, a fost surprinsă. Păreau nefericiți. Ca și cum ar fi văzut prea multe filme triste. Sau poate că la fel credeau și ei despre ea.

Unul dintre soldați s-a apropiat și i-a vorbit în poloneză.

— Cum te cheamă?

S-a gândit puțin. Cine să spună că e? Marysia? Hanka? A tușit și a simțit că i se usucă gâtul când a făcut efortul de a vorbi. S-a hotărât să fie ea însăși.

— Silvana Nowak.

— Ai acte de identitate?

S-a uitat la Aurek, care se juca alături, în țărână, l-a ridicat în picioare și l-a tras lângă ea.

— Fiul meu.

— Bine, a spus soldatul. Poți să-mi arăți actele?

— Fiul meu, a repetat Silvana.

Soldatul și-a încrucișat brațele și a privit-o întrebător.

— Unde locuiești?

— În ce an suntem?

— 1945. De unde sunteți?

Silvana s-a uitat în urmă, la pădure și la copaci. Nu mai era nevoie să se ascundă.

— Din Varșovia, a spus, întrebându-se dacă mai exista orașul. Suntem din Varșovia.

Ipswich

Janusz pune zece copăcei în mașină. Aceștia sunt ultimii pe care îi va lua, deși îi pare rău să murdărească tapiseria de noroi. Grădina e plină acum și, cu toate că știe că mestecenii nu sunt deranjați de înghesuială, vrea totuși ca ei să crească în cele mai bune condiții. Ar fi vrut să poată lua copacii fără să-și umple mașina de noroi, dar Gilbert spune că-l va ajuta să o curețe când se vor întoarce acasă.

Scoate un mestecăn din pământ, iar Gilbert îl așteaptă cu o perdea veche, cu care va înveli rădăcinile.

— Tot mai cred c-ar trebui să-i arzi vreo două.

— Și eu credeam la fel. La început. Acum, pur și simplu nu vreau să-l văd. Nu-mi place să-mi rezolv problemele cu pumnii.

— Îl știu pe Tony de ani de zile. N-aș fi crezut c-o să fie-n stare să facă ceva atât de meschin.

— Îmi dai lopata, te rog?

— Ea și copilul sunt la Felixstowe, știi? Doris s-a-ntâlnit cu ei.

Janusz simte cum tot sângele îi urcă în obraji. Se oprește.

— S-a-ntâlnit cu ei?

— Așa se pare.

— Și?

— I s-a părut că le merge bine. Gilbert îl bate pe Janusz pe umăr. Nu știu ce s-a-ntâmplat, dar Doris parcă a luat foc. Știi cum face când o apucă. Mi-a spus că se mută.

— Se mută?

Janusz nu-și poate ascunde panica din glas.

Gilbert pare nesigur.

— Bine, știi că Doris are tendința să exagereze.

— Unde se mută?

— Vezi, tocmai asta e. Doris nu vrea să-mi spună. E încăpățânată ca un catâr. E foarte supărată. Zice că Sylvie i-a trădat încrederea. Dar de ce nu te duci să-l vezi pe băiat cât se mai poate? Pot să-ți fac rost de adresă.

Janusz se gândește la vederile pe care le-a primit. A trecut cu mașina pe lângă casă, dar n-a îndrăznit niciodată să oprească. S-ar simți umilit dacă i-ar vedea pe Silvana și pe Tony împreună. Nu știe dacă ar putea să accepte așa ceva.

— O am deja, spune el, cu fermitate. Și nu vreau să-i văd. Dacă Silvana e fericită cu Tony, atunci nu vreau să-i văd. N-are decât să trăiască cum îi place. De ce trebuie să vorbim despre asta?

Gilbert oftează.

— În regulă, te înțeleg. Nu mai insist. Auzi, oare e legal să iei copaci, cum facem noi? Nu aparțin nimănui?

— Sunt puieți. Sunt sălbatici. Nu-i vrea nimeni. Îndreaptă lanterna în partea asta.

— Mai spune-mi o dată, atunci, de ce trebuie să facem asta pe întuneric, dacă e legal?

Înapoi acasă, pe Britannia Road, Janusz descarcă copăceii, îi pune în pământ, în grădină, face curățenie în mașină și apoi intră în sfârșit în casă și încuie ușa.

În baie, își dă hainele jos și se spală încet, cu capul în jos, ca un om bătut de ploaie. Când închide ochii, poate să jure că o aude pe Silvana urcând scările și pe Aurek jucându-se în hol. Casa e bântuită de zgomotele făcute de soția și copilul lui. Și dacă ce spune Doris e adevărat, dacă într-adevăr se mută, atunci nu mai e nicio speranță. Însfăcă un prosop și se șterge.

„Lasă-i să plece“, se gândește, în timp ce se îmbracă. Nu e el de vină. Poate că i-a alungat, dar ea e cea care a distrus totul.

N-are nimic să-și reproșeze. Absolut nimic. Dacă ea vrea să plece, atunci ce poate să facă el ?

Intră în camera băiatului, aranjează cărțile pe raft. Netezește așternuturile și îndreaptă tabloul de pe perete. Apoi se așază pe pat, își lasă capul în mâini și plânge.

Silvana

Vasul a intrat în portul englezesc odată cu fluxul, despicând întunericul și ceața. Silvana sosise pe tărâmul norilor. Totul era înecat într-o ceață fumurie, care se întindea peste întreg peisajul și estompa contururile clădirilor. În timp ce înainta lent pe pasarelă, în mulțimea de trupuri foșnitoare, își privea ba picioarele, ba spinările celor din fața ei.

Contactul cu pământul a fost șocant după atâta vreme petrecută pe mare. În timp ce mulțimile de oameni debarcau și picioarele lor atingeau solul, Silvana și Aurek se împleticeau și se clătinau ca și cum ar fi coborât dintr-un montagne russe, incapabili să meargă în linie dreaptă. Au fost împinși în cozi șerpuitoare și li s-au dat cărți de identitate. Aurek a primit o pereche de patine din piele roșie, legate una de alta. Un bărbat i le-a agățat pe umeri, iar Aurek s-a cocoșat sub greutatea lor.

Silvana s-a uitat la cutiile cu patine și jucării din fața ei.

Bărbatul a zâmbit.

— Îi plac?

A arătat spre patine.

Aurek se zbătea, încercând să și le dea jos de pe umeri.

A îndreptat o cutie spre ei.

— Vrei să te uiți?

Cutia cu jucării era plină cu ursuleți și puzzle-uri, mașinuțe și păpuși. O morișcă mică de lemn stătea în vârful grămezii. Simplă și lustruită. Silvana a luat-o. Bărbatul a râs.

— Asta vrei? E cam mare pentru jucării de bebeluși, nu crezi?

Silvana a dat din cap. A luat patinele de pe umerii băiatului și i-a dat morișca. S-a gândit la tatăl ei, la morișca pe care o

făcuse pentru ea și la cât de mult o păstrase. Ce s-o fi ales de ea? O lăsase oare la Varșovia? Nu-și amintea și nici nu voia să-și amintească. S-a uitat la Aurek și a zâmbit.

— E a ta. Ai înțeles? E o morișcă fermecată. Să ai mare grijă de ea și-ți va aduce noroc.

I-a încheștat degetele pe mâner. Când le-a dat drumul, a văzut urma albă a degetelor ei pe mâna băiatului. El a strâns morișca la piept și a dat din cap; ochii lui mari și negri erau încrezători.

Dar călătoria nu se terminase încă. Au fost mânați spre un tren care îi aștepta și care s-a umplut cu oamenii de pe vapor. Când au ajuns la Londra, Silvana l-a luat pe Aurek în brațe și l-a ținut bine. Trenul huruia și zdrăngănea și s-a oprit cu un scrâșnet de frâne. Ușile au început să se deschidă, iar văzduhul s-a umplut de strigăte, de chemări și de plânsete de copii. Silvana s-a așezat la coadă pentru a ieși din tren și a ajuns în cele din urmă la o ușă deschisă. A șovăit. Gara părea uriașă. Un gardian de pe peron i-a întins mâna.

— Haideți, domnișoară. Trebuie să coborâți.

Silvana a coborât din tren. Și-a aranjat baticul și s-a uitat prin mulțime, încercând să-l găsească pe Janusz.

— Am ajuns, a șoptit ea, mai mult pentru sine decât pentru băiat. Am ajuns.

Felixstowe

Silvana stă întinsă în pat, cu ochii deschiși, și ascultă vuietul furtunii de vară. Tunetele se rostogolesc zgomotos și ploaia cade în rafale pe străzi. Îl aude pe Tony răsucindu-se în pat, aude arcurile saltelei scâncind. „Are un somn foarte agitat“, se gândește Silvana. Atâtea nopți la rând l-a ascultat zvârcolindu-se, aruncându-și mâna peste așternuturi, întorcându-și pernele, oftând din când în când.

Se dă jos din pat și-și pune halatul pe ea. Știe bine că o dorește. Acum, că Janusz a plecat și nu mai are nicio speranță, nu mai are rost să stea amândoi treji, încercând, așa cum zice Tony, să se poarte decent.

Încalță cu greutate o pereche de papuci care-i sunt strâmți. Tony i-a scos dintr-o cutie acum două zile: mătase neagră, chinezească, brodată cu trandafiri roșii, roz și portocalii, printre care sunt brodate frunze verzi, ca de iederă.

Lipăie încetișor prin cameră, deschide ușa, traversează micul palier și intră în camera lui Tony. În afara ploii, nu aude nimic. Își ține respirația, oare? Nu aude nimic. Urmează un tunet, iar un fulger luminează camera pentru o clipă. Se îndreaptă spre pat. Îl zărește pe Tony la lumina fulgerului, cu capul pe pernă, stând pe spate, cu mâinile încrucișate pe piept. Se așază lângă el și îi simte mirosul, căldura trupului.

— Ești treaz?

— În sfârșit, spune el.

— Tony?

— În sfârșit.

Când se ridică din pat, pare să crească, iar atunci când umbra lui uriașă o acoperă cu întuneric, are impresia că seamănă cu un urs. Trage aer în piept și în clipa următoare el o îmbrățișează, o sărută pe gât și îi scoate cămașa de noapte. O ia în brațe și o așază pe pat, goală, cu excepția papucilor pe care, oricât s-ar chinui, nu poate să și-i dea jos.

Totul se termină repede, dar, în timp ce trupul greu al lui Tony o apasă, făcând-o să simtă că e într-adevăr un urs, iar ea, prada mult așteptată, Silvana se gândește la papuci. Își proptește călcâiul în gamba lui și, la momentul propice, chiar își prinde piciorul cu mâna și încearcă să scoată papucul. Reușește să-și elibereze degetele de la picioare exact în clipa în care el oftează și se oprește.

Se prăbușește lângă ea, cu răsuflarea tăiată. Ea își scoate repede și celălalt papuc încăpățânat și îl aruncă în partea cealaltă a camerei, gâfâind.

— Ești bine? întreabă el, căutându-i mâna.

O apucă de mână și o strânge tare. Ea are senzația că a trecut printr-un mic cutremur. Afară, ploaia se întetește și fulgerul luminează din nou camera.

— Sunt bine, da.

Stau întinși unul lângă altul și ascultă ploaia și vântul și el îi pune întrebări despre Polonia. Și despre ce-a lăsat în urmă.

— Povestește-mi despre familia ta. Despre părinții tăi.

— Nu-mi amintesc, spune ea, hotărâtă. Nu-mi amintesc absolut nimic.

El se întoarce pe o parte, cu fața la ea.

— Nu vreau să știu, de fapt. Cred că-mi plac așa, misterioasă. În orice caz, am ceva important să-ți spun.

„Janusz?” se gândește ea. „Vreo veste de la el?”

— Cineva mi-a făcut o ofertă pentru magazinul de animale.

— Magazinul de animale?

— Sunt dispuși să-mi dea o sumă frumoasă. Prețurile caselor din zonă cresc. Trebuie să te descurci cum poți, ca să faci profit în ziua de azi. Socrul meu e de părere că a venit timpul ca Peter să plece la internat. Vrea să meargă la școala la care a învățat și

el. E departe, la Wiltshire. Socrul meu o să plătească. Dar nu e vorba doar de taxe, înțelegi? Trebuie să ai tot pachetul, mașina potrivită, hainele potrivite. Accentul. Despre asta e vorba. Asta e ceea ce vor ei să-i ofere. Peter n-are deloc nevoie de mine.

Îi vorbește despre clasele sociale și despre bani și despre așteptările britanicilor, întorcându-și trupul greoi, mângâindu-i din când în când sânul sau coapsa.

— Lucrurile nu vor rămâne așa la nesfârșit. Nu-mi place să te las singură toată săptămâna și să merg la Ipswich să văd de magazin și m-am săturat să vând marfă la negru. E timpul să mă retrag.

Îi mângâie mâna.

— Mă gândesc să cumpăr o casă la Londra. În septembrie, când pleacă Peter la internat. Acolo nu ne cunoaște nimeni. Am putea spune că suntem căsătoriți.

— Și Aurek?

Tony tace. E limpede că la Aurek nu s-a gândit.

— O să meargă cu noi.

Silvana tremură. Se dă jos din pat și își caută cămașa de noapte. Tony aprinde veioza de pe noptieră. Se uită la ea.

— Vino la loc sub pătură.

— Nu, mă duc în patul meu. Nu vreau să se trezească Aurek și să mă găsească aici.

Tony dă pătura la o parte, o trage pe Silvana spre el, iar ea cedează și se întoarce în așternut. Nu vrea să se întoarcă singură în patul ei rece. Canalele gâlgâie și ploaia care șiroiește pe burlane înspre gurile de scurgere o face pe Silvana să-și imagineze că marea însăși soarbe casa cu totul în adâncurile ei.

— Deci ce părere ai? Facem o încercare cu Londra? O să am grijă de tine ca de o prințesă. O să ai tot ce-ți dorești, promit.

Silvana își odihnește capul pe umărul lui. Tony are o grămadă de idei de-astea. A învățat că fiecare săptămână aduce un plan nou, și fiecare plan implică promisiuni.

— Eu și Aurek...

Se oprește. Aproape că i-a spus că se vor întoarce acasă în curând. Ar trebui să renunțe o dată pentru totdeauna la gândurile astea. Mai ales acum, că Janusz a plecat.

El îi mângâie blând părul.

— Și dacă spui da acum, promit că mâine îți aduc o pereche de papuci care să-ți vină bine.

Închide ochii.

— Da, spune. Da.

Aurek stă cu lanterna sub pătură. Scrie. Îi ia mult, pictează fiecare literă în parte, încearcă să controleze stiloul. Se chinuie, dar e important și nu vrea să se dea bătut. Are cerneală pe față și pete albastre pe dinți și pe buze. Efortul îl obosește în asemenea măsură, încât atunci când alunecă epuizat în vise, cu stiloul care-i pătează pijamalele în mână, doarme adânc până dimineața, ghemuit cu genunchii la gură, ca un cerculeț liniștit.

A doua zi, mama îi povestește de furtuna de noaptea trecută. Îl întreabă dacă n-a auzit-o. Îi spune că n-a auzit nimic.

— Nici măcar cum urla vântul pe la ferestre?

Dă din cap că nu.

— Nimic.

— Bine, spune ea. Asta-i foarte bine. De ce ai cerneală pe față?

Aurek ridică din umeri.

— Și ai dormit neîntors toată noaptea?

— Toată noaptea, își dă el cuvântul.

Are grijă să nu-l vadă când ia timbrele din secreterul lui Tony. Are grijă să se strecoare afară neobservat.

Ipswich

E miezul verii și Janusz are șaptezeci de mesteceni argintii în grădina din spate. Șaptezeci de copaci cresc în pământul cafeniu, în timp ce în grădinile tuturor vecinilor sunt tufe de vâsc, trandafiri, pyracantha și pitici de grădină. Copacii sunt subțiri, dar puternici și deja se înalță spre ceruri ca niște tineri încă firavi, dar care promit mult. Toți puietii au prins rădăcini și s-au umplut de frunze delicate. Janusz va veghea ca toți să aibă trunchiurile groase și puternice.

Îi udă. Le presară în fiecare săptămână făină de oase la rădăcină, sânge uscat și îngrășământ din oase de pește. Ca o mamă care culege lindinile din părul copilului ei, așa cercetează el frunzele și crengile, curățându-le de insecte. Smulge buruienile care cresc în jurul lor. Vorbește cu ei seara și își bea cafeaua cu ei dimineața. Nu mai știe exact de ce i-a plantat. Știe doar că au nevoie de el pentru a supraviețui. Pentru moment, e un motiv suficient.

Se așază sub copacii lui și se gândește la Hélène, dându-și seama că-i e greu să-și amintească exact cum arăta. În lipsa scrisorilor, imaginea ei se topește treptat. Nu mai știe cum răsună vocea ei. Fiorul din inimă pe care îl simțea când se gândea la ea e încă acolo, dar e mai blând acum. Îl doare mai puțin. „Așa e viața“, se gândește. Amintirile intră la apă. Ca un săpun folosit de multe ori, se deformează, mirosul lor dispare, se subțiază și alunecă printre degete.

Janusz intră în salon și se uită la fotografia înrămată de pe poliță. El și Silvana și băiatul.

Nu poate să nu admire felul în care s-a descurcat ea. Că l-a crescut pe băiat în condițiile alea. Că a venit în Anglia pentru ca el să aibă o familie. E o femeie cu un singur scop în viață. Sau cel puțin a fost, înainte de a se îndrăgosti de Tony Benetoni. Îi studiază chipul Silvanei din fotografie. Expresia ei nu spune nimic. Sau spune? Oare nu încăpățănare se numește trăsătura de caracter care se vede în felul în care i se ridică colțurile gurii? Și ochii ei, așa de mari și de întunecați. Ce spun pupilele ei, mărite ca lentila unui aparat atunci când își privește casa cea nouă, când îl privește pe străinul care a fost soțul ei și când contemplă viața viitoare, pe care abia dacă o poate ghici?

Și dacă într-o zi rudele lui din Polonia ar lua legătura cu el? Ce le-ar spune? Ei nu știu că fiul lui a murit. Trebuie să le spună părinților. Au dreptul să știe. Până să găsească o coală de hârtie și un stilou, nu mai e așa de sigur. Începe să scrie, pune adresa în colțul de sus, data.

Dragă mamă și tată,

Sper că sunteți bine, sănătoși. Am vești...

Împăturește hârtia de trei ori și o bagă în buzunarul cămășii, cu stiloul. Își ia țigările, aprinde una și se plimbă din nou prin grădină. Cum să le spună că le-a murit nepotul? Dacă cumva vor primi scrisoarea, le va frânge inimile. Se uită la copacii lui și la cerul albastru de deasupra lor și își amintește de prima zi în care și-a ținut fiul în brațe. Își amintește dragostea pe care a simțit-o atunci.

Stând sub stejar, împinge scara de frânghie înainte și înapoi. Trage un ultim fum din țigară, aruncă mukul pe jos, stabilizează scara, pune piciorul pe treapta cea mai joasă și își face vânt în sus. Nu e prea priceput, dar reușește să se cațere pe platformă. Se târăște în ascunzătoarea lui Aurek și așteaptă ca ochii să i se obișnuiască cu întunericul. Și atunci vede morișca. E așezată pe ramura care trece prin căsuță. O fi chiar cea făcută de tatăl Silvanei? Mai contează?

Acum își amintește că nu i-a răspuns nimic când a întrebat-o. El a fost cel care a crezut că era jucăria moștenită.

O ia. Pe o parte, e gravată o mică inscripție. *Made in England*. Janusz învârtește morișca. Crengile copacului scârțâie, bătute de vânt, ca un glas care răspunde.

Stând în căsuța din copac, cu genunchii îndoiți, rezemat de scoarța aspră a trunchiului, scoate scrisoarea și stiloul și începe din nou să scrie.

Am construit o căsuță în copac pentru Aurek și lui îi place tot așa de mult cum îmi plăcea și mie când eram copil. De fapt, nepotul vostru e mai sprinten decât îmi amintesc să fi fost eu vreodată. Mi-ar plăcea să vedeți ce repede se cațără pe scara de sfoară. Ați fi mândri de el.

Felixstowe

Aproape toate cutiile au dispărut. Singura încăpere în care Tony mai depozitează lucruri e bucătăria, dar în curând vor dispărea și cele de acolo. Se vor muta la Londra, fiindcă Tony lichidează afacerea cât de repede poate. Silvanei îi place harababura din bucătărie. Restul casei e lună, dar bucătăria e plină de cutii cu pudră de săpun și cu pachete de Bird's Custard. A mutat teancurile de ziare de pe scări în bucătărie. Trebuie să se strecoare printre ele ca să ajungă la ușa din spate.

În timpul săptămânii, când Tony e la Ipswich, la magazinul de animale, și aranjează lucrurile în vederea mutării, ea petrece ore în șir sortând ziarele, cu foarfeca într-o mână, iar cu cealaltă dând paginile. Se culcă târziu, gândindu-se la Janusz și încercând să-și imagineze durerea lui, dar are la rândul ei atâta durere în suflet, încât nu se poate pune în locul lui.

Ia dosarul cu articolele decupate din ziare în pat cu ea și doarme cu el sub pernă în fiecare seară. Se simte ca o cloșcă, știind toate fețișoarele acelea adunate sub capul ei. Cerneala din fotografii rămâne pe fața de pernă și copiii își lasă urmele pe material. Nu spală niciodată fețele de pernă din pricina lor. Atâția copii, dar ea îi va aduna pe toți.

Noaptea, pipăie tăieturile din ziare, în timp ce sunetul slab, ca de pietriș măcinat al mării și al vântului de afară o leagănă, purtând-o într-un somn neliniștit. În visele ei, copiii îi ies de prin păr și dansează pe pat, prinzându-se de mâini și cântând, iar băiețelul ei se ridică din roaba care i-a fost mormânt, cu păturile curgând pe lângă el.

Așternuturile sunt grele de copii. Toți bebelușii, băieței și fetițe, inocenții, vin la ea și ea își cere iertare de la fiecare în parte. Se ridică din mormintele lor subțiri, din casele bombardate, din celulele închisorilor și din pădurile oarbe, uitând trecutul, liberi și la adăpost de orice pericol.

Dimineața dispar din nou sub pernă și Silvana se ridică, se spală cu apă rece și întâmpină noua zi cu fața curată.

Ipswich

Peste vitrine sunt trase obloanele și pe pancarta agățată pe ușă scrie că destinația imobilului se va schimba. Magazinul de animale se transformă într-un salon de coafură. Janusz se răsucesce pe călcâie și se îndepărtează cu pași repezi. Merge pe strada pietruită și ajunge în piață, o traversează întins, deranjând porumbeii. Își cumpără o cană de ceai și un biscuit de orz de la Debenhams.

Și dacă s-ar duce la Felixstowe și ar ruga-o să se întoarcă la el? Ce-ar face dacă l-ar refuza? Trântește cana pe masă și varsă o bună parte din ceai. Sigur că nu poate să se ducă. Doris a spus că arăta bine. Ce-nseamnă asta? Înseamnă că e îndrăgostită de Tony?

Și-i imaginează pe Silvana cu Tony și cu Aurek, zâmbindu-i cu toții. Geme destul de tare, ca și cum ar fi primit o lovitură în cap. O, Doamne! De ce se chinuie singur? Și ce altceva să facă? Dacă tot se torturează singur, măcar să o facă cum trebuie.

Și-l închipuie pe Aurek așezat la Tony în poală. Imaginea asta îl doare. Și îl vede apoi pe Aurek construind o casă în copac cu Tony, îi vede pe toți trei râzând de el atunci când o roagă pe Silvana să se întoarcă acasă. Nu. Nu poate să o roage pe Silvana să se întoarcă. E acolo unde-și dorește să fie. Se ridică și pleacă.

La jumătatea dealului, își dă seama că n-a plătit consumația la cafenea și e nevoit să se întoarcă în oraș, ca să îndrepte lucrurile.

Felixstowe

Silvana tocmai curăță cuptorul, când aude soneria. Ciulește urechile și aude iarăși soneria. N-ar fi mai bine să nu răspundă? Nimeni nu face vizite la ora asta. Se aud bătăi insistente în ușă, iar Silvana își scoate șortul, își aranjează părul și iese pe hol. Oricine-ar fi, se pare că n-are de gând să plece. Crapă puțin ușa.

— A, spune ea, deschizând-o mai mult.

Bunica lui Peter intră fără să fi fost invitată. Își scoate mănușile și se uită prin hol la pardoseala lustruită și la vaza cu flori de pe masă.

— Deci Tony a făcut în sfârșit curățenie, spune ea.

Silvana îl vede pe Aurek în celălalt capăt al holului și-i face semn să vină lângă ea. Roșește și-i întinde mâna.

— Eu sunt doamna Nowak, spune ea. Sunt menajera. Și el... el e băiatul meu, Aurek.

— Știu cine sunteți, spune bunica lui Peter, ignorând mâna întinsă a Silvanei. Cred că și tu știi cine sunt eu. Te vedeam când îți duceai fiul la școală. Poți să-mi spui Moira. Sunt soacra lui Tony. Și el e prietenul lui Peter? Bună.

Bagă mâna în poșetă și scoate o mică pungă de hârtie.

— Peter mi-a spus că-ți plac dulciurile. Îndrăznește, tinere! Ți-am adus o pungă cu șerbet.

Cum Aurek nu dă semne c-ar vrea să se apropie, Moira întinde pur și simplu punga. Silvana e sigură că îi va da drumul, așa că se întinde și o prinde ca pe o minge aruncată brusc în direcția ei. Pune punga pe masa din hol și în clipa în care face acest lucru, femeia profită ca să o studieze. Are o curiozitate stranie în ochi și o surprinzătoare iritare, pe deasupra. Silvana nu are nici cea

mai vagă idee de ce a venit această femeie aici. N-ar trebui oare să-i spună că Tony e la Ipswich?

— Peter spune că sunt prieteni?

— Da.

Moira își bagă mânușile în poșetă.

— E timid, nu? Și Peter al meu e un copil foarte sensibil. Doamne, ce zi îngrozitoare! Mult prea cald. Ai putea să-mi faci o ceașcă de ceai? Sunt de-a dreptul deshidratată.

Silvana îi duce ceaiul în camera din față. Moira a tras draperiile, astfel că soarele pătrunde în cameră ca o lamă ascuțită.

Ea stă în umbră, subțire și nemișcată ca un corp de mobilier lustruit și vocea i se ridică dintre pliurile draperiei.

— Spune-mi, știi să joci cărți?

— N-am mai jucat de multă vreme.

— Așa ceva nu se uită. Toarnă ceaiul și apoi așază-te lângă mine să jucăm o partidă.

Moira e o jucătoare abilă. Joacă mai întâi o partidă de rummy și apoi una de whist (o învață pe Silvana regulile Portland Club), iar Silvana o învață mizerka și tysiac, pe care obișnuia să le joace în Polonia.

Trec mai multe ore, iar soarele se rotește pe cer. Silvana trebuie să tragă draperiile pentru a lăsa lumina după-amiezii să inunde camera. Moira tocmai a câștigat a nouă rundă și succesul a îmbujorat-o.

— Tony e ca un fiu pentru mine, spune ea, din senin. Nu sunt obișnuită să-l văd așa de ocupat. De obicei, petrece mai mult timp cu noi. Știi că i-am crescut fiul? Peter e singurul nostru nepot. Fata mea a murit când el era foarte mic.

Deci de-aia a venit bătrâna. Ca să vorbească despre familia ei.

— Tony mi-a spus cât de mult ți-neți la Peter, zice Silvana, cu grijă.

— Așa ți-a spus? Ți-a spus și că i-am cumpărat casa asta fiicei noastre drept cadou de nuntă? E pe numele lui Peter acum, știi? Tony n-a investit nici măcar un bănuț aici.

Silvana își dă cărțile pe față. A pierdut din nou.

— Da, știu, minte ea.

Nu-i va permite bătrânei să creadă că e o proastă. Se întreabă dacă bătrâna a aflat despre planurile lor de a pleca la Londra, dacă a aflat că Tony a dat deja un acout pentru un apartament. Oare el îi vorbește bătrânei despre lucrurile astea?

— Problema cu Tony, spune Moira, aruncându-și cărțile cu fața în sus, e că e prea bun. Oamenii profită de el.

Silvana ia pachetul, amestecă și împarte cărțile. Ale ei sunt din nou îngrozitor de proaste. Se uită înspăimântată la ele.

— Deci povestește-mi despre tine, zice bătrâna, așezând o pereche de dame pe masă.

Zâmbește binevoitor.

— Înțeleg că ești măritată.

Silvana roșește.

— Așa este.

— Ai de gând să rămâi multă vreme aici? Ai discutat termenii contractuali cu Tony?

— Termenii *contractuali*?

— Da. Ești menajeră, nu?

— Păi, da, dar...

Silvana se uită în jur, căutând ceva de care să se agățe. Ceva care să pună capăt acestei discuții. N-o va lăsa pe femeia asta să aibă ultimul cuvânt.

— Tony m-a rugat să rămân pe termen nelimitat, spune ea. Aceștia sunt termenii contractuali.

I-ar plăcea să adauge și că el vrea să se prefacă că sunt căsătoriți, dar se abține.

Bătrâna își așază cărțile pe masă. Silvana mai trage o carte. De data asta, norocul îi surâde. Aproape că izbucnește în râs. De data asta, nu poate pierde. Nu cu o asemenea mână. Își arată cărțile și se uită la Moira.

— Am câștigat.

Moira își drege glasul, adună cărțile, se lasă pe spătarul scaunului și începe să le amestece.

— Mai jucăm unul, de acord?

Împarte cărțile și se uită la ale ei.

— Căsătoriile sunt niște chestiuni bizare, draga mea, dar trebuie să ne ținem cu dinții de ele. Ți-a povestit Tony ceva de vacanța de vară?

Silvana ezită. Nu spune nimic, iar Moira nu pare să observe. Bătrâna continuă să vorbească.

— Avem rude la Sidmouth. În mod normal, Tony ne duce acolo cu mașina, pentru două săptămâni. Peter adoră vestul Angliei.

Silvana încearcă să-și amintească dacă Tony i-a pomenit vreodată de asta. Dacă a făcut-o, i s-a șters din memorie.

— Știu despre vacanțele de vară, spune ea.

Moira își arată cărțile și îi zâmbește.

— Știi, deci. Asta-nseamnă că știi și că Tony n-o să ne poată însoți anul acesta. Se pare că e prea ocupat.

Silvana trage o carte. O damă. Îi studiază chipul Moirei, ochii înguști, cenușii, buzele delicate. Ce bine ar fi fost dacă n-ar fi deschis ușa. Dacă s-ar fi ascuns și ar fi așteptat ca bătrâna să plece.

Moira continuă.

— Sigur, eu aș fi zis că, odată ce va vinde magazinul, va avea mai mult timp liber, nu mai puțin. Nu ești de acord?

Silvana nu spune nimic. Așteaptă ca bătrâna să-și arate cărțile, dar Moira le pune la loc în pachet și se întinde să-și ia pălăria de pe masă.

— Am cam obosit. Trebuie să prind trenul spre Ipswich și nu-mi place să-l iau pe cel de ora șase. Sunt mult prea mulți oameni în el.

Pe hol, Silvana vede că punga cu dulciuri e tot acolo. Speră că Aurek nu s-a cuibărit în ultimele baloturi de bumbac pe care le-a depozitat Tony în bucătărie. Când se va întoarce Tony, îi va spune că vrea să plece cât mai repede la Londra. Deschide ușa și iese, lăsând-o pe Moira să treacă pe lângă ea.

Lumina după-amiezii e aurie și aerul cald aduce cu el un miros de alge uscate. Fete cu capetele descoperite și băieți pistruiați aleargă pe nisip, făcând roata, făcând echilibristică pe bordurile înguste de lemn de pe plajă, ocolind cazematele care sunt încă

acolo și bulgării de sârmă ghimpată adunată în movile ruginite. Silvana urmărește scena pentru câteva clipe.

— Lucy iubea marea, spune Moira, ca și cum și-ar aminti o zi anume.

Se întoarce spre Silvana.

— Sper că Tony va reuși să vină cu noi la Devon. Ar fi mare păcat dacă n-ar reuși să petreacă ceva timp cu fiul lui, vara asta. Ar fi de neiertat.

— Nu știu, spune Silvana.

Nu se va lăsa călcată în picioare de Moira și discuția asta a obosit-o.

— Poate c-ar fi mai bine să vorbiți cu el. Până la urmă, eu sunt doar menajera.

— Da, e adevărat. Tu ești doar menajera. Poate că m-am înșelat.

Moira coboară pe trotuar și aruncă o privire de-a lungul străzii.

— Apropo, spune ea. Felul în care ai combinat bluza cu fusta aia de mătase... Nu e prea plăcut să văd că altă femeie poartă hainele lui Lucy, dar trebuie să recunosc că-ți vin bine. Ai cam aceleași măsuri ca ea.

Aruncă din nou o privire de-a lungul străzii și iese de pe trotuar.

— Înțeleg de ce te place Tony. Semenii cu ea, într-un fel.

Silvana simte un fior rece. Tremură, cu toate că stă în bătaia razelor soarelui. O urmează pe bătrână.

— Ce-ați spus?

— Bluza și fusta. Lucy nu le purta niciodată împreună.

— Cred că vă-nșelați, spune Silvana cu răceală.

S-a săturat de Moira și de remarcile ei răutăcioase.

— Sunt hainele mele. Tony le-a cumpărat pentru mine.

— Într-adevăr, știam eu că trebuie să vin aici. S-a ajuns prea departe. Porți hainele fiicei mele. Doar știi foarte bine. De ce ești ridicolă? Ți-a dat și nurca? Sper că nu. Era un cadou de la noi.

— Nurca? Haina de blană cu căptușeală de mătase cafenie? Silvana simte că i se înmoaie picioarele.

Moira a ajuns în mijlocul străzii. O mașină trece încet printre ele și pălăria ei neagră cu o singură pană de fazan e tot ce mai poate Silvana să vadă.

Se întoarce pe trotuar. Își recapătă echilibrul. Duce mâna la gât, simte perlele mărunte cusute pe bluză și își retrage repede degetele, de parcă s-ar fi ars.

Intră în bucătărie și spală ceștile, rotindu-și mâinile prin apa înspumată. Aurek se întoarce cu un mănunchi de pene albe.

— Unde-ai fost?

— La plajă.

— Să nu mai pleci așa, de unul singur. Mi-am făcut griji pentru tine.

O trage de fustă până se oprește din spălat, își șterge mâinile pe șorț și se întoarce spre el.

— Ce dorești? Ceva de mâncare?

— Acasă, spune el, dându-i penele.

— Acasă, ce?

Aurek se uită la ea, cu fața plină de pistrui.

— Când mergem acasă?

— Eu și tu... Suntem întotdeauna acasă. Suntem niște supraviețuitori, mai știi?

Silvana bagă penele în buzunarul șorțului.

— Mulțumesc. Și mai demult îmi aduceai pene. Când trăiam printre copaci. Mai ții minte?

Aurek ridică din umerii lui mici și ea se întreabă dacă se îndoiește de ea. E posibil să știe că nu e mama lui?

— Te iubesc, spune și simte în sfârșit că e sinceră. Că în inima ei nu e nicio minciună. Și ce-i trece prin cap? Bineînțeles că e mama lui.

În noaptea aceea, Silvana stă cu Aurek în camera din față, privind marea, bucuroasă că în casă e liniște. Când adoarme în poala ei, îl duce în brațe până sus și-l bagă în pat. Apoi merge în dormitorul ei și ia dosarul cu fotografii de sub pernă. A venit timpul să se despartă de copii.

Deschide fereastra și briza care bate neîncetat le ia cu ea. Toate bucățelele de hârtie zboară, vântul i le smulge dintre degete. Nu știe ce vor face, ea și Aurek, dar nu mai pot rămâne în Felixstowe.

Se îmbracă în rochia în care a venit, cea pe care i-a cumpărat-o Janusz. Singurul lucru pe care îl are și care n-a fost al altcuiva înainte. Stă pe pat și recapitulează totul. E totul limpede acum.

Va trăi pe cont propriu, împreună cu fiul ei.

Ipswich

E de datoria lui Janusz, ca maistru, să nu plece până ce culoarele nu se golesc de muncitorii care ies din tura de noapte. De multe ori rămâne mai mult decât ar trebui, bucurându-se de cele câteva clipe liniștite dinaintea începerii turei următoare, când în fabrică se reia activitatea. Îi place să privească mașinile liniștite și aerul limpede. Deși atelierele sunt goale, o vreme persistă în ele o umezeală caldută, ca răsuflarea unui om adormit care respiră în guler, o umezeală care îl face pe Janusz să simtă că aparține unui loc. E un lucru mare pentru el, să simtă că aparține lumii muncitorilor.

Înainte de a pleca, discută politicos cu paznicul despre vreme și despre fotbal și apoi iese fără prea mare tragere de inimă în aerul rece al dimineții, în lumina zorilor care brăzdează cerul cu dungi roșii.

Se hotărăște să se întoarcă pe jos acasă, nu cu mașina, fiindcă ar fi păcat să nu profite de diminețile astea frumoase de vară. Adevărul e că îi ia mai bine de patruzeci de minute să ajungă acasă. Patruzeci de minute înainte de a se trezi din nou în confortul casei lui goale.

Când deschide ușa, vede că poștaşul a trecut deja pe la el. Pe podeaua placată cu gresie roșie a holului se află o scrisoare și o vedere. Se apleacă și le ridică. În plic e factura de la compania de electricitate. Nimic interesant. Se uită la vedere. O imagine alb-negru, intitulată „Vedere din grădinile Wosley“.

Întoarce vederea și aproape că o scapă din mână de uimire. Scrisul e oribil. E aproape un miracol că a ajuns. Adresa de-abia dacă se înțelege. Cifrele din numărul 22 arată mai mult ca niște

cârlionți decât ca niște cifre. „B“-ul din Britannia aproape că acoperă celelalte litere, ascunzându-le pe jumătate dintre ele.

Nu e trecut niciun mesaj, doar o semnătură, ca un păianjen. *Aurek Nowak*. Numele băiatului. Simte că ametește când îl vede scris. Numele copilului său. Ștampila e din Felixstowe. Vederea a fost trimisă cu trei zile în urmă. Janusz o ține strâns în mână. E obosit după tura de noapte, corpul lui tânjește după somn, dar mintea îi merge prea repede. Se duce în bucătărie, își face o cană de ceai și se așază la masă. Își bea ceaiul și se uită din nou la vedere, nu-și poate lua ochii de la ea, și se minunează.

Felixstowe

— Știu că a fost Moira pe-aici, spune Tony când ajunge acasă în seara aceea.

Pare precaut și nesigur. Silvana și-a propus să rămână calmă. Și-a propus să discute rațional. Îi întinde un braț de haine, hainele care i-au aparținut lui Lucy. Expresia de pe chipul lui spune tot ce voia să știe.

— Cum ai putut! strigă, aruncându-le spre el. Cum ai putut să mă minți?

El ridică o bluză, o împăturește cu grijă, își îndreaptă ochii căprui spre ea.

— Nu sunt decât niște haine.

— Ba nu. Sunt hainele lui Lucy.

— Silvana, te rog. Știi că te iubesc, nu?

— Pe cine iubești? întreabă. Pe cine? Pe mine sau pe Lucy? Ai mințit, ce naiba! Pe cine iubești? Pe mine sau pe femeia aia moartă?

Îi pare imediat rău că a spus asta. Tony o privește fix, frângându-și mâinile.

— Nu vrei să ne culcăm? întreabă el. Sunt obosit. Hai să vorbim mâine. Vino-n pat acum. E târziu. Te rog, vino-n pat și lasă-mă să te țin în brațe.

— Nu.

— Iubește-mă. Vino lângă mine, te rog.

— Aruncă hainele, spune ea.

— Să le arunc?

— Arde-le! Scapă de ele! Aruncă-le!

— Nu pot...

— Trebuie.

Stă pe pat și îl privește mutând maldăre de rochii. Pare distrus, e ca și cum ar duce pe brațe trupul soției lui moarte, învelit în straturi de mătase, bumbac și jersey. Îi e milă de el, dar nici nu-i vine să-l oprească. După ce a golit dulapul, rămâne în picioare, așteptând următoarele instrucțiuni, dar ea se întoarce pe o parte, își trage pătura peste cap și se prefacă că doarme.

A doua zi se trezește devreme, cu rochia șifonată și mototolită. Deschide ochii și se simte calmă și hotărâtă. Se dă jos din pat, se încalță și ia eșarfa de pe masă. Casa lui Lucy. A lui Peter. A lui Tony. Casa oricui, numai a ei, nu.

— Silvana?

Tony stă pe scaun în colțul camerei și se uită la ea. Are niște cercăne roșii și e tras la față. La picioarele lui zace o sticlă de whisky goală.

— Unde te duci, Silvana?

Pe fața lui plutește umbra albastră, aspră a bărbii care a început să crească, iar hainele par la fel de șifonate ca ale ei. E clar că n-a dormit deloc.

Se freacă la ochi.

— La o plimbare. Și tu? Când pleci la Devon?

— Nu e obligatoriu să mă duc...

Dar se va duce cu fiul și cu socrii lui. Se va duce la Devon. Bineînțeles că se va duce. E al lor. Nu al ei. El știe asta. Și știe și că între ei totul s-a terminat deja. Încă din clipa în care i-a spus că a aflat despre haine, a văzut asta pe fața lui. A fost ca atunci când, la cinema, filmul se termină și se aprind luminile.

O privește rugător, cu ochii lui căprui înlăcrimați, și în sfârșit înțelege și ea ce înseamnă privirea aceea. Dorul din privirea lui, dorința despre care crezuse că e îndreptată spre ea sunt cele ale unui om care vrea cu disperare ceva ce nu poate avea. Silvana le cunoaște prea bine. În sfârșit, ceva îi unește: dorința copleșitoare de a-i găsi pe cei morți în cei vii.

Ar vrea să-i spună că nu se consideră mai presus de el. N-a luat ea un copil, doar ca să poată crede că fiul ei trăiește mai

departe? Asta a făcut. Și pentru ea filmul s-a terminat. Aurek nu este fiul ei mort. E un băiat care trebuie iubit pentru cine este el cu adevărat. Și Silvana nu e Lucy.

— Vor să merg cu ei mâine, spune el, cu greu. O să stăm două săptămâni. O să te găesc aici, nu-i așa? Când mă-ntorc.

— Nu știu, răspunde ea. Mă duc să mă plimb pe plajă. Vrei să vii?

Tony dă din cap.

— Trebuie să predau niște marfă. Cearșafurile de bumbac. Le-am vândut în sfârșit. Le duc la un hotel din Ipswich în dimineața asta. Spune-mi că o să te găesc aici când o să mă-ntorc.

Nu-i răspunde. Simte perfect distanța care îi desparte acum. O prăpastie s-a căscat între ei peste noapte.

— Mai vorbim după-amiază, spune el și ea își dă seama că încearcă să-și recupereze tonul încrezător pe care îl are de obicei. Gesticulează. Trebuie să mă ridic. Să rezolv lucrurile. Ne vedem mai târziu. Plimbare plăcută.

Jos, bucătăria strălucește în lumina soarelui, deși e devreme. Își mută scaunul de lângă fereastră și se așază la o cafea.

Spală cana, o șterge și o agață în suportul de lemn de lângă chiuvetă. Mătură, deschide ușa camării și pune borcanele, pachetele și conservele în ordine, cu eticheta în afară. Apoi face același lucru cu oalele și tigăile de sub chiuvetă, așezându-le cu cozile spre interior, așa cum făcea mama lui Janusz. Vrea să lase lucrurile în ordine.

La ieșire, inspiră profund aerul mării, se îndepărtează puțin și se uită în sus, către fereastra de la dormitor. Aurek e acolo și se uită după pescăruși. Îi face cu mâna, iar ea îi răspunde.

— Nu stai mult. Să nu pleci nicăieri! Vreau să te găesc acasă când mă-ntorc.

Se plimbă pe plaja pustie. Începe să alerge, ridicând nisipul. Baticul cel roșu îi flutură în jurul feței și Silvana aleargă până ce nu mai poate respira și e nevoită să se oprească, cu mâinile pe genunchi, și să aștepte ca inima să i se domolească și ca respirația

să-i revină la normal. În cele din urmă, se ridică, inspiră adânc, urcă scările de ciment până la trotuarul de deasupra plajei și se îndreaptă spre casă.

Janusz conduce încet. S-a oprit deja de două ori, neștiind exact ce are de gând să facă. Și dacă ea nu vrea să-l vadă? De două ori s-a dat jos din mașină, s-a uitat la vederea de la Aurek și apoi a intrat la loc în mașină și a mers mai departe spre Felixstowe. Când intră în oraș, al cărui nume e scris pompos la marginea șoselei cu flori roșii, pe un fundal alb de margarete, întâlnește o mașină care se îndreaptă spre Ipswich.

E prima pe care o vede pe drum în dimineața aceea. Șoferul încetinește când trece pe lângă el. Cei doi bărbați se uită unul la altul.

E Tony.

Pare obosit și nebărbierit, gulerul îi e desfăcut, cravata înno-dată neglijent, iar Janusz de-abia dacă-l recunoaște. Are de gând să-l lovească, așa că încetinește. Opresc amândoi. Janusz își încheștează pumnii și se dă jos din mașină.

Tony lasă geamul jos.

— Ieși din mașină! spune Janusz, ridicând pumnii.

Tony dă din cap.

— N-are rost să ne luăm la bătaie. Te așteaptă.

Arată atât de jalnic, încât Janusz uită o clipă că i-ar plăcea să-l lovească. Iar când își aduce aminte, mașina lui Tony se îndepărtează deja, cu un scrâșnet de cauciucuri. Janusz îl privește cum accelerează pe șoseaua pustie și dispare.

Silvana observă mașina care trece pe lângă ea doar pentru că merge foarte încet. Trebuie să fie cineva care a ieșit să se plimbe dimineața devreme. Mașina e foarte curată, lustruită, un Rover negru, strălucitor. Când ajunge în dreptul ei, bărbatul de la volan o privește. Trece mai departe și apoi se uită în urmă, neștiind ce să facă. Puțin mai jos, pe stradă, mașina oprește. Silvana mai face câțiva pași și apoi se întoarce. Nu mai e nimic între ea și

soțul ei acum, nici măcar un copil nu-i mai unește. Ea știe asta, și-a spus-o de atâtea ori. Dar când îl vede pe Janusz stând și așteptând în mașina lui, o doare inima și se duce la el.

Janusz deschide portiera și Silvana se urcă lângă el în mașină. Încearcă să rămână calm. Silvana atinge bordul, se uită în jur.

— Lui Aurek i-ar plăcea mașina asta. Îi plac mult mașinile.

Rămân pe scaune, tăcuți, cu soarele sclipind pe parbriz, cu pescărușii aterizând și luându-și zborul în fața lor. Șiragurile de becuri agățate de-a lungul falezei se leagănă, zornăind în bătaia neîntreruptă a vântului. În sfârșit, Janusz vorbește.

— Am cunoscut-o pe Hélène în timpul războiului.

Tușește, își netezește mustața cu degetul mare și cu arătătorul.

— A murit. A murit în 1944. N-ar fi trebuit să păstrez scrisorile de la ea. Ar fi trebuit să-ți explic. Să fi vorbit mai mult. Am tăcut și am ținut în mine.

Se întoarce și vede că ochii ei sunt plini de lacrimi. Își scoate batista din buzunar și i-o întinde.

— Ce voiam să spun, băiatul... Mi-ar plăcea să-l văd.

— Crezi că sunt un om rău pentru c-am făcut ce-am făcut?

Janusz dă din cap. Nu știe dacă ea vorbește despre Tony sau despre Aurek.

— Sunt o ucigașă? Întreabă ea.

O privește. Ochii ei au aceeași privire fixă, grea pe care a văzut-o la soldați. La cei care au fost martori la prea multe. În spatele buzelor ei sunt mai multe întrebări care-și așteaptă răspunsul.

Îl întreabă, rugătoare:

— Mă vei ierta vreodată?

Iar el răspunde „Nu“ și apoi „Da, cred că da“, răspunsurile pe care se pare că Silvana și le dorea.

Stau în mașină și privesc cum vântul suflă nisipul în stradă, modelându-l, cum șerpuiesc liniile de nisip galben, iar Silvana îi spune lui Janusz povestea războiului ei. E ca o carte pe care o deschide, îi dă detalii, mișcându-se înainte și-napoi prin timp, până ce a povestit tot ce s-a întâmplat în fiecare dintre cei șase

ani în care au fost despărțiți. Unele lucruri sunt greu de ascultat, dar le ascultă. Nu-și întoarce privirea de la ea. Ea spune că nu mai vrea să existe secrete între ei.

Poveștile lui sunt greu de spus. Încearcă să-i explice anumite lucruri, dar nu vrea să-și amintească de război. Amintirile lui sunt îngropate adânc și nu se poate decide să le aducă la suprafață. Nu poate vorbi despre Hélène. Silvana nu insistă să-i dea detalii. Schimbă subiectul. Îi e recunoscător.

— Poate că nu e așa de important, spune ea, când el ezită și își pierde locul în propria povestire. Trecutul... poate că noi îl facem să fie mai mult decât este. N-avem nevoie decât de clipa asta.

Dar Janusz știe că e nici ea nu crede ce spune. Bineînțeles că trecutul contează. Se uită la ea și vede în ochii ei țara pe care a lăsat-o în urmă. Ea îi cunoaște anii tinereții și el o iubește pentru asta. Se simte ca atunci când repară mașini, când toate acele piese pe care le poți încurca atât de ușor sunt așezate la locul lor, căldute și unse și merg perfect.

Silvana se zgribulește.

— N-avea mamă. Sunt sigură. Avea părul murdar și răni pe tot corpul. Trebuia să-l îngrijesc. N-avea pe nimeni. Iar copilul meu, copilul nostru era...

— Oprește-te, spune Janusz.

Coboară geamul, lasă aerul mării să năvălească înăuntru, inspiră profund.

— Asta, nu. Povestește-mi cum a crescut.

Îi povestește despre fiul lor crescut în pădure. Îi spune despre jocurile preferate ale băiatului și despre cum a învățat să se urce în copaci ca să vâneze.

Vorbesc încetișor, până ce, în mintea lui Janusz, cei doi copii devin unul. Așa e cel mai bine. Știe că băiatul pe care-l iubește nu e cu adevărat cel care a înghițit un nasture, dar îi va dăruia lui aceste amintiri. Vor fi ale lui Aurek. Nu va mai exista niciun mister. E fiul lor. Și asta va fi povestea lui.

E ciudat să te îmbrățișezi în mașină. Janusz se apleacă spre Silvana, dar volanul îl încurcă și schimbătorul de viteze stă între ei. Silvana se apleacă mai mult, mutându-se pe marginea scaunului și reușesc să se sărute stângaci, lovindu-se nas în nas.

O dorește. Respirația ei în timpul nopții. Felul în care fredonează câte un cântecel când se crede singură. Toate lucrurile astea. Dorința crește în el. Inima îi bate precum cea a unui om tânăr, plină de dorință. În același timp, se simte bătrân. Suficient de bătrân cât să înțeleagă că durerea nu va dispărea peste noapte. Când se gândește la Tony, ar vrea să o respingă, să o acuze din nou. Dar o trage mai aproape.

- Întoarce-te, șoptește el. Te rog, întoarce-te la mine.
- Casa e lângă faleză, spune Silvana. Și faci la...
- Știu, spune el și pornește motorul.

Aurek stă afară, pe marginea ferestrei, și vede mașina care oprește în fața casei. O vede pe mama ieșind și apoi îl vede pe tata. A venit! Stau amândoi lângă mașină și se uită la el. Aurek le face cu mâna, mai întâi timid, apoi din ce în ce mai agitat. Se ridică în picioare, ținându-se de rama ferestrei, pierzându-și puțin echilibrul, făcând un pas mic în față. Trebuie să apuce mânerul ferestrei, ca să nu alunece și să cadă. Silvana și Janusz ridică amândoi mâinile spre el, alarmați.

- Nu! strigă ei. Nu!

Britannia Road 22

Călătoria cu mașina e lungă și lentă și Aurek se foiește tot drumul pe bancheta din spate, alunecând de la o fereastră la alta. Câmpia rămâne în urmă, iar în locul ei apar loturile private și șinele înnegrite de cale ferată. Aurek privește metalul ruginit al sondelor, ochii lui se preumblă peste gardurile din sârmă ghimpată, peste terenurile galbene, defrișate, peste rândurile de case lipite.

Simte cum umbrele magnoliilor și ale tufelor de tisă apasă trecător geamul, blocând lumina soarelui, și se ține bine de scaun, ca să nu piardă nimic din priveliște. Trec pe lângă cimitir și Aurek vede șirurile ordonate de cruci albe ca sarea, în spatele copacilor întunecați de tisă. S-a jucat acolo uneori, prinzând șopârle și șerpi de casă, punându-le apoi în borcane de gem, cu puțină iarbă și pietricele de cuarț roz și granit verde. Arde de nerăbdare să meargă din nou acolo, să stea nemișcat, așteptând ca șopârlele să iasă și să se așeze pe morminte, la soare.

Trec cu mașina peste un pod arcuit, pe lângă zidul unei case pe care, de curând, a fost pictată, cu vopsea albastră, o reclamă la Lăptăria Colman, iar în C-ul de la Colman stă cuibărită o sticlă de lapte. Aurek face ochii mari, observând totul. E ca un marinar care ajunge în port și care se uită după stâncile patriei lui, are ochii plini de imaginile orașului, de cerul vast, cu micii nori albi, cu pânza murdară de porumbei care se așază pe acoperișuri.

La urcare, pe Britannia Road, accelerează, iar mașina se zdruncină pe strada pietruită. Trec peste o ridicătură și Aurek zboară în față, intrând prin spațiul dintre cele două scaune.

— Aurek ! ți pă mama.

El o apucă de umăr și-și face loc, așezându-se în poala ei, pe scaunul din față. Ajung la numărul 22, iar Aurek sare din mașină, alergând spre casă, bătând la ușă de parcă cineva ar putea să-i deschidă și să-l lase să intre.

— Am ceva să-ți arăt, spune Janusz, descuind ușa.

Trec prin hol, spre bucătărie și apoi ies pe ușa din spate.

În grădină, lumina e albicioasă. Scoarța copacilor e încă și mai deschisă la culoare, precum luna nouă și dinții de bebeluș. Frunzișul freamătă, verde. Aurek inspiră adânc aerul zilei călduțe. Se duce la stejar, sub căsuța lui dintre crengi. Mama stă lângă el, tata, în partea cealaltă. Felul în care îl privesc îl face să se simtă în siguranță. E ca și cum el e tot ce și-au dorit vreodată.

Asta îi spune tata mamei. *Tu și băiatul sunteți totul pentru mine.*

Aurek închide ochii și ascultă ciripitul păsărelelor din copaci. De undeva, dintr-o altă grădină, sau din ogoarele de dincolo de case și de fabrici, vara îl cheamă. Un refren de cuc, de prin păduri, care se repetă la nesfârșit. Aurek nu rezistă la chemarea aceasta simplă. Deschide gura și începe să cânte.

Uitarea vine blând, cu trecerea anilor. Cu timpul, Aurek va crește cu gândul că Anglia e casa lui. Și totuși, la maturitate, când își vede mama uitându-se pe geam, cu privirea pierdută undeva în depărtări, sau tatăl stând tăcut în fotoliu, se întreabă cât de greu le-a fost oare să părăsească Polonia pentru a-i oferi lui o viață mai sigură. Umbra unei amintiri trece atunci fulgerător prin mintea lui, ca un băiețel care se joacă de-a v-ați ascunselea, alergând desculț prin camerele de pe Britannia Road 22.

E stafia vechii lor țări, care, crede el, îi bântuie pe toți.

Mulțumiri

Le mulțumesc din inimă lui Rachel Calder și lui Juliet Annan, lui Jenny Lord, Pamelei Dorman și lui Julie Miesionczek. Îi mulțumesc, de asemenea, și lui Sarah Hunt Cooke.

Îi sunt foarte recunoscătoare lui Kathy Burrell, profesor de istorie la Universitatea De Montfort din Leicester, pentru că a citit cu multă generozitate romanul și a făcut observații referitoare la contextul istoric.

Mulțumiri speciale lui Kit Hibianic, pentru că a citit primele variante. De asemenea, le mulțumesc lui Deborah Goodes, Marcia Edwards, Gill Hamer și tuturor scriitorilor talentați care m-au ajutat, la excelentul refugiu pentru scriitori al lui Lorraine Mace. Mulțumiri din inimă lui Richard Butler, care a fost maestrul meu într-ale computerelor, și lui Delyth Potts, care a crezut întotdeauna în mine. Mulțumesc, Melanie Watson, Aimy Kersey și Annie Benoit, pentru prietenia și ajutorul vostru.

Și, în sfârșit, mulțumesc, dragii mei Katya, Nancy și Guy.

Epigraful face parte din poemul „The Forest of Arden“ de Zbigniew Herbert, *Collected Poems: 1956-1998*. Cu permisiunea generoasă a Atlantic Books.

Cuprins

1946, primăvara. Spre Anglia	11
Britannia Road 22, Ipswich	15
Polonia, 1937	24
<i>Silvana</i>	24
Polonia, 1939	32
<i>Janusz</i>	32
Ipswich	39
Polonia	50
<i>Silvana</i>	50
<i>Janusz</i>	52
Ipswich	59
Polonia	68
<i>Silvana</i>	68
<i>Janusz</i>	72
Ipswich	75
Polonia	85
<i>Silvana</i>	85
<i>Janusz</i>	91
Ipswich	95

Polonia	110
<i>Silvana</i>	110
<i>Janusz</i>	113
Ipswich	117
Polonia	127
<i>Silvana</i>	127
<i>Janusz</i>	129
Ipswich	132
Polonia	138
<i>Silvana</i>	138
<i>Janusz</i>	140
Ipswich	144
Polonia	154
<i>Silvana</i>	154
<i>Janusz</i>	158
Ipswich	162
Polonia	170
<i>Silvana</i>	170
<i>Janusz</i>	171
Ipswich	176
Polonia	185
<i>Silvana</i>	185
<i>Janusz</i>	186
Ipswich	189
Polonia	199
<i>Silvana</i>	199
<i>Janusz</i>	201
Ipswich	205

Polonia	216
<i>Silvana</i>	216
<i>Janusz</i>	220
Ipswich	222
Polonia	231
<i>Silvana</i>	231
<i>Janusz</i>	232
Ipswich	237
Polonia	248
<i>Silvana</i>	248
<i>Janusz</i>	255
Ipswich	256
Polonia	267
<i>Silvana</i>	267
<i>Janusz</i>	268
Ipswich	270
Ipswich	279
Felixstowe	281
Polonia	285
<i>Silvana</i>	285
<i>Janusz</i>	286
Ipswich	289
Felixstowe	291
Polonia	294
<i>Silvana</i>	294
<i>Janusz</i>	295
Ipswich	297
Felixstowe	300

Polonia	305
<i>Silvana</i>	305
Ipswich	307
Silvana	310
Felixstowe	312
Ipswich	316
Felixstowe	319
Ipswich	321
Felixstowe	322
Ipswich	329
Felixstowe	331
Britannia Road 22	338
<i>Mulţumiri</i>	343

Unul dintre cele mai bune debuturi literare ale anului 2011 (Waterstones)
Cea mai bună carte a lunii aprilie 2011 pe Amazon.com
Roman publicat în peste douăsprezece țări

Britannia Road 22, povestea unei familii poloneze destrămate de război, este ca o fotografie alb-negru de un romantism sofisticat. Janusz își părăsește tânăra soție, pe Silvana, și pe fiul lor, Aurek, ca să lupte în cel de-al Doilea Război Mondial. După șase ani, cei doi se reintâlnesc la Londra: Janusz e pe cale să devină un gentleman englez respectabil, pe când Silvana și copilul par doi sălbatici legați printr-un ombilic invizibil. Pe fundal se profilează o veche idilă furtunoasă, un contrabandist italian și multe compromisuri făcute pentru supraviețuire...

Vocea editorului Unul dintre cele mai valoroase debuturi din ultimii ani, *Britannia Road 22* are un rafinament natural, un romantism pictural și un superb umor al detaliilor cotidiene. Dragostea și (in)fidelitatea sunt sondate cu o prospețime care aduce aminte de Margaret Atwood sau Irène Némirowsky.

„Un debut britanic uimitor de matur... Amanda Hodgkinson intră pe un teritoriu sensibil și se distinge prin prospețime și empatie.”
Kirkus Reviews

„Un prim roman remarcabil, o poveste puternică și o evocare cât se poate de convingătoare a Angliei postbelice. **Exceptional!**”
Penelope Lively

